

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om smittsamma sjukdomar ändras. En del av ändringarna är avsedda att vara i kraft temporärt till följd av covid-19-epidemin.

I propositionen föreslås det för det första, för att trygga social- och hälsovårdssystemets funktionsförmåga, att det föreskrivs om möjligheten att i sista hand på regional eller nationell nivå bindande ändra social- och hälsovårdens verksamhet. Genom beslut av regionförvaltningsverket ska det kunna avvika från det sätt på vilket de social- och hälsovårdstjänster som hör till det kommunala organiseringsansvaret annars ordnas. I vissa situationer ska social- och hälsovårdsministeriet kunna fatta beslutet.

För det andra föreslås det i propositionen att det föreskrivs om de förutsättningar under vilka olika tjänster under coronavirusepidemin kan tillhandahållas för kunderna och dem som deltar i verksamheten på ett sådant säkert sätt att ny smittspridning kan förhindras så effektivt som möjligt. Denna åtgärder inkluderar krav på hygienrutiner för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen, rengöring av utrymmen och ytor och upprätthållandet av tillräckliga avstånd.

När sjukdomsläget i ett område kräver det, kan kommunen eller regionförvaltningsverket som en sekundär åtgärd utöver iakttagandet av allmänna hygienkrav fatta ett beslut i vilket det förutsätts att näringsidkare och andra aktörer vidtar åtgärder för att förhindra närkontakt i kundutrymmen och andra utrymmen som är öppna för dem som deltar i verksamheten. En verksamhetsutövare kan själv ordna sin verksamhet på det sätt som bäst lämpar sig i verksamheten så att närkontakt mellan kunder och deltagare faktiskt kan undvikas.

Som sista utväg föreslås det i propositionen att kommunen eller regionförvaltningsverket för viss tid ska kunna stänga utrymmen för näringsverksamhet eller annan verksamhet som är avsett för kunder eller deltagare. Möjligheten att förbjuda att kunder eller deltagare släpps in i ett utrymme kan endast gälla sådana funktioner där det finns en särskild risk för betydande smittkedjor. Det föreslås att de sektorer och utrymmen som kan beröras av ett sådant beslut bland annat ska inkludera utrymmen för motion och idrott samt temaparker.

I propositionen föreslås det också att det för persontrafikens del föreskrivs om motsvarande hygienkrav, samt om begränsning av passagerarantalet som vid behov kan genomföras genom myndighetsbeslut. Det föreslås att det nationella beslutsfattande om hälsoskyddet i trafiken som riktar sig till tjänsteproducenter inom trafiken koncentreras till Transport- och kommunikationsverket.

Vidare föreslås bestämmelser om tillsynen över de skyldigheter som nämns ovan. Det föreslås också att bestämmelserna om rätt till information, bestämmelserna om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalter samt bestämmelserna om isoleringsplats preciseras. Dessutom föreslås bestämmelser om att Tullen och Gränsbevakningsväsendet får lämna handräckning.

Den föreslagna lagen avses att träda i kraft så snart som möjligt. Bestämmelserna om utvidgning av social- och hälsovärdsverksamheten, hygienåtgärder samt förutsättningar för användning av

RP 245/2020 rd

och temporär stängning av utrymmen avsedda för kunder och deltagare, temporär begränsning av antalet passagerare, planer för åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin, tillsyn, inspektioner, förelägganden och tvångsmedel, behörig kommunal myndighet samt ersättning av kostnader till följd av beslut om utvidgning av social- och hälsovårdsverksamheten föreslås gälla temporärt till och med den 31 december 2021.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	5
1 Bakgrund och beredning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Beredning	6
2 Nuläge och utvärdering av nuläget	7
2.1 Allmänt	7
2.2 Lagen om smittsamma sjukdomar	8
2.3 Lagstiftning om näringsutövning	14
2.4 Bestämmelser om persontrafik	16
2.5 Servicesystemet i social- och hälsovården	18
2.6 Undervisnings- och kulturväsendets förvaltningsområde	20
2.7 Tillsyn	22
2.8 Den epidemiologiska och medicinska lägesbilden av coronavirussjukdomen	23
2.8.1 Coronaviruset och coronavirussjukdomen	23
2.8.2 Bedömning av risken för coronavirussmitta	24
2.8.3 Lägesbild	24
2.9 Statsrådets hybridstrategi	29
2.10 Regeringens rekommendationer den 15 oktober 2020 och social- och hälsovårdsministeriets rekommendationer för att förhindra spridning av epidemin i Nyland och i andra landskap där det finns risk för samhällsspridning	30
2.11 Stöd som betalats för ekonomiska förluster till följd av coronavirusläget	33
2.12 Utvärdering av den rådande situationen	34
3 Målsättningar	34
4 Förslagen och deras konsekvenser	36
4.1 De viktigaste förslagen	36
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	39
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser per bransch	39
4.2.2 Konsekvenser för hushållen	44
4.2.3 Konsekvenser för företagen	45
4.2.4 Konsekvenser för den offentliga ekonomin	51
4.2.5 Konsekvenser för myndigheterna	52
4.2.6 Samhälleliga konsekvenser	55
4.2.7 Konsekvenser för medborgarnas ställning och sociala konsekvenser	57
4.2.8 Konsekvenser för barns, ungas och familjers ställning	60
5 Alternativa handlingsvägar	62
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	62
5.1.1 Icke-författningsbaserade rekommendationer och självreglering	62
5.1.2 Bestämmelser i sektorslagstiftningen	63
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	64
6 Remissvar	66
7 Specialmotivering	68
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	112
9 Ikraftträdande	113
10 Verkställighet och uppföljning	113

RP 245/2020 rd

11 Förhållande till budgetpropositionen	113
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	113
LAGFÖRSLAG	144
Lag om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar	144
BILAGA	156
PARALLELLTEXT	156
Lag om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar	156

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Sedan januari 2020 har globalt mer än 50 miljoner fall konstaterats av sjukdomen covid-19, som orsakas av SARS-CoV2-viruset. Tidigt under 2020 spreds covid-19-epidemin från Kina till nästan alla länder i världen. Den 11 mars 2020 tillkännagav världshälsoorganisationen WHO att covid-19-epidemin var en pandemi, och därför konstaterade statsrådet i Finland i samråd med republikens president att undantagsförhållanden rådde i enlighet med beredskapslagen (1552/2011). Ett beslut i ärendet fattades den 16 mars 2020, och det var i kraft till och med den 15 juni 2020.

Coronaepidemin har hanterats genom lagstiftning på flera sätt. Restriktionerna och de befogenheter som tryggar social- och hälsovårdssystemets funktionsförmåga har baserat sig på beredskapslagen och temporär lagstiftning som utfärdats med stöd av 23 § i grundlagen (lagstiftning för undantagsförhållanden), ny vanlig lagstiftning och tillämpning av gällande lagstiftning.

Eftersom undantagsförhållanden inte längre råder i Finland från och med den 16 juni 2020, kan beredskapslagen inte tillämpas. Beredskapslagen bör tillämpas temporärt, och inte under lång tid. Därför bör bestämmelserna om hantering av epidemin i första hand ingå i normal lagstiftning.

Den 6 maj 2020 fattade statsrådet ett principbeslut om en hybridstrategi för hantering av coronakrisen. Genom hybridstrategin övergick man på ett behärskat sätt från omfattande restriktioner till mer riktade åtgärder och mot tillämpning av principen "testa, spåra, isolera och vårda". Syftet är att med hjälp av hybridstrategin effektivt dämpa epidemin på ett sätt som inskränker så litet som möjligt i den grundläggande fri- och rättigheterna.

Den 3 september 2020 godkände statsrådet ett principbeslut om en handlingsplan för genomförande av rekommendationerna och begränsningarna enligt hybridstrategin efter den första fasen av covid-19-epidemin (nedan handlingsplanen för hybridstrategin). Statsrådet bemyndigade social- och hälsovårdsministeriet att fatta beslut om en handlingsplan. Enligt handlingsplanen ska åtgärderna vara epidemiologiskt motiverade. I det här syftet beskriver handlingsplanen tre scenarier som kännetecknar det epidemiologiska läget och med vars hjälp behovet och riktandet av rekommendationer och begränsningar i framtiden bedöms och som används som motivering i beslutsfattandet på regional och nationell nivå. Beslutsfattandet ska grunda sig på den epidemiologiska lägesbilden, epidemins fasbedömning och övrig expertinformation som regionen tillhandahåller. Hybridstrategin och handlingsplanen presenteras närmare i avsnitt 2.8.¹

Den 9 juni 2020 beslöt statsrådet att de ändringar i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) som behövs till följd av att tillämpningen av beredskapslagen upphör ska beredas. Det beslöts att beredningen av ändringar i lagen om smittsamma sjukdomar ska fortsätta i brådsakande ordning inom följande områden: styrning av verksamheten vid verksamheter i social- och hälsovården, begränsning av användningen av restauranger och andra motsvarande utrymmen

¹ Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2020:27, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162422/STM_2020_27_j.pdf?sequence=1&isAllowed=y

för näringsverksamhet, närmare definitioner av offentliga tillställningar och allmänna sammankomster samt beslut om isolering i personens bostad eller på någon annan plats som den som fattar beslutet godkänner eller anvisar.

Den 13 februari 2020 fogades till listan över allmänfarliga smittsamma sjukdomar i 1 § i statsrådets förordning om smittsamma sjukdomar (146/2017, förordningen om smittsamma sjukdomar) en annan svår infektion som orsakas av en ny typ av coronavirus. Den sjukdom som orsakas av en ny typ av coronavirus kallas covid-19, vilket kommer av orden corona, virus, disease. Bland annat till följd av bättre kunskap om, testning för och spårning av coronaviruset har det blivit möjligt att stegvis upphäva restriktioner och införa alternativa restriktioner och andra åtgärder för att minska de negativa samhällseliga effekterna. I enlighet med hybridstrategin väljs vid varje given tidpunkt åtgärderna utifrån en helhetsbedömning så att den nytta som uppnås genom att epidemin behärskas är så stor som möjligt i förhållande till åtgärdernas negativa sociala och ekonomiska konsekvenser. Antalet nya fall och incidensen har stigit jämfört med de låga värdena i juli. Smittfallen är ojämnt fördelade mellan regionerna. Den globala covid-19-pandemin är dock fortsatt svår, och i augusti har antalet smittfall igen börjat öka också i Finland.²

1.2 Beredning

Regeringens proposition har beretts vid social- och hälsovårdsministeriet. Under beredningen har sakkunniga från arbets- och näringsministeriet, kommunikationsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, justitieministeriet, finansministeriet, inrikesministeriet och regionförvaltningsverken hörts.

Propositionen har under beredningen flera gånger behandlats i statsrådets covid-19-koordinationsgrupp och vid regeringens överläggning, inklusive parlamentarisk behandling.

Eftersom ärendet är brådskande har det varit nödvändigt att avvika från anvisningarna om hörande vid beredning av författningar i fråga om remisstidens längd. Den finskspråkiga versionen av propositionen har varit ute på remiss från den 11 till den 27 september 2020 och den svenskspråkiga från den 16 september till den 1 oktober 2020.

Propositionen har behandlats av delegationen för kommunal ekonomi och kommunal förvaltning den 29 september 2020.

Det skriftliga utlåtande över regeringens proposition som begärts av Ålands landskapsregering inkom den 1 oktober 2020. Därefter ordnades den 22 oktober 2020 ett möte med omfattande deltagande från landskapsregeringen. Mötets syfte var att ge kompletterande information och besvara eventuella frågor. Landskapet Åland svarade som överenskommet den 28 oktober 2020 på social- och hälsovårdsministeriets begäran om uppgifter om vårdkapacitet, testningsverksamhet och propositionens ekonomiska och administrativa konsekvenser för Åland. Dessutom ordnades den 26 november 2020 ett möte med Ålands landskapsregering och Ålands hälso- och sjukvård om ersättning av kostnader till följd av covid-19-epidemin för 2020.

² Det internationellt godkända namnet för det virus som orsakar sjukdomen covid-19 är SARS-CoV-2, som kommer från orden severe acute respiratory syndrome coronavirus 2.

2 Nuläge och utvärdering av nuläget

2.1 Allmänt

Sedan Covid-19-epidemin spridit sig och blivit en pandemi tog regeringen i mars snabbt i bruk en helhet av restriktioner baserade på rekommendationer, lagstiftning för normala förhållanden och beredskapslagstiftning. Eftersom undantagsförhållanden i nuläget inte råder i Finland, kan åtgärder som baserar sig på beredskapslagstiftning inte tillämpas för hanteringen av epidemin, och det kan inte föreskrivas om temporära undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna med stöd av 23 § i grundlagen.

Grundlagsutskottet betonade flera gånger i sitt betänkande om ibruktagandet av beredskapslagen våren 2020 att lagstiftning under normala förhållanden och befogenheter som i så liten utsträckning som möjligt ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna ska ha högsta prioritet. Enligt utskottet bör eventuellt behövliga ändringar i lagstiftning under normala förhållanden inledas i synnerhet om epidemisituationen drar ut på tiden. Det är dock motiverat att besluta om bestående ändringar under normala förhållanden efter grundlig beredning. Vidare hänvisade utskottet i sina betänkanden ofta till kravet enligt 4 § 2 mom. i beredskapslagen att befogenheter enligt beredskapslagen får utövas endast om situationen inte kan fås under kontroll med myndigheternas normala befogenheter (bl.a. GrUB 20/2020 jämte hänvisningar till tidigare betänkanden). Det innebär ett behov att säkerställa att de behöriga myndigheterna enligt lagstiftningen har tillräckliga befogenheter.

Under våren och sommaren 2020 baserades hanteringen av smittsituationen i hög grad på tillämpning av lagen om smittsamma sjukdomar. Under våren och sommaren 2020 har det också stiftats tidsbunden lagstiftning med särskild koppling till coronaepidemin. Flera behov av preciseringar av lagen om smittsamma sjukdomar har framkommit. Det är motiverat att dela upp utvecklingen av lagstiftningen så att det finns tillräckliga redskap för att behärska epidemin också under de kommande månaderna. I gällande lagstiftning ingår till exempel inga bestämmelser om förelägganden och restriktioner för annan näringsverksamhet än restaurangverksamhet. Det innebär ett behov att föreskriva om myndigheternas befogenheter i lagstiftning under normala förhållanden på ett sätt som möjliggör ändamålsenliga åtgärder som står i rätt proportion till epidemiläget för att förhindra spridningen av en smittsam sjukdom.

Coronaepidemins utveckling under de närmaste månaderna kan inte exakt förutspås, och det är möjligt att pandemin globalt räcker flera månader så att den ibland accelererar och ibland mattas av. I rådande läge behövs föreskrifter om de föreslagna föreläggandena och restriktionerna väldigt snabbt för att myndigheterna ska ha tillgång till behövliga medel för att förhindra spridningen av epidemin. Bland annat till följd av den strikta beredningstidtabellen är det i synnerhet i fråga om de förelägganden och restriktioner som mest inskränker på de grundläggande fri- och rättigheterna motiverat att anta tidsbestämd lagstiftning som beretts särskilt för att behärska covid-19-epidemin. I den andra fasen av översynen av lagen om smittsamma sjukdomar, som bör genomföras under normala förhållanden i enlighet med principerna för god lagberedning och med beaktande i synnerhet av beredskapslagstiftningen, bör de behövliga bestämmelser som ska vara i kraft tills vidare också bereda så att säga neutralt med avseende på smittsamma sjukdomar.

2.2 Lagen om smittsamma sjukdomar

De viktigaste begreppen, myndighetsaktörer och för vilka uppgifter de svarar

Enligt 1 § är syftet med lagen om smittsamma sjukdomar att förebygga smittsamma sjukdomar och spridningen av dem samt deras negativa konsekvenser för människor och samhället. Enligt 2 § tillämpas lagen när bekämpningen av smittsamma sjukdomar ordnas och genomförs samt på planering, styrning, uppföljning och övervakning av arbetet.

Enligt definitionsparagrafen i lagen (3 §) avses med exceptionell epidemi en pandemi som utlysts av Världshälsoorganisationen samt andra smittsamma sjukdomsepidemier som utgör ett betydande hot mot folkhälsan och hälso- och sjukvårdstjänsternas tillräcklighet. Coronavirus-epidemin är en exceptionell epidemi, och Världshälsoorganisationen har deklarerat att den är en pandemi.

Enligt 4 § indelas de smittsamma sjukdomarna i allmänfarliga, övervakningspliktiga och andra smittsamma sjukdomar. En smittsam sjukdom är allmänfarlig om smittsamheten är stor, sjukdomen är farlig och sjukdomsspridning kan förhindras med hjälp av åtgärder som riktas mot den som har eller med fog misstänks ha insjuknat eller utsatts för sjukdomsalstrare. En svår infektion som orsakas av en ny typ av coronavirus har definierats som en allmänfarlig smittsam sjukdom genom statsrådets förordning (69/2020).

Enligt lagen om smittsamma sjukdomar har sjukvårdsdistrikten, kommunerna och samkommunerna behörighet och ansvar för beredning, prövning och beslutsfattande på regional nivå. Också regionförvaltningsverket har särskilt föreskrivna uppgifter och ansvar för tillsyn över verksamheten. I landskapet Åland har landskapet och dess myndigheter huvudansvaret för de uppgifterna. Institutet för hälsa och välfärd är nationell styrande sakkunnigmyndighet.

Enligt 6 § ska de statliga myndigheter och sakkunniginrättningar som avses i lagen samt kommunerna och samkommunerna systematiskt bekämpa smittsamma sjukdomar och förbereda sig på störningar inom hälso- och sjukvården. De ska inom sitt verksamhetsområde vidta omedelbara åtgärder efter att ha fått vetskap om förekomsten av eller risken för en smittsam sjukdom som kräver bekämpningsåtgärder.

Enligt 7 § 1 mom. hör den allmänna planeringen, styrningen och övervakningen av bekämpningen av smittsamma sjukdomar till social- och hälsovårdsministeriet. Ministeriet ansvarar för den rikstäckande beredskapen för störningar inom hälso- och sjukvården eller för hot om sådana, och för ledarskapet i dessa situationer. Coronavirus-epidemin utgör en störningssituation inom hälso- och sjukvården. Enligt den gällande lagen om smittsamma sjukdomar leder därför social- och hälsovårdsministeriet de åtgärder coronavirus-epidemin förutsätter i Finland.

I lagen om smittsamma sjukdomar föreskrivs om Institutet för hälsa och välfärds uppgifter för bekämpningen av smittsamma sjukdomar. Enligt 7 § 2 mom. är Institutet för hälsa och välfärd nationell sakkunniginrättning för bekämpningen av smittsamma sjukdomar. Genom sin sakkunskap stöder det social- och hälsovårdsministeriet och regionförvaltningsverken, upprätthåller riksomfattande epidemiologiska uppföljningssystem som betjänar bekämpningen av smittsamma sjukdomar samt styr och stödjer bekämpningen av smittsamma sjukdomar i kommunerna, samkommunerna för sjukvårdsdistrikten och verksamhetsenheterna inom socialvården och hälso- och sjukvården. Institutet för hälsa och välfärd ansvarar med stöd av sin sakkunskap för att bedöma smittrisken utifrån ett områdes epidemiologiska läge samt ger anvisningar och stöd för de andra hälsovårdsmyndigheternas verksamhet vid deras olika riskbaserade åtgärder

och i fråga om kriterier och alternativ. THL ska producera data om riskernas svårighetsgrad och art och bedöma behovet av åtgärder enligt lagen om smittsamma sjukdomar för att avvärja risker, liksom kriterier för den medicinska bedömningen av situationsbundna åtgärder. I det arbetet ska institutet också bedöma och ta ställning till verkningfullheten hos anvisningar och rekommendationer samt kostnadseffektiviteten på riksomfattande nivå.

I lagen föreskrivs också om andra myndigheters uppgifter och skyldigheter vid bekämpningen av smittsamma sjukdomar.

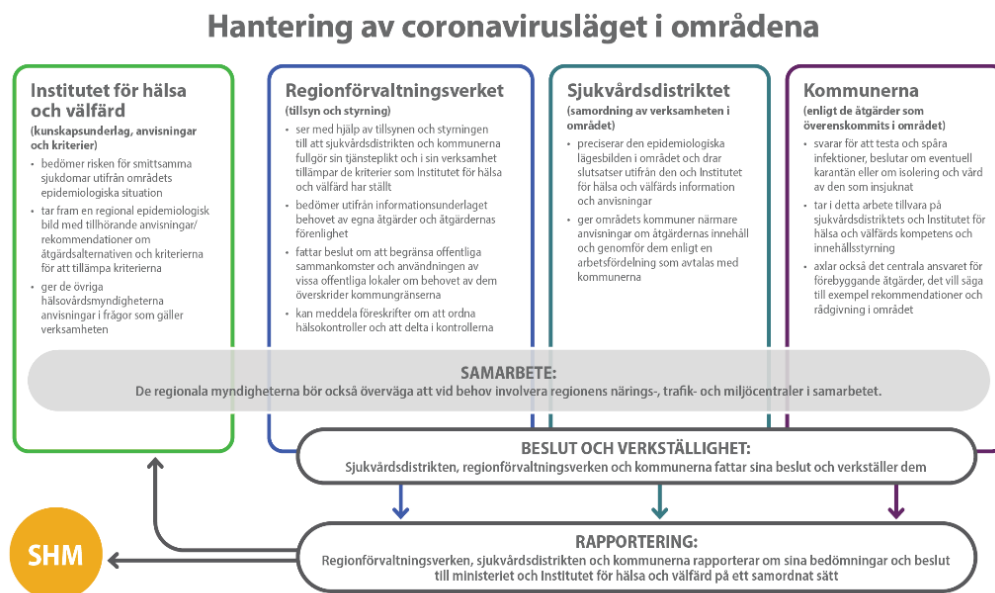
Enligt 8 § ska regionförvaltningsverket samordna och övervaka bekämpningen av smittsamma sjukdomar inom sitt område. Regionförvaltningsverket övervakar att samkommunerna för sjukvårdsdistrikten har regional beredskap för störningar inom hälso- och sjukvården. Regionförvaltningsverket övervakar att bekämpningsarbetet genomförs enligt bestämmelserna samt att de nationella planerna och social- och hälsovårdsministeriets beslut verkställs. Dessutom har verket befogenhet att fatta vissa beslut. Enligt 15 § kan regionförvaltningsverket bestämma att en hälsogranskning ska ordnas för dem som vistas på en ort eller en viss arbetsplats, en inrättning, ett fordon eller någon annan motsvarande plats inom dess område, om en granskning behövs för att hindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom. Enligt 16 § kan regionförvaltningsverket också besluta att det är obligatoriskt att delta i hälsogranskningen, om det är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en smittsam sjukdom som med fog misstänks vara allmänfarlig. I 58 § föreskrivs det om begränsningar som gäller vissa offentliga utrymmen och offentliga tillställningar när behovet av dem överskrider kommungränserna. Regionförvaltningsverkets huvudsakliga uppgift är att övervaka att sjukvårdsdistrikten, andra samkommuner och kommunerna uppfyller sina skyldigheter för bekämpning av smitta enligt lagen om smittsamma sjukdomar enligt substansstyrningen från Institutet för hälsa och välfärd. Verket är inte i sig en myndighet som styr substansen i bekämpningen av smittsamma sjukdomar. Tillsynsuppgiften innefattar dock en skyldighet att styra tillsynsobjekten i fråga om vad lagstiftningen, rättspraxis och substansstyrningen från Institutet för hälsa och välfärd kräver. Det gäller också innehåll i annan tillämplig social- och hälsovårdslagstiftning. Basen för verkets prövning för dess egna beslut bestäms enligt data och anvisningar som produceras av Institutet för hälsa och välfärd, med beaktande av den noggrannare områdesbild sjukvårdsdistriktet skapar och andra regionala åtgärder.

Samkommunen för sjukvårdsdistriktet styr och stöder kommunerna och verksamhetsenheterna inom socialvården och hälso- och sjukvården med sin medicinska sakkunskap inom bekämpning av smittsamma sjukdomar, utvecklar regionalt diagnostiken och behandlingen av smittsamma sjukdomar och utreder epidemier tillsammans med kommunerna. Sjukvårdsdistriktet förbereder bekämpning av och vård och behandling vid exceptionella epidemier samt har hand om utvecklingen av bekämpningen av vårdrelaterade infektioner vid verksamhetsenheterna inom socialvården och hälso- och sjukvården i sitt område. Sjukvårdsdistriktet ska klarlägga bilden av det epidemiologiska läget inom sitt område och dra slutsatser utifrån den samt utifrån data och anvisningar från Institutet för hälsa och välfärd. I enlighet med det ska sjukvårdsdistriktet ge kommunerna på sitt område närmare anvisningar om åtgärdernas innehåll och genomföra dem enligt överenskommen arbetsfördelning med kommunerna. Sjukvårdsdistriktet ska också utifrån sin sakkunskap sörja för att åtgärderna för bekämpning av smittsamma sjukdomar på dess område är samordnade i fråga om innehåll.

Regionförvaltningsverket och samkommunerna för sjukvårdsdistrikten inom dess verksamhetsområde ska samarbeta för att bekämpa smittsamma sjukdomar. Regionförvaltningsverket ska fatta de administrativa beslut som föreskrivs i denna lag genom att utnyttja den sakkunskap som finns i samkommunen för sjukvårdsdistriktet, i specialupptagningsområdet och vid Institutet för hälsa och välfärd. Den regionala beredskapen och beredskapsplaneringen för bekämpning av

smittsamma sjukdomar ska genomföras så som föreskrivs i 38 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) med beaktande också av verksamheten inom företagshälsovården och den privata hälso- och sjukvården.

I 9 § föreskrivs om bekämpning i kommunerna. Kommunerna är skyldiga att på sina områden organisera bekämpande av smittsamma sjukdomar, som omfattar förebyggande, tidigt konstaterande och uppföljning av smittsamma sjukdomar, behövliga åtgärder för utredning eller bekämpning av epidemier samt undersökning, vård och medicinsk rehabilitering av den som insjuknat eller misstänks ha insjuknat i en smittsam sjukdom samt bekämpning av vårdrelaterade infektioner. Kommunerna och samkommunerna ska utifrån information, bedömningar och anvisningar från Institutet och hälsa och välfärd och sjukvårdsdistriktet samt grundat på gemensamma bedömningar och slutsatser med sjukvårdsdistriktet besluta om och genomföra de åtgärder de svarar för.

Figur 1. Hantering av coronavirussituationen i regionerna.

Inom ramen för sitt ledningsmandat för störningssituationer i hälso- och sjukvården har social- och hälsovårdsministeriet den 10 september 2020 uppmanat sjukvårdsdistrikt, kommuner och samkommuner, Institutet för hälsa och välfärd, regionförvaltningsverken samt Ålands landskapsregering att bereda sig på att fortsätta med åtgärder enligt lagen om smittsamma sjukdomar på sina områden för att förhindra spridningen av den infektion som orsakas av coronaviruset. Sjukvårdsdistriktet skulle utan dröjsmål inleda åtgärder för att organisera samarbetet mellan myndigheterna på sitt område samt bereda sig på de åtgärder situationen kräver. Regionförvaltningsverken ska i egenskap av tillsynsmyndigheter inom sina områden sörja för förberedelser för och organiseringen av prövning och beslutsfattande. Dessutom har de uppmanats att delta i åtgärderna i enlighet med sitt lagstadgade ansvar. Institutet för hälsa och välfärd deltar i den regionala organiseringen inom sina ansvarsområden, liksom också kommuner och samkommuner.

Enligt social- och hälsovårdsministeriets anvisningar ska det regionala beslutsfattandet basera sig på den epidemiologiska lägesbilden som uppdateras varje vecka, epidemins fasbedömning och övrig expertinformation som regionen tillhandahåller. Besluten ska motiveras med regionala behov, och de ska innehålla en helhetsbedömning av åtgärdernas epidemiologiska och samhällseliga konsekvenser. Det är viktigt att de regionala myndigheterna vid behov också överväger att koppla närings-, trafik- och miljöcentralerna i regionen till myndighetssamarbetet. Likaså är det viktigt att kommunerna och regionförvaltningsverken överväger att koppla den bredare sakkunskapen inom sina olika sektorer till myndighetssamarbetet. Dessa myndigheter och deras sakkunskap behövs vid bedömningen av de vidare samhällseliga konsekvenserna av de åtgärder det eventuellt besluts om. En effektiv bekämpning av epidemin samt tryggheten av människornas hälsa och jämlikhet förutsätter en enhetlig tolkning och tillämpning av lagen om smittsamma sjukdomar i hela landet utifrån nationell sakkunskap och nationella anvisningar samt den regionala situationen. Institutet för hälsa och välfärd och regionförvaltningsverken ska inom ramen för sina befogenheter se till att de principerna iakttas. Sjukvårdsdistrikten, kommunerna och samkommunerna ska fullgöra de lagstadgade skyldigheterna i sin verksamhet och vid ledningen av den.

Vid social- och hälsovårdsministeriet finns ett kärnteam med uppgift att rekommendationer och restriktioner enligt hybridstrategin genomförs regionalt med tyngdpunkt på uppföljning av beslutsfattandet och styrning av servicesystemet enligt behov (beslut om tillsättande 9.10.2020, VN/22220/2020). Till gruppen rapporteras det om de regionala beslut som THL sammanställer på sin webbplats, och som följer och inom ramen för sin befogenhet vid behov styr myndigheterna. Det bidrar till att säkerställa att de beslut som fattas på regional nivå bildar en rationell och enhetlig helhet, och att bekämpningen av epidemin som helhet är verkningsfull.

Arbetshälsoinstitutet är sakkunniginrättning för bedömningen av arbetsrelaterade smittrisker samt för planering och genomförande av arbetsrelaterade bekämpningsåtgärder.

Karantän och isolering

Enligt 60 § i lagen om smittsamma sjukdomar kan den läkare som i kommunen eller sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar besluta att den som konstaterats eller med fog misstänks ha utsatts för en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom ska hållas i karantän i högst en månad. Karantänen ska i regel genomföras i samförstånd med den person som utsatts för smitta. Läkaren kan fatta beslut om karantän också oberoende av personens vilja.

Enligt 63 § i lagen om smittsamma sjukdomar kan den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar besluta att den som med fog misstänks ha insjuknat i en allmänfarlig smittsam sjukdom eller i en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom ska hållas isolerad på en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, om risken för att sjukdomen ska spridas är uppenbar och sjukdomsspridning inte kan förhindras med hjälp av andra åtgärder. Läkaren kan besluta om isolering också oberoende av den persons vilja som avses i 1 mom.

Enligt bestämmelserna om karantän i lagen genomförs karantänen i personens bostad eller på någon annan plats som den som fattar beslutet godkänner eller anvisar. Ett beslut om isolering kan genomföras vid en verksamhet inom hälso- och sjukvården. Praktiken har visat att den skillnad mellan karantänsplatser och isoleringsplatser som görs i lagen om smittsamma sjukdomar inte är nödvändig i praktiken i fråga om alla smittsamma sjukdomar, eftersom alla smittsamma sjukdomar inte kräver vård vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. En smittsam

sjukdom kan vara allmänfarlig utan att personen behöver sjukhusvård. Ett drag hos coronavirussjukdomen är till exempel att det inte är farligt för alla att insjukna, och för många är sjukdomens symptom lindriga, men de som smittats kan ändå sprida en sjukdom som är farlig för andra. Det är motiverat att också det också till exempel vid enheter inom socialvården som tillhandahåller tjänster dygnet runt kan ordna vård för dem som bor där utan att de i onödan behöver flyttas till en enhet inom hälso- och sjukvården för att socialvården saknar behörighet. I de flesta fall möjliggör utrymmena att karantän och isolering genomförs med beaktande av hälsan och säkerheten för den som försätts i karantän eller isolering och andra personer. Vid enheter inom socialvården finns redan personer som ansvarar för läkemedelsvården, men vid behov bör de kompletteras med den sakkunskap situationen med en smittsam sjukdom förutsätter. Det är motiverat att tillåta att isolering genomförs i personens hem för att till exempel en minderårig med lindriga symptom ska kunna vara isolerad i sitt hem eller till exempel i en institution för barnskydd, om den är den minderåriges bostad. Vården bör i alla händelser basera sig på bästa möjliga sakkunskap. När lagen ändras är det motiverat att samtidigt precisera bestämmelserna om karantänsplatser och föreskriva om dem på ett sätt som är i linje med bestämmelserna om isoleringsplatser.

Åtgärder vid omfattande smittrisk

Enligt 58 § i den gällande lagen om smittsamma sjukdomar kan vissa utrymmen som anges i lagen stängas samt allmänna sammankomster och offentliga tillställningar förbjudas om det är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom såsom covid-19. I 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar föreskrivs det om mycket omfattande befogenheter. Med beaktande av förarbetena ger bestämmelsen dock inte tillräckliga rättsliga grunder för att ingripa i annan verksamhet och andra utrymmen än de som anges i paragrafen. Därför har det också föreskrivits särskilt bland annat om åtgärder som gäller restaurangers verksamhet och utrymmen. Det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar eller regionförvaltningsverket fattar besluten. Det är fråga om en betydande möjlighet att ingripa dels i användningen av utrymmen hos verksamhetsenheter inom social- och hälsovården, läroanstalter och daghem och andra motsvarande utrymmen, dels i möjligheten att ordna enskilda tillställningar. Det kan utgöra och utgör ofta näringsverksamhet, vars frihet tryggas i 18 § i grundlagen. Många tillställningar omfattas också av den mötes- och föreningsfrihet som tryggas i 13 § i grundlagen. Bestämmelserna har också en koppling till egendomsskyddet som tryggas i 15 § i grundlagen. Privata verksamhetsenheter för kommunal och samkommunal social- och hälsovård, småbarnspedagogik och förundervisning hade 2019 en omsättning på 3,53 miljarder euro.³

Den aktuella bestämmelsen i lagen om smittsamma sjukdomar har stiftats 2016 med grundlagsutskottets medverkan. Grundlagsutskottet konstaterade i sitt utlåtande (GrUU 11/2016 rd) att lagförslaget i fråga om 58 § finns det skäl att precisera bestämmelsen så att de avsedda åtgärderna, när det är frågan om andra lokaler än offentliga lokaler, kopplas till exempel till nödvändigheten av att förhindra spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom. Social- och hälsovårdsutskottet gjorde en sådan precisering och sade i sitt betänkande (ShUB 24/2016 rd) att det med stöd av grundlagsutskottets utlåtande föreslås att 1 mom. preciseras så att bestämmelsen gäller stängning av de lokaler som nämns och förbud mot evenemang. Utifrån grundlagsutskottets utlåtande föreslog utskottet vidare att 1 och 2 mom. kompletteras med att åtgärderna måste vara nödvändiga för att förhindra spridningen av en smittsam sjukdom.

³ Statistikcentralens statistik Kommunekonomi.

Bakgrunden till den gällande 58 § är 14 § i den tidigare lagen om smittsamma sjukdomar (583/1986), enligt vilken det organ som i kommunen ansvarar för bekämpning av smittsamma sjukdomar inom sitt verksamhetsområde bland annat kunde förordna om isolering av bostäder och vårdanstalter samt om stängning av läroanstalter och daghem ävensom förbjuda folksamlingar eller utfärda bestämmelser som begränsar sådana då allmänfarlig smittsam sjukdom som medför smittorisk har konstaterats eller med fog kan väntas yppa sig. Vid sin behandling av ändringen av 14 § sade grundlagsutskottet i sitt utlåtande 2003 (GrUU 6/2003 rd) att det, eftersom det allmänna enligt 19 § 3 mom. i grundlagen ska främja befolkningens hälsa, i de grundläggande fri- och rättigheterna finns tungt vägande godtagbara grunder för de föreslagna bestämmelserna om möjligheterna att begränsa individens grundläggande rättigheter för att förhindra smittsamma sjukdomar att spridas. Enligt grundlagsutskottet uppfyller lagstiftningen de krav på noggrann avgränsning och exakthet som grundlagsutskottet gått in för i sin praxis. Enligt grundlagsutskottet är regleringen inte heller ur ett proportionalitetsperspektiv olämplig med hänsyn till hur olika de smittsamma sjukdomarna är och den stora variationen mellan åtgärder som behövs för att hindra dem från att spridas. Efter normal rätt att söka ändring i besluten föreslogs, ansåg grundlagsutskottet att individens gavs ett fullgott rättsskydd. Till den delen påverkade bestämmelserna inte lagstiftningsordningen.

Enligt den gällande 58 § kan kommunen eller regionförvaltningsverket när en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en vad som med fog misstänks vara en sådan har konstaterats fatta beslut om att stänga verksamhetsenheter inom socialvården och hälso- och sjukvården, läroanstalter, daghem, bostäder och motsvarande lokaler och förbjuda allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar. Regionförvaltningsverken har med stöd av lagen om smittsamma sjukdomar utfärdat direktiv genom vilka läroinrättningars utrymmen har stängts och offentliga tillställningar har begränsats. Kommunerna har bland annat fattat beslut om stängning av verksamhetsenheter inom socialvården. I de situationerna har det varit nödvändigt att ordna de tjänster klienterna behöver på annat sätt. En utmaning vid tolkningen av 58 § har varit att dess ordalydelse endast tyder på stängning av vissa utrymmen, och inte uttryckligen till exempel delvis stängning eller andra restriktioner avseende de utrymmena. Föreskrivna metoder för att begränsa närkontakt har varit de så kallade restriktionerna för sammankomster enligt lagen om smittsamma sjukdomar, genom vilka allmänna sammankomster och offentliga tillställningar har förbjudits eller begränsats. Vidare har besök vid sådana enheter inom socialvården och hälso- och sjukvården som bedömts utgöra riskobjekt begränsats med stöd av 17 § i lagen om smittsamma sjukdomar.

Det har uppdagats behov av precisering av bestämmelserna i synnerhet till de delar de gäller sådana restriktioner för sammankomster. I 58 § definieras inte särskilt allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar, utan de baserar sig på definitionerna i lagen om sammankomster (530/1999). Att använda begrepp som härleds ur lagen om sammankomster som legaltermer leder till tolkningssvårigheter och situationer när tillämpningen av bestämmelserna kan leda till en slutsats som inte är i linje med bestämmelsernas syfte. Vidare föreskrivs det i 58 § uttryckligen endast om förbud mot sådana tillställningar, och enligt ordalydelsen gäller paragrafen inte alls fortlöpande näringsverksamhet eller stängning av annan verksamhet än verksamhetsenheter för social- och hälsovård, läroanstalter, daghem, bostäder och andra motsvarande utrymmen. Bestämmelserna har inte berört bland annat idrott och motion eller nöjesparkers verksamhet. Sådana tillställningar som hör till den sedvanliga verksamhet i religionssamfund, som ordnas för offentlig religionsutövning i samfundets egna eller andra motsvarande utrymmen, har inte heller ansetts vara sådana offentliga tillställningar som avses i 58 §.

Bestämmelserna om bekämpning av smittsamma sjukdomar bör utvecklas så att de bättre förverkligar syftet att på ett enhetligt och jämlikt sätt begränsa närkontakter vid olika tillställningar där ett stort antal människor har relativt nära kontakt sinsemellan, vilket ökar risken för smittspridning. Det är fråga om bestämmelser av betydelse för näringsfriheten, religionsfriheten,

egendomsskyddet samt mötes- och föreningsfriheten som tryggas i grundlagen. När nya bestämmelser bereds bör de vara exakta och noga avgränsade i fråga om restriktionernas sakliga, tidsmässiga och geografiska utsträckning samt i fråga om beslutsmekanismer.

2.3 Lagstiftning om näringsutövning

De viktigaste bestämmelserna om näringsutövning

Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Närmare bestämmelser om näringsfriheten som tryggas i grundlagen finns i lagen angående rättighet att idka näring (122/1919), nedan näringslagen, där de grundläggande bestämmelserna om rätten att idka näring i Finland.

Enligt näringslagen får laglig och med god sed förenlig näring idkas av fysiska personer som är bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (1 § 1 mom. 1 punkten), finska sammanslutningar och stiftelser (1 § 1 mom. 2 punkten) samt utländska sammanslutningar och stiftelser som registrerat en filial i Finland och som har bildats enligt lagstiftningen i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som har sin stadgeenliga hemort, sin centralförvaltning eller sin huvudsakliga verk samhetsort i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (1 § 1 mom. 3 punkten).

I 3 § finns en förteckning med 28 punkter över så kallade reglerade näringar, om vilka det enligt paragrafens inledande stycke föreskrivs särskilt genom lag eller förordning. Idkandet av de näringar som nämns i förteckningen begränsas till exempel genom att det föreskrivs att de är tillståndspliktiga. Sådana näringar är bland annat gruvdrift, apoteksrörelse, servering av alkoholdrycker, kreditinstitutsverksamhet, försäkringsrörelse, fordonsbesiktning och bevakningstjänster. I nuläget är förteckningen dock inte uttömmande, utan det kan också föreskrivas om tillståndsplikt i någon annan lag.

Allmänna bestämmelser om näringsutövning och skyldigheter i samband med den ingår också bland annat i handelsregisterlagen (129/1979) och företags- och organisationsdatalagen (244/2001). Sedan lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger (945/2009) upphävdes den 1 januari 2016 har tiderna för affärsverksamhet inte varit begränsade.

Bestämmelser om förplägnadsrörelser

Förplägnadsrörelserns öppethållningstider begränsas inte under normala förhållanden sedan den 1 januari 2018. De viktigaste skyldigheterna som inverkar på förplägnadsrörelsernas verksamhet har berört livsmedelssäkerheten och servering av alkoholdrycker.

Restaurangutrymmen utgör ett särskilt riskobjekt för epidemins spridning. För att förhindra spridningen av coronavirussjukdomen fogades till lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet (308/2006) genom lag 153/2020 en ny 3 a §, genom vilken förplägnadsrörelserns öppenhållning begränsades. Genom lagen inskränktes näringsfriheten på ett sådant sätt som normalt förutsätter grundlagsstiftningsordning. Under coronaepidemin stiftades dock lagen undantagsvis i vanlig lagstiftningsordning i enlighet med 23 § i grundlagen. Lagen var i kraft från den 30 mars till den 31 maj 2020. Under en pandemi som till sina verkningar kan jämföras med en synnerligen allvarlig storolycka måste förplägnadsrörelser hållas stängda för kunder i de områden där detta är nödvändigt för att förhindra spridning av den smittsamma sjukdomen. Den temporära begränsningen av förplägnadsrörelserns öppethållning satts i kraft i alla landskap i

Finland genom förordning av statsrådet. I enlighet med skyldigheten till uppföljning enligt förordningen följde arbets- och näringsministeriet i samarbete med social- och hälsovårdsministeriet regelbundet om förplägnadsrörelserna i de enskilda landskapen fortsättningsvis ska hållas stängda för kunder och rapporterade om läget till statsrådet.

Bestämmelsen om stängning av förplägnadsrörelser gällde inte sådana personalrestauranger som avses i lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet eller utförsäljning av mat eller dryck.

I samband med stängningen av förplägnadsrörelser förutsatte riksdagen åtgärder för att kompensera förplägnadsrörelsernas skäligen kostnader och lindra effekterna (RS 14/2020 rd och EkUB 5/2020). Stängningen fick omedelbara konsekvenser restaurangföretagarnas möjlighet att utöva sitt yrke. Till följd av restriktionerna stiftades en om stöd för återanställning och gottgörelse för verksamhetsbegränsningar till förplägnadsföretag (403/2020) i syfte att dels kompensera förplägnadsrörelserna för kostnaderna till följd av restriktionerna i lagstiftningen, dels sporra företagen i branschen att anställa.

Bestämmelser om begränsning av restaurangers verksamhet fogades till lagen om smittsamma sjukdomar genom lag 400/2020, som gällde till och med den 31 oktober 2020. Till lagen om smittsamma sjukdomar fogades en temporär 58 a §, i vilken det föreskrevs om begränsning av förplägnadsrörelsernas öppethållning, servering av alkoholdrycker samt antalet kundplatser i och användningen av utrymmen inomhus och utomhus som hör till rörelsen och användning av dem i näringsverksamheten. Bestämmelser om öppettider, serveringstider och det högsta antalet kunder samt närmare bestämmelser om skyldigheter avseende hygien och hållandet av avstånd utfärdades genom förordning av statsrådet.

Sedan lagen upphört att gälla trädde nya bestämmelser i lagen om smittsamma sjukdomar som berör restriktioner för förplägnadsverksamhet i kraft den 1 november 2020. I 58 a § i lagen om smittsamma sjukdomar, som är i kraft temporärt till och med den 28 februari 2021 (727/2020) föreskrivs det också om krav på anvisningar och hygienåtgärder för förplägnadsrörelsernas kunder, ett allmänt krav på avstånd mellan kundplatser och skyldigheten att planera verksamheten. Närmare bestämmelser om de kraven samt om skyldigheter som berör kundernas vistelse och placeringen av kundplatser utfärdades genom förordning av statsrådet.

Enligt den temporära bestämmelsen i lagen om smittsamma sjukdomar ska den som utövar förplägnadsverksamhet enligt 58 a § se till att förplägnadsrörelsens lokaler och ytor rengörs. Den som utövar förplägnadsverksamhet ska också se till att kunderna får möjlighet att rengöra händerna och ge kunderna instruktioner om hur man kan hålla ett tillräckligt avstånd och rengöra händerna. Den som utövar förplägnadsverksamhet ska göra upp en skriftlig plan för hur rörelsen genomförs de skyldigheter och begränsningar som föreskrivs i fråga om dess verksamhet och användningen av rörelsens utrymmen inomhus och utomhus.

I statsrådets förordning om temporär begränsning av förplägnadsrörelsernas verksamhet i syfte att förhindra spridning av en smittsam sjukdom (728/2020) som utfärdats med stöd av den bestämmelse som nämns ovan och som gäller till och med den 15 december 2020 föreskrivs det närmare om dessa skyldigheter och dessutom om begränsning av kundantalet för förplägnadsrörelser samt om begränsning av serverings- och öppettider enligt landskap och typ av restaurang. Enligt lagen får kundantalet för en sådan förplägnadsrörelse vars huvudsakliga förplägnadsverksamhet är att mot betalning erbjuda allmänheten alkoholdrycker i en livsmedelslokal begränsas med högst 50 % av förplägnadsrörelsens största antal kunder eller personer som anges i serveringstillståndet eller i en godkänd projektbeskrivning. Antalet kunder hos andra förplägnadsrörelser får begränsas med högst 25 procent av det största antalet kunder eller personer som

avses i ovannämnda bestämmelser. Närmare bestämmelser om de begränsningar som gäller förplägnadsrörelsernas öppettider mellan klockan 23 och klockan 5 och servering av alkoholdrycker mellan klockan 22 och klockan 9 får utfärdas genom förordning av statsrådet

Bestämmelserna om begränsning av kundantal, öppettider och serveringstider gäller inte personalrestauranger eller försäljning av sådan mat eller dryck som avnjuts någon annanstans. I lagen finns också en undantagsbestämmelse om att begränsningarna av öppettider inte gäller förplägnadsrörelser på fartyg och luftfartyg i trafik mellan Finland och utlandet eller i trafik utomlands eller förplägnadsrörelser i anslutning till en distributionsstation för flytande bränsle.

I 58 b § i lagen om smittsamma sjukdomar föreskrivs sedan den 1 juni 2020 om befogenheten att övervaka de skyldigheter och begränsningar som föreskrivs i och med stöd av 58 a § samt om befogenheten att utfärda föreskrifter för att avhjälpa brister och missförhållanden, om befogenheten att bestämma att en förplägnadsrörelses verksamhet genast ska avbrytas och att rörelsen ska hållas stängd för kunder under högst en månad, samt om polisens handräckning. Vidare föreskrivs det i paragrafen om skyldigheten för statsrådet att noggrant följa upp huruvida förutsättningarna för begränsningar fortsatt föreligger. Om förutsättningarna inte längre uppfylls, ska statsrådet utan dröjsmål vidta åtgärder för upphävande av 58 a § och de bestämmelser som hänförs till den.

Andra begränsningar avseende näringsverksamhet till följd av smittläget

Hittills har det inte i lagen om smittsamma sjukdomar eller i någon annan lagstiftning ingått några andra skyldigheter eller restriktioner för kundutrymmen än sådana som avser förplägnadsrörelser och som möjliggörs av 58 §. Näringsidkare har på eget initiativ och enligt myndigheternas rekommendationer genomfört flera åtgärder för att skapa trygga kundbetjäningssituationer. Nuläget och den prognostiserade utvecklingen i fråga om sjukdomen förutsätter dock att förpliktande, temporära bestämmelser tas in i lagen om smittsamma sjukdomar.

2.4 Bestämmelser om persontrafik

I gällande lagstiftning ingår inga bestämmelser om hälsoskydd i trafiken. När epidemisituationen utvecklades under våren 2020 upptäcktes det också att myndigheterna i kommunikationsministeriets förvaltningsgren inte enligt sektorslagstiftningen till alla delar hade tillräckliga befogenheter för att hantera epidemisituationen. Förslag till temporära ändringar av lagstiftningen för kommunikationsministeriets förvaltningsgren i detta avseende gavs till riksdagen i april 2020 (RP 62/2020 rd), och de trädde i kraft den 1 juni 2020.

Författningsändringar för att hindra spridning av sjukdomen covid-19 i vägtrafik och spårbunden trafik har beretts vid kommunikationsministeriet. Regeringen har gett två propositioner till riksdagen i ärendet: regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av spårtrafiklagen och lagen om transportservice (RP 113/2020 rd) och regeringens proposition med förslag till ändring och temporär ändring av lagen om transportservice (RP 202/2020 rd). De föreslagna ändringar utökar möjligheterna för Transport- och kommunikationsverket att fatta beslut eller utfärda förelägganden som svarar mot störningssituationer till följd av sjukdomen covid-19. Ändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 2021. Dessutom bereds vid ministeriet en proposition om temporär ändring av lagen om enskilda vägar och lotsningslagen, som torde ges till riksdagen i januari 2021.

Aktörerna i persontrafiken har gett sina anställda och passagerare anvisningar för att förhindra virussmitta. Anvisningarna följer Institutet för hälsa och välfärds anvisning för att förebygga

covid-19-smitta i kollektivtrafiken som utfärdades den 25 maj 2020. Dessutom utfärdade Institutet för hälsa och välfärd den 13 augusti 2020 en rekommendation om användning av ansiktsmasker bland annat i kollektivtrafiken. Den 14 augusti 2020 gav Transport- och kommunikationsverket leverantörerna av transporttjänster rekommendationer som kompletterar Institutet för hälsa och välfärds anvisningar och rekommendationer, och som möjliggör tryggt resande. Epidemin till följd av coronaviruset har inverkat kraftigt på användningen och utbudet i trafiksystemet. I och med epidemin har trafikvolymerna minskat betydligt på vägnätet, och effekten på antalet passagerare i persontrafiken är ännu större. Enligt uppgifter från de behöriga trafikmyndigheterna har passagerarmängderna i och med coronavirusepidemin minskat med upp till 70–90 %. Dessutom har Arbetshälsoinstitutet gett omfattande anvisningar i ärendet.

Den 13 maj 2020 publicerade kommissionen ett paket med en vägkarta för att lyfta av restriktioner för att återställa transport- och turismtjänsterna. Till paketet hör ett meddelande om riktlinjer för ett gradvist återupptagande av transporttjänster och tillgänglighet, som utgör en "ramanvisning" för alla trafikformer. I kommissionens riktlinjer ingår också trafikformsspecifika praktiska anvisningar, för trygghet av passagerarnas och personalens hälsa samt åtgärder i syfte att stärka medborgarnas förtroende för ett tryggt utnyttjande av transportservice. Riktlinjerna gäller såväl nationell som gränsöverskridande trafik. Europeiska unionens råd beredde också under Tysklands ledning rådets slutsatser i syfte att återställa passagerarnas och arbetstagnas förtroende och minimera infektionsrisken i gränsöverskridande kollektivtrafik. Slutsatserna beaktades i de anvisningar kommissionen utfärdade i maj för ett gradvist återställande av transportservice och transportförbindelser samt i EU:s anvisningar för ett gradvist uppstartande av turismtjänster och om hälsorutiner för inkvarterings- och förplägnadsrörelser. Europeiska unionen har också godkänt undantag från trafiklagstiftningen för att hantera epidemisituationen. Det är bland annat möjligt att ingripa i användningen av trafikrättigheter i flygtrafiken på rutter inom EU genom lättare mekanismer än vanligt.

Inom luftfarten kompletteras riktlinjerna genom de praktiska anvisningar som Europeiska unionens flygsäkerhetsmyndighet (EASA) utarbetat, och som publicerades den 21 maj 2020. Internationella luftfartsorganisationer såsom Internationella civilflygfartsorganisationen (International Civil Aviation Organization, ICAO), EASA och flygbolagsorganisationen IATA (International Air Transport Association) har under pandemin utvecklat sina anvisningar till aktörer inom luftfarten. Anvisningarna omfattar såväl verksamheten i trafikmedlen som på flygplatserna. ICAO har med WHO:s stöd sedan 2006 administrerat det frivilliga omfattande samarbetsprogrammet CAPSCA (Collaborative Arrangement for the Prevention and Management of Public Health Events in Civil Aviation), som stöder beredskap och reaktion på folkhälsoutmaningar. Internationella sjöfartsorganisationen (IMO) har sedan april 2020 producerat en betydande mängd anvisningar för pandemitiden, inklusive anvisningar för hälsoskyddsåtgärder ombord och i hamn, delvis i samarbete med Världshälsoorganisationen (WHO), Internationella arbetsorganisationen (ILO) och ICAO.

Det är inte helt klart vilken betydelse persontrafiken har för coronavirusets spridning, men enligt en undersökning är det möjligt att rusningen i metrosystemet har spelat en betydande roll för virusets spridning i ett tidigt skede i New York. I långfärdsbussar har det konstaterats en del massexponeringar, som sannolikt har lett till smittfall. Det konstaterades till exempel bland skidturister senaste vinter, i transporter mellan skidcenter och flygplatser. Effektiviteten och nyttan av säkerhetsavstånd i persontrafiken för att förebygga viruset utvärderas av hälsovårdsmyndigheter och forskare. Enligt Institutet för hälsa och välfärd finns det lite forskningsrön om antalet smittade i persontrafiken, och inga smittkedjor har kunnat identifieras i den inhemska passagerartrafiken. Till exempel i flygtrafiken har det gjorts vetenskapliga undersökningar, och utifrån dem har det konstaterats att de HEPA-filter som används i planen skyddar bättre mot

smittrisk än masker. Också i flygtrafiken är dock den primära åtgärden att hålla säkerhetsavstånd. Enhetliga åtgärder och rutiner i passagerartrafiken samt ett ansvarsfullt agerande hos passagerarna kan utöver att hindra smittspridning också öka trygghetskänslan bland passagerarna.⁴⁵

2.5 Servicesystemet i social- och hälsovården

Det föreskrivs om kommunalt ordnade hälso- och sjukvårdstjänster i folkhälsolagen (66/1972), lagen om specialiserad sjukvård (1062/1989) och hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) samt i lagen om planering av och statsunderstöd för social- och hälsovården (733/1992). Socialvårdslagen och speciallagstiftning tillämpas på den kommunala socialvården. I social- och hälsovårdens gemensamma tjänster, eller när en klient annars behöver både socialvårdstjänster och hälso- och sjukvårdstjänster ska de bestämmelser om social- och hälsovård tillämpas som i klientens intresse bäst säkrar tjänster som motsvarar behovet av stöd och vård enligt det medicinska behovet.

Enligt 10 § i hälso- och sjukvårdslagen ska en kommun eller en samkommun för ett sjukvårdsdistrikt ordna hälso- och sjukvårdens innehåll och omfattning enligt vad som krävs för kommuninvånarnas eller invånarnas i samkommunen välbefinnande, patientsäkerhet, sociala trygghet och hälsotillstånd och för det medicinskt, odontologiskt och hälsovetenskapligt bedömda behov som kan motiveras utifrån observation av faktorer som påverkar dessa hälsoaspekter. Enligt 24 § i hälso- och sjukvårdslagen ska kommunerna ordna sjukvårdstjänster för dem som bor i kommunen. Sjukvården ska genomföras med beaktande av patientens behov av medicinsk behandling och i enlighet med de enhetliga grunderna för vård. Enligt 50 § i hälso- och sjukvårdslagen ska brådskande sjukvård ges till den patient som behöver det oberoende av var han eller hon är bosatt. Med brådskande vård avses omedelbar bedömning och vård som inte kan skjutas upp utan att sjukdomen förvärras eller kroppsskadan försvåras och som gäller akut sjukdom, kroppsskada, försämring av en långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning.

Kommunerna har organiseringsansvaret för social- och hälsovårdstjänster. Den hälso- och sjukvård kommunerna ansvarar för omfattar hälsofrämjande och välfärdsfrämjande verksamhet, primärvård och specialiserad sjukvård. Med primärhälsovård avses uppföljning av befolkningens hälsotillstånd, hälsofrämjande verksamhet och vård av sjukdomar som kommunen ordnar samt andra hälsovårdstjänster som vanligen produceras vid kommunala hälsovårdscentraler. Med specialistsjukvård avses undersökning och vård som hänför sig till specialistområden, varav största delen ordnas på sjukhus. För organiseringen av specialistsjukvård ska kommunen höra till samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt. Socialvården omfattar främjande av social trygghet och välfärd samt de uppgifter och den service inom socialvården som föreskrivs i den allmänna lagstiftningen och speciallagstiftningen (2 och 14 § i socialvårdslagen, 1301/2014). I den pågående reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet överförs organiseringsansvaret för social- och hälsovårdstjänsterna och räddningsväsendet från kommunerna till landskapen.

Kommunerna kan ordna tjänsterna genom att producera dem själva, genom avtal tillsammans med andra kommuner, genom att bilda en samkommun som producerar tjänsterna, genom att köpa tjänster av staten, andra kommuner, samkommuner eller andra offentliga eller privata serviceproducenter eller genom att tillhandahålla tjänster med servicesedlar. Kommunerna ordnar tjänsterna på det sätt som är mest ändamålsenligt med beaktande av befolkningsstrukturen och

⁴<https://www.nber.org/papers/w27021>

⁵<https://www.laakarilehti.fi/ajassa/nakokulmat/lentomatkustus-ja-covid-19/?public=0dba9b5ee872b126c255bda2c9f54009>

behoven samt kommunens resurser. Kommunerna och sjukvårdsdistrikten köper tjänster av andra enligt behov i situationer när egen tjänsteproduktion inte är tillgänglig eller den egna produktionskapaciteten har överskridits. I synnerhet tjänster som förutsätter ovanligt och krävande specialkunnande köps flexibelt av andra. Enligt gällande lagstiftning är det i praktiken också möjligt att kommunerna och sjukvårdsdistrikten ordnar den vård som behövs för patienter som insjuknat i coronavirussjukdomen och behöver sjukhusvård på något annat sätt än som egen produktion. Enligt gällande lagstiftning under normala förhållanden kan verksamhetsenheter inom social- och hälsovården dock inte till exempel åläggas att ta in personer som behöver vård oberoende av vad som föreskrivits, bestämts eller avtalats. Gällande lagstiftning tillåter inte heller att statsrådet, ett ministerium eller någon annan myndighet ålägger verksamhetsenheter inom socialvården och hälso- och sjukvården att ändra sin verksamhet till exempel för att hindra spridningen av en smittsam sjukdomsepidemi eller för att upprätthålla servicesystemets funktionsförmåga.

Privata serviceproducenter, det vill säga företag, organisationer och stiftelser kan sälja tjänster antingen till kommuner eller samkommuner eller direkt till kunder. Under 2000-talet har företagens och medborgarorganisationernas andel av produktionen av social- och hälsovårdstjänster kontinuerligt ökat. Till de vanligaste privata socialvårdstjänsterna hör serviceboende för äldre, hemtjänst för äldre och personer med funktionsnedsättning samt institutions- och familjevård för barn och unga. Till de vanligaste privata hälsovårdstjänsterna hör fysioterapitjänster, läkar- och tandläkarmottagning och företagshälsovård.

Staten stödjer ordnandet av kommunala social- och hälsovårdstjänster bland annat genom statsandelar. Statsandelen för kommunens social- och hälsovård kalkyleras utifrån kommunens invånarantal, invånarnas åldersfördelning, sjukdomsfrekvensen och vissa andra faktorer.

Med stöd av 86 § i beredskapslagen kan social- och hälsovårdsministeriet och inom sitt verksamhetsområde regionförvaltningsverket för tryggnad av befolkningens social- och hälsovård under undantagsförhållanden ålägga en verksamhetsenhet för social- och hälsovården att utvidga eller lägga om sin verksamhet, helt eller delvis flytta verksamheten från verksamhetsdistriktet eller verksamhetsorten till någon annan ort eller att ordna verksamhet också utanför sitt distrikt, placera personer i behov av vård eller omvårdnad i sin verksamhetsenhet oberoende av vad som har bestämts, föreskrivits eller avtalats eller ställa en verksamhetsenhet eller en del av den till statliga myndigheters förfogande. Enligt förarbetena till bestämmelsen behövs befogenheten för social- och hälsovårdsministeriet för att samordna regionala åtgärder (RP 3/2008 rd s. 77).

Efter att undantagstillstånd utlysts antog regeringen flera förordningar för ibruktagande och förlängning av befogenheter enligt beredskapslagen. Dessutom har regeringen gett 44 propositioner och fyra tilläggsbudgeter till riksdagen i samband med undantagsförhållandena.

Statsrådet utfärdade en förordning om ibruktagande av befogenheter i enlighet med 86 § i beredskapslagen (125/2020, ändrad i förordning 130/2020) samt om fortsatt utövning av dem (174/2020 och 308/2020). Enligt 1 § i förordning 125/2020 och 2 § i förordning 174/2020 kan de befogenheter att styra verksamhetsenheterna för social- och hälsovården som föreskrivs i 86 § i beredskapslagen tillämpas i hela landet.

Social- och hälsovårdsministeriet har utfärdat flera anvisningar för att behärska coronavirusepidemin i syfte att förebygga och bekämpa spridningen av den allmänfarliga smittsamma sjukdomen samt trygga patient- och klientsäkerheten och social- och hälsovårdens funktionsförmåga. Vidare har ministeriet med stöd av beredskapslagen utfärdat följande bindande beslut: beslut om vidtagande av styråtgärder inom socialvården i enlighet med 86 § i beredskapslagen: skydd

av klienter inom socialvården mot coronavirussjukdomen (covid-19) (13.5.2020), beslut om vidtagande av styråtgärder inom social- och hälsovården i enlighet med 86 § i beredskapslagen i fråga om karantäns- och testningsrutiner (1.4.2020), beslut för att säkerställa tillräcklig tillgång till läkemedel och läkemedelsdistributionskedjans funktion (19.3.2020, 9.4.2020 och 13.5.2020) samt beslut om begränsning av försäljningen av salbutamolpreparat (9.4.2020 och 13.5.2020).

När antalet coronavirusfall ökade under våren 2020 organiserades, inrättades, upprätthölls och slutligen avskaffades isolerade avdelningar och intensivvårdsenheter inom specialsjukvården. Primärhälsovården beredde sig på en anstormning av coronapatienter, grundade testningsstationer och organiserade särskilda coronamottagningar. Dessutom utvidgades de enheter i kommunerna som ansvarar för smittsamma sjukdomar och deras verksamhet när smittspårningen ställvis ökade kraftigt. Enheter för effektiviserat serviceboende i socialvården beredde sig på att höja kapaciteten, om ett ökat behov av vård och stöd för äldre personer hade krävt det. Under restriktionerna våren 2020 startades också snabbt ersättande tjänster och verksamhetsformer i den offentliga servicen samt nya samarbetsformer med organisationer och församlingar.

Om epidemin fortsätter och eventuellt ytterligare utvidgas finns det konkreta risker som hotar social- och hälsovårdssystemets funktionsförmåga, och som förutsätter snabba åtgärder för att ändra verksamheten. De kan gälla servicestrukturen, tjänsternas innehåll eller personalen samt offentliga och privata verksamhetsenheter. Vidare kan det finnas behov att på nationell nivå ålägga verksamhetsenheter att agera på ett visst sätt för att trygga rätten till liv och hälsa samt till omedelbar omsorg och tillräckliga social- och hälsovårdstjänster för människorna, i synnerhet för dem som hör till riskgrupper. För att det ska vara möjligt att på ett bindande sätt styra servicesystemet eller verksamhetsenheter i socialvården och hälso- och sjukvården krävs ny lagstiftning.

2.6 Undervisnings- och kulturväsendets förvaltningsområde

Enligt 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar får det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar inom sitt verksamhetsområde fatta beslut om att stänga bland annat läroanstalter, daghem sådana smittsituationer som avses i paragrafen. Regionförvaltningsverken får fatta motsvarande beslut om det behövs inom flera kommuners område. Under coronavirusepidemin senaste vår utfärdade regionförvaltningsverken beslut som gjorde det möjligt att stänga läroanstalter delvis eller helt. En del av eleverna i den grundläggande utbildningen fick dock närundervisning också medan tillämpningsförfordningarna var i kraft. Lagstiftningen om grundläggande utbildning har ändrats så att det föreskrivs närmare om exceptionella undervisningsarrangemang (RP 86/2020 rd) sedan ett beslut om stängning enligt 58 § har fattats. Den lagstiftningen gäller till den 31 december 2020. Enligt ordalydelsen i 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar föreskrivs det i paragrafen inte uttryckligen om andra beslut om restriktioner. Under coronavirusepidemin våren 2020 har det oklara rättsläget orsakat ovisshet om tolkningen.

Under våren 2020 utfärdade regionförvaltningsverken hygienanvisningar för verksamheten inom ramen för besluten om stängning enligt 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar. I praktiken utgjordes hygienanvisningarna av undervisnings- och kulturministeriets och Institutet för hälsa och välfärds gemensamma anvisningar och rekommendationer. Anvisningar och rekommendationer skapar dock inte ett bindande rättsläge, och underlåtenhet att iakttä anvisningar och rekommendationer medför till exempel inget sanktionsförfarande.

Undervisnings- och kulturministeriets verksamhetsområde är bildning, vilket utöver kultur omfattar utbildning, vetenskap, ungdomsfrågor, motion och kyrkliga ärenden. Kulturpolitiken omfattar bland annat utövning och främjande av konst, bibliotek, kreativ ekonomi, muséer, teatrar, orkestrar samt grundläggande konstutbildning.

Ämbetsverk, bolag och stiftelser som hör till kulturpolitikens ansvarsområde är bland andra Museiverket, Biblioteket för synskadade, Nationalgalleriet, Finlands Nationalopera och Finlands Nationalbalett samt Finlands Nationalteater.

I lagen om kommunernas kulturverksamhet (166/2019) föreskrivs om ordnandet av kommunernas kulturverksamhet samt om verksamhetens mål, om uppgifter och samverkan inom verksamheten, om invånarnas deltagande i verksamheten, om framställande av information om och utvärdering av verksamheten samt om statlig finansiering för och en utvecklingsuppgift inom verksamheten. Lagen syftar bland annat till att främja alla befolkningsgruppers likvärdiga möjligheter till och deltagande i kultur, konst och bildning. Enligt 3 § ska kommunen ordna kulturverksamhet. Undervisnings- och kulturministeriet och andra statliga myndigheter skapar förutsättningar för kommunernas kulturverksamhet.

Enligt lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998) avses med grundläggande konstundervisning sådan målinriktad och från nivå till nivå fortskridande undervisning inom olika områden av konsten som i första hand riktar sig till barn och unga och som samtidigt ger eleverna förmåga att uttrycka sig och söka sig till yrkesutbildning och utbildning på högre nivå inom konstområdet i fråga.

I lagen om allmänna bibliotek (1492/2016) föreskrivs det om kommunernas skyldighet att själva eller i samarbete med andra kommuner upprätthålla allmänna bibliotek eller på annat sätt ordna biblioteksverksamhet på sitt område, så att bland annat befolkningens jämlika möjlighet att delta i bildnings- och kulturlivet tryggas. Enligt 10 § i den lagen ska ett allmänt bibliotek kunna användas av och vara tillgängligt för alla.

Museilagens (314/2019) syfte är bland annat att upprätthålla och stärka enskilda personers och samfunds förståelse och delaktighet i fråga om kultur, historia och miljö och att främja bildning, välfärd, jämlikhet och demokrati.

Enligt lagen om Nationalgalleriet (889/2013) är Nationalgalleriets syfte att stärka kulturarvet och främja den konstnärliga bildningen. Nationalgalleriet, som omfattar Konstmuseet Ateneum, Museet för nutidskonst Kiasma och Konstmuseet Sinebrychoff, ska bland annat bedriva utställningsverksamhet och annan konstmuseiverksamhet.

Teater- och orkesterlagen (730/1992) trädde i kraft 1993 i samband med reformen av statsandelssystemet. Finansieringen övergick från att ha varit prövningsbaserad till ett kalkylbaserat statsandelssystem. Enligt lagen beviljas teatrar och orkestrar statsandel för sina driftskostnader på det sätt som föreskrivs i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009) och teater- och orkesterlagen. Enligt 2 § i teater- och orkesterlagen är en förutsättning för att erhålla statsandel att teatern eller orkestern ägs av en kommun eller en samkommun eller av en privat sammanslutning eller stiftelse, till vars stadgeenliga uppgifter hör att bedriva teater- eller orkesterverksamhet eller att svara för en orkester eller en teater och att teatern eller orkestern uppträder regelbundet och yrkesmässigt.

De restriktioner som genomförts för att förhindra covid-19-epidemins spridning ledde under våren 2020 till att verksamheten inom konst- och kultursektorn i huvudsak helt avstannade. Det

ledde till omfattande ekonomiska förluster för aktörerna i branschen, vilka berörde upp till tiotusentals företag, sammanslutningar och enskilda yrkesutövare i branschen. I april 2020 genomförde undervisnings- och kulturministeriet en enkät bland aktörer i kulturbranschen om coronapandemins konsekvenser för deras verksamhet under två olika perioder, den 15 mars till den 31 maj 2020 och den 1 juni till den 31 augusti 2020. Enligt enkäten är konst- och kulturbranschen en av de branscher som lidit mest av coronapandemin.

Enligt idrottslagen (390/2015) svarar undervisnings- och kulturministeriet för den allmänna ledningen, samordningen och utvecklingen av idrottspolitiken samt för att allmänna förutsättningar för idrott skapas inom statsförvaltningen. För den regionala förvaltningen av idrotten svarar regionförvaltningsverken. Ordlandet av idrottsverksamhet är i Finland delvis sådan verksamhet som bör betraktas som näringsverksamhet, delvis kommunal serviceverksamhet och delvis medborgarverksamhet som ordnas av aktörer i föreningsform. Idrott på eget initiativ är också en populär fritidssysselsättning. I lagstiftningen finns inga bestämmelser om hälsoskyddet.

Den 12 mars 2020 rekommenderade regeringen att allmänna sammankomster för mer än 500 personer förbjuds, och därmed upphörde de flesta idrottsevenemang. Allmänna utrymmen inomhus, såsom idrottsutrymmen, stängdes den 17 mars 2020. Privata aktörer i idrottsbranschen rekommenderades avbryta sin verksamhet. Skolornas närundervisning (inklusive gymnastikundervisningen) upphörde med vissa undantag den 18 mars 2020. Samtidigt förbjöds sammankomster för mer än 10 personer, vilket avslutade merparten av idrottsföreningarnas träningar ansikte mot ansikte.

Hävningen av restriktionerna inleddes i maj. Offentliga idrottsutrymmen inomhus öppnades, och idrottsföreningarna inledde ledd verksamhet i högst tio personers grupper. Idrottstävlingar och idrottsserier tilläts starta från den 1 juni 2020 med specialarrangemang. Allmänna sammankomster för mer än 500 personer förblev dock förbjudna till och med den 31 juli 2020, varefter det i augusti att med specialarrangemang ordna tillställningar för mer än 500 personer. För september 2020 har regionförvaltningsverken beslutat att offentliga tillställningar och allmänna sammankomster i september får ordnas för högst 50 personer. Tillställningar för mer än 50 personer får ordnas inomhus och på avgränsade områden utomhus, om säkerheten kan garanteras enligt THL:s och undervisnings- och kulturministeriets anvisning.

De beslut om begränsningar som hittills utfärdats med stöd av 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar berör inte tillställningar som hör till religionssamfunds sedvanliga verksamhet, som ordnas för offentlig religionsutövning i samfundets egna eller andra liknande utrymmen. Religionssamfunden har dock i stor omfattning iakttagit myndighetsbesluten i form av rekommendationer.

2.7 Tillsyn

Enligt 12 § i lagen om smittsamma sjukdomar ska regionförvaltningsverken inom sina verksamhetsområden övervaka att bekämpningen av smittsamma sjukdomar är lagenlig och sköta anknytande styrning. [luddig]Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården styr regionförvaltningsverkens verksamhet i syfte att genomföra, samordna och förenhetliga övervakningen och anknytande styrning. I paragrafen ingår dessutom informativa hänvisningar till bestämmelserna om tillsynen över lagstiftningen om den kommunala social- och hälsovården, statligt ordnad hälso- och sjukvård och privat produktion av social- och hälsovårdstjänster. I 8 § föreskrivs det dessutom att regionförvaltningsverket ska samordna och övervaka bekämpningen av smittsamma sjukdomar inom sitt område. Regionförvaltningsverket övervakar att samkom-

munerna för sjukvårdsdistrikten har regional beredskap för störningar inom hälso- och sjukvården. Regionförvaltningsverket övervakar att bekämpningsarbetet genomförs enligt bestämmelserna samt att de nationella planerna och social- och hälsovårdsministeriets beslut verkställs.

I lagen om smittsamma sjukdomar finns inga uttryckliga bestämmelser om regionförvaltningsverkets och kommunens befogenhet att övervaka efterlevnaden av beslut enligt 58 §. I 12 § föreskrivs det endast genom informativa hänvisningar om befogenheter att övervaka social- och hälsovårdstjänster. När det under våren och sommaren har gjorts temporära ändringar i lagen om smittsamma sjukdomar, har det som en lagteknisk lösning samtidigt föreskrivits temporärt om tillsynen över de bestämmelserna (i fråga om förplägnadsrörelser 58 b § och i fråga om en mobilapplikation för att nå dem som eventuellt exponerats för coronaviruset, det vill säga Coronablinkern, 43 h §). När det föreskrivs om nya uppgifter och befogenheter är det motiverat att samtidigt föreskriva om tillsynsmyndigheternas befogenheter för att säkerställa en effektiv tillsyn.

2.8 Den epidemiologiska och medicinska lägesbilden av coronavirussjukdomen

2.8.1 Coronaviruset och coronavirussjukdomen

Symptom på coronavirussjukdomen covid-19 till följd av coronaviruset SARS-CoV2 är huvudvärk, störningar i lukt- och smaksinnet, snuva, hosta, halsont, andnöd, kraftlöshet, muskelvärk, feber, illamående och diarré. Allvarliga symptom i samband med sjukdomen covid-19 är andningsuppehåll, andningssvikt, hjärt- och kärlincidenter, tromboemboliska komplikationer, neurologiska symptom samt sekundära bakterieinfektioner. Symptomen kan variera under sjukdomsförloppet och en del symptom kan vara långvariga. De flesta som får coronavirussmitta får sjukdomen i lindrig form. Flest allvarliga sjukdomsfall och dödsfall har iakttagits hos 70 år fyllda som redan har någon grundsjukdom, till exempel svår hjärtsjukdom eller diabetes med skador på organ. Högst är risken för 80 år fyllda.

Sjukdomens inkubationstid har uppskattats till 1–14 dagar. Symptomen uppträder ca 4–5 dagar efter smittan. Från de första symptomen tar det ungefär tio dagar tills intensivvård behövs. Andelen som behöver sjukhusvård varierar i internationella undersökningen med den undersökta populationen, testningens omfattning samt servicesystemet. Omkring var femte patient som behöver sjukhusvård lider av akut andningssyndrom (ARDS) och omkring var tionde behöver intensivvård. Sjukhusvården varar i genomsnitt totalt 10–12 dagar och intensivvården omkring en vecka.

Det nya coronaviruset smittar mellan personer primärt i droppform när en insjuknad person hostar, nyser, talar eller till exempel sjunger. En del av dem som får smitta får inga eller mycket lindriga symptom. Det är alltså möjligt att en symptomfri person inte är medveten om sin smitta och därför inte begränsar sitt deltagande i olika verksamheter eller sin vistelse i olika utrymmen tillsammans med andra människor. Också symptomfria personer kan smitta andra. I undersökningar beskrivs situationer när en symptomfri person har smittat andra till exempel i trånga utrymmen inomhus. Virus kan smitta några dagar innan symptomen börjar. Enligt nuvarande uppgifter smittar en person som insjuknat i coronavirussjukdomen mest i början av sjukdomssymptomen. Den tid då man sprider smitta varar vid coronavirussjukdom med lindriga symptom högst en dryg vecka och vid de allvarligaste sjukdomsformerna upp till två veckor. Utöver

droppsmitta kan coronavirus också smitta via beröring, om den insjuknade till exempel har hostat i handen och därefter rör vid någon annan.⁶

Den nya coronavirusinfektionen definieras i förordningen om smittsamma sjukdomar som en allmänfarlig smittsam sjukdom. Sjukdomens smittsamhet är stor, sjukdomen är farlig och sjukdomsspridning kan förhindras med hjälp av åtgärder som riktas mot den som har eller med fog misstänks ha insjuknat eller utsatts för sjukdomsalstrare. Vid nya coronavirusinfektioner måste därför isolering av insjuknade samt karantän för exponerade personer, som begränsar individens rörelsefrihet, tillgripas för att förhindra spridning av sjukdomen.

Tills vidare finns ingen specifik medicinering och inget vaccin som biter på coronaviruset. Eftersom viruset är nytt, har befolkningen inga antikroppar som skyddar mot det, vilket gör det lättare för viruset att sprida sig.

Världshälsoorganisationen förklarade den 30 januari 2020 WHO att det nya coronavirus som påträffats i Wuhan i Kina är ett internationellt hot mot hälsan (Public Health Emergency of International Concern PHEIC), och den 11 mars 2020 att den epidemi viruset orsakar är en pandemi. Det förutsätter att alla länder aktivt följer infektioner orsakade av det nya coronaviruset, tidigt identifierar och isolerar sjukdomsfall samt spårar exponeringar för att förhindra vidare smittspridning.

2.8.2 Bedömning av risken för coronavirussmitta

Coronavirussmitta kan förhindras genom god hand- och hosthygien samt genom att undvika närkontakt med andra. Det är möjligt att man inte utsätts för smitta om såväl den som insjuknat i coronavirus som den andra personen använder ansiktsskydd, engångsansiktsmask eller visir.

Enligt den sakkunskap som samlats under epidemin är det dock uppenbart att risken för att viruset ska spridas är förhöjd i situationer när en person är i närkontakt på mindre än två meters avstånd ansikte mot ansikte med en person med luftvägssymtom i mer än 15 minuter eller när närkontakt i slutna utrymmen under ett dygn upprepas så att närkontakten sammanlagt varar mer än 15 minuter. Vid bedömningen av risken för smitta bör också omständigheterna, det vill säga utrymmets storlek och ventilation samt kontaktens art och varighet, beaktas. Virusets sprids lättare i trånga och slutna utrymmen. Vädning och luftväxling i utrymmena kan förhindra smitta. Smittklustren utvisar att coronaviruset smittar effektivt vid mer långvarig närkontakt.⁷

2.8.3 Lägesbild

Nationell lägesbedömning

Epidemiläget i Finland har snabbt förvärrats först i Nyland, i synnerhet i huvudstadsregionen, men också i landet i stort. Också flera andra sjukvårdsdistrikt håller på att övergå till epidemins spridningsfas. R-talet, som beskriver smittsamheten, har redan en längre tid varit klart över 1, vilket berättar att sjukdomen sprids. Antalet smittfall visar att epidemin sprids allt snabbare.

⁶ <https://thl.fi/sv/web/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/sjukdomar-och-bekampning/sjukdomar-och-sjukdomsalstrare-a-o/coronaviruset-covid-19/anvisningar-for-atgarder-vid-misstanke-om-infektion-orsakad-av-coronaviruset-covid-19>

⁷ Se föregående referens.

Utifrån en sakkunnigbedömning förefaller det finnas risk för överbelastning av hälso- och sjukvårdens funktionsförmåga.

Det riksomfattande epidemiläget har försvagats snabbt och i betydande grad. Höstens aktuella epidemiläge illustreras av snabba, böljande förändringar i läget i regionerna. Lokala smittkluster kan bildas och växa snabbt. Regionala och tillräckligt omfattande åtgärder som införs i rätt tid samt snabb testning och effektiv smittspårning har hittills dämpat en omfattande spridning av epidemin i Finland. Största delen av de fall som konstaterats i Finland under hela epidemitiden har konstaterats på Helsingfors och Nylands (HUS) område.

I början av september steg antalet nya covid-19-fall i Finland betydligt efter den lugna situationen under sommaren. Efter den topp som nåddes i början av oktober har det varje vecka konstaterats 1 200–1 600 nya fall. Antalet fall inom HUS område har till skillnad från flera andra regioner under de två senaste veckorna hållits väldigt oförändrat, kring 1 650 fall per vecka. I nuläget förklaras den snabba ökningen av antalet fall alltså av smittfall annanstans än inom HUS område. Under den senaste uppföljningsveckan (vecka 48) konstaterades i hela landet mer än 3 000 fall.

För närvarande konstateras så många fall nationellt sett, och särskilt inom huvudstadsregionen och på Helsingfors och Nylands område (HUS), att en omfattande, snabb försämring av epidemiläget är möjlig i hela landet.

På rikspanet vecka 48 (23–29.11) steg incidensen och andelen positiva prov av de testade proven jämfört med föregående vecka. Incidensen var 55/100 000 invånare (föregående vecka 47/100 000), och andelen positiva test var 2,7 % (föregående vecka 2,5 %). I hela landet lyckades man reda ut smittkällan för nya fall i ungefär hälften av fallen.

När antalet fall ökar är det särskilt viktigt att smittspårningen inleds snabbt och att spårningsarbetet inriktas på i första hand situationer där exponeringsrisken är hög.

Coronaviruset smittar effektivt särskilt vid långvarig närkontakt.

Även om epidemin i nuläget i huvudsak härstammar från inrikes smittkällor, kan det kraftigt försämrade epidemiläget i Europa också i fortsättningen påverka situationen i Finland. Det ökade antalet fall som konstaterats i Finland under hösten återspeglar den acceleration av epidemin som observerats på andra håll i Europa jämfört med sommarens lugna situation.

Epidemin bekämpas genom lokala och regionala åtgärder med stöd av lagen om smittsamma sjukdomar. När epidemiläget försämras är det viktigt att reagera snabbt och förutseende genom att ta i bruk effektiva och epidemiologiskt ändamålsenliga tilläggsåtgärder. Regionala bekämpnings- och begränsningsåtgärder spelar en nyckelroll för att förhindra spridningen av smitta så att man lyckas förhindra att situationen förvärras.

Veckovisa lägesrapporter över uppföljningen av hybridstrategin publiceras på THL:s webbplats torsdagar klockan 10, på sidan Lägesöversikt om coronaviruset. Som bilaga till rapporten publiceras närmare uppgifter om den regionala situationen (Bilaga 1. Epidemiologisk regional lägesöversikt), samt gällande rekommendationer och begränsningar (Bilaga 2. Gällande rekommendationer och begränsningar).

mendationer och begränsningar). THL sammanställer också på sin webbplats en kortfattad lägesöversikt över coronaepidemin per sjukvårdsdistrikt: Coronaepidemin: Regionernas situation, rekommendationer och begränsningar.⁸

Smittkällor

Största delen av infektionerna härstammar från hemlandet. Andelen som smittats utomlands var cirka 6 % (variation mellan sjukvårdsdistrikten 0–100 %). Fall där någon smittats utomlands och i sin tur fört smittan vidare inom landet utgjorde 7 % av alla utredda fall. Det rapporterades fler sådana fall än under tidigare veckor.

På riksplanet kunde smittkällan eller platsen för smittan utredas i 52 % av de fall som smittats inrikes. Inom HUS-området var smittkällan känd i 38 % av fallen vecka 46. Andelen fall där smittan var oklar inom andra sjukvårdsdistrikt finns beskriven i lägesrapporten Uppföljning av hybridstrategin 18.11.2020.⁹

Av de nya fallen konstaterades 34 % hos personer som när smittan konstaterades satt i karantän (variationen mellan sjukvårdsdistrikten 0–85 %).

Över hälften (55 %) av de spårade smittfallen förekom hos personer som bor i samma hushåll. Arbetsplatsen rapporterades som smittplats i cirka 20 % av fallen. Andelen fall i samband med fritidsaktiviteter var cirka 5 %. 6 % av de kända fallen hade smittats vid läroanstalter. Inom småbarnspedagogiken konstaterades endast enstaka fall. Övrig känd smittkälla eller smittplats täckte ungefär 12 % av fallen, här ingår bl.a. sociala tillställningar inom privatlivet. Enstaka fall kunde kopplas till förplägnadsrörelser. Det finns inga nämnare uppgifter om smittfall i kollektivtrafiken.

Vecka 46 rapporterades om massexponeringar i största delen av sjukvårdsdistrikten (18/21). Knappt hälften av massexponeringarna skedde vid läroanstalter och knappt 10 % inom småbarnspedagogiken. Ungefär 15 % rapporterades vid fritidsaktiviteter och knappa 10 % vid privata fester. Massexponeringar inom enheter för social- och hälsovård rapporterades inom åtta sjukvårdsdistrikt. Endast enstaka massexponeringar hade samband med förplägnadsrörelser och publikevenemang. Med rekommendationer och begränsningar, såsom begränsning av öppettiderna för förplägnadsrörelser som är öppna nattetid, kan man uppenbarligen minska eventuella exponeringssituationer.

Det konstateras nu i någon mån fler fall i äldre åldersklasser än under de föregående veckorna, men största delen konstateras fortfarande hos de yngre åldersklasserna och hos vuxna i arbetsför ålder. Vecka 46 konstaterades ungefär 75 % av alla fall hos personer under 50 år och ungefär 40 % hos personer under 30 år. Motsvarande andel för vecka 45 var nästan 80 % hos personer under 50 år och ungefär 45 % hos personer under 30 år.

Andelen fall hos personer över 60 har ökat (över 12 %; vecka 45 var andelen ungefär 9 %). Andelen fall hos personer över 70 har oroväckande nog ökat: Vecka 45 låg andelen fall hos personer över 70 på 6 % medan andelen under föregående månad var lägre, ungefär 3–4 %.

⁸ <https://thl.fi/sv/web/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/aktuellt/aktuellt-om-coronaviruset-covid-19/lagesoversikt-om-coronaviruset/uppfoljning-av-coronaviruslaget>

⁹ <https://thl.fi/sv/web/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/aktuellt/aktuellt-om-coronaviruset-covid-19/lagesoversikt-om-coronaviruset/uppfoljning-av-coronaviruslaget>

Personer över 70 år hör till riskgruppen och det är fortfarande viktigt att skydda riskgrupperna för att förhindra allvarliga coronafall. Andelen unga och unga vuxna bland de konstaterade sjukdomsfallen är nu på hösten större än i våras. I våras testades inte alla som hade lindriga symtom och det är troligt att de ungas andel av fallen i våras i verkligheten var högre än antalet statistikförda fall.

Antalet fall och incidensen vecka 47–48 (16–29.11)

Det sammanlagda antalet nya fall under den senaste uppföljningsperioden på två veckor (vecka 47–48) var totalt 5 620, medan det sammanlagda antalet nya fall under de två föregående veckorna (vecka 45–46) var 3 061. Incidensen av nya fall var cirka 101 fall per 100 000 invånare och under den föregående tvåveckorsperioden var incidensen 55 fall per 100 000 invånare. Antalet fall och incidensen håller alltså på att öka.

Laboratoriernas virustestningskapacitet har växt till över 26 000 prov per dag. Förutom detta höjer ibruktagandet av antigen-test kapaciteten på en del av områdena. Man har fortfarande testat för coronavirus i omfattande grad i förhållande till befolkningsmängden. Vecka 46 analyserades dagligen cirka 6 000–16 000 coronavirus-test. På veckosluten utförs ofta betydligt färre tester än på vardagarna. Andelen positiva covid-19-fall av testade prov har stigit under hösten. Vecka 48 var andelen positiva fall cirka 2,7 %.

Det uppskattade smittsamhetstalet är för närvarande 1,1–1,35 (90 % konfidensintervall). Prognoserna för den kommande veckans riksomfattande antal sjukhus- och intensivvårdsperioder är högre än prognoserna för de föregående veckorna.

Det sammanlagda antalet konstaterade fall i hela Finland den 2 december 2020 var 25 882. 408 dödsfall relaterade till sjukdomen har rapporterats.

Antalet patienter som vårdades på sjukhus den 2 december 2020 var sammanlagt 165, varav 21 fick intensivvård. Antalet patienter har återigen ökat från och med oktober.

Den nationella enheten som koordinerar intensivvården (KYS) har publicerat lägesrapporter med kärnuppgifter om vården av covid-19-patienter vid finska intensivvårdsavdelningar. Närmare uppgifter i de senaste rapporterna (på finska): Nuläget inom intensivvården: Covid-19 på intensivvårdsavdelningarna (2.12.2020).

Uppskattningsvis 15 300 personer har tillfrisknat, vilket är mer än 75 % av alla konstaterade smittfall. Uppskattningen grundar sig på en uppföljning av de konstaterade fallen under tre veckors tid. Personer om vilka det saknas annan uppföljningsinformation för sjukdomen tre veckor efter konstaterad infektion beräknas ha tillfrisknat.

Regional lägesbedömning

Antalet fall och incidensen vecka 48 (23–29.11)

Epidemiläget har försämrats i de flesta regioner jämfört med föregående vecka. Fallen och de regionala epidemierna kan ligga och pyra för att emellanåt blossa upp och växa till ett större smittkluster. Nya smittkluster och -kedjor som växer till att bli omfattande inom ett område har gjort att antalet fall och incidensen har ökat betydligt i en del områden. I enstaka regioner har läget dock förbättrats.

Incidensen är fortsatt hög inom Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikts område (HUS). Inom HUS område har ungefär lika många fall konstaterats som föregående vecka. Inom Norra Österbottens sjukvårdsdistrikts område konstaterades nästan 200 fler fall än föregående vecka. Också inom Päijänne-Tavastlands område konstaterades betydligt fler fall än föregående vecka.

Den nationella incidensen av fall var under den senaste veckan (vecka 48) var ca 55 fall/100 000 invånare. En högre incidens än detta konstaterades på tre områden. Incidensen är fortsatt hög inom HUS område (incidens 97), och den har ökat snabbt inom Päijänne-Tavastlands (incidens 78) och Norra Österbottens (incidens 74) sjukvårdsdistrikt. Vecka 48 var incidensen över 20 på sammanlagt 48 sjukvårdsdistrikts områden. Sammantaget ökade incidensen i 13 av 21 sjukvårdsdistrikt jämfört med föregående vecka.

Incidensen minskade eller hölls på samma nivå i åtta av 21 sjukvårdsdistrikt. Liksom under de två tidigare veckorna har incidensen fortsatt sjunka i Länsi-Pohjaregionen. Antalet fall har minskat i områden där man har identifierat och fått bra kontroll över smittkluster och smittkedjor. Vecka 48 konstaterades nya smittfall i alla regioner.

I fråga om sjukvårdsdistrikt med litet befolkningsunderlag bör man beakta att även endast en liten mängd nya infektioner ökar incidensen betydligt, och även andelen positiva fall av alla analyserade prover kan bli tillfälligt hög.

Incidensen per vecka samt antalet anmälda fall och prov kan förändras när rapporteringen kompletteras i efterhand, särskilt för den senaste uppföljningsveckan.

Coronavirustestning och andelen positiva prov

I hela landet var andelen positiva test ca 2,7 %. Vecka 48 var andelen positiva test högre än denna siffra på tre områden. Inom Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikts område var andelen 4,9 %, inom Päijänne-Tavastlands sjukvårdsdistrikts område 4,1 % och inom Kymmenedalsens sjukvårdsdistrikts område 3,6 %.

I sammanlagt 14 sjukvårdsdistrikt översteg andelen 1 %, vilket enligt klassificeringen i social- och hälsovårdsministeriets handlingsplan är en av indikatorerna för spridningsfas. I sex av de sjukvårdsdistrikten översteg andelen 2 %. Lokala smittkluster kan tillfälligt märkbart höja procentandelen för en vecka.

Områdenas egen helhetsbedömning av epidemiläget

Uppskattningen av epidemiläget har i första hand gjorts upp inom de regionala arbetsgrupper som koordineras av sjukvårdsdistrikten. Uppskattningen baserar sig på en granskning av uppföljningsinformationen och på smittspårningsuppgifterna.

Regionerna har den 2 december 2020 rapporterat följande om epidemiläget:

Spridningsfasen (fem regioner): Helsingfors och Nylands (HUS), Kymmenedalsens, Päijänne-Tavastlands, Egentliga Tavastlands och Norra Österbottens sjukvårdsdistrikt.

Accelerationsfasen (12 regioner): Södra Karelens, Egentliga Finlands, Satakunta, Birkalands, Mellersta Finlands, Södra Österbottens, Mellersta Österbottens, Vasa, Södra Savolax, Kajana-lands och Länsi-Pohja sjukvårdsdistrikt samt landskapet Åland.

Basnivån (fyra regioner): Östra Savolax, Norra Savolax, Norra Karelens och Lapplands sjukvårdsdistrikt.

Regionernas rapporter, gällande rekommendationer och begränsningar finns i bilaga 2. På sidan Coronaepidemin: regionernas läge, rekommendationer och begränsningar finns också länkar till sjukvårdsdistriktens coronasidor. Aktuell regional information finns på sjukvårdsdistriktens egna sidor.¹⁰

THL rekommenderar användning av ansiktsmask för att skydda andra människor i de sjukvårdsdistrikt där det förekommit coronavirussmitta under de två senaste veckorna. Rekommendationen gäller hela landet.

THL:s rekommendation om ansiktsmask: <https://thl.fi/sv/web/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/aktuellt/aktuellt-om-coronaviruset-covid-19/smitta-och-skydd-coronaviruset/rekom-mendation-for-medborgare-om-att-anvanda-ansiktsmasker>

2.9 Statsrådets hybridstrategi

Enligt den hybridstrategi för hantering av coronakrisen som statsrådet godkände den 6 maj 2020 syftar regeringens åtgärder till att förhindra att viruset sprids i samhället, trygga hälso- och sjukvårdens funktionsförmåga och skydda i synnerhet personer som hör till riskgrupper. Eftersom man i Finland hittills har lyckats väl i att bromsa epidemin, är det möjligt att i Finland stegvis övergå till nästa steg i bromsandet av epidemin. Genom hybridstrategin övergår man på ett behärskat sätt från omfattande restriktioner till mer riktade åtgärder och mot en effektiviserad hantering av epidemin enligt författningarna. Syftet är att med hjälp av hybridstrategin effektivt bromsa epidemin på ett sätt som får så små negativa konsekvenser som möjligt för människorna, företagen, samhället och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna. Hybridstrategin baserar sig på kontinuerlig uppföljning och utnyttjandet av samlade forskningsrön. Det samlas hela tiden mer forskningsrön om coronaviruset, epidemiförloppet och restriktionernas effekter. I och med nya rön bör beslut och rekommendationer vid behov uppdateras snabbt när epidemiläget förändras, så att epidemin kan hållas under kontroll genom åtgärder som är effektiva med tanke på samhällets välfärd som helhet. Vid hanteringen av epidemin bör de rättsliga ramarna för de restriktioner som tillämpas, myndigheternas normala befogenheter och möjligheterna att föreskriva om behövliga nya eller ändrade befogenheter beaktas.

I handlingsplanen för hybridstrategin beskrivs och styrs genomförandet av rekommendationer och restriktioner enligt hybridstrategin efter den första fasen av covid-19-epidemin. I handlingsplanen konstateras det att den av social- och hälsovårdsministeriet tillsatta gruppen för lägesbild och modeller för covid-19-epidemin har delat upp lägesbilden för epidemin i tre faser: utgångsnivån, accelerationsfasen och spridningsfasen. Grundnivån motsvarar läget i Finland under högsommaren 2020, när incidensen var låg och andelen inhemska smittfall liten. I accelerationsfasen har den regionala incidensen stigit (antalet fall under sju dygn är i storleksordningen > 6–15/100 000 invånare och antalet fall under 14 dygn är i storleksordningen > 10–25/100 000 invånare); andelen positiva prov är > 1 %; tidvis förekommer lokala och regionala smittkedjor; smittkällorna är dock i huvudsak spårbara; det är möjligt att svara mot behovet av sjukhusvård utan särskilda åtgärder. I spridningsfasen sprids smittan bland befolkningen regionalt eller i större omfattning (antalet fall under sju dygn är i storleksordningen > 12–25/100 000 invånare och antalet fall under 14 dygn är i storleksordningen > 18–50/100 000 invånare);

¹⁰ <https://thl.fi/documents/533976/5918974/Bilaga+2.+Gällande+rekommendationer+och+begränsningar+4.11.2020.pdf/2b29cbcb-fde2-e764-0f90-0e7fb19690fa?t=1604928114303>

antalet fall ökar dagligen med $> 10\%$; andelen positiva prov är $> 2\%$; mindre än hälften av smittkällorna är spårbara; behovet av sjukhusvård och intensivvård ökar kraftigt.

Enligt handlingsplanen bör rekommendationer, restriktioner och andra åtgärder riktas som det är epidemiologiskt och medicinskt ändamålsenligt. På epidemins grundnivå betonas hygienrekommendationer för hela befolkningen, lokala och regionala myndigheter (att identifiera smittfallens grundläggande orsaker, testa och avbryta smittkedjor) samt materiell beredskap för en eventuellt ökande epidemi. Vid risk för en accelerationsfas bör utöver de åtgärder som nämns ovan åtgärderna enligt lagstiftningen om smittsamma sjukdomar, identifieringen av smittade samt spårningen och avbrytandet av smittkedjor effektivieras och nya metoder för att förhindra smitta på individnivå tas i bruk. Om tecknen på en nära förestående spridningsfas ökar trots alla skyddsåtgärder, är nödvändiga ytterligare åtgärder mer omfattande och striktare regionala och riksomfattande rekommendationer och restriktioner samt förberedelser för att öka vårdkapaciteten.

I handlingsplanen hänvisas det till grundlagsutskottets ställningstagande enligt vilket man, i synnerhet om epidemin drar ut på tiden, bör göra de ändringar som eventuellt behövs i lagstiftningen under normala förhållanden. Enligt handlingsplanen finns det när den centrala lagen om smittsamma sjukdomar ses över skäl att bedöma om de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats och kan utfärdas också i de framtida föränderliga situationerna är aktuella eller om det med tanke på prognostiseringen också finns behov av annan, mer detaljerad normstyrning. Under normala förhållanden är det ur rättslig synvinkel mest hållbart att utöver detta också uppdatera övrig lagstiftning så att den möjliggör flexibla arbetssätt så att de åtgärder som är motiverade för att bekämpa en smittsam sjukdom kan vidtas. Författningsgrundens aktualitet bör kontinuerligt bedömas utifrån en föränderlig situation och kunskap. Ministerierna ska i samarbete identifiera och bedöma behoven av ändringar i lagstiftningen och ta nödvändiga initiativ till ändringar i lagstiftningen.

2.10 Regeringens rekommendationer den 15 oktober 2020 och social- och hälsovårdsministeriets rekommendationer för att förhindra spridning av epidemin i Nyland och i andra landskap där det finns risk för samhällsspridning

Den 15 oktober drog regeringen upp riktlinjer för såväl riksomfattande som regionala rekommendationer för att förhindra spridning av coronaviruset.

I regioner där epidemin befinner sig på utgångsnivån ska man enligt regeringens rekommendation beakta Institutet för hälsa och välfärd och undervisnings- och kulturministeriets anvisningar om hygien och säkra avstånd när man ordnar offentliga tillställningar och hobbyverksamhet. I hobbyverksamhet och vid användning av offentliga utrymmen måste man se till att deltagarna och olika sällskap de facto kan undvika närkontakt med varandra.

I epidemins accelerationsfas bör man vid användningen av offentliga utrymmen se till att deltagare och sällskap faktiskt har möjlighet att undvika närkontakt sinsemellan. Dessutom begränsas antalet i kunder inomhus till hälften av det normala. På basis av begränsningarna i användningen av utrymmen rekommenderas det att sådan hobbyverksamhet i grupp som vuxna deltar i inomhus avbryts i situationer med hög smittrisk. Hobbyverksamhet för alla åldrar ska ordnas så att deltagarna och olika sällskap de facto kan undvika närkontakt med varandra.

Vid samhällsspridning rekommenderas det att hobbyverksamhet i grupp vid behov avbryts helt och hållet på basis av begränsningarna i användningen av utrymmena. Det är dock skäl att särskilt överväga detta i fråga om barns och ungas hobbyer. Vid behov kan offentliga utrymmen stängas helt och hållet, med hänsyn till karaktären av användningen av utrymmena.

Faktorer som inverkar på den smittrisk som hobbyverksamheten medför är bland annat antalet deltagare, utrymmets storlek och luftkonditionering samt arten av den verksamhet som utövas. Grundprincipen är att risken för smitta ökar om det inte är möjligt att hålla tillräckliga säkerhetsavstånd (kontinuerligt minst 2 meter mellan personer), ansiktsskydd inte kan användas och hobbyn är förenad med andfåddhet eller kraftig användning av rösten. Hos barn är spridningen av coronasmitta mer osannolik än hos vuxna, och skadan i samband med tillfälligt avbrytande av hobbygruppernas verksamhet kan vara större än hos vuxna.

Beslut om eventuella begränsningar i fråga om lokaler som används för hobbyverksamhet fattas av varje kommun. Smittrisen är förhöjd särskilt när det gäller lagsport och kontaktsport som utövas inomhus där det är svårt att undvika kontaktsituationer. Enligt undersökningar har även körsång varit förknippad med en förhöjd smittrisk. De organ i kommunerna och sjukvårdsdistrikten som ansvarar för smittsamma sjukdomar bör bedöma riskerna som är förenade med hobbyverksamhet i grupp inom det egna området och planerna som utarbetats för hanteringen av dessa. Om epidemin går in i en fas av allmän smittspridning rekommenderas att stängning eller begränsning av användningen av i synnerhet utrymmen för hobbyverksamhet i grupp för vuxna övervägs för att förhindra spridning av epidemin. I en fas av allmän smittspridning bör begränsningarna vid behov omfatta alla utrymmen inom hus som används för hobbyverksamhet.

Den 24 november 2020 utfärdade social- och hälsovårdsministeriet anvisningar och rekommendationer för att förhindra en okontrollerad spridning av epidemin, trygga hälso- och sjukvårdens verksamhetskapacitet och därigenom skydda befolkningens liv och hälsa. Ministeriet uppmanar regionförvaltningsverken och kommunerna att begränsa besökarantalet vid offentliga tillställningar till högst tio (10) personer eller i sista hand förbjuda att tillställningar ordnas.¹¹

Ministeriet uppmanar kommunerna och samkommunerna att överväga att tillfälligt helt sluta använda offentliga lokaler med hög smittrisk som de besitter och har bestämmanderätt över. Med offentliga lokaler avses de kund- och deltagarlokaler och väntrum som är öppna för allmänheten eller som är avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrupp och som är i ett offentligt samfunds besittning och där det uppstår ett stort antal närkontakter som ökar risken för smitta eller andra kontakter som möjliggör smitta eller där närkontakter och andra kontakter är svåra att undvika genom konstruktions- eller verksamhetsmässiga lösningar i lokalen. Sådana lokaler är i synnerhet:

- 1) gym och lokaler som används för gruppträning eller kontaktsporter, lagsport eller andra motsvarande former av idrott eller sport,
- 2) simhallar, friluftsbad, badinrättningars bassängområden och allmänna bastur samt omklädningsrum som finns i omedelbar anslutning till dem,
- 3) nöjes- och temaparker, tivolin samt djurparker,
- 4) inomhuslekparker och inomhuslekplatser.

Ministeriet rekommenderar för befolkningen att de inte ordnar eller deltar i privata tillställningar för över tio (10) personer. Ministeriet rekommenderar för befolkningen och arrangörerna av tillställningar att de inte ordnar eller deltar i offentliga tillställningar för över tio (10) personer. Ministeriet rekommenderar för verksamhetsutövarna och befolkningen att hobbyverksamheten

¹¹ https://vnk.fi/documents/10616/20764066/SHM+anvisningar+och+rekommendationer_24112020.pdf

i grupp och deltagandet i verksamheten tillfälligt avbryts totalt och i mån av möjlighet genomförs endast på distans. När det gäller hobbyverksamhet för barn och unga finns det dock skäl att överväga frågan särskilt och till dessa delar ska den som disponerar lokalerna definitivt ordna vistelsen i lokalen eller en del av den genom att begränsa deltagarantalet, genom plats- eller lokalarrangemang eller på något annat sätt så att det faktiskt är möjligt för deltagarna och barnens följeslagare att undvika nära kontakt med varandra.

Ministeriet uppmanar kommunerna och samkommunerna att överväga att tillfälligt helt sluta använda offentliga lokaler med hög smittorisk som de besitter och har bestämmanderätt över. Med offentliga lokaler avses kund- och deltagarlokalerna och väntrum som är öppna för allmänheten eller som är avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrupp och där det uppstår ett stort antal närkontakter som ökar risken för smitta eller andra kontakter som möjliggör smitta eller där närkontakter och andra kontakter är svåra att undvika genom konstruktions- eller verksamhetsmässiga lösningar i lokalen. Sådana lokaler är i synnerhet:

- 1) gym och lokaler som används för gruppträning eller kontaktsporter, lagsport eller andra motsvarande former av idrott eller sport,
- 2) simhallar, friluftsbad, badinrättningars bassängområden och allmänna bastur samt omklädningsrum som finns i omedelbar anslutning till dem,
- 3) nöjes- och temaparker, tivolin samt djurparker,
- 4) inomhuslekparker och inomhuslekplatser,
- 5) allmänna utrymmen i köpcentra, med undantag för affärslokaler i detaljhandeln och lokaler som används för att tillhandahålla tjänster samt passager till dessa lokaler. Ministeriet rekommenderar att människor besöker dessa lokaler endast av nödvändiga skäl.

Ministeriet rekommenderar för offentliga och privata tjänsteproducenter inom social- och hälsovården att producenterna i sin egen verksamhet vidtar intensifierade skyddsåtgärder för att se till att grupper med hög sjukdomsrisk skyddas mot coronavirussmitta. I fråga om åtgärderna uppmanas att följa de gällande anvisningarna från Institutet för hälsa och välfärd. Ministeriet rekommenderar att befolkningen undviker närkontakter eller risken för sådana vid verksamhetsenheter inom social- och hälsovården som är avsedda för grupper med hög sjukdomsrisk.

Ministeriet rekommenderar att offentliga och privata utbildningsanordnare helt övergår till distansundervisning vid högskolor och i undervisning på andra stadiet (universitet, yrkeshögskolor, gymnasieutbildning, yrkesutbildning, grundläggande konstundervisning för vuxna, fritt bildningsarbete och grundläggande utbildning för vuxna). Rekommendationen gäller inte nödvändig närundervisning. Distansundervisningen arrangeras så att dess negativa verkningar för att fullfölja studierna kan minimeras.

Ministeriet rekommenderar att arbetsgivarna och de anställda följer den landsomfattande rekommendationen om distansarbete i alla sådana arbetsuppgifter där det även tillfälligt är möjligt. Bestämmelser om arbetsgivarens skyldighet att i arbetsuppgifterna kräva användning av personlig skyddsutrustning och annan skyddsutrustning samt att i övrigt skydda sina anställda finns i arbetarskyddslagen.

2.11 Stöd som betalats för ekonomiska förluster till följd av coronavirusläget

Fram till medlet av oktober har regeringen gett sex tilläggsbudgetpropositioner för 2020 till riksdagen. Merparten av åtgärderna enligt tilläggsbudgeterna syftar till att hantera epidemin, hindra dess spridning samt stödja medborgare och företag. Dessutom ingår i budgetpropositionen för 2021 utgiftsökningar och stödåtgärder till följd av epidemin.

Effekten av utgiftsökningarna till följd av regeringens beslut för att hantera coronavirusläget och stimulera ekonomin på anslagen i statsbudgeten för 2020 är 7,8 miljarder euro och på anslagen för 2021 3,0 miljarder euro.

Coronavirusepidemin leder till ökat behov av hälso- och sjukvård och i synnerhet specialiserad sjukvård. Regeringen har också anvisat tilläggsåtgärder bland annat på vårdutrustning, testning och vaccinforskning. Läget har också krävt tilläggsresurser för polisen och gränsbevakningen.

Företagen har fått stöd genom särskilda stödsystem, och strävan har varit att underlätta deras situation bland annat genom temporära ändringar i konkurslagen och utsökningslagen, sänkning av arbetspensionspremierna samt ändringar i systemet för betalning av skatter. Företagens förutsättningar att klara sig genom undantagsförhållandena har också stötts genom betydligt utökade borgens- och lånefullmakter för Finnvera och Finlands Industriinvestering Ab och genom ett flertal åtgärder som stärker företagets likviditet. Business Finland har beviljat stöd för 19 miljoner euro och NTM-centralerna för 331 miljoner euro. Kommunernas stöd till ensamföretagare har uppgått till 95 miljoner euro och specialstödet för förplägnadsbranschen till 96 miljoner euro. Under den första omgången av allmänt kostnadsstöd betalades 126 miljoner euro i stöd. I den sjunde tilläggsbudgeten för 2020 reserverades 550 miljoner euro för det temporära kostnadsstöd II som träder i kraft under slutet av året. Dessutom har företagets möjligheter att anpassa arbetskraften underlättats genom det sysselsättningspaket som arbetsmarknadsorganisationerna kom överens om under våren, och företagarnas arbetslöshetsskydd har underlättats. Utöver vad som nämns ovan har i syfte att stödja dem som permitterats eller blivit arbetslösa bland annat självriskdagarna för arbetslöshetsförmåner avskaffats och betalningen av arbetslöshetsförmåner gjorts smidigare. Socialskyddet har också annars utvidgats, bland annat genom att ett stöd tagits i bruk för dem som till följd av epidemin måste vara frånvarande från arbetet utan lön. Nettoinkomstbortfallet för offentliga samfund, sammanslutningar, stiftelser, företag, privatpersoner och andra aktörer i branschen uppskattades utifrån enkäten för perioden 15.3–31.5.2020 till 129 104 612 euro och för perioden 1.6–31.8.2020 till 115 493 112 euro. För den senare perioden utgick respondenternas uppskattning från att restriktionerna för verksamheten fortsätter i samma form till utgången av augusti. För den senare perioden var respondenterna färre än för den första. Utöver de uppskattningar av nettoinkomstbortfallet som nämns ovan uppskattades upphovsrättsinkomsterna i musik- och litteraturbranscherna minska med ca 11–14 miljoner euro 2020 jämfört med tidigare år.

I statens första, andra och fjärde tilläggsbudget 2020 anvisades konst- och kulturbranschen sammanlagt 78,7 miljoner euro i tilläggsanslag för att upprätthålla funktionsförmågan hos aktörerna i branschen, vilket hade försvårats av restriktionerna till följd av undantagsförhållandena under coronapandemin. Anslagen har riktats i form av bidrag till nationella konstinstitutioner, muséer, teatrar och orkestrar som får statsandelar, aktörer inom konstbranscherna, sammanslutningar i de kreativa branscherna samt konst- och kulturbranscherna, aktörer inom grundläggande konstutbildning, anskaffning av användarlicenser för elektroniskt material för barn och unga till bibliotek, byggande och grundrenovering av kulturutrymmen, driftskostnader för och grundrenovering av föreningshus, kultur- och konstfestivaler, film- och av-produktioner samt biografer.

I den andra och fjärde tilläggsbudgeten för 2020 anslås sammanlagt 26,415 miljoner euro för motion och idrott, i huvudsak för organisationers och föreningars kostnader till följd av pandemin, inkomstbortfall inom proffsidrott och kostnader till följd av inställda evenemang.

Strävan är att kompensera de negativa effekterna av undantagsförhållandena och distansundervisningsperioden i skolorna under våren 2020 för ungas välbefinnande och lärande genom ökade satsningar bland annat på småbarnspedagogik, grundläggande utbildning och utbildning på andra stadiet samt studiehandledning och ungdomsarbete. Vidare höjs statsandelen till kommunerna genom tilläggsfinansiering för tjänster som stödjer välbefinnandet bland barn, unga och familjer. Strävan är också att lindra undantagsförhållandenas negativa följder för äldre genom en höjning av statsandelen till kommunerna för att trygga fungerande tjänster för äldre.

Ekonomi stimuleras genom offentliga investeringar, såsom infrastrukturprojekt, samt genom utökade satsningar på forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet, högskoleutbildning, kompetensutveckling och sysselsättningstjänster. Vid valet av åtgärder för att stimulera ekonomin har sträva varit att beakta regeringens miljö- och klimatmål. Den kommunala ekonomin har också fått omfattande stöd med anledning av krisen.

2.12 Utvärdering av den rådande situationen

På de grunder som beskrivs ovan är tillräckligt förutseende och riktade åtgärder för att förhindra covid-19-epidemins spridning i det rådande läget brådskande och motiverade. De kan också betraktas som en skyldighet för det allmänna, det vill säga statsrådet och lagstiftaren. Det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna tillgodoses och i synnerhet skydda människornas rätt till liv och hälsa. Likaså ska befolkningens hälsa skyddas, och i det syftet bör hälso- och sjukvårdens funktionsförmåga tryggas. Myndighetsåtgärderna ska dock ske inom rättsstatens ram och i synnerhet baseras på lag stiftad av riksdagen, som också uppfyller de allmänna villkoren för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de särskilda förutsättningarna för enskilda fri- och rättigheter. I rådande läge finns det exceptionellt vägande och godtagbara grunder för de bestämmelser som ingår i propositionen med förslag till ändring av lagen om smittsamma sjukdomar med tanke på ett balanserat skydd för de grundläggande fri- och rättigheterna.

För att myndigheterna ska ha tillräckliga, men samtidigt exakta och noga avgränsade befogenheter att vidta nödvändiga och proportionella åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin, bör regeringens proposition av de skäl som anges ovan anses ytterst nödvändig ur ett rättsligt perspektiv. Rätt riktade åtgärder som kan vidtas snabbt och med tillräcklig framförhållning verkar enligt sakkunskapen om covid-19-viruset vara särskilt nödvändiga för att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna på ett balanserat sätt. De kan bidra till att förhindra en mer omfattande spridning av viruset, sjukdomsfall som i synnerhet för den del personer kan vara mycket allvarliga eller dödliga samt de ekonomiska förluster och sociala problem som i och för sig redan följer av epidemins spridning, liksom till att undvika mer generella och mindre riktade restriktioner.

3 Målsättningar

Ett viktigt syfte med lagen är att stärka de lokala och regionala myndigheternas möjligheter att med framförhållning och snabbt vidta nödvändiga och proportionerliga åtgärder för att förhindra spridning av coronaviruset och därmed skydda befolkningen mot sjukdomen covid-19. I hela Europa och i Finland håller epidemiläget på att ta en mycket bekymmersam vändning, och därför behövs restriktioner som kan genomföras snabbt, är exakta och riktade samt klart baserade på lag, som uppfyller de allmänna och särskilda, rättighetsspecifika förutsättningarna för

inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna. Det finns behov av att föreskriva i lagen om smittsamma sjukdomar om olika aktörers skyldigheter och myndigheternas befogenheter till den del det finns luckor i gällande bestämmelser. De föreslagna bestämmelserna syftar i huvudsak uttryckligen till att förhindra spridningen av coronaviruset så att de myndighetsåtgärder det regionala smittläget förutsätter möjliggörs inom olika samhällssektorer under den pågående epidemin. Det är möjligt att utnyttja den beredning som gjorts vid beredningen av lagstiftning om smittsamma sjukdomar och eventuella bestående bestämmelser i beredskapslagstiftningen enligt den normala lagberedningsprocessen sedan den nuvarande epidemin upphört.

Ett mål är också att bidra till att trygga social- och hälsovårdssystemets bärkraft. Syftet med propositionen är i synnerhet att skydda den grundlagsfästa rätten till liv och att genomföra skyldigheten för det allmänna att tillförsäkra var och en en tillräckligt social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa och verka för att alla tillförsäkras en sund miljö.

Genom propositionen genomförs delvis statsrådets hybridstrategi och handlingsplan samt genomförs regeringens riktlinjer från den 9 juni 2020 för behövliga ändringar i lagen om smittsamma sjukdomar. I handlingsplanen betonas åtgärdernas relation till det rådande epidemiologiska läget samt att åtgärdernas stegras stegvis enligt smittläget. Vidare betonas i planen att åtgärderna i regel ska vara lokala och regionala, och att syftet är att på regional och nationell nivå förhindra att epidemin tar fart på nytt. Propositionens syfte är att föreskriva om förelägganden och restriktioner för näringsverksamhet och annan samhällelig verksamhet på ett sådant sätt att kraftigare befogenheter kan tas i bruk endast om de tidigare åtgärderna inte är tillräckliga. I handlingsplanen betonas också behovet av åtgärder som i viss mening är förebyggande, till följd av virusets egenskaper. I fråga om kraftigare åtgärder med avseende på näringsverksamhet, religionsutövning och annan samhällelig verksamhet föreslås inga direkta bestämmelser i lagen om framtida restriktioner, utan om befogenheter för kommunen och regionförvaltningsverket att beslut om vissa åtgärder om områdets smittläge förutsätter det och nödvändighetskriteriet också annars uppfylls.

Syftet med de temporära bestämmelser som gäller vänt- och kundutrymmen som används för näringsverksamhet samt utrymmen avsedda för dem som deltar i annan verksamhet än näringsverksamhet, till exempel hobbyverksamhet, är att förhindra att i synnerhet covid-19-epidemin sprids och att omfattande smittkedjor uppkommer. Det föreslås att de allmänna hygienåtgärderna ska vara påbjudna i alla kundutrymmen, med vissa undantag. Syftet är att förebygga att coronavirusepidemin sprids och att sjukdomsläget förvärras i hela landet. Syftet är också att fästa uppmärksamheten hos näringsidkare och andra som vistas i sådana utrymmen på att allmänna hygienåtgärder fortfarande ska iakttas.

Om det regionala sjukdomsläget kräver det, kan kommunen eller regionförvaltningsverket fatta ett beslut i vilket det förutsätts att en näringsidkare eller någon annan verksamhetsidkare vidtar åtgärder för att förhindra närkontakt i kundutrymmena. Som en yttersta åtgärd föreslås myndigheterna också få befogenhet att förbjuda användningen av kundutrymmen som används för vissa i lagen definierade verksamheter. Syftet är att ge myndigheterna effektiva befogenheter för att förhindra spridningen av en smittsam sjukdom när läget kräver det.

I de föreslagna bestämmelserna beaktas i synnerhet de forskningsrön som i nuläget är tillgängliga om spridningen av covid-19-epidemin och THL:s rekommendationer. Föreläggandena och restriktionerna syftar till att upprätthålla hygien och undvika fysisk kontakt. Samtidigt är syftet att minimera de negativa effekterna för näringsidkarna, som också direkt påverkar sysselsättningens utveckling. Å andra sidan gör bestämmelserna det också möjligt att fortsätta nä-

ringsverksamheten, eftersom sådan näringsverksamhet som förutsätter kundkontakter möjliggörs genom bestämmelser om lindrigare restriktioner än stängning och om successivt kraftigare åtgärder samt genom att spridningen av den smittsamma sjukdomen i samhället dämpas. Syftet är att säkerställa att kunderna också under covid-19-epidemin kan uträtta sina ärenden på ett tryggt sätt.

Skyldigheten att upprätthålla hygien gällande persontrafiken, och dessutom kan myndigheterna besluta om begränsning av antalet passagerare i ett fordon. Syftet med bestämmelserna om persontrafik och begränsning av antalet passagerare är att öka människornas förtroende för persontrafiken samt trygga en så omfattande och fungerande persontrafik som möjligt, vilket är nödvändigt för att garantera jämlika och miljömässigt hållbara kommunikationer. I fråga om persontrafiken är propositionens syfte också att på hela landets nivå trygga ett säkert resande och att enhetliga metoder tillämpas för att upprätthålla hälsan och förhindra smitta. Syftet är också att verka för att bevara en fungerande persontrafik i ett exceptionellt epidemiläge genom att förutsätta särskilda hygienåtgärder i trafiken. Förslaget syftar också till situationer när det är nödvändigt att se till att det finns tillräckligt med utrymme i allmänna trafikmedel genom att säkerställa att passagerare och personal håller tillräckliga avstånd till varandra. För den händelse att dessa åtgärder inte räcker till för att förhindra att den smittsamma sjukdomen sprids föreskrivs det om begränsning av antalet passagerare. Genom begränsning av antalet passagerare kan syftet vara att förbättra passagerarsäkerheten i persontrafiken när trafikvolymerna ökar i och med att sådana restriktioner som minskar behovet att resa, såsom distansarbete och ett begränsat utbud av kulturtjänster, upphävs i samhället. Propositionens syfte är alltså att skydda befolkningen och hindra att en exceptionell epidemi sprids i Finland genom persontrafiken genom att säkerställa att den behöriga myndigheten, Transport- och kommunikationsverket, har tillgång till en mångsidig uppsättning åtgärder.

Syftet med den föreslagna bestämmelse i lagen om smittsamma sjukdomar enligt vilken regionförvaltningsverket får besluta om förelägganden för anordnare och producenter av social- och hälsovårdstjänster är att trygga servicesystemets funktion samt klienternas och patienternas rätt till social- och hälsovårdstjänster i ett läge när servicesystemets funktionsförmåga till följd av covid-19-epidemin har försvagats väsentligt.

För att det ska vara möjligt att ingripa vid åsidosättande av de förelägganden och restriktioner som nämns ovan föreslås det också bestämmelser om tillsyn och myndigheternas befogenheter i lagen. Syftet är att trygga en effektiv verkställighet av bestämmelserna.

Vidare föreslås i lagen om smittsamma sjukdomar vissa bestående ändringar i fråga om verkställighet av karantän och isolering samt myndigheternas rätt till information. Syftet med de föreslagna ändringarna i fråga om verkställighet av karantän och isolering är att göra det möjligt att verkställa isolering på ett mer ändamålsenligt sätt med beaktande av covid-19-sjukdomens art och det potentiellt stora antalet personer som ska isoleras, det vill säga till exempel i personens hem. Syftet med de föreslagna preciseringarna i fråga om myndigheternas rätt till information är att göra det möjligt att spåra kontakter.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

För att trygga social- och hälsovårdssystemets funktionsförmåga föreslås i denna proposition bestämmelser om möjligheten att i sista hand på regional eller nationell nivå bindande ändra social- och hälsovårdens verksamhet. Genom beslut av regionförvaltningsverket kan det avvi-

kas från det sätt på vilket de social- och hälsovårdstjänster som hör till det kommunala organiseringsansvaret annars ordnas. Regionförvaltningsverkets beslut gör det dock inte möjligt att avvika från annan lagstiftning om social- och hälsovården, såsom bestämmelserna om yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården eller patienternas rättigheter. Tröskeln för att tillgripa regionalt beslutsfattande föreslås vara hög, och det ska vara möjligt för att trygga tillgången till de viktigaste tjänsterna. I vissa situationer kan social- och hälsovårdsministeriet fatta beslutet. Det föreslås också att en bestämmelse om ersättning av den merkostnad som direkt föranleds av beslutet tas in i lagen.

Det föreslås i propositionen att det föreskrivs om de förutsättningar under vilka olika tjänster under coronavirusepidemin kan tillhandahållas för klienter och dem som deltar i verksamheten på ett sådant säkert sätt att ny smittspridning kan förhindras så effektivt som möjligt. Det föreslås också att det föreskrivs om rätten för kommunen och regionförvaltningsverket att besluta om åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen inom utbildning och småbarnspedagogik. Sådana åtgärder är upprätthållandet av tillräckliga avstånd mellan barn och elever samt åtgärder för att kräva hygienrutiner för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen och rengöra utrymmen och ytor. Riksdagen har godkänt en temporär ändring av lagen om grundläggande utbildning (521/2020) om exceptionella undervisningsarrangemang. Den nya bestämmelse som föreslås fogas till lagen om smittsamma sjukdomar inverkar inte på arrangemangen på när- och distansundervisning, som fortfarande ska genomföras med stöd av 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar och lagen om grundläggande utbildning.

Hittills har det inte i lagen om smittsamma sjukdomar eller i någon annan lagstiftning ingått restriktioner för kundutrymmen hos andra än förplägnadsrörelser. Enligt 58 § i den gällande lagen om smittsamma sjukdomar får det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar inom sitt verksamhetsområde fatta beslut om att stänga verksamheter inom socialvården och hälso- och sjukvården, läroanstalter, daghem, bostäder och motsvarande lokaler och förbjuda allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar. Näringsidkare har på eget initiativ och enligt myndigheternas rekommendationer genomfört flera åtgärder för att skapa trygga kundbetjäningssituationer. Att i stor omfattning erbjuda kunderna handdesinficeringsmedel, installera skyddsplexiglas vid kundbetjäningsskivor och kassor i detaljhandeln samt markeringar för och påminnelser om säkerhetsavstånd är exempel på sådana åtgärder som näringsidkare på eget initiativ vidtagit i stor skala.

På det sätt som beskrivs ovan i propositionen förutsätter det rådande läget och utvecklingen i fråga om epidemin utöver åtgärder på eget initiativ också att riktade myndighetsåtgärder möjliggörs i lagen om smittsamma sjukdomar. Det föreslås att de allmänna hygienåtgärderna blir obligatoriska i alla kundlokaler. Om den regionala sjukdomssituationen kräver det, ska kommunen eller regionförvaltningsverket, som sekundär åtgärd utöver iakttagandet av allmänna hygienkrav, besluta att kräva att en näringsutövare eller en annan aktör vidtar åtgärder för att hindra närkontakter i kundlokaler. Näringsidkaren kan själv genomföra det på det sätt som bäst lämpar sig för verksamheten så att närkontakt mellan klienterna faktiskt kan undvikas. Åtgärderna kan handla om olika utrymmesarrangemang, successiva tidtabeller eller alternativt också begränsning av kundmängden. Det föreslås att ett regionalt beslut om att utfärda ett föreläggande ska kunna fattas om epidemiläget i regionen har försämrats så att det är nödvändigt att ordna verksamheten på det aktuella sättet för att hindra att coronavirussjukdomen sprids.

I propositionen föreslås motsvarande bestämmelser om hygienkrav för att förhindra spridningen av en exceptionell epidemi också i persontrafiken. Det föreslås bestämmelser om begränsning av passagerarmängder genom myndighetsbeslut ifall spridningen av epidemin inte kan förhindras genom de hygienåtgärder som nämns ovan. Det riksomfattande beslutsfattandet om hälso-skyddet i trafiken som riktar sig till leverantörer av transporttjänster koncentreras till Transport-

och kommunikationsverket. Verket är tillstånds-, register- och tillsynsmyndighet för transport- och kommunikationssektorn och utfärdar föreskrifter och anvisningar inom den sektorn. Kommunikationsministeriet är också den myndighet som påför trafikplikt (till exempel offentlig trafikplikt i sjötrafiken och luftfarten). I egenskap av behörig transportmyndighet känner verket till de aktörer till vilka föreläggandena riktas och har tillräcklig sakkunskap för att utifrån trafikvolymerna bedöma hälsosäkerhetsåtgärdernas effekter med hjälp av de viktigaste transportlederna och rutterna samt de regionala myndigheterna för kollektivtrafik. För sina beslut ska dock Transport- och kommunikationsverket utnyttja Institutet för hälsa och välfärds bedömning av smittstammarnas incidens, förekomst och smittsamhet liksom de regionala hälsovårdsmyndigheterna såsom kommunen och regionförvaltningsverket för tillsynsåtgärder. När kommunikationsministeriet fattar beslut ska det också beakta att nödvändig pendlingstrafik och annan nödvändig trafik ska tryggas.

I propositionen föreslås det att de förelägganden som nämns ovan utvidgas också till sådan verksamhet i vilken människor deltar som inte bedrivs som näringsverksamhet. De föreslagna bestämmelserna gäller alltså bland annat verksamhet som ordnas inom föreningar såsom idrottsföreningar och i offentliga lokaler såsom kommunala bibliotek eller simhallar, samt religions-samfunds verksamhet. Med tanke på bekämpningen av smittsamma sjukdomar saknar det betydelse under vilka former människor samlas på ett sådant sätt att smitta kan spridas. Bestämmelserna kan dock inte tillämpas på verksamhet i privat- eller familjelivet eller på sådan verksamhet som ska anses utgöra utövning av offentlig makt.

Som sista utväg föreslås det i propositionen att kommunen eller regionförvaltningsverket för viss tid ska kunna stänga ett utrymme för näringsverksamhet eller annan verksamhet som är avsett för kunder eller deltagare. Möjligheten att förbjuda att klienter eller deltagare släpps in i en viss lokal kan endast gälla sådana funktioner där det finns en särskild risk att betydande smittkedjor uppkommer med beaktande av fysisk närkontakt mellan människor och antalet samtidigt närvarande personer eller risken för att sjukdomen sprids via ytor i lokalerna. Det föreslås att de sektorer eller utrymmen som kan beröras av ett sådant beslut ska förtecknas i lagen. Till dem hör bland annat temaparker samt motions- och idrottslokaler.

I det beslut som nämns ovan ska kommunen eller regionförvaltningsverket kräva att näringsidkaren eller någon annan aktör utarbetar en skriftlig plan för hur skyldigheterna enligt lagen ska uppfyllas. Planen ska på begäran företas för myndigheterna. Det föreslås att kommunen och regionförvaltningsverket ska övervaka efterlevnaden av skyldigheterna och begränsningarna. Om skyldigheterna och begränsningarna inte efterlevs, kan myndigheterna utfärda ett föreläggande om att näringsidkaren ska korrigera situationen. Om bristerna inte har avhjälpats inom utsatt tid eller om skyldigheterna väsentligen har åsidosatts, kan tillsynsmyndigheten bestämma att en näringsverksamhet eller någon annan verksamhet omedelbart ska avbrytas och att utrymmet i fråga ska hållas stängt för kunder eller andra som deltar i den övervakade verksamheten högst en månad.

Vidare föreslås det att till lagen fogas bestämmelser om tillsynen över de skyldigheter och beslut som beskrivs ovan. Iakttagandet av dem övervakas av kommunen och regionförvaltningsverket, samt för i persontrafiken också av Transport- och kommunikationsverket. Det föreslås bestämmelser om genomförandet av inspektioner samt om förelägganden och tvångsmedel när missförhållanden eller brister uppdagas i verksamheten. Polisen föreslås få befogenhet att hindra, avbryta eller avsluta en offentlig tillställning eller allmän sammankomst.

De bestämmelser som beskrivs ovan föreslås vara temporära åtgärder, uttryckligen i syfte att behärska covid-19-epidemin. Dessutom föreslås det bestående ändringar i lagen om smittsamma sjukdomar i form av preciseringar i bestämmelser om rätt till information, inklusive

polisens rätt till information för tillsyn över beslut om karantän och isolering, bestämmelser om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalter samt bestämmelser om karantän och isolering. Det föreslås att isolering också ska vara möjlig på någon annan plats än en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården

Dessutom föreslås det i propositionen att bestämmelserna om handräckning kompletteras så att också Tullen på begäran ska lämna handräckning för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en smittsam sjukdom som med fog misstänks vara allmänfarlig, och Gränsbevakningsväsendet får lämna handräckning till kommuner och samkommuner för sjukvårdsdistrikt.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser per bransch

Utvidgning av social- och hälsovårdsverksamheten under covid-19-epidemin

I den föreslagna 9 a § föreskrivs om regionförvaltningsverkens och social- och hälsovårdsministeriets befogenheter att under coronaepidemin fatta beslut som binder serviceproducenter som ordnar eller har organiseringsansvar för social- och hälsovårdstjänster. Besluten kan gälla anordnarna eller producenterna eller deras verksamhetsenheter. Med stöd av paragrafen får regionförvaltningsverken eller social- och hälsovårdsministeriet till exempel ålägga kommunen eller någon annan som har organiseringsansvar att ordna social- och hälsovårdstjänster för invånare hos en annan instans med organiseringsansvar. Avsikten är att de befogenheterna ska utövas endast i nödvändiga situationer, om det är uppenbart att den exceptionella coronaepidemin väsentligt försvagar servicesystemets funktionsförmåga i social- hälsovården.

Syftet med att utöva befogenheterna kan vara att bidra till att bromsa coronaepidemins regionala spridning bland befolkningen samt säkerställa social- och hälsovårdens funktion i ett exceptionellt läge. Till exempel beslut om att koncentrera vården av patienter till vissa sjukhus eller hälsostationer kan både bromsa epidemins spridning och stöda servicesystemets funktion i allmänhet. Enligt gällande bestämmelser får kommunerna och sjukvårdsdistrikten också utan någon särskild anvisning ändra sin verksamhet som de anser bäst inom ramen för lagstiftningen. Det arbetssättet är primärt också i fråga om smittsamma sjukdomar. Den nya bestämmelsens syfte är att säkerställa servicesystemets funktion i sådana situationer när andra metoder inte står till buds eller inte är möjliga eller det annars med beaktande av situationen som helhet är nödvändigt att utfärda anvisningar.

Om regionförvaltningsverken eller social- och hälsovårdsministeriet tillämpar sina befogenheter, kan besluten få betydande ekonomiska konsekvenser för dem som har organiseringsansvar och eventuellt för de verksamhetsenheter för social- och hälsovård som berörs av ett bindande beslut. Kostnaderna kan till exempel beröra personal eller anskaffning av små apparater eller skyddsutrustning. Den personal som ska rekryteras är till stor del specialiserad, och personalbrist kan medföra utmaningar. Särskilda utmaningar uppstår vid rekryteringen av personal, om coronaviruset sprider sig i stor omfattning bland vårdpersonalen. Konsekvenserna av regionförvaltningsverkets eller social- och hälsovårdsministeriets beslut kan riktas till enskilda verksamhetsenheter där den kapacitet, de resurser och de yttre ramar som behövs för de ändringar som ska genomföras redan är tillgängliga. Vid ett sådant förfarande uppstår inte nödvändigtvis några direkta engångskostnader till exempel för nödvändiga vårdapparater, bäddplatser

och vårdpersonal. Däremot kan vissa tilläggskostnader vid längre resor uppstå för reskostnaderna för de klienter eller patienter som har rätt till transporttjänster enligt socialvårdslagstiftningen eller till ersättning för reskostnader från FPA.

Utöver kostnader kan de som berörs av regionförvaltningsverkens eller social- och hälsovårdsministeriets beslut bli föremål akas inkomstbortfall, om ändringar måste göras i den normala verksamheten. Till exempel annullering av avtalade operations- och mottagningstider kan medföra betydande inkomstbortfall för sjukvårdsdistrikten och patientrusning i framtiden, när sjukvårdsdistrikten åtgärdar sina vårdköer. Ökande vårdköer och minskningen av dem orsakar betydande tilläggskostnader i synnerhet för sjukvårdsdistrikten.

Kostnaderna till följd av regionförvaltningsverkens eller social- och hälsovårdsministeriets beslut drabbar de instanser som har organiseringsansvar för social- och hälsovårdstjänster. Det föreslås att den som har organiseringsansvaret också ska ersätta en privat serviceproducent för extra kostnader och andra direkta ekonomiska förluster som direkt orsakas av ett beslut enligt 9 a §. Privata serviceproducenter är endast berättigade att ansöka om ersättningar av de instanser som ordnar servicen för kostnader till följd av besluten. Staten kan ersätta de instanser som har organiseringsansvar för kostnader till följd av besluten.

Den befogenhet som föreslås ingå i lagen ska tillämpas i sista hand om det riksomfattande epidemiologiska läget är exceptionellt svårt. Det mest sannolika alternativet är att de eventuella konsekvenser som beskrivs ovan åtminstone inte förverkligas i stor skala, eftersom man i Finland på det riksomfattande planet har lyckats bra i spårningen av coronavirussmitta. Vissa regionala skillnader i spårningen av coronavirussmitta har iakttagits, och till exempel på Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikts område har mindre än hälften av de smittade kunnat säga var de fått smittan. Alla konsekvenser kan inte helt förutses, eftersom de beror på spridningen och omfattningen av coronaepidemin på ett riksomfattande plan vid varje given tidpunkt.

Persontrafiken och utrymmen för den

De krav på åtgärder i fråga om persontrafiken som föreslås i 58 e § motsvarar i hög grad åtgärderna enligt gällande rekommendationer om upprätthållande av hygiennivån, information till passagerare och ordnandet av tillräckligt glesa förhållanden för passagerare, och kravens ekonomiska konsekvenser ökar inte betydligt när de föreslås bli obligatoriska. Däremot får i synnerhet tillämpningen av 58 f § om temporär begränsning av antalet passagerare betydande ekonomiska konsekvenser såväl för kollektivtrafikmyndigheterna, de företag som erbjuder tjänster och hushållen. I synnerhet den regleringen av platsantalet som möjliggörs i 58 f § får konsekvenser av två slag. Regleringen av platsantalet minskar de potentiella biljettintäkterna, vilket både orsakar förlust av biljettintäkter för företag och behöriga myndigheter och tryck att minska ruttnätet. Dessutom kan regleringen av platsantalet orsaka behov av temporära kapacitetsökningar, vilket leder till betydande ökningar i kostnaderna för produktion av kollektivtrafiktjänster.

Det är möjligt att bestämmelserna om säkerhetsavstånd och regleringen av platsantalet innebär ett ökat behov av materiel för persontrafik. Det kan få omedelbara kostnadskonsekvenser för dem som producerar persontrafiktjänster. Att operera en enskild buss kostar ca 200 000–300 000 euro på årsnivå. Enbart i Helsingforsregionen opererar ca 1 000 bussar, och att öka kapaciteten kan få betydande ekonomiska konsekvenser för de behöriga kollektivtrafikmyndigheterna. I den marknadsmässiga trafiken där besluten om åtgärder för att bekämpa coronaepidemin måste fattas snabbt utifrån smittläget för stunden, är det dock osannolikt att det finns något sådant behov

att öka kapaciteten. Eftersom trafikanterna knappast skaffar nya fordon eller rekryterar tilläggspersonal till följd av beslut som är i kraft högst en månad, berör de negativa konsekvenserna i praktiken kunderna för vilka utbudet av kollektivtrafiktjänster minskar, och som blir tvungna att ty sig till alternativa transportsätt.

I tågtrafiken används redan all befintlig materiel under rusningstid, och en minskning av antalet passagerarplatser högst med hälften enligt 58 f § innebär oundvikligen betydande inkomstbortfall för operatörerna samt de behöriga myndigheter som upphandlar trafik genom bruttoavtal. Exempelvis i Böle i Helsingfors är antalet lokaltrafiktåg per dygn 821, och sammanlagt stannar dagligen 1 044 tåg i Böle. Intervallen mellan tågturen är fem minuter. Om ett tågs avfärd från Helsingfors försenas med mer än fem minuter uteblir i praktiken den tågturen, eftersom det rör till flödet av tåg och lokförare. Tågen stannar mindre än en minut på stationerna. I sådana trafiksituationer är det utmanande att bygga in ett system för uppföljning av att passagerarmängderna inte överskrider.

De instanser som förvaltar stationer, terminaler och liknande utrymmen har hittills vidtagit egna frivilliga åtgärder, och tidigare har ingen sådan myndighetstillsyn som nu förslås riktats till dem. Arten av dessa utrymmen varierar; en del är klart endast i trafikrelaterat bruk, medan andra till exempel finns i anslutning till köpcenter. Vilka instanser som förvaltar utrymmena kan kanske inte alltid tydligt fastslås. Exempelvis i Nyland finns sammanlagt 63 järnvägsstationer och järnväghaltpunkter och i Helsingfors och Esbo finns 25 metrostationer. De skärpta hygienkraven för utrymmen och styrningen av passagerarströmmar medför en del extra kostnader för aktörerna. Om man går in för att begränsa passagerarantalet för transporttjänster, orsakar det i synnerhet vid rusningstid ytterligare konsekvenser för stationer, terminaler och liknande utrymmen där passagerarna kan bli tvungna att vänta på att få plats i trafikmedlen.

Kulturbranschen

I den föreslagna temporära 58 c § föreskrivs det om skyldigheten för andra än idkare av förplägnadsrörelse att vidta åtgärder för att hindra spridningen av en exceptionell epidemi som orsakas av coronavirussjukdomen. Skyldigheterna kan anses höra till det normala hälsoskyddet och de berättigade förväntningarna för dem som deltar i olika kulturaktiviteter i den meningen att det inte kan anses oskäligt att de ställs upp för verksamhetsutövarna inom branschen för den tid lagen är i kraft.

I den föreslagna temporära 58 d § föreskrivs det om kommunens och regionförvaltningsverkets rätt att under vissa förutsättningar besluta om temporära förutsättningar för användningen av kundutrymmen som används i näringsverksamhet och annan verksamhet. Förutsättningarna innebär i praktiken att det bör ordnas en faktisk möjlighet för kunderna att hålla avstånd till andra kunder och sällskap. I sista hand bör antalet kunder begränsas, om det inte är möjligt att begränsa närkontakter på andra sätt.

Tekniska utrymmesarrangemang, till exempel mellanväggar och plexiglas samt andra motsvarande utrymmeslösningar kan medföra kostnader för arrangörer till kulturaktiviteter, och deras belopp kan variera beroende på utrymme eller region och verksamhetens särdrag. Genom sådana arrangemang kan dock begränsningar i antalet kunder till en viss gräns undvikas, vilket har större betydelse för kulturaktörernas ekonomi.

Utrymmesarrangemang som redan tillämpas i museer och bibliotek inkluderar användning av avståndsmärkning, planering av ankomst och rutter för och indelning av publiken samt vid behov stängning av trånga utrymmen. Plexiglas används främst i kundbetjäningstrymmen, såsom

informationsdiskar, biljettförsäljning eller museibutiker. Utrymmesarrangemangen omfattar också fastställande och uppföljning av ett säkert antal personer, stegvis inträde och förköp av biljetter samt handledning av kunder i tillämpningen av säkerhetsanvisningarna. Museiutrymmena är olika, och arrangemangen planeras skilt för varje utrymme. I huvudsak är utrymmena rymliga, och det går bra att hålla säkra avstånd. I biblioteksutrymmen är det i regel möjligt att undvika närkontakt, men i synnerhet en del äldre biblioteksutrymmen är trånga. Användningen av läsesalar med stort antal platser i biblioteken kan begränsas till exempel genom att en del av sittplatserna i läsesalarna tas ur bruk, vilket ökar möjligheten att hålla avstånd till andra.

På festivaler och evenemang innebär rutinerna för säkerhetsavstånd och hygien i praktiken att deltagarnas vistelse avgränsas till särskilda områden. På områdena finns enligt arrangörens bedömning skild service och evenemangspersonal. Personers rörelser mellan olika områden begränsas genom avgränsade och slussade rutter för att undvika närkontakter. Strävan är att undvika kösituationer, säkerhetsavstånd anvisas med avståndsmärkning och publiken erbjuds möjlighet att rengöra händerna. Det behövs också personal för att övervaka och handleda i fråga om säkerhetsavstånd och andra rutiner för hälsoskydd. Festivaler och evenemang får tilläggskostnader för tekniska utrymmesarrangemang, skild service på olika områden och extra personal, och merkostnaden varierar enligt festivalens eller evenemangets storlek och art. Vid stora festivaler där antalet besökare är högt och området är inhägnat spelar rutiner för säkerhetsavstånd och hygien en viktigare roll än tidigare, eftersom kösituationer lättare uppstår när folksamlingar förflyttar sig från mellan olika platser.

I fasta publikstrukturer för uppträdanden är stolarna på läktaren placerade så tätt, att det inte är möjligt att undvika närkontakt utan att antalet kundplatser minskas. Det innebär att mer än varannan kundplats tas ur bruk. Näringsverksamhet som bygger på uppträdanden kan därför påverkas mer av regler om begränsning av närkontakter än annan näringsverksamhet, där kunderna vistas kortare tider i affärsutrymmet och närkontakter kan undvikas med andra metoder än genom begränsning av kundantalet. I normalläget budgeteras de flesta uppträdanden enligt en bokningsgrad på ca 69–90 %. Om ett utrymme för uppträdanden till exempel får fyllas till 50 %, kan intäkterna i medeltal uppskattas till under 60 % av normalläget. Inkomstbortfallet för sammanslutningar och företag för scenkonst, dans och cirkuskonst utgörs av förlorade biljettintäkter, förlorade besöksintäkter, arvoden för uppträdanden, intäkter för inspelningar, kursavgifter, hyresintäkter för utrymmen, avbokningsavgifter samt andra uteblivna intäkter. Långvariga ekonomiska konsekvenser följer också av att internationell verksamhet, och i synnerhet musikexport, bromsas upp och upphör.

Utöver de organisationsspecifika konsekvenserna kan dessutom den föreslagna 58 d § innebära att antalet arbetstillfällen i konst- och kulturbranschen, och därmed också sysselsättningen i branschen, minskar, och den har kraschat sedan mars 2020 efter att uppträdandena minskat betydligt eller helt upphört i och med restriktionerna. Problemen hopas i ett sådant läge i synnerhet för det stora antal frilansare och självsysselsatta i branschen, som till exempel utgör ca 70 % av medlemmarna i Finlands skådespelarförbund. De ekonomiska problemen för innehållsproducenter inom kultur- och konstbranscherna ökar också till följd av att konsumenternas beteende blir försiktigare.

Motions- och idrottsbranschen

I de föreslagna temporära 58 c, 58 d och 58 g § föreskrivs det om skyldigheter och restriktioner för näringsverksamhet och annan samhällelig verksamhet på ett sådant sätt att kraftigare befogenheter kan tas i bruk endast om de tidigare åtgärderna inte är tillräckliga. Syftet är att på ett enhetligt och jämlikt sätt begränsa närkontakter vid olika slags evenemang där ett stort antal

människor har relativt nära kontakt sinsemellan, vilket ökar risken för smittspridning. Mot den bakgrunden är det motiverat att de föreslagna bestämmelserna såväl gäller näringsidkare som andra aktörer, inklusive aktörer i föreningsform.

I fråga om motions- och idrottsverksamhet gäller de föreslagna bestämmelserna hela sektorn när det är idrottstjänster samt motions- och idrottsevenemang erbjuds kunder. Skyldigheterna enligt den föreslagna 58 c § gäller i huvudsak sådant som aktörer i motions- och idrottsbranschen skäligen temporärt kan förväntas erbjuda sina kunder under pandemin för att garantera hälsoskyddet. Uppfyllandet av skyldigheterna kan bedömas medföra vissa kostnader för verksamhetsutövarna.

Enligt den föreslagna 58 d § kan kommunen eller regionförvaltningsverket fatta beslut om temporära skyldigheter för en näringsidkare eller någon annan aktör i synnerhet för att begränsa närkontakt. I fråga om motions- och idrottsverksamhet kan det till exempel innebära att användningen av utrymmena planeras så att avstånd anvisas med anslag, att tiden för förflyttning mellan träningssturer förlängs för att undvika rusning och att närkontakter minimeras på vägen till och från utrymmena och när de används. I sista hand kan det också vara möjligt att begränsa antalet kunder eller stänga trånga utrymmen. Motsvarande arrangemang tillämpas eller har tillämpats i motions- och idrottsutrymmen under våren och sommaren 2020, baserat på rekommendationer och aktörernas egna åtgärder. Utrymmen för motion och idrott varierar avsevärt såväl i fråga om storlek som strukturer. Restriktionerna kan dock antas få ekonomiska konsekvenser såväl för näringsidkare som för andra aktörer. Utöver för att planera och ordna begränsningar orsakas serviceproducenterna kostnader för eventuella begränsningar av antalet kunder.

I fråga om idrotts- och motionsevenemang innebär begränsningarna enligt den föreslagna 58 d § till exempel att kunderna avgränsas till olika områden samt att rutterna ordnas så att närkontaktarna minimeras. För arrangörerna kan såväl utrymmesarrangemangen som tjänsterna bedömas få ekonomiska konsekvenser, och dessutom kan biljett- och deltagaravgiftsintäkterna bli mindre till följd av att antalet kunder begränsas.

I den föreslagna 58 g § föreskrivs det om möjligheten att i sista hand helt stänga utrymmen för näringsverksamhet eller annan verksamhet. Att helt stänga utrymmen för motion och idrott leder sannolikt till avsevärda ekonomiska förluster såväl för kontinuerlig verksamhet som för evenemangsarrangörer. Enligt en rapport som Statens idrottsråd publicerade i juni 2020 ledde avbrott i och stängning av idrottstjänster våren 2020 till ett inkomstbortfall för kommunerna som uppskattas till 22–23 miljoner euro. I mars–maj var idrottsföreningarnas inkomstbortfall sammanlagt 76 miljoner euro (nettoförluster 47 miljoner euro). Under motsvarande period uppskattas det att omsättningen minskade med minst hälften för 59 % av företagen inom idrottssektorn.

Professionell idrott föreslås fall utanför tillämpningsområdet för 58 d och 58 g §. Med professionell idrott avses idrott som baserar sig på ett serielicensavtal eller ett idrottaravtal med Olympiska kommittén samt A-landslagsverksamhet som utövas utan närvarande publik. I praktiken innebär avgränsningen att professionell idrott avgränsas till toppidrott, vilket omfattar de två högsta nationella serienivåerna i bollsporter, A-landslagsverksamhet samt individuell idrott med sikte på internationella framgångar som ger idrottarens utkomst. Till professionell idrott hör också träning. Arbetarskyddslagen (738/2002) enligt dess 2 § 2 mom. inte tillämpas på professionell idrottsutövning. Däremot tillämpas grenspecifika regler och föreskrifter. Under covid-19-epidemin har grenförbunden strävat efter att skydda idrottarnas hälsa och säkerhet bland annat genom testning och karantän för idrottarna, säkerhetsavstånd vid träning och regler och föreskrifter om resande. Exempelvis för fotbollen, ishockeyn och skidsporten har det under covid-19-epidemin utfärdats regler och föreskrifter enligt vilka idrottarna har isolerats från den övriga befolkningen såväl före som efter tävlingssituationen, och dessutom bör idrottarna och annan

personal iakttä anvisningar om hur man rör sig såväl i som utanför idrottssituationen. Vid internationella matcher tillämpas dessutom regelbunden och kontinuerlig testning. Idrottarnas hälsa och säkerhet är en förutsättning för idrottsverksamheten.

4.2.2 Konsekvenser för hushållen

Om en myndighet utövar de föreslagna befogenheterna enligt 9 a §, kan ändringen av social- och hälsovården få omedelbara konsekvenser för hushållen. Om till exempel en hälsostation ändras till en coronahälsostation, måste hälsostationens kunder överföras till en annan hälsostation. I synnerhet för äldre och personer med funktionsnedsättningar kan flyttningen av vårdplatser medföra betydande negativa konsekvenser och påfrestning, eftersom de kanske inte har möjlighet eller beredskap att till exempel ta i bruk olika rutiner för distansmottagning eller utnyttja andra digitala tjänster. Om hälsocentralen flyttas längre bort, kan det leda till svårigheter och tilläggskostnader för resor. Syftet med regionförvaltningsverkens eller social- och hälsovårdsministeriets beslut om ändring av social- och hälsovårdsverksamheten är dock att trygga befolkningens social- och hälsovårdstjänster under en allvarlig coronaepidemi samt att sörja för patientsäkerheten. Ur ett helhetsperspektiv kan det därför till exempel vara motiverat att coronaepidemins spridning mellan olika hälsostationer bättre kan förhindras och smittrisen mellan vårdpersonal, patienter och klienter minskas med hjälp av en koncentrerad coronahälsostation. Det är särskilt viktigt för personer som hör till riskgrupper.

En väldigt stor riksomfattande spridning av coronaepidemin kan försvaga tillgången på tjänster som erbjuds i hemmet i form av vård i hemmet, familjearbete eller rehabilitering i hemmet. Eftersom kommunen alltid ska ordna hemsjukvård för sitt områdes invånare, kan en tjänst som patienten tidigare fått hemma, såsom vård i hemmet (en kombination av hemservice och hemsjukvård) temporärt försvagas till följd av otillräcklig vårdpersonal, om tjänsterna till följd av den personalbrist coronaepidemin orsakar måste koncentreras till enheter för boendetjänster och institutioner inom socialvården och klienten eller patienten temporärt flyttas till en enhet för boendeservice (9 a § 1 mom. 2 och 3 punkten). Utöver det som nämns ovan är en viktig princip för tillämpningsbeslut enligt 9 a § att beslut om styrning av social- och hälsotjänster inte får äventyra klient- och patientsäkerheten.

Till konsekvenserna för hushållen hör också vilka yrkesgrupper som jobbar. Statsrådet har publicerat en lista över kritiska yrken under coronavåren 2020, där personal i samhällskritiska branscher definieras per förvaltningsområde. Enligt en rapport som Statistikcentralen publicerade i november 2020 arbetade 735 000 personer eller 31 % av alla sysselsatta i kritiska yrken. Av dem hade ca 23 % ett barn under tio år som bodde i samma hushåll. Av dem som arbetar i kritiska branscher är 67 % (490 000) kvinnor. Flest personer som arbetar i kritiska branscher bor i Nyland (205 000), Birkaland (66 000) och Egentliga Finland (65 000). Restriktionerna för kundavstånd i utrymmen som används i näringsverksamhet inverkar på konsumenternas möjligheter att uträtta ärenden i fysiska affärsutrymmen. Genom restriktionerna minskas dock smittrisen, vilket kan öka konsumenternas förtroende för fysisk betjäning. Genom denna proposition stärks möjligheten för dem som hör till riskgrupper att uträtta ärenden i näringsidkares fysiska utrymmen. Restriktionerna kan också i någon mån orsaka köer i affärsutrymmena. Skyldigheterna och restriktionerna får också motsvarande konsekvenser bland annat för hobbyverksamhet. Vid exceptionella utrymmeslösningar bör utrymmena göras tillgängliga.¹²

Förfarandena enligt 58 e § och befogenheterna enligt 58 f § i lagförslaget gör det lättare för hushållen att på ett säkert sätt anlita persontrafik i en eventuell omfattande epidemisituation. En

¹² <https://vnk.fi/sv/-/yhteiskunnan-toiminnan-kannalta-kriittisten-alojen-henkilosto>

särskild risk för hushållen är att den marknadsmässiga trafiken minskar och att biljettpiserna stiger. Den minskade passagerarkapaciteten kan leda till att hushållen gör färre resor, och därmed minska mängden tjänster som är tillgängliga för hushållen. Begränsningen av antalet passagerare och restriktioner i fråga om kollektivtrafiken kan leda till svårigheter för hushållen att få tillgång till tjänster och försvåra pendlingstrafiken. Eftersom en del äldre och personer med funktionsnedsättning är helt beroende av kollektivtrafik, kan det i vissa situationer finnas behov att erbjuda dem individuell färdtjänst som kompensation för begränsningar i kollektivtrafiken.

4.2.3 Konsekvenser för företagen

Social- och hälsovården

Den befogenhet som föreslås för regionförvaltningsverken eller social- och hälsovårdsministeriet i 9 a § kan beröra privata producenter av social- och hälsovårdstjänster, om ett förpliktande beslut gäller serviceproducenten, eller om den som har organiseringsansvaret tillämpar åläggandena enligt beslutet på sina kontrakterade leverantörer. I det senare fallet kan den som har organiseringsansvaret och serviceproducenten komma överens om förfarandet. Om beslutet gäller en privat serviceproducent, kan ändringen av verksamheten beroende på beslutet få betydande konsekvenser för serviceproducenten och de parter som köper tjänster av serviceproducenten. Förändringsprocessen och den nya verksamheten kan medföra merkostnader vilkas belopp delvis beror på hur stora ändringar som måste göras i verksamheten. Ändringen av verksamheten kan kräva att tidigare verksamhet avslutas, vilket kan orsaka inkomstbortfall. Konsekvenserna av sådant inkomstbortfall kan vara långvariga, om avslutandet av verksamheten leder till att avtalen hävs.

Utgångspunkten är dock att tidigare verksamhet inte ska behöva avslutas och att ändringen av verksamheten inte får leda till att avtal hävs. Klienter som bor i enheter i socialvården har rätt att lita på att servicen fortsätter i samma enhet oberoende av exceptionella omständigheter. Exempelvis förflyttning från en enhet till en annan får inte heller när verksamheten ändras genomföras utan att klienterna hörs. En privat serviceproducent har dock rätt att ansöka om ersättning för sina förluster av den serviceanordnare med vilka serviceproducenten har ett avtal.

Bekämpningsåtgärderna för att bromsa coronan samt beredskapsåtgärdernas kan öka de administrativa kostnaderna i olika organisationer i någon mån. Merkostnaden kan till exempel ha samband med rekrytering och utbildning av behövlig personal samt utarbetandet och förändringen i organisationerna av olika hygienanvisningar, hälsoplaner eller instruktioner.

Annan näringsverksamhet

De föreslagna temporära bestämmelserna i lagen om smittsamma sjukdomar ska tillämpas på flera branscher. I fråga om hygienrutiner samt skyldigheten att undvika närkontakt inkluderar de bland annat detalj- och dagligvaruhandeln, biografer, evenemang, kulturverksamhet, span, barberare och frisörer, skönhetsvård, kundutrymmen för privata hälsovårdstjänster och olika hyrestjänster. Enligt Statistikcentralens statistik över företagens struktur och bokslut omfattar de branscherna uppskattningsvis mer än 50 000 företag med en sammanlagd omsättning på mer än 62 miljoner euro. Omvandlat till heltidsanställningar uppgår dessa företags personal till nästan 190 000 personer. Den största enskilda branschen är detaljhandeln.

De allmänna hygienbestämmelserna föreslås gälla kundutrymmen och användningen av dem i vid mening. Deras konsekvenser omfattar därför alla de företag som nämns ovan. I lagförslaget bestäms det inte direkt på hur många företag möjligheten till kraftigare restriktioner avseende

användningen av utrymmen ska tillämpas. Beslutet fattas av kommunen eller regionförvaltningsverket utifrån det regionala smittläget och de kriterier som gäller olika branscher med utnyttjande av sakkunskapen hos Institutet för hälsa och välfärd.

Redan i nuläget har näringsidkare i stor omfattning i sina utrymmen tagit i bruk hygienåtgärder, såsom att göra det möjligt att rengöra händerna, och vidtagit åtgärder för hållande av avstånd. Enligt förslaget ska allmänna hygienåtgärder tas i bruk i tvingande form. Förändringen kommer att medföra kostnader för företagen, men de bedöms vara relativt begränsade.

Att förhindra närkontakter och därigenom begränsa antalet kunder får relativt sett större ekonomiska konsekvenser för små verksamhetsställen än för stora företag. Företag med en affärsverksamhet som typiskt sett baserar sig på fysisk betjäning har vissa fasta kostnader, som inte är direkt proportionella till antalet kundplatser. För små verksamhetsställen förutsätter lönsamhet därför ofta en högre användningsgrad än för större verksamhetsställen. Begränsningen av antalet kunder innebär därför relativt sett ett hårdare slag mot små än mot stora företags lönsamhet.

Syftet med bestämmelserna om begränsningar för näringsverksamheten är att förhindra att betydande smittkedjor uppkommer, och utanför användningsbegränsningarna faller sådana utrymmen i vilka vanligen högst tio personer vistas. Det är motiverat med tanke på förebyggandet av smitta, eftersom antalet potentiella smittspridare är mindre om antalet kunder är lägre än vid högre kundantal.

Enligt förslaget ska den näringsidkare som ansvarar för utrymmen enligt 58 d § 1 och 3 momentet utarbeta en plan för genomförandet av skyldigheterna och restriktionerna avseende användningen av utrymmena. Utarbetandet av planen medför en viss administrativ börda för varje företag som tillämpar bestämmelsen. Det är inte väsentligt lättare att utarbeta en plan för små än för stora verksamhetsställen, och den relativa belastningen riktas därför främst till små företag. Därför föreslås det att skyldigheten inte ska gälla sådana näringsidkare i vilkas kundutrymmen vanligen högst tio personer vistas.

Det är inte vettigt att på förhand bedöma på hur många företag regionförvaltningsverken kan komma att tillämpa restriktioner enligt 58 d § om sjukdomsläget så kräver, och inom vilka områden. Det är vettigare att granska de potentiella konsekvenserna för en enskild näringsidkare som tillämpar restriktionerna. Kommunen eller regionförvaltningsverket kan ålägga en näringsidkare som omfattas av restriktionerna att temporärt ändra sin verksamhet så, att en förutsättning för att använda utrymmena är att det är möjligt för kunder och sällskap att undvika närkontakt med varandra. I praktiken kan det också innebära att antalet personer i kundutrymmena och i deras olika delar begränsas.

Restriktionernas största ekonomiska betydelse för en typisk näringsidkare är de skyldigheter som berör antalet kunder i utrymmena. En sådan restriktion kan beroende på verksamhetens art få mycket stora ekonomiska konsekvenser, och i vissa fall till och med betydligt försvaga företagets lönsamhet. Trots att inkomstbortfallet till följd av begränsningen av antalet kunder delvis kan kompenseras genom permittering av personal och minskade inköp av förnödenheter, kan begränsningarna till följd av de fasta kostnaderna leda till att verksamhetens lönsamhet tillfälligt försvagas. I extrema fall kan restriktionerna leda till att det inte alls är lönsamt att hålla öppet, också om stängning av affärsställen oftast likaså leder till stora förluster. I varje händelse kan restriktionerna leda till att affärsverksamheten blir förlustbringande så länge restriktionerna är i kraft.

Eftersom besluten fattas regionalt för kommunens eller regionförvaltningsverkets område, berör de i praktiken samtidigt ett stort antal företag inom det området. De ekonomiska konsekvensernas omfattning beror på om restriktionerna blir temporära eller varar längre, samt på hur omfattande restriktionerna är. Om den föreslagna bestämmelsen om temporär stängning av utrymmen för kunder behöver tas i bruk, får det allvarliga ekonomiska konsekvenser för näringsidkarnas näringsverksamhet och omsättning. Konsekvenserna berör med nödvändighet också små företag som i och för sig inte omfattas av bestämmelserna, eftersom restriktionerna och den offentliga diskussionen om dem i sig kan minska konsumenternas aktivitet och efterfrågan på tjänsterna.

De ekonomiska konsekvenserna är något bättre av skyldigheten att utarbeta en plan för användning av utrymmen, samt att städa utrymmena och erbjuda möjlighet att rengöra händerna. Att köpa tilläggsstädning som tjänst leder till kostnader för företagen, beroende på utrymmenas storlek. Utarbetandet av en plan orsakar företagen en administrativ börda. Enligt arbets- och näringsministeriets kalkylator för belastning till följd av bestämmelser motsvarar till exempel fem timmar av företagarens arbetstid för att utarbeta planen i pengar en kostnad på något över 300 euro för företaget. Å andra sidan övervakar och säkerställer en aktör (affär) inom egenkontrollen i dagligvaruhandeln redan i nuläget produkternas kvalitet och säkerhet samt att försäljningsförhållandena är ändamålsenliga, och sörjer för hanteringen av riskfaktorer. För egenkontrollen gör affären upp en egenkontrollplan, följer den och för bok över hur den genomförs. Genomförandet av egenkontrollplanen övervakas av livsmedelstillsynsmyndigheterna. Åtminstone till viss del kan upprättandet av den plan som förutsätts i 58 h § i lagförslaget inkluderas i den eventuella egenkontroll som förutsätts i branschen eller som branschen genomför på eget initiativ.

De skyldigheter som beskrivs ovan består dock inte helt och hållet av belastning till följd av bestämmelserna, eftersom det delvis också ligger i företagens eget ekonomiska intresse att vidta dessa åtgärder om restriktioner måste tas i bruk regionalt när en ny smittepideemi bryter ut. De kan bedömas öka kundernas förtroende för att uträtta ärenden i affären, vilket tryggar fortsatta kundströmmar också under epidemin. Det är dock sannolikt att företagen inte ordnar sin verksamhet på ett sätt som förhindrar närkontakt, och därmed begränsar antalet kunder, utan att det föreskrivs i lag. Kostnaderna till följd av skyldigheten kan därför till största delen vara en belastning till följd av bestämmelserna. Den största belastningen berör dock inte sådana näringsidkare i vilkas affärslokal högsta 10 personer vistas åt gången. Det lindrar kostnaderna i synnerhet för de minsta företagen.

Utöver det enskilda företags kundsäkerhet får de föreslagna skyldigheterna konsekvenser för uträttandet av ärenden i företagen i allmänhet; konsumenterna följer sjukdomslägets utveckling och kan börja undvika fysisk betjäning om de anser att risken är för hög. Så ser det ut att ha gått under coronakrisens första våg, när människornas konsumtion avtog kraftigt också i sådana länder som inte utfärdade några bindande restriktioner för näringsverksamheten. Restriktioner som medför skäliga ekonomiska kostnader för företagen kan därför främja fortsatta kundströmmar om de övertygar kunderna om att kundsituationen är säker. Sannolikt tar företagen dock inte frivilligt i bruk sådana restriktioner i full skala, eftersom ett fortsatt gott smittläge hjälper alla företag och inte enbart en enskild företagare. Därför är det tydligt att förebyggandet av coronasmitta har omfattande positiva ekonomiska kringeffekter för hela företagsfältet. Restriktionernas slutliga ekonomiska konsekvenser ur företagens perspektiv består av den positiva effekten av fortsatta kundströmmar och kostnaderna till följd av restriktionerna.

Det kan förmodas att sådan närkontakt som avses i lagförslaget i allmänhet inte uppkommer i affärsutrymmen i detalj- och dagligvaruhandeln, utan att den främst begränsas till vissa betjä-

nings- och kösituationer vid kassor och servicediskar. I sådana situationer kan närkontakter förhindras med andra åtgärder än begränsning av antalet kunder, till exempel utrymmes- och ruttarrangemang, avståndsmarkeringar på golvet eller mellanväggar. När sådana restriktioner genomförs är det också viktigt att beakta att personer med rörelsehinder och funktionsnedsättning bör kunna röra sig fritt i affärsutrymmet. Också till exempel i väntutrymmen hos privata hälsovårds- och fysioterapitjänster och liknande tjänster och banker kan skyldigheten uppfyllas på andra sätt än genom begränsning av antalet kundplatser. Utanför tillämpningsområdet för bestämmelsen om att göra det möjligt att undvika närkontakt faller alla små affärs- och serviceutrymmen där mindre än tio kunder vistas samtidigt.

Till exempel i dagligvaruhandelns verksamhetsmiljö har coronaepidemin redan i sig lett till mindre antal kunder och mer utspridda besökstider, och i synnerhet många som hör till riskgrupper undviker besök i detalj- och dagligvaruhandeln vid rusningstid. Kundernas genomsnittliga inköp har också ökat och dagligvaruinköp har flyttat till näthandeln, vilket har minskat behovet att besöka dagligvaruaffärer. I synnerhet näthandeln med livsmedel har ökat mycket under den exceptionella coronavirusperioden, och det har sagts att försäljning av livsmedel i näthandeln i juni var fem gånger så stor som senaste år. Trots att restriktionerna har lett till minskad omsättning och ekonomiska förluster för en del näringsidkare har flera företag också ökat sin försäljning i näthandeln med tiotals eller till och med hundratals procent under vårens restriktioner.

Förlängda öppettider är en konkret åtgärd som har minskat antalet kunder som besöker en affär samtidigt. Handeln har dessutom under innevarande år på eget initiativ genomfört flera förebyggande åtgärder som också kan anses uppfylla kraven på att hindra närkontakt enligt lagförslaget. Sådana åtgärder är bland annat anvisningar för kunder, såsom påminnelser, skyltar, tavlor, golvdekalers samt kundkommunikation om användning av handdesinficeringsmedel för personal och kunder som stödjer dem. Fasta tekniska skyddsåtgärder har varit installation av plexiglas och skyddsväggar vid kassor, och strävan att beroende på situationen endast använda varannan kassa på kassaområdet. Hygienåtgärder som tagits i bruk, och som alla är viktiga för att bekämpa coronasmitta, är effektiviserad rengöring av ytor och utrymmen, användning av ansiktsskydd med beaktande av regionala rekommendationer samt att lufttorkar för handtvätt avlägsnats och ersatts med papper eller tyghanddukar. I en del dagligvaruaffärer har man också slutat erbjuda smakprov, sänt e-postmeddelanden med anvisningar till kunder samt ordnat egna besökstider för särskilda grupper och nätförsäljning och hemtransport av livsmedel.

Under det gångna året har de konkreta hygienrutiner i kundutrymmen som beskrivs ovan främst varit rekommendationer. Olika hygienrutiners omfattning i kundutrymmena beror delvis på näringsidkaren, vilket kan leda till viss variation till exempel mellan olika detaljhandelsaffärer. Syftet med de nya föreslagna 58 c och 58 d § om åtgärder för att förhindra spridning av coronaepidemin i kundutrymmen är primärt att föreskriva om att de rekommendationer som i stor utsträckning redan tillämpas blir bindande, vilket säkerställer att de tas i bruk på ett enhetligt sätt i alla kundutrymmen.

För motions- och idrottsbranschen blir det genom de temporära ändringar som föreslås i denna proposition möjligt att fortsätta med motions- och idrottsverksamheten i enlighet med restriktionerna, vilket kan bedömas minska framtida inkomstbortfall jämfört med om verksamheten stängs helt. Det gäller såväl evenemangsarrangörer som är näringsidkare som icke-kommersiella aktörer som ordnar motions- och idrottstjänster. Långvariga restriktioner kan dock innebära att fortsatt verksamhet blir förlustbringande.

Enligt 58 g § i lagförslaget får utrymmen för kunder stängas i följande fall: utrymmen som används för idrott eller sport, simhallar, friluftsbad, badinrättningar, bastur, nöjes- och temaparker, tivolin, djurparker, inomhuslekparker och inomhuslekplatser samt allmänna utrymmen i köpcentra med undantag för affärslokaler i detaljhandeln och lokaler som används för tillhandahållande av tjänster.

En total stängning av kundutrymmen som används i näringsverksamhet innebär i praktiken att en enskild näringsidkares verksamhet temporärt förbjuds, om inte verksamhetsutövaren kan ordna sin verksamhet på annat sätt såsom i form av hämt- eller distansservice. Det får allvarliga ekonomiska konsekvenser för de företag som blir föremål för restriktionerna

Restriktionerna kan inverka på företagens möjligheter att fortsätta sin verksamhet i nuvarande läge, när företagens ekonomi redan under våren och till följd av den pågående epidemin har lidit betydligt. De bestämmelser som möjliggör stängning av kundverksamhet orsakar ytterligare osäkerhet i företagens verksamhetsmiljö, vilket sannolikt leder till att företag går i konkurs. De ekonomiska konsekvenserna för företagen av att användningen av kundutrymmen för näringsverksamhet förbjuds beror utom på restriktionernas varaktighet också på hur snabbt konsumenternas förtroende återställs sedan restriktionerna upphört.

De branscher som stängs ned med stöd av lagförslaget är i huvudsak sådana som inte kan erbjuda distanstjänster utan att kunden är fysiskt närvarande. Dessutom föreslås det att restriktionerna ska gälla funktioner som i huvudsak berör konsumenternas fritid. Möjligheten att stänga sådan verksamhet och uppfattningen att verksamheten är farlig för spridningen av sjukdomen inverkar i de branscherna på konsumenternas beteende såväl i förväg före restriktionerna utfärdas som efter att de upphört. Trots att restriktionerna blir temporära kan också möjligheten att restriktionerna genomförs så länge lagen är i kraft påverka verksamhetens lönsamhet, också när branschen inte för tillfället är skyldig att stänga kundfunktioner. Det kan vara möjligt att i begränsad utsträckning producera distanstjänster till exempel i fråga om konstnärliga uppträdanden via streamingtjänster, men det kan bli betydligt mindre lönsamt än att ordna riktiga uppträdanden för publik.

Det är svårt att närmare bedöma de ekonomiska konsekvenserna för företagen, eftersom det i nuläget inte är möjligt att göra en grundad bedömning av på vilka områden och i vilken omfattning det kan bli möjligt att helt stänga kundutrymmen utifrån kriterierna avseende sjukdomsläget. Dessutom bör det beaktas att stängning av kundutrymmen enligt 58 g § inte föreslås vara en primär restriktion för kundutrymmen utan en sista utväg som endast bör tillämpas om situationen inom ett visst område är sådan att restriktioner enligt 58 d § inte är tillräckliga för att bromsa ökningen av antalet smittfall och förvärring av det epidemiologiska läget i området.

Stängning av affärsverksamhet får också konsekvenser för företagens anställda och för företagets verksamhet som arbetsgivare. Ett beslut att stänga affärsverksamhet innebär sannolikt att företaget blir tvunget att permittera åtminstone en del av sina anställda. I praktiken kan ett myndighetsbeslut om restriktioner, till exempel om ett smittkluster som sprids snabbt i regionen, komma så snabbt att ett företag inte hinner permittera sina anställda. I 2 kap. i arbetsavtalslagen (55/2001) föreskrivs om arbetsgivarens skyldigheter. Om arbetstagaren är förhindrad att utföra sitt arbete av en av arbetstagaren och arbetsgivaren oberoende orsak, är arbetsgivaren skyldig att betala lön till arbetstagaren för 14 dagar. Bestämmelsen är tvingande. Också osäkerheten till följd av covid-19-epidemin kan leda till behov av permitteringar, när konsumenterna inte anlitar företagen och det inte är ekonomiskt lönsamt för företaget att tillhandahålla tjänster.

Persontrafiken

I synnerhet den begränsning av utbudskapaciteten som möjliggörs i 58 f § får betydande konsekvenser för förutsättningarna för de företags affärsverksamhet som erbjuder transportservice. I och med begränsningarna av antalet passagerarplatser minskar den potentiella inkomsten från trafiken betydligt, trots att biljettpriserna i persontrafiken är flexibla. Samtidigt förändras inte produktionskostnaderna för persontrafiktjänster, vilket innebär att företagens täckningsbidrag raseras. I den marknadsmässiga trafiken innebär det att serviceutbudet minskar. Enbart busstrafikens omsättning som helhet är ca en miljard euro på årsnivå, och konsekvenserna av kapacitetsbegränsningarna för produktionen av persontrafiktjänster kan bli väldigt betydande på årsnivå. Företagens verksamhetsmöjligheter varierar mellan regionerna, och konsekvenserna av begränsningarna av passagerarantalet kan variera betydligt beroende på om företaget trafikerar i städer eller på glesbygden. För närvarande finns det till exempel mer än 1 000 företag som bedriver busstrafik i Finland, och deras verksamhet kan beröras olika av restriktionerna beroende på hurdan verksamhet de bedriver och vilket deras huvudsakliga verksamhetsområde är.¹³

Företag som erbjuder persontrafiktjänster på fria marknaden reagerar sannolikt på restriktionerna genom att minska utbudet, för endast så kan de minska sina förluster. Företagen är dock i varje händelse tvungna att täcka sina fasta kostnader, som bland annat består av hyra för utrymmen och fasta kostnader för materiel, och därför är det oundvikligt att förluster uppkommer för de kostnadernas del. Den trafik behöriga myndigheter upphandlar genomförs i huvudsak genom brutto- och nettoavtalsmodeller. Företag som producerar persontrafiktjänster genom nettoavtal löper risk att bli tvungna att producera förlustbringande trafik. I bruttoavtalsmodellerna bär den behöriga myndigheten riskerna för efterfrågan, och kapacitetsbegränsningar enligt 58 f § inverkar inte på företag som trafikerar enligt bruttoavtal.

Propositionen hindrar inte att passagerarna har rätt att kräva ersättning av leverantören av trafik- och transporttjänster för det betalda biljettpriset, om resan ställs in till följd av Transport- och kommunikationsverkets beslut att begränsa antalet passagerare.

I kommissionens tillkännagivande C (2020) 1830 sägs det bland annat att covid-19-pandemin kan jämföras med en *force majeure*-situation enligt förordningarna. För flygtrafikens del innebär det att flygbolaget inte behöver betala standardsättningar för inställda eller försenade flyg till passagerarna. I förordningen om järnvägstrafik finns inga bestämmelser om *force majeure*, och därför är järnvägsföretag skyldiga att ersätta passagerarna enligt förordningen. Till skillnad från flygtrafiken är ersättningen i järnvägstrafiken dock inte standardiserad utan bestäms enligt biljettpriset, och därför är ersättningarna betydligt mer moderata. I förordningarna om sjötrafik och långfärdsbusstrafik finns en bestämmelse om *force majeure*, och inte heller i de trafikformerna behöver någon särskild ersättning betalas för att resan ställs in eller fördröjs. Enligt kommissionens tillkännagivande fråntas inte covid-19-pandemin trafik- eller transportföretaget ansvaret att ersätta det biljettpris passageraren har betalat, oavsett om det är fråga om företag inom flyg-, järnvägs-, fartygs- eller bussbranschen.

Förelägganden som meddelas aktörer som ansvarar för stationer, terminaler och andra motsvarande utrymmen orsakar dem helt nya skyldigheter och extra kostnader. Om antalet passagerare begränsas för en leverantör av transporttjänster, leder det till motsvarande konsekvenser också för dem som ansvarar för utrymmena när passagerare som väntar på att få plats i trafikmedlen blir tvungna att vänta längre än normalt.

¹³ Statistikcentralen, företagsstatistik.

4.2.4 Konsekvenser för den offentliga ekonomin

Den kommunala ekonomin

Kostnaderna för utövandet av regionförvaltningsverkens eller social- och hälsovårdsministeriets befogenhet att ändra social- och hälsovårdens verksamhet riktas i huvudsak till kommunerna, eftersom serviceanordnarna också ansvarar för de extra kostnader och förluster som orsakas serviceproducenterna. Staten kan bidra till de kostnaderna enligt 38 § i hälso- och sjukvårdslagen. De tillsyns- och styrningsuppgifter som föreslås för kommunerna bedöms kunna genomföras genom omorganisering av nuvarande funktioner, och inga betydande kostnader bedöms uppkomma för de nya uppgifterna. Det finns dock skäl att följa läget, i synnerhet om coronaepidemin försvåras och konsekvenserna visar sig vara mer betydande än förutsett.

Statsekonomin

I bedömningen av propositionens konsekvenser för myndigheterna bedöms ökningen av flera myndigheters uppgifter och utgifter till följd av propositionen. Med beaktande av att lagen är avsedd att gälla en relativt kort tid till den 31 december 2021 samt de tilläggsanslag som flera myndigheter fått till följd av covid-19-epidemin bedöms det dock att propositionen inte medför något oundgängligt behov av tilläggsanslag. Eftersom myndigheternas kostnader för att verkställa lagen dock beror på hur länge covid-19-epidemin räcker, dess förlopp samt vilken nivå av åtgärder som krävs för att hindra dess spridning, bör det eventuella behovet av tilläggsanslag för myndigheterna bedömas i samband med beredningen av tilläggsbudgeterna för 2021.

Tillämpningen av de föreslagna befogenheterna att begränsa näringsverksamhet kan leda till lägre skatteintäkter för staten. I synnerhet om den befogenhet att temporärt stänga utrymmen avsedda för kunder och deltagare som föreslås för kommunerna och regionförvaltningsverken som aktiveras i en sådan situation som en spridningsfas enligt hybridstrategin utövas, inverkar den på skatteintäkterna via minskad näringsverksamhet. De omedelbara konsekvenserna av att den befogenheten utövas är dock knutna till det område och den tidsperiod beslutet berör. Konsekvensbedömningen fortsätter i samband med verkställigheten av lagen.

Persontrafiken och utrymmen för den

De behöriga myndigheternas operationskostnader i de fyra största stadsregionerna är sammanlagt ca 650 miljoner euro per år, varav Helsingforsregionens trafiks andel är ca 500 miljoner euro. Biljettintäkterna täcker ca 50 % av operationskostnaderna, och förändringen i kundantal inverkar betydligt på de behöriga myndigheternas ekonomi.¹⁴

Konsekvenserna av 58 e § på den offentliga ekonomin är moderata. De behöriga myndigheterna orsakas tilläggskostnader för personalökningar samt kostnader för en tillräcklig hygienliv samt kommunikation om instruktioner. Å andra sidan kan ibruktagandet av paragrafen stärka passagerarnas förtroende för kollektivtrafiken, vilket också kan innebära ökade biljettintäkter.

Ibruktagandet av 58 f § får dock mer omfattande konsekvenser för de behöriga myndigheterna. Kapacitetsbegränsningens konsekvenser för de behöriga kollektivtrafikmyndigheterna samt för andra offentliga sammanslutningar uppstår via två olika mekanismer. Redan själva konsekvenserna för efterfrågan på persontrafik orsakar betydande inkomstbortfall.

¹⁴ HRT, Nysse, Föli, bokslut, Traficom (2017) Offentliga trafikens statistik.

4.2.5 Konsekvenser för myndigheterna

Kommunerna

Genom propositionen utökas kommunernas myndighetsuppgifter i någon mån. I samband med beslut om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalter ska anvisningar ges för att förhindra smittspridning. Det föreslås en temporär rätt för kommunerna att besluta om temporär begränsning av användningen av utrymmen avsedda för kunder. Ytterligare föreslås det att kommunerna ges temporär rätt att besluta om arrangemang för andra utrymmen än utrymmen för näringsverksamhet och om temporär begränsning av användningen. Det föreslås också bestämmelser om temporära tillsyns- och inspektionsuppgifter för kommunerna, samt om metoder för att säkerställa verkställigheten av beslut genom föreskrifter och tvångsmedel. Den administrativa bördan till följd av det myndighetsansvar som nämns ovan beror delvis på i vilken omfattning befogenheterna enligt propositionen tillämpas, vilket i sin tur beror på hur coronaepidemin utvecklas. Enbart ändringarna till följd av denna proposition bedöms vara små och kunna genomföras inom ramen för kommunernas nuvarande resurser, med utnyttjande till tillämpliga delar t.ex. av befintliga strukturer, nätverk och personalresurser för smittsamma sjukdomar, hälsoskydd och livsmedelstillsyn.

Ålands landskapsregering

Förslaget innebär en temporär ökning av uppgifterna och ansvaret för Ålands landskapsregering. Enligt självstyrelselagen för landskapet Åland sköter Ålands landskapsregering eller någon annan myndighet som anges i en landskapslag på Åland de uppgifter som enligt lagstiftningen om sjukdomar som smittar människor och husdjur i riket hör till rikets myndigheter eller kommunerna. De föreslagna nya uppgifterna för regionförvaltningsverken, Transport- och kommunikationsverket och kommunerna föreslås därför i landskapet Åland bli uppgifter för Ålands landskapsregering. Det handlar om uppgifter för verkställighet av beslut för att kontrollera spridningen av coronavirusepidemin inom olika sektorer samt tillsynen över ändringarna i lagen om smittsamma sjukdomar och de beslut som fattas. De nya uppgifterna bedöms orsaka Ålands landskapsregering kostnader på högst 168 000 euro på årsnivå.

Regionförvaltningsverken

Genom propositionen utökas regionförvaltningsverkens ansvar och uppgifter. På regionförvaltningsverken ankommer beslutsfattandet om och tillsynen över ändring av social- och hälsovårdstjänster och den temporära begränsningen av användningen av utrymmen samt beslut som gäller flera kommuner om åtgärder för att hindra spridningen av den allmänfarliga smittsamma sjukdomen i läroanstalter, småbarnspedagogiken, näringsverksamhet och annan verksamhet. Regionförvaltningsverken föreslås också sköta regionala tillsyns- och inspektionsuppgifter i samband med de besluten.

Författningsändringarna innebär ett betydande tilläggsbehov av förpliktande styrning, rådgivning om beslut, ett ökande antal av ett nytt slags överklagbara förvaltningsbeslut samt samordning av myndigheternas uppgifter.

Med den föreslagna tidtabellen för ikraftträdande innebär skötseln av de nya uppgifterna för regionförvaltningsverken i det nuvarande och allt sämre sjukdomsläget i praktiken att regionförvaltningsverken bör prioritera sina uppgifter enligt hur brådskande de är. Regionförvaltningsverken bör rikta resurser från andra uppgifter till skötseln av uppgifter enligt denna pro-

position. Regionförvaltningsverken bör ersättas för den resursbrist som då uppstår i andra uppgifter (till exempel behandling av klagomål, tillsyn över social- och hälsovården) så att de uppgifter som är väsentliga för medborgarnas rättsskydd kan sköts enligt lagstiftningen. Regionförvaltningsverkens resursbehov till följd av de nya uppgifterna uppskattas på årsnivå till 10 årsverken. Av det består uppskattningsvis ca sex årsverken av resurser på regionförvaltningsöverläkarnivå och fyra årsverken av resurser på överinspektörsnivå. Resursbehovet är i sin helhet temporärt. Kostnaden för ett årsverke som regionförvaltningsöverläkare vid regionförvaltningsverken är i genomsnitt ca 160 000 euro inklusive lön, semesterpenning, arbetsgivaravgifter och gemensamma kostnader. Enligt motsvarande formel är medelkostnaden för ett årsverke som överinspektör ca 105 000 euro. Behovet av tilläggsanslag personalresurser beräknas på årsnivå till 1 380 000 euro för 2021.

I den konsekvensbedömning som framförs ovan ingår osäkerhet bland annat till följd av att det inte ännu är helt i kraft när lagen träder i kraft, vilket inverkar på exakt när kostnaderna för personalresurser realiseras. Hur smittläget utvecklas inverkar på i vilken mån det blir nödvändigt för regionförvaltningsverken att utöva beslutsbefogenheterna enligt propositionen och i vilken utsträckning regionförvaltningsverket blir tvunget att fullgöra tillsyns- och inspektionsuppgifter i samband med sådana beslut. I varje händelse bör det finnas beredskap att utöva de nya befogenheterna och utöka tillsynen.

Social- och hälsovårdsministeriet

Enligt 7 § i lagen om smittsamma sjukdomar hör den allmänna planeringen, styrningen och övervakningen av bekämpningen av smittsamma sjukdomar till social- och hälsovårdsministeriets uppgifter, och ministeriet ansvarar för den rikstäckande beredskapen för störningar inom hälso- och sjukvården eller för hot om sådana, och för ledarskapet i dessa situationer. De nya uppgifter som ändringen av lagen om smittsamma sjukdomar medför för flera olika myndigheter ökar arbetet med koordinering vid social- och hälsovårdsministeriet.

Genomförandet av ändringarna i lagen om smittsamma sjukdomar medför arbetsuppgifter för rådgivning och genomförande av lagen, tillsyn, efterhandskontroll samt kommunikation på alla nivåer av verksamheten. Det är fråga om en epidemi som orsakas av ett nytt, tidigare okänt coronavirus, vilket förutsätter anvisningar som uppdateras ofta i kommunerna, sjukvårdsdistrikten och regionförvaltningsverken när den epidemiologiska och medicinska lägesbild som statsförvaltningen koordinerar förändras. Också kommunikationsuppgifterna ökar, eftersom bland annat kommunerna, sjukvårdsdistrikten, regionförvaltningsverken, olika näringslivsaktörer och medborgarna bör informeras snabbt och omfattande om nya bestämmelser, genomförandet och tillämpningen av dem samt eventuella beslut. I samband med genomförandet av ändringen i lagen om smittsamma sjukdomar bör dessutom behövliga statsrådsförfordningar beredas.

I den föreslagna 9 a § föreskrivs om regionförvaltningsverkens och social- och hälsovårdsministeriets befogenheter att fatta beslut som binder serviceproducenter som ordnar eller har organiseringsansvar för social- och hälsovårdstjänster. Avsikten är att de befogenheterna ska utövas endast i nödvändiga situationer, om det är uppenbart att en exceptionell epidemi väsentligt försvagar servicesystemets funktionsförmåga. Utövandet av befogenheten bör dock förberedas på behörigt sätt, så att besluten kan fattas utan dröjsmål. Beredningen av social- och hälsovårdsministeriets beslut förutsätter en vidsträckt och grundlig bedömning av nödvändiga åtgärder utifrån den epidemiologiska och medicinska lägesbilden. Besluten bör bidra till att förhindra regional spridning av coronavirusepidemin och samtidigt stödja och trygga social- och hälsovårdssystemets funktion i allmänhet.

Till följd av de nya uppgifter social- och hälsovårdsministeriet får till följd av ändringen av lagen om smittsamma sjukdomar föreslås det att ministeriets sakkunskap inom juridik, medicin som berör diagnostik och vård för infektioner (infektionssjukdomar, klinisk mikrobiologi), hälsoekonomi samt kommunikation utökas med sammanlagt fyra årsverken för 2021. Fyra årsverken uppskattas kosta 300 000 euro. Eftersom de föreslagna ändringarna i lagen om smittsamma sjukdomar i huvudsak är temporära, berör tilläggsuppgifterna endast 2021.

Institutet för hälsa och välfärd

Genom propositionen utökas i någon mån Institutet för hälsa och välfärds uppgifter som nationell sakkunniginrättning enligt lagen om smittsamma sjukdomar. Institutet bör följa de temporära begränsningarna regionförvaltningsverken meddelar i användningen av utrymmen avsedda för kunder, temporär stängning av kundutrymmen för kunder samt huruvida kriterierna i fråga om smittincidens och förekomst av smittkoncentrationer uppfylls för befogenheten att temporärt stänga utrymmen avsedda för deltagare i annan verksamhet än näringsverksamhet. Institutet ska också följa kriterierna för kommunernas och regionförvaltningsverkens befogenheter i fråga om läroinrättningar och småbarnspedagogik.

Huvuddelen av de nya ansvarsområden som föreslås för institutet är temporära. Enligt nuvarande bedömning medför propositionen ett temporärt resursbehov motsvarande fem sakkunnigas arbetsinsats för Institutet och hälsa och välfärd. Av det behovet motsvarar två heltidsinsatser resurser på överläkarnivå och två på epidemiologisk sakkunnignivå. Vidare förutsätter utvecklingen av uppföljningssystemet en sakkunnig på datasystem. De sammanlagda lönekostnaderna, lönebikostnaderna och allmänna kostnaderna för de uppgifterna uppskattas till 450 000 euro.

Transport- och kommunikationsverket

Propositionen innebär uppgifter av ett helt nytt slag för Transport- och kommunikationsverket, såsom tillsyn över dem som ansvarar för stationer, terminaler och andra motsvarande utrymmen samt begränsning av antalet passagerare i trafikmedel. Transport- och kommunikationsverket har bedömt att omkostnaderna på årsnivå bör utökas med 650 000 euro till följd av denna proposition. Propositionen leder till ett behov att utöka arbetsinsatsen vid Transport- och kommunikationsverket med fem årsverken för att genomföra de uppgifter som följer av denna proposition. Det föreskrivs om nya sakkunniguppgifter för verket, vilka förutsätter kunnande inom hälsovårdsområdet och förutsätter tilläggsresurser. Trots de temporära ändringarna i lagen om smittsamma sjukdomar bör verket sannolikt kontinuerligt öka sin sakkunskap inom trafiksäkerhetsområdet samt om metoder för att hindra spridning av smittsamma sjukdomar i persontrafiken. Sätten att genomföra de preventiva åtgärderna kan variera enligt transportsätt, och det behövs också specifik sakkunskap om frågor som berör hälsoskyddet i respektive transportsätt. Samtidigt bör också sakkunskapen utökas om konsekvenserna för efterfrågan på transporttjänster, såsom för den nödvändiga pendlingstrafiken, av de beslut som övervägs.

Polisen

I den föreslagna 59 c § föreskrivs det om polisens handräckning till kommunen, regionförvaltningsverket och Transport- och kommunikationsverket. Eftersom handräckningen är avgiftsbelagd, debiteras de ekonomiska kostnaderna för lämnande av sådan handräckning den som begär handräckning till självkostnadspris. Självkostnadspriset för en polispatrull med två poliser är 82,50 euro för varje påbörjad halvtimme.

Enligt 59 a § 4 mom. i lagförslaget är en ny uppgift för polisen att övervaka att de beslut om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster som meddelats med stöd av 58 § iakttas. Tillsynsuppgiften avser skyldigheter och begränsningar som gäller publikens storlek och antalet personer samt upprätthållande av avstånd med befogenheter enligt 59 c §. Enligt andra föreslagna bestämmelser ska polisen på begäran ge handräckning till kommunen, regionförvaltningsverket och Transport- och kommunikationsverket.

Tillsynen enligt utkastet till bestämmelse bedöms förutsätta en resurs på minst 30 årsverken av polisen. I pengar innebär 30 årsverken omkring 2,1 miljoner euro. Resursbehovet innehåller osäkerhet, eftersom den behövliga resursen direkt beror på de beslut rörande offentliga tillställningar och offentliga sammankomster som kommunerna och regionförvaltningsverken fattar med stöd av 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar. Resurseffekten har bedömts utifrån de uppgifter polisen samlat in vid effektiviserad tillsyn över folksamlingar våren 2020. Bedömningen gäller den resurs polisen bör hålla i beredskap för att hindra, avbryta eller avsluta tillställningar så att säga i normalläget. Åtminstone vid en del av de uppdragen kan polisen eventuellt möta motstånd. Mer omfattande motstånd kan innebära att en enskild tillställning eller sammankomst kan kräva upp till tiotals polisens insats. Situationen avviker från den befogenhet om vilket det redan föreskrivs i lagen om sammankomster till den delen att hindrande, avbrytande eller avslutande av offentliga tillställningar och allmänna sammankomster sker enligt ett beslut av en annan behörig myndighet och enligt de hälsorelaterade grunder som anges i lagen om smittsamma sjukdomar.

Tullen och Gränsbevakningsväsendet

Propositionen bedöms få vissa konsekvenser för Tullens och Gränsbevakningsväsendets verksamhet, vilket ökar arbetsmängden beroende på antalet begäranden om handräckning. Dock ges handräckning inom ramarna för Tullens och Gränsbevakningsväsendets tillgängliga resurser så att det inte äventyrar fullgörandet av deras övriga viktiga lagstadgade uppgifter. Enligt lagen om smittsamma sjukdomar är handräckning för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en smittsam sjukdom som med fog misstänks vara allmänfarlig avgiftsbelagd. Tullens handräckning kan förutsätta omfördelning av personal vid gränstullanstalterna.

4.2.6 Samhälleliga konsekvenser

Ändring av social- och hälsovårdsverksamheten

Det är omöjligt att uttömmande bedöma coronaepidemins verkliga konsekvenser för alla samhällssektorer, men det är uppenbart att om coronaepidemin sprids i hela landet får det betydande konsekvenser bland annat för människornas levnadsförhållanden, välfärd och boende. Sådana konkreta konsekvenser som har samband med boendet kan orsakas till exempel av att klienter i hemvården temporärt flyttar till en enhet för boendeservice, om tjänsterna inte som sådana kan tillhandahållas i personens hem till följd av omfattande insjuknanden i personalen eller av andra orsaker (9 a § 1 mom. 2 punkten). Konsekvenser kan uppkomma i synnerhet för tjänster för äldre och personer med funktionsnedsättning med stort servicebehov, och därmed för deras funktionsförmåga och välbefinnande. Åtgärderna får konsekvenser bland annat för ett fullvärdigt tillgodoseende av de personernas personliga frihet och självbestämmanderätt i situationer när de flyttar från sitt eget hem till verksamhetsenheter inom socialvården.

Sysselsättningen

Restriktioner som riktas mot utrymmen för näringsverksamhet kan få konsekvenser för sysselsättningen genom att företagens kostnader ökar. Å andra sidan kan restriktionerna också, vilket konstateras i bedömningen av konsekvenserna för företagen, stärka kundernas förtroende för att uträtta ärenden i affärsutrymmena under pandemin, vilket kan stöda sysselsättningen. Propositionernas slutliga konsekvenser för sysselsättningen är mycket osäkra och beror framför allt på hur effektiva och proportionella restriktionerna är och på hur och i vilken omfattning coronaepidemin sprids.

Persontrafiken och utrymmen för den

Merkostnaden för tillämpningen av 58 e och 58 f § kan leda till höjda priser i persontrafiken, vilket i sin tur i kombination med den allmänna epidemisituationen kan minska efterfrågan på resor i trafiksystemet på kort sikt och öka efterfrågan på andra trafikmedel som alternativ till kollektivtrafiken. En del av resorna i persontrafiken kan bli ogjorda till följd av stigande resekostnader.

Sådana resor som är nödvändiga på kort sikt kan delvis göras med konkurrerande färdmedel. På långa sträckor kommer endast ett ökande antal resor med personbil i fråga, vilket tidvis kan orsaka ökade trafikmängder i vägnätet. I synnerhet är dock kollektivtrafikens betydelse för pendlingstrafiken stor, och alternativa färd sätt är inte alltid tillgängliga för alla. På korta sträckor kan resorna också ersättas med resor som företas till fots eller på cykel. Den totala efterfrågan på trafik tjänster kan förbli på en låg nivå under epidemin, vilket bland annat antyds av en kraftigt minskad efterfrågan också i vägtrafiken genast efter att undantagsförhållanden konstaterades. Det är möjligt att efterfrågan på trafik tjänster återgår till den tidigare nivån först efter att epidemin upphört.

På lång sikt kan epidemin inverka på trafiksystemet via bestående ändringar i resvanorna och det ekonomiska systemet. Ökande distansarbete samt förändrat beteende hos människor och företag kan minska den totala efterfrågan på trafik tjänster, vilket kan leda till överkapacitet i de nuvarande systemen. I synnerhet människornas rädsla för eventuell smitta i kollektiva trafikmedel kan inverka negativt på användningen av kollektivtrafik. De behöriga kollektivtrafikmyndigheterna samt tjänsteproducenterna på fria marknaden kan bli tvungna att anpassa sin verksamhet också sedan epidemin har upphört. Minskad efterfrågan i kollektivtrafiken kan leda till ökad efterfrågan såväl för privatbilism som promenader och cykling. Den ökande privatbilismen kan i synnerhet medföra utmaningar för utvecklandet av en hållbar samhällsstruktur på lång sikt. Bland annat i Helsingforsregionen är kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna ca 44 %, och utan den fungerar en samhällsstruktur av nuvarande slag inte utan betydande negativa konsekvenser såsom rusning i vägnätet.¹⁵

Motions- och idrottsbranschen

I Finland verkar ca 34 000 idrottsföreningar, och ca 500 000 barn och unga deltar i deras verksamhet. Ett avsevärt antal barn, unga och vuxna utnyttjar också sådana motions- och idrotts tjänster som bör betraktas som näringsverksamhet. Stängning av utrymmen för motion och idrott enligt den föreslagna 58 g § inverkar på kort sikt på idrottshobbyerna. Eventuella begränsningar i eller stängning av olika motionsbetonade eftermiddagsklubbar eller idrottshobbyer får också konsekvenser i synnerhet för barns och ungas välbefinnande. Idrott för barn och unga är

¹⁵ HRT:s publikationer 9/2019: Resvanor i Helsingforsregionen 2018.

ett viktigt sätt att främja befolkningens mentala hälsa. Enligt THL:s forskning mår barn och unga som utövar ledd motion bättre mentalt i ung vuxen ålder, eftersom motionshobbyn har ansetts stärka barnets delaktighet och känsla av att höra till en grupp, vilket skapar kamratrelationer och övar upp sociala färdigheter. För personer som för upprätthållande av hälsan och funktionsförmågan är beroende av regelbunden motion kan konsekvenserna bli stora, om inga ersättande motionsmöjligheter ordnas. Å andra sidan bör det beaktas att behövliga social- och hälsovårdstjänster, såsom medicinsk rehabilitering och socialservice som stöder den sociala delaktigheten, exempelvis personlig assistans enligt handikapplagen, ska tryggas trots eventuella restriktioner för klienten enligt denna proposition.¹⁶

Temporära åtgärder kan inte anses hindra föreningsverksamheten, men de får konsekvenser för föreningarnas ekonomi och verksamhet. På lång sikt kan epidemin också inverka på människornas motionsvanor och via det på folkhälsan, om motionsplatser inomhus upplevs som farliga till följd av smitta. De långsiktiga konsekvenserna blir synliga först under de kommande åren.

4.2.7 Konsekvenser för medborgarnas ställning och sociala konsekvenser

Det förskrivs om social- och hälsovården i ett flertal lagar och förordningar. Enligt grundlagen har var och en rätt till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster. Klienter och patienter har rätt till god vård och gott bemötande i den offentliga och privata social- och hälsovården, där deras människovärde, övertygelse och rätt till privatliv ska respekteras. Många äldre och personer med funktionsnedsättning behöver absolut såväl andras hjälp som tjänster och stödåtgärder för att klara de dagliga funktionerna. Det behovet försvinner inte under undantagsförhållandena till följd av coronaviruset. Öundgänglig försörjning och tillräckliga social- och hälsovårdstjänster ska tryggas trots coronavirussmitta, karantän eller isolering, liksom om närstående eller anställda som sköter och assisterar personen insjuknar.

Enligt det föreslagna 9 a § 6 mom. får utövandet av de befogenheter som föreslås för regionförvaltningsverken och social- och hälsovårdsministeriet inte äventyra klienternas och patienternas rätt till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster eller äventyra klient- och patientsäkerheten. Beslut som fattas med stöd av de föreslagna befogenheterna bör alltså ur ett helhetsperspektiv vara motiverade för att skydda befolkningens hälsa och trygga tillräckliga social- och hälsovårdstjänster för befolkningen.

Beslut om ändring av social- och hälsovårdstjänsterna enligt 9 a § 1 mom. kan bidra till att göra vardagen mindre fungerande för äldre, barn, unga och personer med funktionsnedsättningar, om social- och hälsovårdstjänster tillhandahålls vid en annan verksamhetsenhet än de är vana med, om till exempel en tjänst som tidigare tillhandahållits i hemmet i en allvarlig epidemisituation flyttas till en verksamhetsenhet inom socialvården. Under våren 2020 uppdagades det att olika skyddsanvisningar kan höja tröskeln för äldre att uppsöka brådska och till och med akut service som de behövde. Ändring av verksamheten kan också få konsekvenser för tillgodoseendet av den personliga friheten och självbestämmanderätten för personer som flyttar från sitt hem till en verksamhetsenhet inom socialvården. Vid konsekvensbedömningen bör det dock beaktas att ett viktigt syfte med de föreslagna ändringarna är att trygga rättigheterna enligt 7 och 19 § i grundlagen, det vill säga skyddet för liv och hälsa samt tillräckliga tjänster. Ett ökat antal jourbesök i synnerhet hos hemvårdens klienter kan innebära en större risk för att epidemin sprids på

¹⁶ THL: Lapsuusajan kilpaurheilu suojaa psyykkiseltä oireilulta aikuisiällä, 39/2017 (endast tillgänglig på finska).

avdelningar och i institutioner, eftersom de äldre behöver mer transporttjänster och besök på bädd- och rehabiliteringsavdelningar, vilket innebär fler kontakter med andra.¹⁷

Beslut om ändring av servicesystemet för social- och hälsovården kan också medföra ett stort behov av telefonrådgivning i fråga om beslutens praktiska konsekvenser. Behovet av kommunikation och rådgivning accentueras i synnerhet för de personer som inte omfattas av servicen och som löper risk att åsidosättas helt vid rådgivningen och handledningen. Möjligheterna att utnyttja digitala tjänster varierar mycket bland befolkningen, och i synnerhet de mest utsatta såsom äldre och personer med funktionshinder, löper en verklig risk att inte alls nås av de tjänsterna om inte alternativa kommunikationskanaler och tillgången till information ordnas.

Karantän och isolering kan leda till att en persons funktionsförmåga snabbt försämras, om det till exempel inte ses till att personen får ersättande motion eller motsvarande verksamhet som upprätthåller funktionsförmågan. Också under karantän och isolering bör det sörjas för att de sociala kontakterna och i mån av möjlighet andra tjänster till den som är i karantän eller isolering, såsom rehabilitering och personlig assistans, fortsätter. Det bör sörjas för att den som är i karantän eller isolering får information i lättfattlig form.

Karantän och isolering enligt lagen om smittsamma sjukdomar innebär också ett oundvikligt ingrepp i den grundlagsenliga och mänskliga rätten till personlig frihet. Också under dem bör det därför ses till att barnets grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter tryggas, att olika rättsgoda omsorgsfullt vägs mot varandra och att också förfarandet vid beslutsfattandet och det praktiska genomförandet är hållbara och till exempel i enlighet med principen om barnets bästa. Vid konsekvensbedömningen bör det dock beaktas att ett viktigt syfte med bestämmelserna om karantän och isolering är att trygga rättigheterna enligt 7 och 19 § i grundlagen, det vill säga skyddet för liv och hälsa samt tillräckliga tjänster.

Enligt en undersökning som Finlands social och hälsa rf har utfört försvagades situationen som en följd av vårens coronaepidemi för närståendevårdare, mentalrehabiliteringsklienter, personer med funktionsnedsättning, ensamstående, personer med drogproblem, invandrare och andra personer i sårbar ställning när restriktionerna drog ut på tiden. De effektiva restriktionerna minskade epidemins spridning väldigt snabbt, men försvagade å andra sidan mest den samhälleliga positionen för dem som mest behövde stöd och hjälp i vardagen. I synnerhet äldre och personer med komplexa problem led av ändringarna i social- och hälsovårdstjänsterna, eftersom ensamheten och isoleringen ledde till att mentala problem och drogproblem förvärrades när tjänster stängdes, annullerades eller ändrades till distanstjänster. De äldres funktionsförmåga riskerades att försämras till följd av långvarig orörlighet. Under coronaepidemin led i synnerhet den del av befolkningen av ensamhet för vilka rörelsefriheten och umgänget med andra begränsades. Dock har bland andra riksdagens justitieombudsman i ett avgörande från sommaren 2020, som gällde begränsningar som hänför sig till äldre personer under coronaepidemin, konstaterat att de snabba åtgärder som vidtogs i det inledande skedet av coronaepidemin för att kontrollera epidemin, såsom politiska riktlinjer och den omedelbara kommunikationen av dem, har varit motiverade med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna och i synnerhet rätten till liv och hälsa i situationer när snabba åtgärder varit nödvändiga och det har varit viktigt att omedelbart informera om kommande och under beredning varande åtgärder. Enligt avgörandet kan det bedömas att de restriktioner som tillämpats i vården dygnet runt för äldre väsentligt har minskat de allvarliga negativa hälsokonsekvenserna av och antalet dödsfall till följd av coronavirusepidemin. Till den delen bedömdes det i avgörandet att de anvisningar som getts och det

¹⁷ Rapport 8/2018, COVID 19-epidemins effekter på befolkningens servicebehov, servicesystemet och landets ekonomi.

arbete som gjorts på fältet hade uppnått sina syften. I sitt avgörande kritiserade biträdande justitieombudsmannen dock social- och hälsovårdsministeriet för ordalydelsen och de uttryck som användes i dess anvisningar om begränsning av besök vid boendeenheter i epidemins inledande skede, och ansåg att de kunde ge bilden av bindande, på lag baserade direktiv.¹⁸

Dessutom led en del av klienterna av snabba ändringar i olika tjänster, såsom att en tjänst som baseras på personliga träffar avbryts och tjänsterna görs internet- och telefonbaserade. I synnerhet de som inte hade möjlighet att skaffa de nödvändiga apparaterna eller kunde använda dem fick problem. Under våren 2020 blev stängningen av verksamhet med låg tröskel ett problem i synnerhet för personer som genomgick rusmedelsrelaterad eller mental rehabilitering, många isolerade sig i privata bostäder och alla de mest utsatta mental- och rusmedelsrehabiliteringsklienterna kunde inte nås.

Säkerställandet av fysiska avstånd, som är viktigt under coronaepidemin, har försvårat servicen inom flera viktiga förvaltningsområden. Ett konkret exempel på försvårad service gäller i synnerhet barnfamiljer, när familjernas stödbehov har vuxit samtidigt som tillgången till barnatillsyningsmännen försvårats. Övergången till distansundervisning fördjupade skillnaderna i välbefinnande mellan eleverna när föräldrarnas förmåga att stödja barnen blev viktigare. Som en följd av coronaepidemin ökade illamåendet hos barn och behovet av barnskydd tydligt. Vid distansundervisning är sambandet mellan familjebakgrund och inlärningsresultat starkare än normalt. I alla familjer får inte barnet tillräckligt stöd för att utföra skoluppgifterna, och i värsta fall har barnet ingen lugn eller trygg plats där skoluppgifterna kan göras. När skolorna var stängda under våren kunde barn i en del mindre bemedlade familjer bli utan sin enda varma måltid. Det finns skillnader mellan kommunerna i hur skolbespisningen genomfördes under distansundervisningen.¹⁹

Barn till asylsökande påverkades i varierande grad av övergången till distansundervisning. För många barn till asylsökande är skolan ett viktigt omsorgselement och en kanal till trygga vuxna. Vid övergången till distansundervisning ökade antalet barnskyddsanmälningar om barn till asylsökande först temporärt, men minskade sedan till en lägre nivå än normalt. Den förändringen kan ha flera orsaker eftersom olika restriktioner får flera negativa konsekvenser, och till exempel ett ökat antal hemlarmuppdrag för polisen tydde på ökad ångest. Coronapandemin och de undantagsförhållanden som utlystes till följd av den gjorde att människorna rörde sig mindre på allmänna platser och tillbringade mer tid hemma. Antalet fall av misshandel och sexualbrott som kommit till polisens kännedom minskade tydligt i restriktionernas inledande fas. Likaså minskade våldsbrotten mot barn tydligt i restriktionernas första fas. Allmänt taget har coronaepidemin och distansundervisningsperioderna dock ökat behovet av stöd av olika slag för barn och unga, samt utöver barnen också belastat familjerna.²⁰

I synnerhet under coronaepidemin våren 2020 beaktades i fråga om besöksrestriktioner inte i tillräcklig grad socialvårdsklienternas särskilda förhållanden, i synnerhet vad gäller tjänster för barn, unga och familjer (inklusive barnskydd) samt tjänster för personer med funktionsnedsättning och äldre. Också för fångar har besöken i vissa lägen kunnat vara mer begränsade. Utöver det som nämns ovan har coronaepidemin synliggjort den samhälleliga ojämlikheten i fråga om

¹⁸ SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Sosiaalibarometri 2020. (<https://www.soste.fi/sosiaalibarometri/sosiaalibarometri-2020/>)

¹⁹ <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/ajankohtaista/koronaepidemia-ja-eriarvoisuus>, endast tillgänglig på finska.

²⁰ Statsrådets helhetsbedömning av covid-19-åtgärdernas konsekvenser. 25.9.2020.

distansarbete, som inte är möjligt för alla. Möjligheterna till distansarbete är svagare i lågavlönade yrken, och dessutom har personer i lägre socioekonomiska grupper ofta svårare att utforma sina arbetsuppgifter enligt sin situation eller restriktionerna i samhället.²¹

Enligt 11 § i grundlagen har var och en religions- och samvetsfrihet. I den friheten ingår bland annat rätten att utöva religion. Propositionen bedöms inte få några negativa konsekvenser för människornas rätt att utöva sin religion. Trots att kommunen eller regionförvaltningsverket med stöd av den föreslagna 58 d § också får ställa som krav för användning av utrymmen som används för religionsutövning att vistelsen i utrymmena eller en del av dem ordnas genom begränsningar av antalet kunder, genom arrangemang som gäller antalet kundplatser eller utrymmena eller på något annat sätt så att så att kunder och de som deltar i verksamheten samt sällskap de facto kan undvika närkontakt med varandra, får sådana utrymmen och inte stängas genom myndighetsbeslut. Tillämpningen av de föreslagna 58 c och 58 d § på utrymmen som används för religionsutövning kan genom människornas beteende också få positiva konsekvenser för religionsutövningen, om bestämmelserna till exempel gör att det upplevs som tryggare att delta i gudstjänster eller andra ritualer.

Tillämpningen av 58 f § kan försvaga verksamhetsförutsättningarna för leverantörer av persontrafiktjänster och orsaka ett glesare ruttnät såväl på lång som kort sikt. Det kan försvåra resandet i synnerhet för befolkningsgrupper som är beroende av kollektivtrafik. Resor för barns och ungas studier samt till lågavlönade arbetsplatser som i nuläget baserar sig på kollektivtrafikutbudet är särskilt känsliga för störningar i utbudet av kollektivtrafiktjänster. Också för brukare utan körkort och brukare med särskilda behov kan möjligheterna att resa försvagas. Beroende på region och om det är fråga om trafik i en stadsregion eller i glesbygden kan i synnerhet konsekvenserna av begränsningar i antalet passagerare för medborgarnas tillgång till kollektivtrafiktjänster variera betydligt.

4.2.8 Konsekvenser för barns, ungas och familjers ställning

Om förelägganden enligt 9 a § riktas till barnskyddsanstalter, kan de inverka på anstalternas möjligheter att fullgöra sina skyldigheter enligt barnskyddslagen för att trygga barnets intressen och rättigheter. Exempelvis förelägganden att öka antalet klientplatser och förändra målgruppen så att den avviker från det normala kan försvaga tillgodoseendet av barns intressen och rättigheter. I 6 mom. i den föreslagna paragrafen tryggas å andra sidan klientens eller patientens rätt till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster och klient- och patientsäkerheten. Bestämmelsernas syfte är också att bidra till att skydda rätten till liv och hälsa enligt 7 och 19 § i grundlagen samt trygga social- och hälsovårdens funktionsförmåga i ett svårt epidemiläge.

De föreslagna temporära bestämmelserna i 58 c, 58 d och 58 g § inverkar på barns och ungas möjligheter till lek, kultur-, konst-, rekreations- och fritidsverksamhet enligt artikel 31 och föreningsfriheten enligt artikel 15 i konventionen om barnets rättigheter. Å andra sidan bör också barns rätt till liv, överlevnad och utveckling enligt artikel 6 i konventionen om barnets rättigheter tryggas.

I den föreslagna 58 c § föreskrivs det om åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin. Bestämmelsens tillämpningsområde omfattar också anordnarna av småbarnspedagogik och utbildningsanordnarna, som ska iakttä beslutet vid ordnandet av småbarnspedagogik, undervisning, forskning och övrig verksamhet.

²¹ Statsrådets helhetsbedömning av covid-19-åtgärdernas konsekvenser. 25.9.2020.

Den föreslagna bestämmelsens syfte är att under coronavirusepidemin trygga barnets rätt till liv och utveckling enligt artikel 6, rätten till bästa möjliga hälsa enligt artikel 24 och samtidigt också rätten till undervisning enligt artikel 28–29 i konventionen om barnets rättigheter. Också betydelsen av företrädet för barnets intressen enligt artikel 3 i konventionen om barnets rättigheter ökar under restriktioner till följd av smittsamma sjukdomar. Propositionens syfte är att barnet ska ha rätt att åtnjuta de föreskrivna rättigheterna så fullvärdigt som möjligt också i en situation med en smittsam sjukdom. Genom de föreskrivna bestämmelserna kan i en epidemi-situation också fullgörandet av de kulturella rättigheterna enligt grundlagen tryggas. Enligt 16 § 1 mom. i grundlagen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Den utgör en subjektiv rättighet (RP 309/1993 rd, s. 19), vilket innebär en individuell rättighet som omedelbart ska tillgodoses. Genom bestämmelsen kan också rätten till annan än grundläggande utbildning samt att utveckla sig själv enligt 16 § 2 mom. i grundlagen fullgöras. Enligt det lagrummet ska det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. Skyldigheten omfattar all undervisning från förskoleundervisning till vuxenutbildning.

Syftet med att det förutsätts i lagen om smittsamma sjukdomar att tillräckliga avstånd hålls och att hygienrutiner samt att åtgärder för rengöring av utrymmen och ytor vidtas för att förhindra spridningen av coronavirussjukdomen tas in i lagen om smittsamma sjukdomar är att säkerställa att småbarnspedagogik, grundläggande utbildning och annan undervisning och utbildning kan ordnas i en epidemisituation. Vid åtgärder enligt den föreslagna 58 a § bör dock varje utbildningsforms särdrag beaktas, vilket möjliggör olika rutiner beroende på barnens ålder och utvecklingsnivå.

Syftet med den gradvisa tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna är att möjliggöra hobbyverksamhet för barn i så stor omfattning och så tryggt som möjligt. Idrotts-, kultur- och andra hobbyer för barn kan fortsätta under pandemin, primärt med iakttagande av den föreslagna 58 c §. Hobbyverksamhet kan dock begränsas eller avbrytas för viss tid om det utifrån smittläget är motiverat för att skydda hälsa och säkerhet.

Den föreslagna 58 f § kan inverka till exempel på transporttjänster för barn och unga, i synnerhet barn med funktionsnedsättning. I 6 mom. i den paragrafen föreskrivs det dock att föreläggandena inte får begränsa rätten till lagstadgade tjänster. Det innebär att de lagstadgade tjänsterna ska tryggas och de ska genomföras på ett sådant sätt att hälsan skyddas.

Karantän och isolering enligt den föreslagna 68 § innebär oundvikligen ingrepp i barns frihet, som åtnjuter skydd som grundläggande frihet och mänsklig rättighet. I bestämmelserna om dem bör det därför ses till att barnets grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter tryggas, att olika rättsgoda omsorgsfullt vägs mot varandra och att också förfarandet vid beslutsfattandet och det praktiska genomförandet är hållbara och i enlighet med principen om barnets bästa. Karantän och isolering enligt lagen om smittsamma sjukdomar får endast vara nödvändiga sista-handsåtgärder, vilket innebär att alla lindrigare metoder ska ha visat sig ineffektiva och det ska vara nödvändigt i det rådande läget att begränsa friheten. Också att isolera ett barn från de vuxna som har vårdnaden om barnet och eventuellt från andra barn innebär ett mycket stort ingrepp.

När det samtycket bedöms och säkerställs bör det beaktas hur barnets självbestämmanderätt tillgodoses. Vid beredningen av lagstiftningen om klienters och patienters självbestämmanderätt har det konstaterats att en person i regel inte kan samtycka till att de grundläggande fri- och rättigheterna begränsas. Genom ett samtycke får eller kan till ingen del tröskeln för att begränsa friheten sänkas, snarare utvisar möjligheten till samtycke att lindrigare metoder sannolikt hade kunnat tillämpas, vilket innebär att begränsningen av friheten inte alls var en tillåten åtgärd. Det

kan också hända att personen inte har en äkta möjlighet att besluta om samtycket, i synnerhet om personen är minderårig, bor i en institution eller har en funktionsnedsättning eller sjukdom som inverkar på funktionsförmågan. De faktorerna bör beaktas vid beslut om karantän eller isolering. Vid beslut om karantän eller isolering för minderåriga och när barns åsikt utreds bör barnets ålder och utvecklingsnivå beaktas och bör barnet underrättas om beslutet, verkställigheten av det och dess konsekvenser på ett lättförståeligt sätt. I fråga om personer med funktionsnedsättningar bör hänsyn tas till eventuellt behov av beslutsfattande med stöd samt användning av alternativa kommunikationsmetoder.

Restriktionerna inverkar också olika på kvinnor och män. Under coronaepidemin har i synnerhet kvinnors vardag påverkats och deras arbetsprestationer försvårats av att barn i skol- och daghemsåldern stannat hemma, äldre släktingar behövt hjälp och familjemedlemmar insjuknat. Dessutom är vårdpersonalen i den finländska hälso- och sjukvården mycket kvinnobetonad, vilket innebär att kvinnor löper större risk att exponeras för viruset.²²

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Icke-författningsbaserade rekommendationer och självreglering

Under coronaepidemin har regeringen, Institutet för hälsa och välfärd samt kommunerna och regionförvaltningsverken utfärdat flera rekommendationer om restriktioner, vilka har iakttagits i stor utsträckning: karantänliknande förhållanden för över 70-åringar, upprätthållandet av avstånd mellan människor och rutiner för hand- och hosthygien. Statliga och kommunala utrymmen såsom bibliotek, muséer och teatrar har stängts och det har utfärdats rekommendationer om stängning av privata aktörers motsvarande utrymmen, vilka åtminstone delvis har iakttagits.

Rekommendationer är dock inte rättsligt förpliktande och iakttagandet av dem baserar sig på människors och olika aktörers frivilliga strävan att genom egna åtgärder förhindra att epidemin sprids. Rekommendationer om att till exempel begränsa antalet kunder inomhus och utomhus eller om säkerhetsavstånd kan fungera i praktiken, i synnerhet för att det ligger i närings- eller hobbyverksamhetens eget intresse att iaktta ändamålsenliga rutiner med tanke på epidemiläget, förhindra smittspridning och därmed få kunder och deltagare att känna sig trygga.

Näringsidkare och andra aktörer har redan under våren tagit i bruk omfattande åtgärder för att hindra att coronavirussjukdomen sprids och garantera kunders och andra deltagares säkerhet. Vid beredningen av propositionen har det bedömts att skyldigheter och restriktioner är effektivast när de baserar sig på ett gemensamt intresse hos näringsidkare och andra aktörer samt kunder och deltagare i verksamheten att hindra att epidemin sprids. Därför har det funnits en önskan att till exempel ge skyldigheten att ordna verksamheten så att det är möjligt att undvika närkontakter en form som ger verksamhetsidkaren möjligheter så att de konkreta åtgärderna för att hindra spridningen av en smittsam sjukdom kan planeras med beaktande av den egna verksamhetens särdrag.

Vid beredningen av propositionen har det dock bedömts att näringsidkares eller andra aktörers egna åtgärder kanske inte är tillräckliga om covid-19-epidemin fortsätter till upptrappnings- eller spridningsfasen. Därför föreslås temporära bestämmelser som förpliktar till vissa åtgärder

²² <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/ajankohtaista/koronaepidemia-ja-eriarvoisuus>, endast tillgänglig på finska.

för att förhindra spridningen av covid-19-epidemin, möjliggör myndighetsbeslut när de är nödvändiga och möjliggör tillsyn över åtgärderna och tvångsmedel.

De föreslagna bestämmelserna har såväl på lagnivå som i fråga om myndigheternas beslutsfattande graderats enligt hur flera sådana tillämpningsförutsättningar uppfylls som gradvis skärps och som är kopplade till det regionala smittläget och redan genomförda åtgärder. Med beaktande av att epidemilägets utveckling inte kan förutses på ett pålitligt sätt och att åtgärderna såväl i fråga om de graderade bestämmelserna som myndigheternas konkreta beslutsfattande i alla situationer bör uppfylla kraven på nödvändighet och proportionalitet kan det med fog anses att de föreslagna bestämmelserna är ett bättre sätt att förhindra spridning av covid-19-epidemin än icke-författningsbaserade rekommendationer. Metoderna utesluter inte heller varandra, utan enligt doktrinen om proportionalitet och nödvändighet skärps de stegvis. Om spridningen av covid-19-epidemin kan förhindras genom rekommendationer och åtgärder som aktörer själva genomför, behöver de myndighetsbefogenheter som de föreslagna bestämmelserna möjliggör inte tillämpas. Om emellertid covid-19-epidemiläget inte lokalt eller regionalt kan kontrolleras med de rekommendationsbaserade åtgärder som ingår i gällande lagstiftning, kan de föreslagna bestämmelserna bli tillämpliga.

I ett läge när det inte i Finlands rättssystem tycks finnas någon bestämmelse enligt vilken andra utrymmen än de som anges i 58 § i den gällande lagen om smittsamma sjukdomar kan stängas och tillställningar förbjudas samt restaurangverksamhet begränsas på det sätt som avses i 58 a och 58 b § kan lagstiftaren med tanke på skyldigheten att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna anses ha en skyldighet att utfärda rättsligt bindande bestämmelser om förhindrandet av en sådan sjukdom som klassificerats som allmänfarlig. Ett alternativ som endast bygger på aktörernas självreglering, egna frivilliga åtgärder samt myndighetsrekommendationer kan inte anses tillräcklig.

5.1.2 Bestämmelser i sektorslagstiftningen

I princip vore det möjligt att ta in mer specifika bestämmelser än de som nu föreslås i lagstiftningen för olika sektorer, som det gjordes för restaurangernas del under våren. Med beaktande av tillgängliga forskningsrön om coronavirussjukdomens spridning leder sådana punktinsatser till att åtgärderna vidtas för sent för att hindra att epidemin sprids.

Enligt 51 § i hälsoskyddslagen (763/1994) har den kommunala hälsoskyddsmyndigheten rätt att meddela enskilda förbud och förelägganden som är nödvändiga för att avhjälpa eller förebygga sanitär olägenhet. När en sanitär olägenhet breder ut sig över ett vidsträckt område eller annars är speciellt betydelsefull, kan Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården eller regionförvaltningsverket inom sitt verksamhetsområde meddela föreskrifter som är nödvändiga för att avhjälpa eller förebygga uppkomsten av den sanitära olägenheten. Med sanitär olägenhet avses bland annat en sjukdom som kan konstateras hos människan eller en annan hälsostörning. I princip kunde till och med riksomfattande beslut om förbud och restriktioner avseende näringsverksamhet fattas med stöd av hälsoskyddslagen. Lagen om smittsamma sjukdomar utgör en speciallag i förhållande till hälsoskyddslagen, vars syfte är att förebygga smittsamma sjukdomar och spridningen av dem samt deras negativa konsekvenser för människor och samhället. Därför utgör den en mer naturlig kontext uttryckligen för åtgärder i avsikt att hindra spridning av allmänfarliga smittsamma sjukdomar.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Den globala covid-19-epidemin är fortsatt svår. Eftersom det finns en risk för att spridningen av den smittsamma sjukdomen åter accelererar, har flera länder tagit i bruk lägesbilder för epidemin som är anpassade till deras förhållanden och lagstiftning för att handla människor när de skyddar sig mot smitta och styra myndigheternas åtgärder.

De åtgärder som tillämpas i olika länder har bland annat berört ordnandet av undervisning, begränsning av användningen av utrymmen för olika aktiviteter, restriktioner för sammankomster inklusive idrottstävlingar, restriktioner för olika slags andra utrymmen såsom offentliga utrymmen eller restauranger samt resande. I en del länder i Europa stängdes hela samhället så att befolkningens rörlighet utomhus begränsades.

Begränsning av folksamlingar tillämpas fortfarande i stor utsträckning för att förhindra smittspridning.

Sverige

I enlighet med Sveriges coronastrategi för det öppna samhället har skolor och förskolor förblivit öppna sedan coronapandemin började. Sedan medlet av juni har rekommendationen om distansundervisning vid gymnasier, yrkesutbildning för vuxna och högskolor upphävts.

Affärer och restauranger har hållits öppna sedan pandemin bröt ut. Restaurangerna ska dock se till att trängsel och köer inte uppkommer i verksamheten. Kunderna bör kunna hålla tillräckligt avstånd till varandra. I restauranger tillåts endast bordsservering, och dessutom ska borden vara tydligt åtskilda. Också affärer uppmanas att begränsa antalet personer som samtidigt vistas i utrymmena och söka lösningar för att hålla fysiskt avstånd mellan människor.

Offentliga tillställningar för högst 50 personer är tillåtna, men restauranger och caféer är undantagna sedan oktober. Människorna uppmanas att hålla 1–2 meters avstånd till varandra såväl inomhus som utomhus. Människorna uppmanas också att undvika att delta i större sociala evenemang, såsom fester och bröllop. Kollektivtrafik bör endast användas för nödvändiga resor.

Estland

I Estland öppnades skolorna stegvis sedan början av juli. Likaså förutsattes det inte längre att det konkreta avståndet och personantalet, den så kallade "2+2-regeln", följs. I stället för tvingande bestämmelser rekommenderade regeringen från och med juli att människorna ser till att hålla tryggt avstånd till varandra och sprider på sig när de rör sig i folksamlingar.

I juni upphävdes restriktioner såväl i fråga om ordnandet av evenemang som affärer och andra privata näringsidkare. I Estland har dock merparten av matrestaurangerna fått hålla sina dörrar öppna under hela coronakrisen. Begränsningarna för serveringstider upphävdes i början av sommaren, men förbudet mot att sälja alkohol på natten har återinförts i hela Estland fram till senare hälften av oktober.

Publikantalet inomhus får vara högst 750 personer eller mindre än 50 % av salens kapacitet. Sedan augusti har ett undantag från den regeln varit teater-, bio- och konsertsalar som har fasta sittplatser för alla i publiken. I andra utrymmen inomhus svarar evenemangets arrangör fortfarande för att säkerhetsavstånd hålls. I evenemang utomhus får högst 2 000 personer delta under arrangörernas övervakning.

Danmark

Återöppningen av det danska samhället skedde stegvis från och med medlet av april, när bland annat daghem och grundskolor öppnades för de lägre klassernas del. Hela skolsystemet öppnades igen i slutet av maj.

I medlet av maj fick affärer och köpcenter, caféer, restauranger och bibliotek igen öppna sina dörrar. Från och med juni fick de flesta kulturinstitutioner öppna sina dörrar igen. Kravet på fysiskt avstånd återgick från 2 till 1 meter.

Danmark skärpte sina coronarestriktioner i september, efter att landets sjukdomsläge snabbt börjat försämrats. I hela Danmark gäller en 50 personers gräns för folksamlingar mot tidigare 100 personer. Det högsta antalet personer vid massevenemang är 500, men alla måste ha en fast sittplats. Restaurangernas öppettider begränsades så att de ska stänga redan klockan 22, medan de fick ha öppet till klockan två på natten ännu i augusti. I Danmark är också ansiktsskydd obligatoriskt i alla kollektiva trafikmedel, liksom också i restauranger och caféer.

Tyskland

Under oktober har antalet coronavirussmittfall i Tyskland ökat explosionsartat nästan i alla landets regioner. Läget är igen allvarligt, och därför beslöt förbundskansler Angela Merkel och de tyska förbundsländernas statsministrar den 28 oktober 2020 om olika begränsningar av det offentliga livet i hela Tyskland, som gäller från den 2 till den 30 november 2020.

Kontakterna till andra människor bör minimeras. Samtidigt får högst tio personer från två hushåll i taget träffas i offentliga utrymmen, med minst 1,5 meters avstånd till varandra. Också turism och besök hos släktingar inom Tyskland bör undvikas.

I början av november stängdes restauranger, barer, kultur- och idrottsplatser samt skönhetssalonger. Skolor och daghem, affärer och supermarketer samt frisörsalonger hålls dock öppna.

Det är obligatoriskt att använda ansiktsskydd i kollektivtrafiken och i affärer i hela landet samt när minimiavståndet inte kan hållas eller vid långvariga möten. Också regelbunden vädring och användning av en corona-applikation rekommenderas.

I Tyskland gäller olika bötesstraff för brott mot restriktionerna i olika delstater. Böter kan utdömas till exempel vid brott mot regler om avstånd eller användning av ansiktsskydd.

Österrike

I Österrike öppnades skolorna stegvis från och med medlet av maj.

Livsmedelsaffärer, postkontor, banker och andra aktörer som är viktiga för att samhället ska fungera har hållit öppet under hela krisen. I början av maj upphävdes restriktioner så att också andra privata näringsidkare igen fick öppna sina dörrar.

I Österrike har antalet smittade under hösten stigit till samma nivå som i mars, när landet var i lockdown. Tills vidare håller all service öppet, men sedan andra hälften av september är det obligatoriskt att använda ansiktsskydd i affärer, i alla kollektiva trafikmedel och i skolor utom i klassrummen. Regeringen betonar också att människor ska hålla ett avstånd på minst en meter till varandra.

De restriktioner som infördes i slutet av september innebär att evenemang för högst 10 deltagare är tillåtna i slutna utrymmen och för högst 100 deltagare utomhus. Vid evenemang med fasta sittplatser (till exempel teatrar, konsertsalar, idrottsevenemang) är det tillåtna antalet deltagare dock 1 500 inomhus och 3 000 utomhus.

Spanien

Det nödtillstånd för hela Spanien som utlystes i mars upphörde i juni. De självstyrande regionerna svarar för den praxis som gäller under "det nya normala".

Viktiga gemensamma restriktioner som gäller i Spanien är dock att folksamlingar i offentliga utrymmen begränsas till 5–10 personer beroende på region, att ett socialt avstånd på 1,5 meter ska hållas och att det är obligatoriskt att använda ansiktsskydd i offentliga utrymmen.

Också öppettiderna och antalet kunder för restauranger och barer är begränsade. I allmänhet måste restauranger stänga sina dörrar senast klockan 1. I flera spanska regioner hålls nattklubbarna stängda.

Under hösten har antalet smittade igen ökat kraftigt, och därför har flera självstyrande regioner skärpt restriktionerna. De skärpta restriktionerna innefattar begränsningar i fråga om rörelsefrihet, öppettider och folksamlingar. Den 9 oktober 2020 utlyste Spaniens centralregering nödläge i den självstyrande regionen Madrid, vilket innebär att man inte får resa från eller till regionen utom till exempel i arbets- eller hälsorelaterade ärenden.

6 Remissvar

Ett utkast till proposition publicerades i den elektroniska tjänsten utlåtande.fi på finska den 11 september 2020. Dessutom sändes en begäran om utlåtande till flera mottagare. Svarstiden löpte ut den 27 september 2020. Ett svenskspråkigt utkast till proposition var ute på remiss från den 16 september till den 1 oktober 2020.

Det kom in 166 remissvar. Utlåtanden gavs av ministerier, statliga myndigheter, kommuner, aktörer inom social- och hälsovården samt andra instanser, såsom olika medborgarorganisationer.

Propositionens motiveringar har kompletterats som tjänstearbete under remissrundan och utifrån remissvaren.

I flera remissvar fästes vikt vid resurstilldelningen av myndigheternas uppgifter. Avsikten är att merkostnaden för myndigheterna till följd av de föreslagna bestämmelserna ska beaktas vid beredningen av tilläggsbudgeter för 2021.

I kommunernas utlåtanden lyftes det fram att propositionens konsekvenser för kommunerna bör bedömas närmare. En del utlåtanden förutsattes också att näringsidkare ska kompenseras för kostnader till följd av eventuella myndighetsåtgärder. Det föreslås inga bestämmelser om särskilda ersättningar för myndighetsåtgärder enligt denna proposition. I avsnitt 4.11 beskrivs närmare de understöd som redan riktats till olika branscher till följd av coronapandemin.

I en del utlåtanden ansågs det att befogenheterna enligt 9 a § är alltför omfattande eller inte tillräckligt exakta och att bestämmelsen till sin art motsvarar beredskapslagen. De kommuner som uttalade sig om propositionen ansåg det viktigt att kommunerna hörs när beslut fattas enligt

den föreslagna 9 a §. I synnerhet flera företrädare för kommunsektorn ansåg också att staten bör kompensera kommunerna för kostnaderna för beslut enligt 9 a §. Enligt Kommunförbundets åsikt bör dessutom skyldigheten att kompensera andra ekonomiska förluster som orsakas privata serviceproducenter strykas i propositionen, och att kostnader bör kompenseras enligt gällande avtal. De remissinstanser som företrädar privata serviceproducenter betonade att privata serviceproducenter inte kan påföras skyldigheter utan att kostnaderna kompenseras, och underströk att avtalsenliga arrangemang är primära.

Kommunförbundet och flera kommuner ansåg att 79 § 2 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar bör kvarstå oförändrat, och i propositionen föreslås ingen ändring i det.

En del remissinstanser fäste vikt vid att religionsutövning inte omfattas av de föreslagna bestämmelserna. Efter remissrundan ordnade undervisnings- och kulturministeriet en tillställning dit företrädare för religionssamfund bjöds in för att diskutera inkluderandet av religionsutövning i 58 c, 58 d och 58 g §. Utifrån tillställningen beslöts det att tillämpningsområdet för 58 och 58 d § utsträcks till att också omfatta religionsutövning. Däremot ansågs det till denna del inte proportionerligt att utöka tillämpningsområdet för 58 g § med beaktande av skyddet för religionsfriheten enligt 11 § i grundlagen och de internationella människorättsförpliktelser som binder Finland samt att de verksamheter som avses i den bestämmelsen inte berör religionsutövning.

I en del utlåtanden påpekades behovet av bestående, allmänna preciseringar av bestämmelserna om smittsamma sjukdomar. Inom den givna beredningstidtabellen och medan en akut epidemi fortfarande pågår har det inte varit möjligt att bereda alla behövliga ändringar i bestämmelserna. Sådana ändringsbehov i lagen om smittsamma sjukdomar bör bedömas i en normal lagstiftningsprocess sedan coronavirusepidemin mattats av.

En del remissinstanser motsatte sig den föreslagna 58 g §, det vill säga bestämmelsen om temporär stängning av utrymmen för kunder eller deltagare. Den ansågs innebära en sådan inskränkning i näringsverksamheten som inte är godtagbar. I en del utlåtanden ansågs dock de föreslagna möjligheterna till restriktioner välgrundade.

I fråga om paragraferna om tillsyn framförde flera remissinstanser att de behöriga myndigheterna i kommunen bör anges närmare i paragraferna, samt framfördes vissa andra behov av precisering av befogenheterna för olika kommunala myndigheter. I en del utlåtanden önskades det att det liksom i vissa andra lagar ska föreskrivas om möjligheten att delegera befogenheter till enskilda tjänsteinnehavare. Bestämmelserna preciserades till denna del bland annat genom att den nya 59 d § fogades till propositionen.

I justitiekanslersämbetets utlåtande ingick en uppmaning att överväga i vilken utsträckning det är befogat att inkludera bestående ändringar i lagstiftningen i samma proposition som sådan lagstiftning som är avsedd att vara temporär, så att riksdagen som lagstiftare kan garanteras faktiskt prövningsutrymme. Till den delen har propositionen ändrats så att endast de allra mest nödvändiga bestämmelserna som är avsedda att vara i kraft tills vidare ingår, och avsikten är att bereda övriga bestämmelser som är avsedda att vara i kraft tills vidare särskilt.

Remissinstansernas förslag till precisering av bestämmelserna har beaktats i propositionen, och propositionens motiveringar och konsekvensbedömningar har setts över till följd av utlåtandena.

7 Specialmotivering

3 §. Definitioner. Det föreslås att definitionen av isolering i 5 punkten ändras så att omnämnandet av en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som isoleringsplats stryks. Detaljerade bestämmelser om isoleringsplatser finns i det föreslagna 63 § 3 mom. Inte heller i artikel 1 (Definitioner) i Världshälsoorganisationens (WHO) internationella hälsoreglemente, i definitionen av isolering i punkt 1, nämns isoleringsplatsen. Det föreslås också att definitionen ändras så att ett alternativ utöver att en person vårdas är att personens hälsotillstånd följs, eftersom alla personer som försätts i isolering inte nödvändigtvis behöver vård för en smittsam sjukdom. En stor del av dem som insjuknat i coronavirussjukdom behöver till exempel inte sjukhusvård, utan yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården kan följa den insjuknades hälsotillstånd medan personen vistas hemma eller någon annanstans.

9 a §. Utvidgning av social- och hälsovårdsverksamheten. I den nya 9 a § föreslås bestämmelser om befogenheter för regionförvaltningsverken och social- och hälsovårdsministeriets att fatta beslut i syfte att styra social- och hälsovårdens servicesystem när covid-19-epidemin har spritt sig eller hotar sprida sig på ett sätt som väsentligt inverkar på social- och hälsovårdens servicesystems funktion.

Det är fråga om en bestämmelse som i sista hand möjliggör bindande styrning, och som blir tillämplig när det inte annars genom social- och hälsovårdens servicesystems egna åtgärder eller de behöriga myndigheternas normala styrning är möjligt att vid rätt tidpunkt och i rätt omfattning säkerställa nödvändiga tjänster.

Vid tillämpningen av bestämmelsen bör det vara uppenbart att covid-19-epidemin försvagar servicesystemets funktionsförmåga på ett sätt om väsentligt äventyrar tillgången till tjänster, eller finnas en grundad misstanke om att en sådan situation håller på att uppstå. En ytterligare förutsättning är att de åtgärder som redan vidtagits inte är tillräckliga för att trygga tillräcklig tillgång till social- och hälsovårdstjänster. Exempelvis en mindre rusning till tjänster på grund av en pandemi eller någon annan rusning eller köbildning som bör anses normal uppfyller som sådana inte tillämpningskriteriet.

Covid-19-sjukdomens spridning kan på flera sätt försvaga social- och hälsovårdssystemets funktionsförmåga. Omsorgen om klienter och vården av patienter kan väsentligt äventyras eller social- och hälsovårdssystemet kan överbelastas av flera skäl. Behovet av sjukhusvård och intensivvård kan betydligt lokalt och regionalt eller tillgången till social- och hälsovårdspersonal kan äventyras snabbt lokalt eller regionalt till följd av sjukdomsfall eller karantän. Bestämmelsernas syfte är att genom myndighetsbeslut trygga befolkningens hälsa, rätten till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster samt i sista hand också rätten till liv så att åtgärderna står i rätt proportion till syftet, det vill säga i förhållande till myndigheternas skyldighet att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna. Servicesystemet kan belastas av olika skäl. Utöver att det kan bli brist på sjukhusplatser och intensivvårdsplatser om smittläget förvärras kan tillräcklig tillgång till social- och hälsovårdspersonal bli ett problem redan i ett tidigare skede. Sjukdomsfall eller karantänsfall bland personalen kan äventyra tillgången till tjänster, om covid-19-epidemin får okontrollerad spridning. Också till exempel förflyttning av personal från deras normala uppgifter till smittspåringsuppgifter eller i framtiden till vaccineringsuppgifter kan försvåra tillgången till tjänster.

Covid-19-koordinationsgruppen bedömer för intensivvårdens del (9.11.2020) att intensivvårdsavdelningarna i nuläget har kapacitet att ge intensivvård till följande antal covid-19-patienter utan att det förutsätter stora ändringar i sjukhusets normala verksamhet:

Sjukhusen i HUS specialupptagningsområde sammanlagt:	26 patienter
Sjukhusen i TAYS specialupptagningsområde sammanlagt:	9 patienter
Sjukhusen i ÅUCS specialupptagningsområde sammanlagt:	12 patienter
Sjukhusen i OYS specialupptagningsområde sammanlagt:	9 patienter
Sjukhusen i KYS specialupptagningsområde sammanlagt:	11 patienter
Sammanlagt:	67 patienter

Ålands hälso- och sjukvård har en intensivvårdsavdelning med 4 patientplatser.

Intensivvårdsavdelningarnas beredskap påverkas av hur många andra patienter som för närvarande vårdas och vårdens svårighetsgrad samt eventuell sjukfrånvaro bland personalen. Därför bör siffrorna betraktas som riktgivande uppskattningar.

För att ett sådant patientantal ska kunna vårdas utan störningar för sjukhusens övriga verksamhet krävs det att patienterna fördelas jämnt på sjukhusen. Om det i någon region finns många patienter, kan det bli nödvändigt att minska den icke-brådskande operationsverksamheten för att öka intensivvårdskapaciteten trots att antalet intensivvårdspatienter i hela landet bedöms som skäligt.

För vård av ett större antal patienter krävs att antalet intensivvårdsplatser och personalen vid intensivvårdsavdelningarna utökas. Personal som klarar att arbeta i intensivvården fås främst från operations- och anestesivårdens enheter, uppvakningsenheter och andra övervakningsenheter. Vid behov bör personal flyttas från dessa andra verksamhetsenheter till intensivvårdsavdelningar, eftersom nödvändig vård för att avvärja omedelbar livsfara bör prioriteras framom mindre brådskande vård. Det innebär dock att sjukhusens övriga verksamhet, i synnerhet icke-brådskande operationsverksamhet, minskas vilket fördröjer vården av många sjukdomar.

Om operationsverksamheten begränsas så att endast jourbaserade och brådskande operationer genomförs, och den personal som friställs överförs till intensivvårdsarbete, kan intensivvårdskapaciteten ökas temporärt. Då kan högst följande antal intensivvårdsplatser ordnas för covid-19-patienter:

Sjukhusen i HUS specialupptagningsområde sammanlagt:	128 patienter
Sjukhusen i TAYS specialupptagningsområde sammanlagt:	35 patienter
Sjukhusen i ÅUCS specialupptagningsområde sammanlagt:	40 patienter
Sjukhusen i OYS specialupptagningsområde sammanlagt:	40 patienter
Sjukhusen i KYS specialupptagningsområde sammanlagt:	42 patienter
Sammanlagt:	285 patienter

Ett sådant patientantal innebär dock ett mycket högt tryck på sjukhusen och försämrar allvarligt vården av andra sjukdomar.

Enligt 1 mom. kan regionförvaltningsverkets beslut gälla en kommun eller samkommun. Dessutom kan beslutet riktas till en privat producent av social- och hälsovårdstjänster som producerar social- och hälsovårdstjänster för den som har organiseringsansvaret, det vill säga en privat serviceproducent som avses i lagen om privat hälso- och sjukvård (152/1990), lagen om privat socialservice (922/2011) och som med stöd av avtal producerar social- och hälsovårdstjänster för en kommun eller samkommun. I synnerhet i produktionen av socialservice deltar ett betydande antal privata serviceproducenter. I en del kommuner produceras till exempel alla mentalvårds- och rusvårdstjänster inom socialservicen av privata sektorn. Privata serviceproducenter producerar också t.ex. ca 80 % av barnskyddsanstaltstjänsterna. Det finns också kommuner som i mycket stor omfattning har beställt social- och hälsovårdstjänster som hör till deras organiseringsansvar av privata producenter, inklusive så kallad total utläggning. Tjänster som hör till det offentliga organiseringsansvaret produceras då inom ramen för det offentliga servicesystemet. Därför är det motiverat att skyldigheterna kan riktas såväl till offentliga anordnare och producenter som till de privata producenter som nämns ovan, så att befolkningens social- och hälsovårdstjänster kan tryggas i situationer när funktionsdugligheten är försvagad på ett sätt som väsentligt äventyrar tillgången till tjänster.

Regionförvaltningsverkens befogenhet att ålägga de aktörerna att erbjuda tjänster eller annars styra tjänsteutbudet föreslås inte enbart gälla hälso- och sjukvård för vård av sjukdomen covid-19 eller behov av social- och hälsovårdstjänster som direkt beror på spridning av sjukdomen covid-19. Befogenheterna gör det också möjligt att fatta beslut som mer allmänt beror på ett behov att styra social- och hälsovården till följd av spridning av sjukdomen covid-19 eller vård och förebyggande av den, eller till exempel lindra de negativa konsekvenserna av personalbrist till följd av insjuknanden för social- och hälsovårdsservicen i vidare bemärkelse.

Med stöd av 1 mom. 1 punkten kan regionförvaltningsverket ålägga en kommun eller samkommun eller en privat serviceproducent som producerar social- och hälsovårdstjänster för dem att öka antalet vårdplatser eller att vårda andra patienter än de som normalt vårdas vid enheten. Med stöd av den befogenheten kan en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården åläggas att ändra sin verksamhet till exempel så att till där vårdas patienter med sjukdomen covid-19 från ett visst område, eller att en enhet där patienter med sjukdomen covid-19 inte tidigare vårdats åläggs att ta emot sådana patienter eftersom andra verksamhetsenheter inte längre har tillräcklig kapacitet för vård av dem. Tillämpningen av punkten begränsas inte enbart till arrangemang för vård av patienter med smittsamma sjukdomar, utan med stöd av den kan det till exempel fattas beslut när vården av patienter med sjukdomen covid-19 påverkar tillgången till vårdplatser och kapacitet i övrigt i hälso- och sjukvården i vidare bemärkelse och tillgången till eller placeringen av vårdplatser för andra patienter behöver ordnas. Genom ett beslut med stöd av punkten kan också till exempel vissa operationer koncentreras till en verksamhetsenhet inom ett visst område.

Med stöd av 1 mom. 2 punkten kan regionförvaltningsverket ålägga en kommun eller samkommun eller en privat serviceproducent som producerar socialvårdstjänster för dem att utöka antalet klientplatser vid en boendeserviceenhet eller verksamhetsenhet för institutionsvård inom socialvården eller tillhandahålla tjänster för andra klienter än de som normalt tillhandahålls tjänster vid enheten. Med stöd av punkten kan regionförvaltningsverket till exempel ålägga en boendeserviceenhet eller verksamhetsenhet för institutionsvård att tillhandahålla social- eller hälsovårdstjänster för sådana klientgrupper vars hemvård, hemsjukvård eller hemsjukhusvård eller övriga socialvårdstjänster annars tillhandahålls någon annanstans än vid en verksamhetsenhet inom socialvården. Bestämmelsen gäller också till exempel klienter med personlig assistans. Befogenhetens syfte är att göra det möjligt, om till exempel större personalbrist än vanligt till följd av en epidemi medför att tjänsterna bör koncentreras till boendeservice- eller institutionsenheter inom socialvården, att ålägga en enhet att temporärt också ge service till sådana

klienter vilkas service annars tillhandahålls i hemmet eller någon annanstans än vid en verksamhetsenhet inom socialvården. Klienten eller patienten kan då temporärt flyttas till en boendeserviceenhet. Dock är det klart att klienten inte får flyttas mot sin vilja. Skyldigheterna som gäller hörande bör på lämpligt sätt fullgöras för de klienters del som är i direkt partsställning, det vill säga vars ställning och rättigheter besluten kan inverka på. Vid sådana förflyttningar är det viktigt att till exempel se till att sådana klienter som har symptom på eller har utsatts för en smittsam sjukdom inte flyttas till enheten eller dess smittfria avdelning, så att sjukdomen inte börjar sprida sig inom enheten.

En möjlig förflyttning får inte innebära att klientens avgift enligt lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) höjs, om det inte senare framgår att det ligger i klientens intresse att vården och omsorgen ges vid enheten i fråga också framöver. En sådan situation föreligger om situationen för en person som har kommit till en boendeenhet har försvagats i sådan mån att det till exempel inte längre är möjligt att skicka hem personen för hemvård utan personen blir kvar i effektiverat serviceboende. Sedan en bedömning av ändringen i servicebehov har gjorts kan ett nytt beslut om klientavgift för serviceboende fattas. Ett nytt beslut om klientavgift kan dock inte fattas retroaktivt.

Med stöd av punkten kan också någon enhets verksamhet ändras så att en eller flera enheter inom ett område centraliserat sköter de klienter och patienter som försatts i karantän eller isolering.

Vid enheter för boendeservice baserar sig boendet i regel på ett hyresavtal enligt lagen om hyra av bostadslägenhet (481/1995), vilket begränsar möjligheterna att placera nya personer i enhetens utrymmen. Det är klart att andra socialvårdsklienter inte kan placeras i en persons bostad utan invånarens samtycke. Med stöd av beslutet kan invånare placeras i lediga rum. Dock får de inte åläggas att betala hyra, utan endast de klientavgifter de normalt betalar får tas ut av dem.

Enligt 1 mom. 3 punkten kan i beslutet en boendeserviceenhet eller verksamhetsenhet för institutionsvård åläggas att i enlighet med beslutet delta i tillhandahållandet av hälso- och sjukvård för patienterna. Befogenhetens syfte är i synnerhet att förhindra att verksamhetsenheterna i hälso- och sjukvården överbelastas, vilket sker om patienter i stor omfattning flyttas från socialvårdens verksamhetsenheter till hälso- och sjukvårdens verksamhetsenheter och kapaciteten vid hälso- och sjukvårdens verksamhetsenheter på grund av covid-19-smittläget i regionen behövs mer för vård av covid-19-patienter och andra patienter. Patienter kan vårdas i socialvårdens enheter, om det är möjligt med tanke på patienternas symptom och behövliga vårdåtgärder samt säkerställandet av behörig personal. En läkare ansvarar dock för vården av patienterna, och i arrangemangen ska det ses till att tillräcklig dejour och konsultering av läkare är tillgänglig. Sjukhusvård ska dock alltid ordnas om medicinska skäl och situationen förutsätter det. Vård kan också genomföras vid socialvårdens enheter med stöd av hemsjukvård, hemsjukhusvård och mobil sjukvårdspersonal samt första delvård.

I 2 mom. föreskrivs det om möjligheten att ålägga en kommun eller samkommun att tillhandahålla social- och hälsovårdstjänster för sådana klienter och patienter som inte omfattas av kommunens eller samkommunens organiseringsansvar. Utgångspunkten i folkhälsolagen, lagen om specialiserad sjukvård, hälsovårdslagen och socialvårdslagen är att kommunen ordnar tjänsterna enligt kommunallagen (410/2015) för kommunens invånare. Med stöd av punkten kan en viss kommun eller samkommun åläggas att ge service till klienter eller patienter som omfattas av en annan kommuns eller samkommuns organiseringsansvar.

Ett beslut kan till exempel fattas när en viss samkommuns intensivvårdsplatser är fulla eller håller på att fyllas och patienter bör flyttas till specialistsjukvårdsenheter hos andra samkommuner. Ett beslut kan fattas om kommunerna eller samkommunerna inte tillräckligt snabbt kan avtala sinsemellan om vården för patienter som hör till en annan kommun eller samkommuns organiseringsansvar. Med stöd av punkten kan beslut också fattas till exempel när platserna för effektiviserat serviceboende är fulla på ett visst område, men kommunen till exempel på grund av sjukfrånvaro eller karantänsfrånvaro hos kommunens egen personal inte förmår utöka sin kapacitet för serviceboende genom egen serviceproduktion eller genom att köpa tilläggskapacitet av privata serviceproducenter. Ett beslut kan också fattas då ett avtal mellan en offentlig anordnare och en privat serviceproducent inte omfattar tilläggsplatser, men kommunen och den privata tjänsteproducenten inte når ett avtal om villkoren för att utöka kapaciteten. I praktiken kan det antas att det går att avtala med den privata tjänsteproducenten om köp av tilläggs-tjänster, och på grund av paragrafens karaktär är det primära alternativet att avtala om saken utan några förpliktande beslut. Besluten bör fattas med avseende på bestämda patient- eller klientgrupper eller delar av dem, och de bör alltså inte till exempel gälla vissa namngivna personer.

Enligt 3 mom. får befogenheterna enligt 1 och 2 mom. utövas endast om nödvändighetskriteriet uppfylls, det vill säga om föreläggandet är nödvändigt för att trygga tillräckliga social- och hälsovårdstjänster. Bestämmelsen avser en situation när spridningen eller den hotande spridningen av sjukdomen covid-19 avsevärt påverkar social- och hälsovårdssystemet och åtgärder av kommuner, samkommuner och andra aktörer med organiseringsansvar inte är tillräckliga för att behärska situationen. En sådan situation föreligger när coronavirussjukdomen har spritts i stor omfattning på ett visst område eller nationellt, och det offentliga social- och hälsovårdssystemet inte längre förmår svara mot klienternas och patienternas behov på ett tillräckligt sätt eller risken att en sådan situation ska uppkomma är betydande, om inga beslut fattas.

Enligt 4 mom. kan beslutet fattas oberoende av vad samkommunen eller kommunen och en serviceproducent har kommit överens om gällande tjänsteproduktionen, vad samkommunerna har kommit överens om i ett avtal om ordnande enligt 43 § i hälso- och sjukvårdslagen eller vad kommunerna och samkommunerna sinsemellan har kommit överens om i ett annat avtal om ordnande eller produktion av social- och hälsovårdstjänster. I ett avtal om ordnande enligt 43 § i hälso- och sjukvårdslagen kommer samkommunerna för sjukvårdsdistrikten inom ett specialupptagningsområde överens om samordning av den specialiserade sjukvården. Kommuner och samkommuner kan också ha andra avtal om hur tjänsterna ska ordnas och produceras.

Det är dock alltid primärt att servicesystemet med sina tillgängliga metoder och befogenheter förmår ändra sin verksamhet enligt behovet och avtala om samarbete internt och med privata producenter. Det är också primärt att de styrande myndigheterna såsom Institutet för hälsa och välfärd, regionförvaltningsverken samt social- och hälsovårdsministeriet stöder serviceproducenterna i det arbetet med normala styrmedel. De föreslagna bindande befogenheterna får endast utövas om sådana medel inte är tillräckliga eller tidsmässigt lämpliga för att uppnå syftet. Nödvändighetskravet bör bedömas i relation till befogenhetens art.

I 5 mom. föreskrivs det om att en privat serviceproducent får producera tjänster enligt 1 mom. trots att de inte direkt omfattas av ett tillstånd för eller en anmälan om privat social- och hälsovård. Beslutet kan ge rätt att tillfälligt tillhandahålla sådana tjänster som annars förutsätter att en privat serviceproducent ansöker om ändring av sitt tillstånd eller ansöker om ett helt nytt tillstånd hos regionförvaltningsverket eller Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården. En förutsättning är dock att verksamheten i övrigt uppfyller skyldigheterna enligt lagen om privat hälso- och sjukvård och lagen om privat socialservice, till exempel bestämmelsen enligt vilken en serviceproducent ska ha sådan ändamålsenligt utbildad personal som verksamheten förutsätter.

Ett beslut som fattas med stöd av paragrafen ger inte rätt att avvika från gällande lagstiftning i något annat avseende än i fråga om utvidgning av organiseringsansvaret. Beslutet eller det praktiska genomförandet av det får till exempel inte avvika från vad som föreskrivs någon annanstans i lag om tjänsteproduktion, klienters och patienters rättigheter, skyldigheterna för och tillsynen över yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och socialvården eller förvaltningsförfarandet. Exempelvis i fråga om socialvårdens klienter bör förvaltningsförfarandena bland annat för hörande, beslutsfattande och andra förfaranden iakttas före beslutet verkställs för en enskild persons del.

Med stöd av besluten är det inte heller möjligt att avvika från villkoren i de anställdas arbets- eller tjänsteförhållanden, eller till exempel från arbetstidslagstiftningen eller bestämmelserna om semester, utan i personalfrågor iakttas gällande lagstiftning, kollektivavtal och tjänstekollektivavtal samt arbetsavtal med beaktande av arbetsgivarens direktionsrätt. Ett beslut som fattas med stöd av paragrafen inverkar inte heller på vem som enligt lagstiftningen har organiseringsansvaret, utan beslut avseende den som har organiseringsansvaret gäller den instansens sätt att genomföra tjänsterna. Privata producenter av social- och hälsovårdstjänster får inte heller genom beslutet åläggas att utföra andra offentliga förvaltningsuppgifter eller andra offentliga uppgifter än sådana som en privat serviceproducent med stöd av lagstiftningen kan sköta. Det är inte möjligt att med stöd av beslutet överföra nya offentliga förvaltningsuppgifter på privata serviceproducenter eller överföra offentlig makt, eftersom offentliga förvaltningsuppgifter enligt 124 § i grundlagen endast kan överföras endast genom lag eller med stöd av lag. Privata serviceproducenter har rätt att utföra offentliga förvaltningsuppgifter eller utöva offentlig makt endast i den omfattning som det enligt gällande lagstiftning är möjligt. Beslutet inverkar alltså inte till exempel på förutsättningarna för vilka beslut som endast kan fattas av en tjänsteinnehavare enligt mentalvårdslagen (1116/1990) eller lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977).

Enligt 6 mom. får beslutet inte äventyra klienternas och patienternas rätt till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster eller klient- och patientsäkerheten. När beslut fattas och verkställs bör alla klient- och patientgrupper beaktas, såväl de som redan omfattas av tjänsterna i fråga som de vilkas servicebehov åtgärderna enligt beslutet syftar till att uppfylla. Beslutet eller verkställigheten av det får inte heller inverka oskäligt negativt på verksamheten hos den privata serviceproducent som berörs av beslutet. Om en tjänsteproducent på grund av beslutet blir tvungen att bryta mot ett avtal med en instans som har organiseringsansvar, får avvikelsen från avtalet inte leda till en sanktion för brott mot det ursprungliga avtalet. Om beslutet leder till att en privat serviceproducent till exempel blir tvungen att bryta mot ett avtal med en annan privat aktör och betala avtalsvite för det, ska sådana kostnader omfattas av ersättningsansvaret enligt 79 a §.

Ett beslut som gäller en enhets verksamhet kan ha en betydande inverkan på hela enhetens verksamhet. Därför bör när beslut fattas särskilt beaktas enhetens faktiska möjlighet att ändra sin verksamhet, hur social- och hälsovårdstjänsterna och vården för befintliga klienter och patienter i verksamhetsenheten ska genomföras samt vilka social- och hälsovårdstjänster som normalt tillhandahålls vid enheten. I praktiken innebär det en skyldighet för den myndighet som fattar beslutet att utreda enhetens situation, i den mån det är möjligt om situationen är brådskande. Med skyldigheten att beakta enhetens möjlighet att ändra sin verksamhet avses i synnerhet kartläggning av enhetens tillgängliga vård- och klientplatser, vårdutrustning och andra materiella resurser samt personalens kunnande och tillräcklighet. För kommuners och samkommuners del innebär brister i sådana avseenden dock inte att ett beslut inte kan fattas, utan beslutet kan uttryckligen förplikta att genomföra ett visst slags verksamhet i fortsättningen, och då bör förutsättningarna föreligga.

Enligt 7 och 8 mom. får social- och hälsovårdsministeriet under vissa förutsättningar fatta beslut om servicesystemet för social- och hälsovård. Enligt 7 mom. får ministeriet fatta beslut, om det på riksnivå är nödvändigt att trygga tillgången till en viss social- eller hälsovårdstjänst, eller det är nödvändigt att skyldigheten gäller kommuner eller samkommuner inom de olika regionförvaltningsverkens verksamhetsområden. Ministeriet får fatta beslut, om det till exempel är nödvändigt att centralstyra den riksomfattande situationen avseende intensivvårdsplatser. Dessutom är regionförvaltningsverkens befogenhet knuten till deras verksamhetsområden, så om det är nödvändigt att rikta ett föreläggande till kommuner eller samkommuner inom flera regionförvaltningsverks verksamhetsområden är det naturligt att en riksomfattande myndighet fattar beslutet. När ministeriet överväger ett beslut är det i praktiken motiverat att ministeriet kontaktar regionförvaltningsverken för att koordinera situationen och undvika överlappande beslut.

I 8 mom. föreskrivs det om social- och hälsovårdsministeriets befogenhet att ålägga en statlig enhet som ordnar eller producerar social- och hälsovårdstjänster att tillhandahålla tjänster på det sätt som anges i 1 mom. Sådana enheter är i synnerhet Enheten för hälso- och sjukvård för fångar, de statliga sinnessjukhusen och statens skolhem. Det föreskrivs också om statliga enheters deltagande i bekämpningen av smittsamma sjukdomar i 10 §. Vidare kan ministeriet ålägga Studenternas hälsovårdsstiftelse att ordna eller producera tjänster. Från och med den 1 januari 2021 är Studenternas hälsovårdsstiftelse med stöd av lagen om studerandehälsovård för högskolestuderande (695/2019) lagstadgad producent av studerandehälsovårdstjänster för högskolestuderande.

Enligt 9 mom. får beslutet fattas för högst tre månader åt gången. Den absoluta maximitiden på tre månader grundar sig på att beslut som till exempel endast fattas för en månad åt gången kanske inte gör det möjligt att fullgöra ett åliggande när den anordnare eller producent beslutet gäller ska genomföra betydande ändringar i sin verksamhet. Beslut som fattas för en något längre tid tryggar stabiliteten i styrningen av servicesystemet och skapar förutsägbarhet för aktörerna i fråga om innehållet i förelägganden som gäller dem. Ett beslut kan upprepas efter tre månader eller en kortare giltighetstid som anges i beslutet. Det föreslås att möjligheten att upprepa beslut inte ska begränsas genom en bestämmelse om högsta tillåtna antal, eftersom befogenheternas yttersta syfte är att skydda människoliv och tjänster som är nödvändiga för hälsan. Beslutet är endast i kraft så länge det är nödvändigt, och strävan är att i första hand behärska situationen utan att ta till förpliktande beslut. Nödvändigheten i att hålla redan fattade beslut i kraft ska dessutom kontinuerligt utvärderas, i synnerhet om beslutet fattats för tre månader, och beslutet ska upphävas när förutsättningarna enligt paragrafen inte längre uppfylls.

Beslut som fattas med stöd av paragrafen är förvaltningsbeslut. Ändring får sökas i dem med stöd av 90 § i lagen om smittsamma sjukdomar. Förvaltningslagen tillämpas på besluten. Beslut som berör ett stort antal parter kan i regel delges genom offentlig delgivning på det sätt som föreskrivs i 55 § 2 mom. och 62 § i förvaltningslagen.

Enligt 8 § 3 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar ska regionförvaltningsverket fatta de administrativa beslut som föreskrivs i lagen genom att utnyttja den sakkunskap som finns i samkommunen för sjukvårdsdistriktet, i specialupptagningsområdet och vid Institutet för hälsa och välfärd. I 34 § i förvaltningslagen föreskrivs om hörande av part vid beslutsfattandet.

24 §. Rätt att få information för upptäckt och utredning av epidemier och för smittspårning. I 2 och 3 mom. föreslås det att den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar läggs till bland de instanser som har rätt att få de uppgifter som anges i momenten. Enligt den gällande bestämmelsen har endast Institutet för hälsa och välfärd och den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar rätt att få de uppgifter som anges i 2 och 3 mom. Den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar ska

alltså kunna få de uppgifter som är nödvändiga för att upptäcka epidemier som avses i 23 §, utreda orsaken till dem och spåra smittan och att i detta syfte behandla uppgifter som de som insjuknat i en smittsam sjukdom och andra har lämnat till dem. Under coronavirusepidemin har det framkommit situationer när den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar hade behövt uppgifter från dem som nämns i 2 och 3 mom. Den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har varit tvungen att begära att sjukvårdsdistriktet skaffar de uppgifter som behövs för att spåra smittan, vilket har fördröjt smittspårningen.

I 2 mom. föreslås en ändring enligt etablerad praxis för bestämmelser om överlåtande av uppgifter, så att det i momentet föreskrivs om rätten att få de uppgifter som är nödvändiga för de syften som specificeras i momentet. I den gällande bestämmelsen föreskrivs det om rätten att få de uppgifter som behövs. Dessutom stryks den bestämmelsen i momentet såsom onödig, enligt vilken den som fått uppgifterna har rätt att behandla dem. Grunderna för behandling av personuppgifter beskrivs nedan.

Det föreslås att terminologin i 3 mom. preciseras. I den gällande bestämmelsen föreskrivs det om rätten att av researrangörer, inkvarteringsrörelser och dem som äger, innehar eller använder ett luftfartyg eller annat fartyg få de uppgifter som specificeras i momentet om för den som varit passagerare. Det föreslås att till momentet fogas en hänvisning till leverantörer av transport- eller trafiktjänster som avses i 2 § 1 mom. 1 och 3 punkten i lagen om transportservice (320/2017). Bestämmelsen innebär ingen skyldighet att samla in de uppgifterna, men uppgifterna ska överlåtas till den del de innehåller av eller är tillgängliga för de berörda instanserna. Med stöd av momentet är det möjligt att kräva överlåtelse av uppgifter om passagerares personbeteckning, namn, födelsedatum, kön och kontaktuppgifter. Dessa uppgifter - av vilka personbeteckningen och födelsedatumet samt åtminstone i fråga om finländska personbeteckningar uppgifter om kön i praktiken är alternativa uppgifter - utgör minimiuppgifter för att en person ska kunna identifieras och nås på ett tillförlitligt och snabbt sätt. De uppgifter som ska lämnas är därför proportionerliga i förhållande till överlåtelsens syfte som är att spåra smitta.

Vidare föreslås det att det i 4 mom. föreskrivs om rätten för den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar att oberoende av sekretessbestämmelserna till de myndigheter som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, till de kommunala hälsoskyddsmyndigheterna och myndigheterna för livsmedelstillsyn och till Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet lämna ut sådana upplysningar som erhållits i samband med utredningar av en epidemi och som är nödvändiga för utförandet av de uppgifter som föreskrivits för dessa myndigheter. Det gör att de myndigheter som nämns i momentet får information snabbare när epidemiutredningen har gjorts i kommunen.

Paragrafen motsvarar i huvudsak gällande lagstiftning. Eftersom det föreslås (i och för sig rätt små) ändringar i paragrafen, och den ursprungliga paragrafen godkänts innan Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan allmänna dataskyddsförordningen, trädde i kraft, behandlas nedan grunderna för behandling av personuppgifter.

Rätten enligt paragrafen för den läkare som i kommunen eller sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar och Institutet för hälsa och välfärd att behandla personuppgifter baserar sig på artikel 6.1 e och 9.2 i eller 9.2 h i EU:s dataskyddsförordning (2016/679).

Den rättsliga grunden för den behandling av personuppgifter som avses i paragrafen finns i artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen, enligt vilken behandling av personuppgifter är laglig om den är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige.

Medlemsstaterna får behålla eller införa mer specifika bestämmelser för att anpassa tillämpningen av bestämmelserna i denna förordning med hänsyn till behandling för att efterleva artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen genom att närmare fastställa specifika krav för uppgiftsbehandlingen och andra åtgärder. Grunden för behandlingen ska då fastställas i enlighet med unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt. Syftet med behandlingen ska fastställas i den rättsliga grunden. Den rättsliga grunden kan enligt artikel 6.3 innehålla särskilda bestämmelser för att anpassa tillämpningen av bestämmelserna i denna förordning, bland annat: de allmänna villkor som ska gälla för den personuppgiftsansvariges behandling, vilken typ av uppgifter som ska behandlas, vilka registrerade som berörs, de enheter till vilka personuppgifterna får lämnas ut och för vilka ändamål, ändamålsbegränsningar, lagringstid samt typer av behandling och förfaranden för behandling, inbegripet åtgärder för att tillförsäkra en laglig och rättvis behandling. Lagstiftningen ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas.

Enligt 8 och 9 § i lagen om smittsamma sjukdomar ska sjukvårdsdistrikt och kommuner bland annat utreda epidemier. I 23 § föreskrivs det om skyldigheten för den läkare som i kommunen eller sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar och för Institutet och hälsa och välfärd att utreda epidemier och spåra smitta. I 24 § föreskrivs det om de syften för vilka de har rätt att få information och till vilka informationen får överlåtas samt om vilka instanser som har rätt att få och skyldiga att överlåta information på det sätt som möjliggörs i dataskyddsförordningen.

I 2 och 3 mom. används manöverutrymmet enligt artikel 6.3 genom att det föreskrivs särskilt om överlåtelse av personuppgifter för de syften som anges i de momenten.

Eftersom det vid sådan behandling av hälsouppgifter som avses i paragrafen samtidigt är fråga om sådana särskilda kategorier av personuppgifter som avses i artikel 9.1 i dataskyddsförordningen, bör de personuppgifterna också uppfylla någon av de grunder som anges i artikel 9.2 i dataskyddsförordningen för att avvika från huvudregeln om förbud mot behandling av hälsouppgifter. Behandlingsgrunden för de hälsouppgifter som avses i paragrafen är ett allmänt intresse på folkhälsoområdet enligt artikel 9.2 i. Enligt 24 § har de instanserna rätt att få "de uppgifter som är nödvändiga för att upptäcka epidemier som avses i 23 §, utreda orsaken till dem och spåra smittan" (2 mom.) och vissa uppgifter som specificeras i bestämmelsen "om det är nödvändigt för att förhindra att en epidemi sprids eller för att skydda passagerarnas hälsa" (3 mom.) samt att till vissa andra myndigheter överlåta uppgifter "som är nödvändiga för utförandet av de uppgifter som föreskrivits för dessa myndigheter". I situationer när uppgifter behandlas för att ställa en medicinsk diagnos för en viss person eller annars för att tillhandahålla hälso- och sjukvård på det sätt som avses i artikel 9.2 h i dataskyddsförordningen är behandlingsgrunden artikel 9.2. Enligt artikel 9.4 i dataskyddsförordningen får medlemsstaterna behålla eller införa ytterligare villkor, även begränsningar, för behandlingen av genetiska eller biometriska uppgifter eller uppgifter om hälsa.

I dataskyddsförordningen ställs det upp särskilda förutsättningar för behandling av uppgifter som baserar sig på artikel 9.2 h eller 9.2 i. Personuppgifter enligt artikel 9.2 h får behandlas för de syften som anges där, när uppgifterna behandlas av eller under ansvar av en yrkesutövare som omfattas av tystnadsplikt enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt eller bestämmelser som fastställs av nationella behöriga organ eller av en annan person som också omfattas av tystnadsplikt enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt eller bestämmelser som fastställs av nationella behöriga organ. Enligt artikel 9.2 i ska behandlingen ske på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, där lämpliga och specifika åtgärder för att skydda den registrerades rättigheter och friheter fastställs, särskilt tystnadsplikt.

Enligt 17 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994, lagen om yrkesutbildade personer) får en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården inte utan tillstånd till utomstående yppa en enskild persons eller familjs hemlighet som han har fått kännedom om på grund av sin ställning eller uppgift. Tystnadsplikten kvarstår efter det att yrkesutövningen har upphört. Också enligt 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) är sådana handlingar sekretessbelagda som innehåller uppgifter som en persons hälsotillstånd eller funktionsnedsättning eller om hälso- och sjukvård och rehabilitering som personen fått. Enligt 23 § i den lagen får den som är anställd hos en myndighet eller innehar ett förtroendeuppdrag får inte röja en handling sekretessbelagda innehåll eller en uppgift som vore sekretessbelagd om den ingick i en handling, och inte heller någon annan omständighet som han har fått kännedom om i samband med sin verksamhet hos myndigheten och för vilken tystnadsplikt föreskrivs genom lag. En uppgift för vilken tystnadsplikt gäller får inte heller röjas efter det att verksamheten hos myndigheten har upphört eller det uppdrag som utförts för myndighetens räkning har avslutats.

I artikel 5 i dataskyddsförordningen föreskrivs det om principer för behandling av personuppgifter. Till de principerna hör bland annat att personuppgifterna ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas samt att personuppgifter inte får förvaras i en form som möjliggör identifiering av den registrerade under en längre tid än vad som är nödvändigt för de ändamål för vilka personuppgifterna behandlas.

Behandling av personuppgifter berörs också av bestämmelsen i 6 § 2 mom. i dataskyddslagen (1050/2018), enligt vilken en personuppgiftsansvarig och ett personuppgiftsbiträde som behandlar personuppgifter med stöd av lag eller på grund av en uppgift som direkt har ålagts den personuppgiftsansvarige i lag ska vidta lämpliga och särskilda åtgärder för att skydda den registrerades rättigheter. I det momentet ingår en lista med 11 punkter på frågor som sådana skyddsåtgärder kan gälla. Eftersom kommunen, sjukvårdsdistriktet och Institutet för hälsa och välfärd är myndigheter, tillämpas på dem lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019), där det bland annat föreskrivs om informationssäkerhet.

57 §. Beslut om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalt. Det föreslås att ordet dagvård i paragrafens rubrik och i 1 mom. ändras till småbarnspedagogik. Det föreslås att en motsvarande ändring görs i 92 §. I och med den nya lagen om småbarnspedagogik (540/2018) slopades termen dagvård.

I 2 och 3 mom. föreslås det att den läkare i tjänsteförhållande som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar läggs till bland de instanser som får fatta beslut om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalt. Också i de fall som avses i 3 mom. ska ett beslut i fråga om någon annan än en allmänfarlig sjukdom ska beslut kunna fattas av den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar. I praktiken har det framkommit situationer när en patient har varit vid en läkares mottagning eller vårdats i specialistsjukvården till exempel för coronavirussjukdom eller tuberkulos, och det har funnits behov att fatta beslut om frånvaro från arbetet samtidigt eller för tiden efter sjukhusvården. Enligt den gällande bestämmelsen har endast den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar fått fattat ett sådant beslut, vilket till och med har lett till att inget beslut har fattats.

58 c §. Plan för åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin. I den föreslagna temporära paragrafen föreskrivs det om åtgärder för att förhindra spridning av den exceptionella epidemi som förorsakas av coronavirussjukdomen. Åtgärderna enligt paragrafen syftar till att förhindra spridningen av covid-19-epidemin. Den aktör som disponerar eller är verksam i utrymmen som används i verksamheten är skyldig att se till att vad som i denna paragraf föreskrivs

om ordnande av möjlighet till handtvätt, meddelande av förhållningsregler, rengöring av utrymmen och ytor samt ordnande av människors vistelse ska ordnas så glesst som det bara är möjligt med beaktande av särdragen i verksamheten i fråga.

Skyldigheterna enligt paragrafen är i kraft och ska tillämpas under hela den tid den temporära bestämmelsen är i kraft. Skyldigheterna kan anses höra till det normala hälsoskyddet och de berättigade förväntningarna för klienterna och dem som deltar i verksamheten i den meningen att det inte kan anses oskäligt att de ställs upp för verksamhetsutövarna för den tid lagen är i kraft. Genom en omfattande tillämpning av de föreskrivna hygienskyldigheterna är det också möjligt att undvika striktare restriktioner i samhället. Tidsbegränsade skyldigheter som omfattar alla aktörer och som kan uppfyllas med ganska små insatser kan bidra till att inte sådana restriktioner som påverkar verksamheten mer och orsakar större kostnader behöver ställas upp.

Såsom kund- och deltagarutrymmen enligt paragrafen betraktas sådana utrymmen i vilka ett varierande antal personer vanligen vistas och som är öppna för kunder och deltagare, det vill säga för allmänheten, under vissa öppethållningstider. Som kund- och deltagarutrymmen betraktas också sådana utrymmen vilkas användning begränsats till exempel enligt medlemskap eller något annat avtalsförhållande eller baseras på delfäendet av någon lagstadgad tjänst, såsom i skolor och småbarnspedagogik. Lagens syfte är att förhindra spridning av coronavirussjukdomen i situationer när flera personer som till exempel hör till familjekretsen samlas och har relativt nära kontakt sinsemellan, vilket ökar risken för smitta. Som sådana kund- och deltagarutrymmen betraktas också till exempel olika slags väntrum. De föreslagna bestämmelserna är parallella med eventuella specialbestämmelser som i övrigt gäller en bestämd verksamhetsform. Till exempel i social- och hälsovården samt i utbildningen och småbarnspedagogiken finns väldigt detaljerade bestämmelser om krav på och förutsättningar för verksamheten, för att garantera klienternas och patienternas säkerhet. De bestämmelser som ställer striktare krav på verksamheten ska då iakttas. I paragrafen avses med kunder och deltagare också barn, elever och studerande som deltar i småbarnspedagogik.

Bestämmelsens tillämpningsområde omfattar också anordnarna av småbarnspedagogik och utbildningsanordnarna, som ska iakttä beslutet vid ordnandet av småbarnspedagogik, undervisning, forskning och övrig verksamhet. Utbildningsanstalternas ansvar utsträcks inte till utrymmen som används av eller hyrs ut till andra aktörer, till exempel utrymmen för studerandeorganisationer, student- och studerandekårer samt studeranderestauranger. Med läroanstalt avses i denna paragraf grundskolor, läroanstalter på andra stadiet och deras internat, högskolor, läroanstalter inom den fria bildningen och deras internat samt utbildningslokaler som används för vuxenutbildning och grundläggande utbildning i konst. Utöver i egna lokaler kan grundläggande utbildning ordnas till exempel i daghem, skolor, seniorhus, lärcenter och medborgarinstitut. På olika utbildningsstadier, såsom i lågstadiet och vid högskolor, har verksamheten olika särdrag bland annat till följd av åldersskillnaden mellan elever och studerande. Till exempel vid högskolor kan det vara en tillräcklig handhygienrutin att studerandena erbjuds möjlighet att tvätta händerna och att skriftliga anvisningar för handtvätt ges till exempel med skyltar, men i småbarnspedagogiken och i lågstadiet kan handhygienrutinerna förutsätta att en vuxen handleder och övervakar.

I 1 mom. föreskrivs det om de åtgärder den ska vidta som disponerar sådana utrymmen inomhus och begränsade utrymmen utomhus som är avsedda för kunder och deltagare i verksamheten. Sådana utrymmen som avses i bestämmelsen är utrymmen inomhus som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse i samt regionalt och funktionellt begränsade områden utomhus, såsom områden för idrott och sport och för att följa dem, nöjesparker och festivalområden samt läktar- och köområden. Med regionalt och verksamhetsmässigt begränsade områden utomhus avses att området vid en viss tidpunkt används

för syften som riktar sig till kunder eller andra deltagare i verksamheten och verksamhetsarrangören ansvarar för att området används för verksamheten i fråga. Med begränsade områden utomhus avses alltså inte allmänna platser såsom vägar, gator, trottoarer eller parker, om de inte på ett regionalt, verksamhetsmässigt och tidsmässigt begränsat sätt används för en verksamhet som ordnas av en sådan instans som avses i 3 mom. Kraven baserar sig på den nuvarande sakkunskapen om hur coronaviruset sprids, som beskrivs närmare i avsnittet om epidemiologisk och medicinsk lägesbild för coronavirussjukdomen, samt på omedelbara åtgärder för att förebygga spridning. Skyldigheterna berör utrymmen inomhus samt begränsade utrymmen utomhus såsom idrottsläktare. Skyldigheterna gäller en näringsidkare eller någon annan aktör som ansvarar för användningen av utrymmena för verksamheten i fråga. Det har ingen betydelse om verksamhetsidkaren verkar i utrymmena som hyresgäst eller själv äger affärsutrymmet, utan skyldigheten gäller instanser som i utrymmena idkar annan näringsverksamhet än uthyrning av utrymmena. Den som vid tidpunkten i fråga disponerar utrymmena för den aktuella verksamheten, i praktiken den som verkar i utrymmena, ska i sista hand uppfylla skyldigheterna. En verksamhetsidkare som verkar i hyrda utrymmen kan avtala med hyresvärden om hur skyldigheterna enligt paragrafen i praktiken ska uppfyllas. Den egentliga verksamhetsidkaren svarar dock för att skyldigheterna enligt paragrafen uppfylls på behörigt sätt.

Enligt 1 mom. 1 punkten ska den aktör som disponerar utrymmena se till att kunderna och deltagarna har möjlighet att rengöra händerna. Att sköta handhygien är en av de viktigaste åtgärderna som används för att förhindra spridning av covid-19-epidemin. Med rengöring av händerna avses bland annat möjlighet att tvätta eller desinficera händerna. Enligt 2 punkterna ska kunderna och deltagarna ges instruktioner om upprätthållande av tillräckliga avstånd och om rengöring av händerna. Enligt punkten ska instruktioner också ges om andra motsvarande rutiner som förhindrar spridning av smitta. Bland annat att inte komma till kundutrymmena eller delta i verksamhet i de utrymmen som avses i paragrafen om man är sjuk kan betraktas som en viktig instruktion. Instruktionerna kan också bland annat gälla användning av ansiktsmask i utrymmena. Institutet för hälsa och välfärd utfärdade den 24 september 2020 en rekommendation om användning av ansiktsmasker. Rekommendationen har kompletterats med anvisningar för coronaepidemins upptrappnings- och spridningsfaser. Anvisningarna är avsedda för regionala myndigheter och för att tillämpas när de bedömer epidemiläget och utfärdar rekommendationer om användning av mask inom sitt område. Det föreslås inte att det i lagen föreskrivs om skyldighet för kunder eller deltagare i verksamhet att använda ansiktsmask. Verksamhetsidkaren kan dock inom ramen för avtalsförhållandet förutsätta att ansiktsmask används på vissa villkor i den mån de avtalsrättsliga bestämmelserna tillåter det. Också då kan bland annat ett jämlikt bemötande av kunder och deltagare, enskilda personers möjlighet att använda skyddsutrustning samt krav på skäliga avtalsvillkor begränsa kraven. Givandet av instruktioner till kunderna kan genomföras på det sätt som bäst lämpar sig för respektive aktörs verksamhet, till exempel genom utrop, skriftliga anvisningar, skyltar, markeringar som styr kundernas beteende i kundutrymmet eller andra motsvarande effektiva metoder. Exempelvis i småbarnspedagogik och läroanstalter bör hygienrutinerna ordnas enligt barnens och elevernas ålder. Covid-19 kan också smitta via beröring av ytor. I 3 punkten föreskrivs det att rengöringen av utrymmena och ytorna ska effektiviseras, utöver vad som någon annanstans föreskrivs om verksamheten i fråga och om rengöring av utrymmen som används för den. Arbetshälsoinstitutet har i samråd med Institutet för hälsa och välfärd utarbetat en anvisning för städning för att förebygga covid-19-smitta. Städ-anvisningen kan också tillämpas på allmän städning för att minska spridningen av smittsamma sjukdomar. Ytor som ofta berörs, såsom dörrhandtag, armstöd, bordsytor, strömbrytare och vattenkranar bör rengöras omsorgsfullt och ofta. I utrymmen där flera människor berör ytorna bör rengöring ske minst dagligen. Om möjligt bör rengöring ske oftare, till exempel med 2–4 timmars intervaller, i synnerhet under en epidemi. Om hygienbestämmelser för vissa branscher, till

exempel skönhetssalonger och tatueringsstudior, föreskrivs särskilt. Enligt nuvarande sakkunskap kan covid-19 smitta via beröring också på ytor på det sätt som beskrivs i avsnitt 2.8 i den allmänna motiveringen.

Enligt 2 mom. ska kundernas vistelse ordnas så glest som det bara är möjligt med beaktande av särdragen i verksamheten i fråga, och eventuella kundplatser ska på motsvarande sätt vara belägna tillräckligt långt från varandra. På det sätt som beskrivs i avsnitt 2.8 i den allmänna motiveringen skapar fysisk kontakt förutsättningar för coronavirussmitta och spridning av epidemin. 2 mom. innebär att närkontakter ska förhindras med sådana metoder som är skäligen tillgängliga för näringsidkaren eller någon annan som ansvarar för verksamheten så att verksamheten kan fortsätta med minsta möjliga störning men ändå tryggt. Bestämmelsen kan till exempel innebära att kunder eller deltagare som också annars deltar i verksamheten tillägnar sig nya rutiner såsom att undvika handskakningar, kramar eller annan beröring. Skyldigheten att sträva efter gleshet kan också till exempel innebära att sångare som deltar i körsång placeras så glest som möjligt i det tillgängliga utrymmet.

Strävan bör också vara att förhindra täta köer, trängsel och annan sammanpackning av personer i utrymmena till exempel genom utrop som styr rutter och vistelse. Avsikten är inte att till exempel kräva att kunder och deltagare håller minst två meters avstånd till varandra, men den som ansvarar för verksamheten bör ordna förhållandena så att kunder och deltagare har möjlighet att agera så. I och med att bestämmelserna om öppettider upphävdes 2018 och näringsidkaren själv får besluta om öppettider kan öppethållningen planeras så att avstånden garanteras mellan kunder och persongrupper. Också till exempel i skolor kan man sträva efter att minimera kontakten mellan olika klasser genom olika mat- och rasttider. De faktiska möjligheterna för utbildningsanordnare att till exempel sörja för att avstånd hålls varierar mellan olika utbildningsstadiet. Utbildningsanordnaren bör beakta åldern och utvecklingsnivån hos barnen och studerandena i småbarnspedagogiken och läroanstalterna samt verksamhetens andra särdrag. I småbarnspedagogiken kan kravet på att upprätthålla tillräckliga avstånd till exempel tillgodoses så att barngrupper inte blandas eller sammanförs sinsemellan. I de lägre årskurserna kan kravet på avstånd till exempel tillgodoses så att undervisningsgrupperna hålls isär hela skoldagen. Om det till exempel i de högre årskurserna, vid läroanstalter på andra stadiet och vid högskolor är omöjligt att hålla undervisningsgrupperna isär, bör man till exempel betona anvisningar om hygien och tillräckliga avstånd och sträva efter att dela upp undervisningen i tidsintervaller så att studerandena kan hålla tillräckligt avstånd till andra. Kravet på att hålla avstånd kan också tillgodoses genom att undervisningen sker enligt en rytm samt genom att utomhusområden utnyttjas så att så få personer som möjligt vistas i samma lokaler. De föreslagna bestämmelserna berör dock inte gruppindelningen enligt lagstiftningen om utbildningsväsendet, och kommunen eller regionförvaltningsverket kan inte förordna om övergång till distansundervisning med stöd av dem. De föreslagna bestämmelserna ger inte kommunen eller regionförvaltningsverket befogenhet att inom sitt område bestämma om striktare personaldimensioneringar för småbarnspedagogiken än de som föreskrivs i lag. I lagen om småbarnspedagogik (753/2018) föreskrivs det om minimikravet för relationstalet mellan daghemspersonal i fostrande uppgifter och antalet barn. Kommunen kan om den så önskar med stöd av förordningen om småbarnspedagogik besluta om striktare dimensionering inom sitt område än den som föreskrivs i lagen.

Som det konstateras i avsnitt 2.8, hör upprätthållandet av fysiska avstånd mellan personer till de viktigaste sätten att förhindra coronavirussmitta. I näringsverksamhet där tjänster erbjuds till kunder är det utöver allmänt förebyggande av smittspridning också fråga om att kunderna har rätt att förutsätta att andra kunder upprätthåller fysiska avstånd och också annars agerar enligt behöriga hygienrutiner samt att näringsidkaren övervakar detta. Näringsidkarna bör kunna förutsätta att kunderna iakttar instruktionerna, och vid behov ingripa vid obehörigt agerande från

kundernas sida. Egentliga begränsningar i ordnandet av vistelsen för kunder och andra som deltar i verksamheten ingår i 58 d § i propositionsutkastet, och bindande restriktioner till exempel i fråga om begränsning av antalet kundplatser kan inte härledas ur den föreslagna 58 c §.

I 3 mom. anges vem som berörs av skyldigheten. Enligt 1 punkten är de privata sammanslutningar, såsom företag som idkar näringsverksamhet, men också föreningar, stiftelser och andelslag. Skyldigheterna enligt paragrafen tillämpas på andra näringsidkare som i sin verksamhet använder utrymmen som är av sedda för kunder och ansvarar för dem än utövare av förplägnadsverksamhet enligt 1 § 2 mom. 6 punkten i lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet, om vilkas skyldigheter det föreskrivs 58 a § i denna lag. Dessutom tillämpas bestämmelserna också på annan verksamhet än föreningsverksamhet som uppfyller förutsättningarna enligt paragrafen. Det är också motiverat att iaktta motsvarande hygienrutiner som i kundutrymmen för näringsverksamhet i andra utrymmen som är öppna för dem som deltar i en verksamhet. Därför är det motiverat att bestämmelserna utsträcks till att också omfatta bland annat allmännyttig verksamhet. I praktiken gäller skyldigheten olika sammanslutningar med rätts-handlingsförmåga, såsom föreningar, stiftelser, andelslag och allmännyttiga aktiebolag, som ordnar verksamhet i vilken fysisk närkontakt uppkommer. Sådana sammanslutningar är till exempel föreningar som registrerats i föreningsregistret och stiftelser som registrerats i stiftelseregistret. Som exempel på sådan verksamhet kan nämnas idrottsföreningars verksamhet. Dessutom gäller bestämmelserna bland annat yrkeshögskolor i aktiebolagsform och universitet i stiftelseform.

Enligt 2 punkten berör skyldigheten enskilda näringsidkare, såsom självständiga yrkesutövare.

Enligt 3 punkten berör skyldigheterna kommuners och samkommuners kund- och deltagarutrymmen såsom daghem, skolor och simhallar.

Enligt 4 punkten omfattas också religionssamfund av bestämmelserna. Med termen religions-samfund hänvisas till definitionen i 2 § i religionsfrihetslagen (453/2003). Med religions-samfund avses evangelisk-lutherska kyrkan, ortodoxa kyrkosamfundet och registrerade religions-samfund enligt 2 kap. i religionsfrihetslagen. Skyldigheten omfattar religionssamfund till den del de bedriver sin verksamhet i sådana utrymmen som avses i 1 mom. oberoende av om utrym-met används för religionsutövning eller någon annan verksamhet. Verksamhet som inte ska be-traktas som religionsutövning kan till exempel vara klubbverksamhet. Religion kan också ut-övas av sammanslutningar som inte har registrerat sig som religionssamfund. Religionsutövning som sker inom ramen för en sådan sammanslutning kan höra till paragrafens tillämpningsom-råde, om samfundet är en sådan aktör som avses i 2 mom. 1–3 punkten. Skyldigheten berör inte oregistrerade sammanslutningar.

Med religionsutövning avses sådan verksamhet som hör till kärnområdet för religionsfriheten enligt tolkningspraxis för 11 § i grundlagen samt artikel 9 i Europeiska människorättskonvent-ionen. Som religionsutövning betraktas till exempel gudstjänster (GrUU 7/2005 rd, s. 5) samt andra religiösa förrättningar och tillställningar i evangelisk-lutherska kyrkan, ortodoxa kyrko-samfundet och andra religionssamfund. Till religionsutövning hör också undervisnings- och förkunnelseverksamhet med fast koppling till sådana samfunds och föreningars religionsutöv-ning, om inte något annat följer av Europeiska unionens lagstiftning. Vigning till äktenskap är en del av rätten till religionsutövning i religionssamfund (GrUU 8/2008 rd, s. 2). Å andra sidan betraktas till exempel sjungandet av Den blomstertid som hör till skolornas vårfesttraditioner inte som religionsutövning (GrUB 10/2002 rd, s. 4 och 7). Enligt 5 punkten berör skyldigheten också offentlighetsrättsliga inrättningar och universitet. Bestämmelsernas syfte är att hindra sprid-ningen av coronavirussmitta, och ur det perspektivet saknar det betydelse i vilken organisat-

ionsform eller av vilken instans den verksamhet bedrivs inom vilken fysiska närkontakter uppkommer. Skyldigheten berör dock inte sådan verksamhet som avses i 4 mom., med de motiveringar som anges nedan.

Enligt 5 punkten gäller skyldigheterna också offentlighetsrättsliga inrättningar, bland vilka de viktigaste med tanke på bestämmelsens syfte kan anses vara Folkpensionsanstalten, på vilken dock undantaget att myndighetsverksamhet ska tillåtas enligt 5 mom. kan bli tillämpligt, samt offentlighetsrättsliga universitet.

Enligt 4 mom. ska de föreslagna bestämmelserna inte gälla verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet, såsom bröllop eller andra liknande privata fester som privatpersoner ordnar. Med privatlivet och familjelivet avses i bestämmelsen varje persons personliga livssfär, i vilken individen har rätt att leva sitt liv fri från obehöriga ingrepp från myndigheter eller andra utomstående, och som åtnjuter skydd för privat- och familjelivet enligt 10 § i grundlagen och artikel 8 i Europeiska människorättskonventionen. I den personliga livssfären är frågan om relationerna inom familjen, släkten och personens övriga närmaste krets och verksamheten inom den kretsen centrala. Det föreslås bestämmelser om åtgärder som gäller persontrafik i 58 e §. Bestämmelserna ska inte heller tillämpas på arbete som utförs på basis av ett arbetsavtal eller i tjänsteförhållande eller i ett därmed jämförbart offentlighetsrättsligt anställningsförhållande, utan på dem tillämpas arbetarskyddslagen (738/2002).

I 5 mom. föreskrivs det att skyldigheterna inte får begränsa rätten till lagstadgade tjänster eller rätten att få sin sak behandlad av den behöriga myndigheten eller hindra en tjänsteman från att utföra sina tjänsteåligganden eller arbetstagare från att utföra sina arbetsuppgifter enligt arbetsavtalet. Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättsskipningsorgan. Offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning skall tryggas genom lag. Bestämmelserna i 5 mom. innebär bland annat att en myndighet när den fullgör en tillsynsuppgift enligt denna paragraf inte får bestämma att kundutrymmen ska stängas till följd av en eventuell underlåtelse att iaktta en skyldighet enligt denna paragraf. Bestämmelsen gäller utrymmen som används för verksamhet riktad till kunder och deltagare. På arbete som utförs på basis av ett arbetsavtal eller i tjänsteförhållande eller i ett därmed jämförbart offentlighetsrättsligt anställningsförhållande tillämpas arbetarskyddslagen (738/2002).

I 6 mom. föreskrivs det dessutom om att den som ansvarar för en station, en terminal eller något annat motsvarande utrymme och leverantören av persontransporttjänster ska sörja för tillräckliga arrangemang för att förebygga spridning av coronavirussjukdomen genom att möjliggöra tillräckliga avstånd när passagerarna stiger av och på ett trafikmedel. Syftet med arrangemanget är också att passagerare, deras ledsagare och andra kunder som använder utrymmen i anslutning till persontrafik ska styras så att de håller tillräckliga avstånd och närkontakterna minimeras. Arrangemang för att styra passagerare, deras ledsagare och andra kunder i utrymmen i anslutning till persontrafik kan till exempel vara olika gångvägar endast för passagerare eller områden som avgränsas med golvtejp. Också en företrädare för en leverantör av persontrafiktjänster kan styra passagerarna så att de håller avstånd när de stiger på eller av ett transportmedel. I detta moment avses väldigt många slags utrymmen: en del utrymmen används entydigt enbart i samband med trafik, medan det till exempel finns köpcenter i anslutning till en del järnvägs- eller busstationer. Som utrymmen enligt detta moment betraktas inte öppna utrymmen för persontrafik, såsom enskilda hållplatstak eller utomhusplattformar vid stationer, där det är lätt att hålla

avstånd mellan människor och inga rusningar uppstår. Om ett område utomhus är väldigt instängt och det är möjligt att rusning uppstår och att sjukdomen därför sprids, bör näringsidkaren i utrymmet eller någon annan motsvarande leverantör av transport- eller trafik tjänster sörja för tillräckliga arrangemang för att förhindra att sjukdomen covid-19 sprids.

Med stöd av 7 mom. får närmare bestämmelser om ordnande av en möjlighet att rengöra händerna, om instruktioner som ska ges till kunderna, om rengöring av utrymmen och ytor samt om arrangemangen för styrning av passagerarna utfärdas genom förordning av statsrådet.

Med stöd av 8 mom. får närmare bestämmelser utfärdas genom förordning av statsrådet om den praktiska tillämpningen av de skyldigheter som föreskrivs för dem som ansvarar för stationer, terminaler och andra därmed jämförbara utrymmen och för i 58 e § avsedda leverantörer av trafik tjänster om inomhusutrymmen som är avsedda att användas av passagerare, deras följeslagare eller andra kunder som använder kringtjänster i anslutning till tillhandahållandet av persontrafik tjänster. Vidare får genom förordning av statsrådet föreskrivas närmare om metoder för styrning av passagerarna till olika fordon och trafikmedel till den del det gör det möjligt att hindra spridning av sjukdomen covid-19. Statsrådets förordning ska utarbetas utifrån de nationella och internationella hälsovårdsmyndigheternas riktlinjer eller sådana riktlinjer för olika trafikformer som särskilt överenskommits internationellt.

58 d §. *Förutsättningar för användningen av utrymmen avsedda för kunder och deltagare för att förhindra spridning av covid-19-epidemin.* I paragrafen föreskrivs det om möjligheten för kommunen och regionförvaltningsverket att besluta om temporära förutsättningar för användningen av utrymmen avsedda för kunder och deltagare i situationer när det regionala epidemi läget är allvarligt, åtgärderna enligt 58 c § inte är tillräckliga och det är nödvändigt att begränsa närkontakt mellan människor för att förhindra spridningen av en exceptionell epidemi som orsakas av coronavirussjukdomen. Till skillnad från skyldigheterna enligt 58 c §, som är i kraft i hela landet så länge bestämmelsen är i kraft, är förelägganden enligt denna paragraf i enlighet med myndighetsbeslutet i kraft på ett begränsat område och högst en månad åt gången.

Det föreslås att skyldighetens sakliga, geografiska och tidsmässiga omfattning ska föreskrivas i lagen och anges i beslutet. Sakligt sett är det fråga om att undvika fysisk närkontakt mellan personer i situationer när det antal personer som anges i lagen överskrids. Myndighetsbeslutet är regionalt. Det är i kraft antingen på en kommuns eller ett regionförvaltningsverks område. Det föreskrivs om beslutets tidsmässiga utsträckning så att beslutet kan fattas för högst en månad åt gången, men det måste upphävas om förutsättningarna för att hålla det i kraft inte längre uppfylls.

I 2 kap. i den gällande lagen om smittsamma sjukdomar föreskrivs det om ordnandet av bekämpningsarbete och om de myndigheter som genomför det. Myndigheternas uppgifter beskrivs i avsnitt 2.2 i propositionen. Bestämmelserna i paragrafen är exakta och noga avgränsade i fråga om kriterierna för att en myndighet ska få fatta ett beslut.

Jämfört med den gällande 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar, som stiftats med grundlagsutskottets medverkan och som innehåller en allmän bestämmelse om stängning av vissa utrymmen och förbud mot vissa tillställningar är bestämmelserna betydligt mer detaljerade.

All verksamhet i slutna utrymmen där människor är i nära kontakt sinsemellan längre stunder än ett ögonblick kan innebära en särskild risk för spridning av sjukdomen covid-19. Coronavirussjukdomens spridningssätt beskrivs närmare i avsnitt 2.8. För att de beslut som fattas med stöd av paragrafen ska stå i rätt proportion till syftet, ställs i lagen följande kriterier upp för att fatta beslut:

- det ska vara uppenbart att åtgärderna enligt 58 c § och andra åtgärder som redan har vidtagits inte är tillräckliga för att förhindra spridning av covid-19-epidemin
- beslutet ska vara nödvändigt för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19
- 10 kunder eller deltagare vistas samtidigt i utrymmen inomhus
- 50 kunder eller deltagare vistas samtidigt i begränsade utrymmen utomhus
- incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under de senaste 14 dagarna per 100 000 invånare är minst 25, och inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området
- ett beslut får fattas för högst en månad åt gången, och beslutet ska omedelbart upphävas om de kriterier som anges i denna paragraf inte längre uppfylls
- ändring i beslutet får sökas på normalt sätt

Bestämmelser om temporär begränsning av antalet passagerare för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 finns i 58 f §.

Ett åliggande enligt paragrafen riktas liksom 58 c § till alla aktörer som disponerar utrymmen avsedda för kunder och deltagare inom det område som anges i beslutet, det vill säga antingen på en kommuns eller ett regionförvaltningsverks område. Skyldigheten gäller en näringsidkare eller någon annan aktör som ordnar verksamhet, som ansvarar för användningen av utrymmena för verksamheten i fråga. Alla aktörer inom området som disponerar och använder utrymmen avsedda för kunder och deltagare ska alltså vidta åtgärder för att säkerställa en faktisk möjlighet att undvika närkontakt, och därmed förhindra att coronavirussjukdomen sprids. Föreläggandet om åtgärder är alltså inte begränsat till en viss bransch, utan inom det område beslutet omfattar gäller det alla branscher i vilkas verksamhet kundutrymmen öppna för allmänheten används såsom affärer, museer, teatrar, biografier, konsertsalar, utrymmen för motion eller idrott, kyrkor, moskéer, bönehus eller andra utrymmen för religionsutövning samt andra kund- och deltagarutrymmen. Paragrafen ska inte tillämpas på sådan verksamhet som avses i 58 a §, och om förplägnadsrörelsens verksamhet föreskrivs särskilt i 58 a och 58 b §. Liksom 58 c § gäller bestämmelsen också annan verksamhet som uppfyller förutsättningarna enligt paragrafen, såsom föreningsverksamhet, religionssamfundens verksamhet och verksamhet som ordnas av offentliga sammanslutningar såsom kommuner. Tillämpningsområdet beskrivs närmare i specialmotiveringen till 58 c §.

I 1 mom. föreskrivs det att kommunen i utrymmen där det är uppenbart att åtgärderna enligt 58 c § och andra åtgärder som redan vidtagits inte är tillräckliga kan besluta om ytterligare krav för användningen av utrymmen avsedda för kunder. Den primära strävan är att förebygga spridningen av coronavirussjukdomen genom hygienkraven enligt 58 c §, men om det till följd av det regionala sjukdomsläget är nödvändigt att ta i bruk kraftigare skyldigheter för användningen av kund- och deltagarutrymmen får kommunen besluta i frågan. Myndighetsbeslutet medför inga ytterligare skyldigheter för en aktör som redan på eget initiativ har ordnat sin verksamhet så att kunder och deltagare har möjlighet att undvika närkontakt sinsemellan. Aktören bör dock i varje händelse upprätta en sådan plan för åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin som avses i 58 h §.

I förvaltningslagen finns bestämmelser om grunderna för god förvaltning samt om det förfarande som ska iakttas i förvaltningsärenden. I 34 § i förvaltningslagen föreskrivs det om hörande av part innan ärendet avgörs, det vill säga innan ett beslut fattas, och om möjligheten att avgöra ett ärende utan att höra en part.

I myndighetsbeslutet ställs det upp som förutsättning för användning av kund-, deltagar- och väntutrymmen som är öppna för allmänheten att den aktör som disponerar ett utrymme ordnar vistelsen i utrymmet eller en del av det genom begränsningar av antalet kunder, genom arrangemang som gäller antalet kundplatser eller utrymmena eller på något annat sätt så att så att kunder och de som deltar i verksamheten samt sällskap de facto kan undvika närkontakt med varandra. Om det inte är möjligt att ordna verksamheten på det sättet, får kund- och deltagarutrymmena inte användas. Om en aktör inte vet hur den bör ordna sin verksamhet så att närkontakt mellan kunder och deltagare faktiskt kan undvikas bör myndigheten i enlighet med principen om god förvaltning och förvaltningslagen (434/2003) genom anvisningar och handledning hjälpa aktören att uppfylla skyldigheten enligt beslutet. Enligt 8 § i förvaltningslagen ska myndigheten inom ramen för sin behörighet och enligt behov ge sina kunder råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende samt svara på frågor och förfrågningar som gäller uträttandet av ärenden.

Enligt 44 § i förvaltningslagen ska av en myndighets skriftliga beslut tydligt framgå bland annat de parter som beslutet direkt gäller, motiveringen för beslutet och en specificerad uppgift om vad en part är berättigad eller förpliktad till eller hur ärendet annars har avgjorts. Enligt förarbetena till förvaltningslagen (RP 72/2002 rd, s. 106) räcker det som specificering att en part ur beslutet får veta hur myndigheten har tänkt ordna de ärenden den har avgjort genom beslutet.

I 45 § i förvaltningslagen föreskrivs det om motivering av beslut. Ett beslut skall motiveras och i motiveringen ska det anges vilka omständigheter och utredningar som har inverkat på avgörandet och vilka bestämmelser som har tillämpats.

Likaså bör myndigheten vid tillsynen handleda en aktör om de åtgärder den vidtagit inte anses tillräckliga. Det föreskrivs om tillsyn i 59 a–59 c §.

Regionförvaltningsverket kan fatta ett beslut om det är nödvändigt inom dess område. Om ett föreläggande enligt bestämmelsen utfärdas i regionförvaltningsverkets beslut, ska det iakttas inom en kommun som berörs av beslutet. Å andra sidan kan kommunen fatta ett bindande beslut för sitt område, om det är nödvändigt till följd av smittläget i kommunen. Enligt 8 § 3 mom. ska regionförvaltningsverket fatta de administrativa beslut som föreskrivs i denna lag genom att utnyttja den sakkunskap som finns i samkommunen för sjukvårdsdistriktet, i specialupptagningsområdet och vid Institutet för hälsa och välfärd.

I enlighet med 7 § i lagen om smittsamma sjukdomar är Institutet för hälsa och välfärd (THL) det nationella expertorgan som genom sin sakkunskap stöder social- och hälsovårdsministeriet och regionförvaltningsverken, upprätthåller riksomfattande epidemiologiska uppföljningssystem som betjänar bekämpningen av smittsamma sjukdomar samt styr och stödjer bekämpningen av smittsamma sjukdomar i kommunerna, samkommunerna för sjukvårdsdistrikten och verksamhetsenheterna inom socialvården och hälso- och sjukvården.

THL ansvarar med stöd av sin sakkunskap för att bedöma smittriskerna utifrån ett områdes epidemiologiska läge samt ger anvisningar och stöd för de andra hälsovårdsmyndigheternas verksamhet vid deras olika riskbaserade åtgärder och i fråga om kriterier och alternativ. THL ska producera data om riskernas svårighetsgrad och art och bedöma behovet av åtgärder enligt lagen om smittsamma sjukdomar för att avvärja risker, liksom kriterier för den medicinska bedömningen av situationsbundna åtgärder.

Sjukvårdsdistrikten ska i enlighet med lagen om smittsamma sjukdomar klarlägga bilden av det epidemiologiska läget inom sitt område och dra slutsatser utifrån den samt THL:s data och anvisningar.

Basen för regionförvaltningsverkets och kommunens prövning bestäms enligt THL:s data och anvisningar med beaktande av den noggrannare områdesbild sjukvårdsdistriktet skapar och andra regionala åtgärder. Besluten ska motiveras med regionala behov, och de ska innehålla en helhetsbedömning av åtgärdernas epidemiologiska och samhälleliga konsekvenser. Utöver att hindra spridningen av coronavirussmitta är syftet att ur näringsidkarens perspektiv iakttäcka den förvaltningsrättsliga principen om minsta olägenhet, och de metoder som medför fler skyldigheter för näringsidkarna ska komma i sista hand.

Enligt 1 mom. är en förutsättning för användning av kund- och deltagarutrymmen att aktören ordnar användningen av utrymmena så att kunder och olika sällskap de facto har möjlighet att undvika närkontakt med varandra. Skyldigheten gäller en aktör som ordnar verksamhet för kunder eller deltagare i utrymmet. Skyldigheten gäller inte en aktör som verkar som hyresvärd och hyr ut utrymmet för en annan aktörs bruk. Med sällskap avses en grupp som anländer till kundutrymmet tillsammans och som också i andra situationer har närkontakt med varandra utanför kundutrymmet. Arrangören har alltså ingen skyldighet att utreda vem som hör till ett eventuellt sällskap, utan frågan avgörs enligt vad kunderna och sällskapet själva uppger. Skyldigheten innebär att den som ordnar verksamheten bör se till att kunderna eller deltagarna har en faktisk möjlighet att hålla avstånd till andra kunder och sällskap. I praktiken kan ordnandet av vistelsen enligt kravet kräva särskilda tekniska utrymmesarrangemang såsom mellanväggar, plexiglas och andra motsvarande utrymmeslösningar som håller människor isär, omplacering av kundplatser och begränsning av användningen av dem eller i sista hand också begränsning av antalet kunder, om det inte är möjligt att undvika närkontakter på något annat sätt. Äläggandet kan också uppfyllas till exempel genom successiva tidtabeller för när kunderna kommer till utrymmet eller vistas där. Näringsidkaren kan genomföra åtgärderna på ett sätt som lämpar sig för kundutrymmets egenskaper såsom storlek, eventuella fasta strukturer, kundplatsernas placering och kundernas normala verksamhet i utrymmet. På så vis är det möjligt att i det praktiska genomförandet av föreläggandet beakta olika branschers och enskilda näringsidkares situation. Aktören ska alltså genom egna lösningar på ett trovärdigt sätt genom egna lösningar göra det möjligt att undvika närkontakter och på så sätt styra kundernas beteende i utrymmet. Å andra sidan ger bestämmelsen näringsidkaren och andra som ordnar verksamhet manöverutrymme med beaktande av verksamhetens särdrag. Bestämmelsen om ett ingrepp i näringsfriheten, religionsfriheten och mötes- och föreningsfriheten enligt grundlagen kan därför anses vara proportionell i förhållande till syftet, det vill säga skyddet för människors hälsa.

I 2 mom. föreskrivs det om kriterierna för smittsituationen, som ska uppfyllas för att kommunen eller regionförvaltningsverket ska få fatta ett beslut enligt 1 mom. I 1 punkten föreskrivs som kriterium att incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under 14 dagar överstiger 25 per 100 000 invånare. I 2 punkten föreskrivs som kriterium att det inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som därigenom medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området. Sakkunnigbedömningen görs enligt lagen om smittsamma sjukdomar utifrån myndigheternas sakkunskap. I praktiken finns den viktigaste sakkunskapen samlad i regionala samarbetsgrupper med företrädare för regionens kommuner, sjukvårdsdistriktet, regionförvaltningsverket och Institutet för hälsa och välfärd. Syftet med kriterierna enligt lagen är att ge kommunerna och regionförvaltningsverken stöd för den regionala bedömningen av smittlägets svårighetsgrad och nödvändiga åtgärder. Syftet är också att ge näringsidkare och andra aktörer som avses i 5 punkten möjlighet att följa smittlägets utveckling på sitt område och bedöma sannolikheten för eventuella myndighetsbeslut. Snabbt uppkomna smittkoncentrationer

tycks vara typiska för coronavirussituationen, och de bör bekämpas snabbt och med framförhållning. För att smittspridningen ska kunna förhindras effektivt bör åtgärderna ske med framförhållning och riktas som det är epidemiologiskt och medicinskt ändamålsenligt. Också till följd av covid-19-virusets egenskaper är det nödvändigt att åtgärderna är förutseende. Som det konstateras i avsnitt 2.8, förändras vår kunskap om covid-19-epidemins sjukdomsbild och spridning och om bekämpningsmetoderna snabbt. Ur ett juridiskt perspektiv kan osäkerheten och riskerna beaktas i myndigheternas beslutsfattande genom att restriktionerna avvägs i förväg, vilket också är viktigt för att minimera föreläggandenas negativa konsekvenser. De rättsliga förutsättningarna för prognostiseringen beskrivs i motiveringen till lagstiftningsordningen i avsnitt 12. På det sätt som beskrivs i handlingsplanen för hybridstrategin bör åtgärderna under normala förhållanden vara förutseende och i första hand lokala och regionala. Syftet är att förhindra att epidemin kommer igång på nytt regionalt och på hela landets nivå. Därför finns det skäl att ställa incidenskriteriet på en nivå som gör att myndigheternas beslutsfattande kan ske vid rätt tidpunkt. Det är inte möjligt att få incidensdata i realtid, utan de kommer oundvikligen med viss fördröjning. I upptrappning- och spridningsfaserna kan det verkliga sjukdomsläget i en region därför redan vara värre än vad som numeriskt kan utläsas av incidensdata. Också därför bör incidenskriterierna inte ställas högre än gränsvärdet för accelerationsfasen enligt handlingsplanen för hybridstrategin. Trots att den ständigt expanderande sakkunskapen bör följas noggrant, är det nödvändigt att delvis fatta beslut med framförhållning utifrån den bästa möjliga sakkunskapen vid varje given tidpunkt. Framförhållning är också nödvändig för att säkerställa att åtgärderna är proportionerliga, eftersom en exceptionell epidemisituation kan kontrolleras effektivare och med mindre skada för olika parter om sjukdomsläget inte tillåts förvärras så att ännu striktare myndighetsåtgärder, såsom en total stängning av utrymmen för kunder eller deltagare för viss tid, kan undvikas. Skyldigheten för det allmänna enligt 22 § i grundlagen att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses gäller också myndigheterna enligt lagen om smittsamma sjukdomar.

I regeringens proposition om grundlagsreformen (RP 309/1993 rd) anges det att bestämmelsen binder det allmänna i all dess verksamhet, såväl lagstiftning och förvaltning som lagskipning. I propositionen sägs det också att det för det praktiska förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna dock inte är tillräckligt att den offentliga makten avhåller sig från ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna. Ofta förutsätter det faktiska förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna aktiva åtgärder från det allmänna sida. Enligt förarbetena understryker bestämmelsen strävandet att materiellt trygga de grundläggande fri- och rättigheterna vid sidan av det formella skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna, vilket anknyter till kraven på förfarandet. I 22 § i grundlagen ställs det också upp en skyldighet för myndigheterna att trygga skyddet för liv och hälsa samt tillräckliga social- och hälsovårdstjänster för människorna inom deras område. Det är möjligt att uppfylla den skyldigheten genom myndighetsbeslut som fattas vid rätt tidpunkt.

Enligt 7 § 2 mom. i den gällande lagen är Institutet för hälsa och välfärd det nationella expertorgan som genom sin sakkunskap stöder social- och hälsovårdsministeriet och regionförvaltningsverken, upprätthåller riksomfattande epidemiologiska uppföljningssystem som betjänar bekämpningen av smittsamma sjukdomar samt styr och stödjer bekämpningen av smittsamma sjukdomar i kommunerna, samkommunerna för sjukvårdsdistrikten och verksamhetsenheterna inom socialvården och hälso- och sjukvården. Institutet undersöker smittsamma sjukdomar, följer upp och utreder incidensen och förekomsten av smittsamma sjukdomar, utvecklar diagnostiken, uppföljningen och bekämpningen av dem samt informerar om dem och ger befolkningen instruktioner om hur man kan undvika smitta och förebygga smittspridning. Institutet ska också som behörig myndighet i Europeiska unionen svara för den epidemiologiska uppföljningen och anmälningen av smittsamma sjukdomar. Institutet för hälsa och välfärd bör inom ramen för sina nuvarande uppgifter också följa hur kriterierna enligt 2 mom. uppfylls.

I enlighet med 3 mom. får ett beslut enligt 1 punkten gälla sådana utrymmen inomhus som används för mer än tio kunders eller deltagares samtidiga vistelse. Det innebär utrymmen i vilka mer än tio personer vanligen vistas samtidigt i fortlöpande verksamhet. I personantalet enligt paragrafen inkluderas kunder och deltagare, men inte personal. På arbete som utförs på basis av ett arbetsavtal eller i tjänsteförhållande eller i ett därmed jämförbart offentligrättsligt anställningsförhållande tillämpas arbetarskyddslagen (738/2002). Skyldigheten enligt 1 mom. kan alltså enligt kommunens eller regionförvaltningsverkets beslut gälla verksamhet som försiggår inomhus, och som får bedrivas under förutsättning att skyldigheten enligt 1 mom. uppfylls.

Enligt 3 mom. 2 punkten ska skyldigheten enligt 1 mom. vid kontinuerlig verksamhet tillämpas på begränsade utrymmen för kunder utomhus som används för mer än 50 kunders och deltagares samtidiga vistelse. Enligt den sakkunskap som är tillgängliga i nuläget sprids coronavirus mindre utomhus än inomhus. Därför är antalet personer vid verksamhet utomhus större. Coronavirus kan dock smitta via närkontakt också utomhus, och därför är skyldigheter gällande åtgärder för att undvika närkontakter nödvändiga också för verksamhet som försiggår utomhus, om smittläget kräver det. Exempelvis i skidbackar kan smittrisen främst konkretiseras i kösituationer och liftar. De utrymmen bestämmelserna omfattar beskrivs i motiveringen till 58 c § 1 mom.

Den föreslagna bestämmelsen är i fråga om utrymmen för kontinuerlig verksamhet delvis parallell med 58 § i den gällande lagen och kompletterar den delvis, bland annat i fråga om evenemang. I den gällande 58 § föreskrivs det om rätten för kommunen och regionförvaltningsverket att stänga verksamhetsenheter inom social- och hälsovården, läroanstalter, daghem, bostäder och motsvarande utrymmen samt att förbjuda ordnandet av allmänna möten eller offentliga tillställningar. De sakliga förutsättningarna för tillämpningen av den bestämmelsen i fråga om begränsningens syfte och nödvändighet motsvarar de bestämmelser som nu föreslås. I fråga om begränsningar i användningen av utrymmen utvidgas deras tillämpningsområde i den föreslagna bestämmelsen till att också omfatta utrymmen som används för näringsverksamhet och vissa andra verksamheter som har betydelse för smittrisen, med tillämpning och innehåll som är exakt graderade. De offentliga tillställningar och allmänna sammankomster som avses i den gällande lagen är termer för evenemang med begränsat tillämpningsområde, som delvis härleds ur definitionerna enligt lagen om sammankomster och därmed också omfattas av myndighetstillsynen enligt lagen om sammankomster som inriktas på allmän ordning och säkerhet. Syftet är att utvidga möjligheten att tillämpa begränsningar i olika slags utrymmen också till sådan fortlöpande och tillfällig verksamhet som inte omfattas av de termerna och nuvarande rättspraxis i fråga om dem, men som är i motsvarande ställning i fråga om smittrisen för coronaviruset. Med sådana evenemang avses utöver allmänna sammankomster och offentliga tillställningar också andra tillställningar som ordnas på en bestämd plats vid en bestämd tidpunkt, där människor har möjlighet att delta mot avgift eller avgiftsfritt. Det gäller till exempel sådana evenemang som baserar sig på en kontinuerlig verksamhet som tangerar nuvarande bestämmelser, såsom olika försäljningsevenemang i samband med detalj-, torg- eller partihandel eller ambulerande evenemang samt samlingar för hobbyer i grupp. Bestämmelsen gäller också religionsutövning och utrymmen avsedda för den, som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad deltagargrups vistelse enligt 3 mom. Det föreslås att begränsningar också ska få riktas till dem så att graderingen och innehållet bestäms exakt, vilket innebär att all verksamhet som är jämförbar med tanke på smittrisen och utrymmen för den omfattas av bestämmelserna.

De föreslagna bestämmelserna tillämpas utöver de gällande bestämmelserna, om epidemiläget kräver att besluten utsträcks till att också omfatta de frågor och objekt som omfattas av de föreslagna bestämmelserna. Eftersom de sakliga förutsättningarna för den gällande 58 § och den föreslagna bestämmelsen sammanfaller, bör begränsningarna riktas på ett enhetligt sätt till verksamhet med samma smittrisk. Det föreskrivs om begränsningar i tillämpningen i 6–7 mom. Det

bör framgå av beslutet på vilka bestämmelser begränsningarnas inriktning och begränsningar baserar sig. På det sätt som föreskrivs i 59 a § övervakas efterlevnaden av besluten i fråga om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster som avses i lagen om sammankomster också av polisen, inom ramen för dess nuvarande uppgifter enligt den lagen. I andra situationer när bestämmelsen tillämpas sköts tillsynen av kommunerna och regionförvaltningsverket.

Enligt 5 mom. avses med närkontakt att människor vistas på ett sätt som utifrån kända forskningsrön medför en särskild risk för spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom. Coronavirus kan åtminstone spridas via droppar och beröring. Coronavirusets spridningssätt beskrivs närmare i avsnitt 2.8 i den allmänna motiveringen. Med närkontakt avses vistelse ansikte mot ansikte eller i samma utrymme på mindre än två meters avstånd i mer än 15 minuter eller fysisk kontakt. Definitionen av närkontakt baserar sig på Institutet för hälsa och välfärds anvisningar, och på de forskningsrön som i nuläget är tillgängliga om coronavirusets spridningssätt.

Den föreslagna paragrafens syfte är att förhindra att omfattande smittkedjor uppstår; det är svårt att behärska dem enligt principen "testa, spåra, isolera, vårda". Ett föreläggande som utföras genom myndighetsbeslut gäller därför inte sådana kundutrymmen och kundbetjäningssituationer där ett litet, begränsat antal personer är närvarande, såsom frisörstjänster, där endast kunden och frisören vistas på mindre än två meters avstånd från varandra i samma utrymme.

I 5 mom. föreskrivs det liksom i 58 c § 3 mom. om de aktörer till vilka ett beslut riktas.

I 6 mom. föreskrivs det liksom i 58 c § 4 mom. att beslutet inte får gälla verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet. I fråga om motiveringar till bestämmelsen hänvisas till motiveringen till 58 c § 4 mom. I 6 mom. föreskrivs det om begränsning i fråga om läroanstalter och småbarnspedagogik. Paragrafen ska inte tillämpas på sådan småbarnspedagogik som avses i 9 kap. i lagen om småbarnspedagogik och som anordnas eller tillhandahålls av en privat serviceproducent. Dessutom föreskrivs det i 6 mom. att bestämmelsen inte ska tillämpas på professionell idrott. Med professionell idrott avses professionell idrott som baserar sig på ett serie-licensavtal eller ett idrottaravtal med Olympiska kommittén samt A-landslagsverksamhet som utövas utan närvarande publik. I praktiken innebär avgränsningen att professionell idrott i bollgrenar avgränsas till de två högsta nationella serienivåerna och A-landslagens verksamhet samt i individuella grenar till målinriktad verksamhet med sikte på internationella framgångar som ger idrottarens utkomst. Till verksamheten anses också höra träning i samband med den. Arbetskyddslagen enligt dess 2 § 2 mom. inte tillämpas på professionell idrottsutövning. Däremot tillämpas grenspecifika regler och föreskrifter. Under covid-19-epidemin har grenförbunden strävat efter att skydda idrottarnas hälsa och säkerhet bland annat genom testning och karantän för idrottarna, säkerhetsavstånd vid träning och regler och föreskrifter om resande. Exempelvis för fotbollen, ishockeyn och skidsporten har det under covid-19-epidemin utfärdats regler och föreskrifter enligt vilka idrottarna har isolerats från den övriga befolkningen såväl före som efter tävlingssituationen, och dessutom bör idrottarna och annan personal iakttä anvisningar om hur man rör sig såväl i som utanför idrottssituationen. Vid internationella matcher tillämpas dessutom regelbunden och kontinuerlig testning. Idrottarnas hälsa och säkerhet är en förutsättning för idrottsverksamheten.

Bestämmelser om temporär begränsning av antalet passagerare för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 finns i 58 f §.

I 7 mom. föreskrivs det liksom i 58 c § 5 mom. å ena sidan att klienternas rätt till lagstadgade tjänster eller att få sin sak behandlad av en myndighet inte får äventyras, och å andra sidan att en tjänsteman ska få sköta sina tjänsteåligganden trots bestämmelsen. I fråga om motiveringar till bestämmelsen hänvisas till motiveringen till 58 c § 5 mom.

I 8 mom. föreskrivs det att kommunens och regionförvaltningsverkets beslut om ett föreläggande enligt 1 mom. får fattas för högst en månad. Uppfyllandet av förutsättningarna för kundbetjäning enligt 1 mom. kan i praktiken i sista hand också innebära att antalet kunder begränsas, vilket i så fall väsentligt inverkar på näringsidkarens verksamhet och planeringen av den. Beslutet bör dock upphävas genast när det inte längre är nödvändigt för att hindra spridningen av covid-19-epidemin.

58 e §. *Åtgärder som gäller persontrafik och som är avsedda att förhindra spridning av covid-19-epidemin.* I den nya 58 e § föreskrivs det om åtgärder som gäller persontrafik för att hindra att sjukdomen covid-19 sprids. För åtgärder som gäller persontrafik svarar leverantören av transporttjänster enligt 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om transportservice (320/2017) och motsvarande lagstiftning i landskapet Åland, och för sin del den som bedriver trafik på uppdrag av leverantören. Enligt 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om transportservice avses med transporttjänster yrkesmässig transport av personer eller gods. För att höra till tillämpningsområdet ska tjänsteleverantören eller trafikidkaren dessutom ha ett verksamhetsställe i Finland eller annars stå under finsk jurisdiktion eller trafikera en tjänst med avgångs- eller ankomstplats i Finland eller som går via Finland.

Skyldigheterna enligt paragrafen gäller för viss tid. Det kan inte anses oskäligt att ställa upp skyldigheter för leverantörer av transporttjänster och för den som bedriver trafik på uppdrag av leverantören för den tid lagen är i kraft, eftersom skyldigheterna ökar hälsosäkerheten i transporterna och ökar passagerarnas förtroende för persontrafiken. Tidsbundna skyldigheter som får ganska lindriga ekonomiska konsekvenser för leverantörer av transporttjänster och för den som bedriver trafik på uppdrag av leverantören kan alltså förhindra spridningen av sjukdomen covid-19 och leda till att det inte blir nödvändigt att utfärda sådana restriktioner som påverkar leverantörernas och trafikidkarnas verksamhet mer och orsakar dem större kostnader.

Enligt den nya 58 e § 1 mom. 1 punkten ska tjänsteleverantören, och för sin del trafikidkaren, i sin verksamhet utöver vad som föreskrivs någon annanstans om rengöring i den verksamheten sörja för regelbunden och effektiviserad rengöring av utrymmen och ytor som är avsedda att användas av trafikmedlets passagerare så att en tillräcklig hygiennivå uppnås och bibehålls samt för att andra motsvarande rutiner för att förhindra smittspridning iakttas. Med trafikmedel avses i enlighet med 216 § 1 mom. 2 punkten i lagen om transportservice fordon, luftfartyg, fartyg och farkoster, järnvägsmateriel samt anordningar som har samband med dem. Utrymmen som är avsedda att användas av passagerare avser utrymmen inuti sådana trafikmedel som nämns ovan. Arbetshälsoinstitutet har i samråd med Institutet för hälsa och välfärd utarbetat en anvisning för städning för att förebygga covid-19-smitta. Städanvisningen kan också tillämpas på allmän städning för att minska spridningen av smittsamma sjukdomar. Ytor som ofta berörs, såsom dörrhandtag, armstöd, bordsytor, armaturströmbrytare och vattenkranar bör rengöras omsorgsfullt och ofta. I utrymmen där flera människor berör ytorna bör rengöring ske minst dagligen. Om möjligt bör rengöring ske oftare, till exempel med 2–4 timmars intervaller, i synnerhet under en epidemi. I trafikmedel bör rengöring ske till exempel för varje tur. Med annan motsvarande praxis avses till exempel att tjänsteleverantören, och för sin del trafikidkaren, ska se till att det i trafikmedlet finns tillräckligt många papperskorgar eller påsar för passagerarna och byta ut dem tillräckligt ofta när passagerarna enligt rekommendationerna använder ansiktsskydd, samt andra motsvarande åtgärder. Dessutom ingår i praxis att sörja för en god luftväxling i trafikmedlet.

Enligt 1 mom. 2 punkten ska tjänsteleverantören, och för sin del trafikidkaren, sörja för möjligheter för passagerarna att hålla en tillräcklig hygiennivå i trafikmedlet samt för instruktioner till passagerarna i syfte att förhindra spridningen av en smittsam sjukdom, såsom om användningen av ansiktsskydd, tillräckliga avstånd och annan motsvarande praxis. Tjänsteleverantören ska

säkerställa att det i de trafikmedel den trafikerar med finns tillräckligt med desinficerande handskölj till passagerarnas förfogande. Tjänsteleverantören, och för sin del trafikidkaren, ska när resan inleds, under resan och i samband med en eventuell returresa uppmana passagerarna att hålla tillräckligt avstånd mellan passagerarna och att använda ansiktsmasker under resan, om tjänsteleverantören anser det befogat att rekommendera det för att upprätthålla hygieninivån och hindra att en smittsam sjukdom sprids, samt att vidta andra åtgärder för att minska smittrisen och vidta åtgärder om passagerare får symptom som stämmer in på covid-19-smitta. I fråga om anvisningar för användning av ansiktsmask bör det noteras att anvisningarnas rättsliga betydelse beror på det avtalsrättsliga förhållandet mellan passageraren och trafikidkaren. Tjänsteleverantören och trafikidkaren kan förmedla information till exempel i sitt system för köp och reservering av biljetter, på skyltar, i andra anvisningar och genom utrop.

Med stöd av det nya 58 e § 2 mom. får närmare bestämmelser om de närmare detaljerna i tjänsteleverantörens och i förekommande fall trafikidkarens skyldigheter enligt 1 mom. samt om instruktioner utfärdas genom förordning av statsrådet. Preciseringar som leder till begränsningar i passagerarmängderna får dock inte utfärdas i den förordningen, eftersom det föreskrivs om dem i 58 f §. Statsrådets förordning kan utfärdas på föredragning av kommunikationsministeriet.

58 f §. *Temporär begränsning av antalet passagerare för att förhindra spridning av covid-19-epidemin.* I den nya 58 f § 1 mom. föreskrivs det om Transport- och kommunikationsverkets befogenhet att fatta beslut i syfte att begränsa passagerarmängderna i trafikmedel. Antalet passagerare får begränsas i förhållande till det största tillåtna antal passagerare i trafikmedlet. Begränsningarna är endast möjliga om det är uppenbart att åtgärderna enligt 58 e § och andra åtgärder som redan har vidtagits inte är tillräckliga och om temporär begränsning av antalet passagerare kan anses vara nödvändigt för att förhindra spridning av covid-19-epidemin. Det är fråga om en sistahandsbestämmelse, som blir tillämplig om spridningen av sjukdomen covid-19 i trafiken inte säkert kan hindras genom andra åtgärder.

Enligt 1 mom. har Transport- och kommunikationsverket befogenhet att besluta om begränsning av passagerarmängderna. Till följd av verksamhetens särdrag är det nödvändigt att föreskriva om befogenheten för Transport- och kommunikationsverket att uttryckligen besluta om begränsning av näringsverksamheten för en tjänsteleverantör i trafikbranschen eller en trafikidkare. Till skillnad från annan näringsverksamhet kännetecknas transport- och trafiktjänster av att fysiska personer rör på sig. Syftet med att begränsa rörligheten och passagerarströmmarna är att bromsa och hindra covid-19-epidemin på nationell nivå. Tjänsteleverantören, och för sin del trafikidkaren, är skyldig att sörja för att inga närkontakter sker under resan, utan att resenärerna har rikligt med utrymme och kan upprätthålla tillräckliga avstånd till varandra. Att hålla fysiska avstånd och minska på närkontakter hör till de viktigaste metoderna för att förebygga coronavirus. Det kan till exempel uppnås genom att antalet sittplatser begränsas. Det är viktigt att det inte uppstår trängsel och köer i trafikmedlet.

I 2 mom. föreskrivs det om kriterierna för smittsituationen utifrån vilka Transport- och kommunikationsverket får fatta ett beslut om begränsning av antalet passagerare enligt 1 mom. Enligt 2 mom. 1 punkten får ett beslut fattas om incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under de senaste 14 dagarna per 100 000 invånare är minst 25, och inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området. Syftet med kriterierna enligt lagen är att ge Transport- och kommunikationsverket stöd för den regionala bedömningen av smittlägets svårighetsgrad och nödvändiga åtgärder. Syftet är också att ge leverantörer av transporttjänster och dem som idkar trafik på deras uppdrag möjlighet att följa smittlägets utveckling på sitt område och bedöma sannolikheten för eventu-

ella myndighetsbeslut. Snabbt uppkomna smittkoncentrationer tycks vara typiska för sjukdomen covid-19, och de bör bekämpas snabbt och med framförhållning. Därför finns det skäl att ställa incidenskriteriet på en nivå som gör att myndigheternas beslutsfattande kan ske vid rätt tidpunkt. Risken är också att incidensdata inte kan fås i realtid, utan oundvikligen kommer med viss fördröjning. I upptrappning- och spridningsfaserna kan det verkliga sjukdomsläget i en region därför redan vara värre än vad som numeriskt kan utläsas av incidensdata.

Enligt 3 mom. ska samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt utan dröjsmål meddela Transport- och kommunikationsverket om att en situation som avses i 2 mom. 2 punkten föreligger eller att det finns en motiverad risk för att en sådan situation uppkommer inom området.

Enligt 4 mom. får Transport- och kommunikationsverket genom ett beslut ålägga en förpliktelse att begränsa antalet passagerare till högst hälften av det största antal passagerare som får tas ombord på trafikmedlet. Syftet med minskningen av passagerarmängderna är uttryckligen att minska på närkontakterna, vilket hör till de effektivaste sätten att förhindra spridning av sjukdomen covid-19. Eftersom propositionen dock inte syftar till att helt stoppa transporterna i Finland, får passagerarmängden får minskas högst med hälften för att det ska vara möjligt för behövliga transporter att fortsätta och för tjänsteleverantören att bedriva näringsverksamhet. Beslut får endast gälla transporter för mer än 10 personer. Olika småskaliga samtransporter, såsom passagerargrupper som består av medlemmar i samma hushåll eller skoltransporter, kan därför genomföras normalt. Genom eventuella begränsningar av antalet passagerare kan dock uppkomsten av betydande och omfattande smittkedjor förhindras i trafiken, där det till följd av det stora antalet passagerare är utmanande att spåra dem som exponerats för smitta. Transporter för färre än tio personer kan bestå av personer som känner varandra från tidigare, och då har passagerarna möjlighet att uppge medpassagerarnas namn för eventuell senare utredning av exponeringskedjor. Skyldigheterna att begränsa antalet passagerare enligt paragrafen får inte begränsa rätten till lagstadgade tjänster och transporter. Det grundläggande behovet av sådana lagstadgade tjänster och transporter ligger också till grund för att begränsningen av antalet passagerare avgränsas till att endast gälla transporter för mer än tio personer.

I 5 mom. föreskrivs det om de kriterier som Transport- och kommunikationsverket ska beakta när det fattar beslutet och avväger begränsningen. Möjligheten för leverantörer av transporttjänster och trafikidkare att skapa förutsättningar att undvika närkontakt varierar mellan olika trafikmedel och transporter. Exempelvis i lokaltåg har leverantören av transporttjänster och trafikidkaren i praktiken så gott om inga möjligheter att följa antalet passagerare eller hur passagerarna håller fysiska avstånd. I Finland finns dessutom ett stort antal små transportföretag av olika slag, som kan trafikera på stora områden med varierande metoder för att undvika närkontakt och undvika smitta via droppar och beröring beroende på utrustning och passagerarantal. Incidensen kan variera snabbt och mycket. Faktabaserade uppgifter om transportens varaktighet, trafikmedlens konstruktion eller andra faktorer som inverkar på passagerarnas placering i trafikmedlet är därför kanske inte tillgängliga. Strävan bör därför vara att i beslutet på ett allmänt plan beskriva åtgärderna för att skapa förutsättningar för att undvika närkontakter. När beslutet fattas ska också beslutets konsekvenser för pendlingstrafiken bedömas med beaktande av att det i flera situationer, såsom i tågtrafiken, inte är ett alternativ att öka avstånden till exempel genom att sätta in mer materiel. I gränsöverskridande trafik bör andra åtgärder som gäller trafiken beaktas.

I 1 mom. föreskrivs det att Transport- och kommunikationsverket bör beakta incidensen av smittfall inom de områden där trafiken huvudsakligen bedrivs och där passagerare kan tas ombord. I beslutet bör det till exempel beaktas om den trafik som idkas av en tjänsteleverantör eller en trafikidkare som utför ett uppdrag för den huvudsakligen bedrivs inom ett område där antalet smittfall har uppskattats vara litet och om både avgångs- och ankomstplatsen samt de hållplatser

där passagerare kan tas ombord finns inom ett område där antalet smittfall har uppskattats vara litet. Huruvida incidensen av smittfall på ett område har uppskattats vara litet baserar sig på de behöriga hälsovårdsmyndigheternas bedömningar.

Enligt 2 mom. ska Transport- och kommunikationsverket beakta möjligheterna att undvika närkontakter mellan passagerarna med beaktande av resans längd, trafikmedlets konstruktion, möjligheten att passagerare placeras i olika avdelningar, antalet sitt- och ståplatser samt andra omständigheter som påverkar passagerarnas placering i trafikmedlet. Med närkontakt avses att människor vistas på ett sätt som utifrån kända forskningsrön medför en särskild risk för spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom. Coronavirus kan åtminstone spridas via droppar och beröring. Coronavirusets spridningssätt beskrivs närmare i avsnitt 2.8 i den allmänna motiveringen. Enligt 58 d § 4 mom. avses med närkontakt vistelse ansikte mot ansikte eller i samma utrymme på mindre än två meters avstånd i mer än 15 minuter eller fysisk kontakt. Definitionen av närkontakt baserar sig på Institutet för hälsa och välfärds anvisningar, och på de forskningsrön som i nuläget är tillgängliga om coronavirusets spridningssätt. Transporternas varaktighet inverkar på uppkomsten av närkontakter. Transport- och kommunikationsverket utnyttjar i sin bedömning sin sakkunskap och identifierar olika trafikmedels tekniska detaljer och konstruktioner som till exempel kan göra det möjligt att dela in passagerarna i avdelningar, begränsa antalet ståplatser och andra faktorer som inverkar på passagerarnas placering i trafikmedlet så att närkontakter kan förhindras.

I 3 punkten föreskrivs det att Transport- och kommunikationsverket när det fattar beslutet och avväger begränsningen av antalet passagerare ska beakta de åtgärder som leverantörer av transporttjänster eller de som bedriver trafik på uppdrag av leverantörerna vidtar i enlighet med 58 e § för att begränsa närkontakterna mellan passagerare, säkerställandet av tillgången till den information som behövs för att i enlighet med 24 § spåra eventuella exponerade personer på basis av en personlig platsreservering och andra sätt som används regionalt för att förhindra spridning av sjukdomen, såsom användning av ansiktsskydd. Det behöver inte fattas skilda beslut för varje leverantör av transporttjänster eller trafikidkare om skillnaderna i de transporttjänster de producerar är små, utan på det område beslutet omfattar gäller det alla leverantörer av transporttjänster av samma slag och dem som bedriver trafik på uppdrag av dem. Det gör det möjligt för nya trafikidkare att fritt inleda trafik med beaktande av de restriktioner och beslut som utfärdats av behöriga myndigheter. Beslutens allmängiltighet gör det också möjligt för myndigheterna att reagera på variationer i smittläget med snabba åtgärder.

I 6 mom. föreskrivs det att ett beslut som har meddelats med stöd av denna paragraf inte får hindra rätten till lagstadgade tjänster eller hindra en tjänsteman från att sköta sina tjänsteåligganden eller arbetstagare från att utföra arbetsuppgifter enligt arbetsavtalet. Eftersom vissa transporter kan vara lagstadgade, får det ställas krav på leverantören av transporttjänster och trafikidkaren i fråga om dem. Transport- och kommunikationsverket får inte fatta beslut om begränsning av antalet passagerare till exempel för transporter enligt lagen om grundläggande utbildning (628/1998), lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987), lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977), socialvårdslagen (1301/2014) eller andra motsvarande transporter så att det i praktiken hindrar tillgången till lagstadgade tjänster. Trots att antalet passagerare för sådana tjänster inte får begränsas så att det hindrar tillgång till tjänsterna, bör det beaktas att kravet på de lagstadgade tjänsternas kvalitet, sörjandet för kundernas säkerhet och minskning av smittrisen kan förutsätta särskilda åtgärder eller till exempel att transportkapaciteten utökas för att garantera passagerarnas trygghet under covid-19-epidemin. I fråga om resor som ordnas med stöd av socialvårdslagstiftningen bör också ordnandet av individuell färdtjänst övervägas.

I 7 mom. föreskrivs det att en leverantör av transporttjänster eller den som bedriver trafik på uppdrag av leverantören genom arrangemang som är lätta att observera och övervaka ska säkerställa att antalet passagerare begränsas i enlighet med vad som anges i beslutet. Begränsningen av antalet passagerarplatser kan till exempel genomföras med olika markeringar som utvisar de sitt- och ståplatser som inte står till passagerarnas förfogande för att säkerställa avstånden. Platserna kan till exempel markeras med hjälp av olika klistermärken eller tejp eller med höljen. I sina arrangemang ska tjänsteleverantören beakta kraven på trafiksäkerhet. Olika strukturella hinder kan till exempel äventyra passagerarnas säkerhet vid en kollision. I sjöfarten kan begränsningen till exempel också innebära att passagerarna bör ha tillgång till egna hytter.

Enligt 8 mom. får Transport- och kommunikationsverket fatta ett beslut om en begränsning av antalet passagerarplatser för högst en månad åt gången. Tidsgränsen på en månad för beslutet baserar sig på att begränsningar av trafikmängderna inom en kortare tidsram inte möjliggör förelägganden som faktiskt är effektiva för att hindra spridningen av sjukdomen covid-19. Beslutet ska omedelbart upphävas om förutsättningarna för beslutets giltighet inte längre uppfylls.

58 g §. *Temporär stängning av utrymmen för kunder och deltagare i syfte att förhindra spridning av covid-19-epidemin.* Som en sistahandsåtgärd i en situation när coronavirussituationen uppnått den fas när covid-19-epidemin sprids enligt handlingsplanen för hybridstrategin föreslås en bestämmelse om möjligheten att temporärt stänga utrymmen för näringsverksamhet och annan verksamhet för kunder och andra som deltar i verksamhet för att undvika fysisk närkontakt och förhindra spridning av epidemin.

Under hösten 2020 har covid-19-epidemin spridits snabbt i de flesta EU-länder. Trots att incidensen har stigit också i Finland, har den epidemiologiska skillnaden till andra EU-länder under senare tid ökat dramatiskt. I Finland har incidensen under de senaste veckorna varierat mellan 40 och 50 per 100 000 invånare under 14 dygn. I slutet av vecka 43 var incidensen i EU/EES-länderna och Storbritannien 360 fall per 100 000 invånare. I en del EU-länder är incidensen redan över 1 000 per 100 000 invånare, och incidensökningen har överskridit 30 % i veckan. Också belastningen på sjukhusvården och intensivvården samt dödligheten har klart ökat. Till följd av epidemiläget har flera EU-länder infört restriktioner för städer, större administrativa regioner eller hela landet genom vilka människornas rörlighet begränsats och utöver offentliga utrymmen också förplägnadsrörelser och affärslokaler har stängts. Tillgången till nödvändiga grundläggande tjänster har dock tryggats.

I september och oktober konstaterades i Vasa sjukvårdsdistrikt ett stort covid-19-kluster som startat på en studentfest, och i vilket hittills mer än 700 personer smittats. På mindre än två veckor steg covid-19-incidensen i Vasa från basnivån 5/100 000 / 14 dygn till nivån 800/100 000 / 14 dygn. Lokala och regionala aktörer genomförde snabbt åtgärder och rekommendationer avseende distansstudier, distansarbete, begränsning av sammankomster och stängning av utrymmen, och därför spreds inte epidemin i någon betydande grad utanför befolkningsgruppen unga vuxna eller utanför stadsregionen. Om smittan under de två första veckorna sedan smittklustret uppträdde hade fått stor spridning också i andra befolkningsgrupper, hade de åtgärder som vidtogs sannolikt varit otillräckliga och endast omfattande inskränkningar i befolkningens sociala kontakter, såsom stängning av lokaler och kundutrymmen, hade kunnat förhindra omfattande spridning av epidemin utanför landskapet eller i hela landet. I Vasas fall fick man smittklustret under kontroll inom cirka tre veckor. Om omfattande stängningar hade behövts, hade nödvändigheten av dem med tanke på smittlägets utveckling kunnat bedömas på nytt inom två veckor.

Syftet med den föreslagna 58 g § är att ge de organ som i kommunerna ansvarar för bekämpning av smittsamma sjukdomar och regionförvaltningsverken möjlighet att i situationer liknande den

som nämns ovan, i en allvarlig epidemis spridningsfas, när det är nödvändigt som en sista utväg, temporärt stänga alla de utrymmen där det finns risk för okontrollerad smittspridning. Den verksamhetsmodell som har tillämpats i flera EU-länder syftar till att genom snabba, tillräckligt förutseende och proportionerliga åtgärder av lokala eller regionala behöriga instanser förhindra en okontrollerad spridning av epidemin och därmed behovet att begränsa hela samhällets verksamhet på ett stort geografiskt område eller för hela befolkningen. Dessutom finns det skäl att beakta att det inte heller i beredskapslagen (1552/2011) finns någon bestämmelse som gör det möjligt att temporärt förbjuda användning av kund- och deltagarutrymmen för näringsverksamhet eller till exempel för föreningsverksamhet. Det är endast med stöd av 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar möjligt att stänga sådana utrymmen som nämns i den paragrafen, det vill säga utrymmen för verksamhetsenheter inom social- och hälsovården, läroanstalter, daghem, bostäder och motsvarande utrymmen, samt att förbjuda offentliga tillställningar och allmänna sammankomster. Därför föreslås det att till lagen om smittsamma sjukdomar fogas en möjlighet att i sista hand temporärt stänga också andra kund- och deltagarutrymmen för näringsverksamhet och annan verksamhet än de som anges i den gällande 58 §.

Beslut om preliminära åtgärder måste ofta fattas snabbt och utifrån den sakkunskap som just då är tillgänglig medan den epidemiologiska lägesbilden kontinuerligt preciseras. Utifrån epidemi-situationen i Vasa och andra liknande situationer är det väsentligt att myndigheterna garanteras tillräckliga befogenheter att vidta tillräckligt förutseende åtgärder i ett läge när det finns ett uppenbart hot för att epidemin ska spridas.

Enligt 1 mom. får ett beslut om temporär stängning av utrymmen för kunder och deltagare för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 endast om det är uppenbart att åtgärder enligt 58 d § för att ordna verksamheten på ett sätt som gör det möjligt att undvika närkontakt eller andra redan vidtagna åtgärder inte är tillräckliga för att förhindra att epidemin sprids och om det därför är nödvändigt att också vidta vissa åtgärder för att stänga utrymmen för kunder eller deltagare. Tröskeln för tillämpning av den föreslagna bestämmelsen är hög, och den kan tillämpas om andra åtgärder enligt lagen om smittsamma sjukdomar inte kan anses tillräckliga för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen. Bestämmelsen innebär ingrepp i näringsfriheten och mötesfriheten. Näringsverksamhet eller föreningsverksamhet förbjuds dock inte i och för sig genom myndighetsbeslut, utan användningen av kundutrymmen eller utrymmen avsedda för dem som deltar i verksamhet uttryckligen för detta syfte förbjuds temporärt. Beslutet kan anses innebära ett kraftigt ingrepp i möjligheten att utöva verksamheten. Det kan dock anses föreligga acceptabla grunder för ett temporärt förbud att använda utrymmen för kunder och deltagare när syftet är att skydda människors hälsa och i sista hand människoliv. Med beaktande av att ett beslut om begränsning av utrymmenas användningsändamål endast får fattas för en kort tid och att det omedelbart ska upphävas om det inte längre finns förutsättningar för det kan bestämmelsen anses stå i rätt proportion till syftet.

Det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar eller regionförvaltningsverket kan genom sitt beslut inom sitt område förbjuda att utrymmen används för näringsverksamhet som riktar sig till kunder eller annan verksamhet avsedd för deltagare, såsom hobbyverksamhet. Om det är nödvändigt för att förhindra spridning av epidemin, får det temporärt helt förbjudas att kunder och deltagare släpps in i ett kund- eller deltagarutrymme. Skyldigheten gäller, på motsvarande sätt som enligt de föreslagna 58 c och 58 d §, den aktör som just då ansvarar för administrationen och användningen av utrymmena för verksamheten.

I 4 mom. anges vad som avses med utrymmen som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse. Närkontakt definieras i 5 mom. Av myndighetsbeslutet ska det framgå vad som avses med utrymmen som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse och vad som avses med närkontakt.

I 1 mom. föreskrivs det att regionförvaltningsverket kan fatta det aktuella myndighetsbeslutet för sitt område, om åtgärder är nödvändiga inom flera kommuners område. Om det i regionförvaltningsverkets beslut meddelas en striktare skyldighet än i ett eventuellt tidigare beslut av en kommun inom regionförvaltningsverkets område, ska regionförvaltningsverkets beslut iakttas. Å andra sidan kan kommunen fatta ett striktare beslut än regionförvaltningsverket för sitt område, om det är nödvändigt till följd av smittläget i kommunen. Enligt 8 § 3 mom. ska regionförvaltningsverket fatta de administrativa beslut som föreskrivs i denna lag genom att utnyttja den sakkunskap som finns i samkommunen för sjukvårdsdistriktet, i specialupptagningsområdet och vid Institutet för hälsa och välfärd.

I enlighet med 7 § i lagen om smittsamma sjukdomar är Institutet för hälsa och välfärd (THL) det nationella expertorgan som genom sin sakkunskap stöder social- och hälsovårdsministeriet och regionförvaltningsverken, upprätthåller riksomfattande epidemiologiska uppföljningssystem som betjänar bekämpningen av smittsamma sjukdomar samt styr och stödjer bekämpningen av smittsamma sjukdomar i kommunerna, samkommunerna för sjukvårdsdistrikten och verksamhetsenheterna inom socialvården och hälso- och sjukvården.

THL ansvarar med stöd av sin sakkunskap för att bedöma smittrisker utifrån ett områdes epidemiologiska läge samt ger anvisningar och stöd för de andra hälsovårdsmyndigheternas verksamhet vid deras olika riskbaserade åtgärder och i fråga om kriterier och alternativ. THL ska producera data om riskernas svårighetsgrad och art och bedöma behovet av åtgärder enligt lagen om smittsamma sjukdomar för att avvärja risker, liksom kriterier för den medicinska bedömningen av situationsbundna åtgärder.

Sjukvårdsdistrikten ska i enlighet med lagen om smittsamma sjukdomar klarlägga bilden av det epidemiologiska läget inom sitt område och dra slutsatser utifrån den samt THL:s data och anvisningar.

Basen för regionförvaltningsverkets och kommunens prövning bestäms enligt THL:s data och anvisningar med beaktande av den noggrannare områdesbild sjukvårdsdistriktet skapar och andra regionala åtgärder. Besluten ska motiveras med regionala behov, och de ska innehålla en helhetsbedömning av åtgärdernas epidemiologiska och samhällsliga konsekvenser. Utöver att förhindra spridning av coronavirussmitta är syftet med myndigheternas befogenheter enligt denna paragraf också att ur näringsidkarens perspektiv genomföra den förvaltningsrättsliga principen om minsta skada, delvis genom att förebygga behovet att utlysa undantagsförhållanden och tillämpa beredskapslagen, vilket de facto leder till en stängning av samhället som avviker från normala förhållanden trots att det i beredskapslagen som tidigare konstaterats inte finns någon motsvarande bestämmelse om myndighetsbeslut om stängning.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om förutsättningar som berör den regionala sjukdomssituationen, liksom i 58 d § 2 mom. Incidensen, det vill säga antalet smittfall per 100 000 invånare, är dock högre, eftersom ett förbud mot användning av kund- och deltagarutrymmen enligt denna paragraf endast är möjligt i epidemins spridningsskede eller vid befogad risk för det, om det inte längre är möjligt att hindra spridningen med andra metoder. För att ett myndighetsbeslut enligt paragrafen ska få fattas ska incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under de senaste 14 dagarna per 100 000 invånare är minst 50. I nuläget är incidensen av sjukdomen covid-19 på den nivå i fem sjukvårdsdistrikt, i ordning enligt incidens, Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt, Länsi-Pohjas sjukvårdsdistrikt, Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt, Lapplands sjukvårdsdistrikt och Vasa sjukvårdsdistrikt. Utöver incidensen är en förutsättning för beslut liksom enligt 58 d § 2 mom. 2 punkten att det inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som enligt en sakkunnigbedömning medför en betydande risk för spridning av nya

smittor inom området. Till den delen hänvisas till specialmotiveringen till 58 d § 2 mom. 2 punkten. Utöver de föreslagna förutsättningarna enligt 1 och 2 punkten får ett myndighetsbeslut enligt 3 punkten fattas endast på områden där antalet smittfall inom sjukvårdsdistriktets område enligt en sakkunnigbedömning bedöms leda till att behovet av sjukhus- och intensivvård ökar i betydande grad, social- och hälsovårdspersonalens tillräcklighet eller omsorgen om klienter eller vården av patienter väsentligt äventyras eller någon annan motsvarande överbelastning av social- och hälsovårdssystemet. Bestämmelsens syfte är att ställa stängningen av de nämnda utrymmena i rätt proportion till syftet, det vill säga till myndigheternas skyldighet att trygga befolkningens hälsa, rätten till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster samt i sista hand också rätten till livet. Servicesystemet kan belastas av olika skäl. Utöver att det kan bli brist på sjukhusplatser och intensivvårdsplatser om smittläget förvärras kan tillräcklig tillgång till social- och hälsovårdspersonal bli ett problem redan i ett tidigare skede. Sjukdomsfall eller karantänsfall bland personalen kan äventyra tillgången till tjänster, om sjukdomen covid-19 får okontrollerad spridning i en region. Också förflyttning av personal från deras normala uppgifter till smittspårningsuppgifter kan försvåra tillgången till tjänster.

Covid-19-koordinationsgruppen bedömer för intensivvårdens del (9.11.2020) att intensivvårdsavdelningarna i nuläget har kapacitet att ge intensivvård till följande antal covid-19-patienter utan att det förutsätter stora ändringar i sjukhusets normala verksamhet:

Sjukhusen i HUS specialupptagningsområde sammanlagt:	26 patienter
Sjukhusen i TAYS specialupptagningsområde sammanlagt:	9 patienter
Sjukhusen i ÅUCS specialupptagningsområde sammanlagt:	12 patienter
Sjukhusen i OYS specialupptagningsområde sammanlagt:	9 patienter
Sjukhusen i KYS specialupptagningsområde sammanlagt:	11 patienter
Sammanlagt:	67 patienter

Ålands hälso- och sjukvård har en intensivvårdsavdelning med 4 patientplatser.

Intensivvårdsavdelningarnas beredskap påverkas av hur många andra patienter som för närvarande vårdas och vårdens svårighetsgrad samt eventuell sjukfrånvaro bland personalen. Därför bör siffrorna betraktas som riktgivande uppskattningar.

För att ett sådant patientantal ska kunna vårdas utan störningar för sjukhusens övriga verksamhet krävs det att patienterna fördelas jämnt på sjukhusen. Om det i någon region finns många patienter, kan det bli nödvändigt att minska den icke-brådskande operationsverksamheten för att öka intensivvårdskapaciteten trots att antalet intensivvårdspatienter i hela landet bedöms som skäligt.

För vård av ett större antal patienter krävs att antalet intensivvårdsplatser och personalen vid intensivvårdsavdelningarna utökas. Personal som klarar att arbeta i intensivvården fås främst från operations- och anesthesiavdelningar, uppvakningsenheter och andra övervakningsenheter. Vid behov bör personal flyttas från dessa andra verksamhetsenheter till intensivvårdsavdelningar, eftersom nödvändig vård för att avvärja omedelbar livsfara bör prioriteras framom mindre brådskande vård. Det innebär dock att sjukhusens övriga verksamhet, i synnerhet icke-brådskande operationsverksamhet, minskas vilket fördröjer vården av många sjukdomar.

Om operationsverksamheten begränsas så att endast jourbaserade och brådskande operationer genomförs, och den personal som friställs överförs till intensivvårdsarbete, kan intensivvårdskapaciteten ökas temporärt. Då kan högst följande antal intensivvårdsplatser ordnas för covid-19-patienter:

Sjukhusen i HUS specialupptagningsområde sammanlagt:	128 patienter
Sjukhusen i TAYS specialupptagningsområde sammanlagt:	35 patienter
Sjukhusen i ÅUCS specialupptagningsområde sammanlagt:	40 patienter
Sjukhusen i OYS specialupptagningsområde sammanlagt:	40 patienter
Sjukhusen i KYS specialupptagningsområde sammanlagt:	42 patienter
Sammanlagt:	285 patienter

Ett sådant patientantal innebär dock ett mycket högt tryck på sjukhusen och försämrar allvarligt vården av andra sjukdomar. Enligt covid-19-koordinationsgruppens sakkunnigbedömning bör strävan därför vara att kontrollera epidemin så att en sådan situation inte uppkommer.

Utöver vad som annanstans i lagen om smittsamma sjukdomar föreskrivs om myndigheternas uppgifter föreslås det att det föreskrivs i 3 mom. att samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt utan dröjsmål ska meddela kommunerna och regionförvaltningsverket inom sitt verksamhetsområde om att en situation som avses i 2 mom. föreligger eller att det finns en motiverad risk för att en sådan situation uppkommer. Ansvaret och befogenhetsförhållandena för samt utnyttjande av sakkunskapen hos olika myndigheter beskrivs närmare i avsnitt 2.2 i propositionen.

I 4 och 5 mom. bestäms de verksamheter och utrymmen till vilka ett beslut enligt 1 mom. kan riktas. Det föreslås att det föreskrivs i paragrafen om möjligheten att genom myndighetsbeslut stänga utrymmen för kunder och deltagare, vilket innebär att kraftigt ingrepp i näringsverksamheten, näringsfriheten och föreningsfriheten. Därför bör begränsningen endast riktas till funktioner och utrymmen i sådana sektorer där det finns en särskild risk för att betydande smittkedjor ska uppkomma. I 4 mom. föreskrivs det liksom i 58 d § 3 mom. om sådana utrymmen som avses i 1 mom. som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse. För motiveringar hänvisas till motiveringen till 58 d § 3 mom.

I 4 mom. föreskrivs det närmare om sådana verksamheter och utrymmen som används för idrott och sport, nöjes- och rekreationsverksamhet eller annan liknande verksamhet och som utgör en risk för spridning av sjukdomen covid-19. De verksamheter och utrymmen som nämns i momentet är sådana som enligt nuvarande sakkunskap kan innebära en särskild risk för spridning av coronavirussjukdomen. Dit hör kundutrymmen som används för idrott och sport samt nöjes- och rekreationsverksamhet eller annan motsvarande näringsverksamhet och där det finns en särskild risk för att det uppstår betydande smittkedjor med beaktande av människors fysiska närhet och antalet personer som är på plats samtidigt eller en risk för att sjukdomen sprids via utrymmenas ytor. Coronavirussjukdomens spridningssätt beskrivs närmare i avsnitt 2.8.

Enligt de senaste forskningsrönen kan också en symptomfri smittbärare sprida viruset effektivt, och sjukdomen smittar mest innan symptomen börjar samt strax därefter. Coronavirus sprids typiskt sett genom droppar i olika situationer när närkontakt mellan människor gör det möjligt. Betydelsefulla i det avseendet är på hur nära avstånd närkontakten eller någon annan kontakt som gör droppsmitta möjlig sker, om den upprepas och är hur länge den varar, liksom hur

mycket utrymme och hurudan luftväxling det finns i utrymmet och hur konstruktionen gör det möjligt att undvika droppsmitta. I synnerhet i sådan verksamhet och växelverkan mellan människor där man pratar högt, ropar, skrattar, sjunger eller annars skapar särskilda förutsättningar för droppsmitta, är smittrisen förhöjd. Det är framför allt fråga om de faktiska möjligheterna att på bred front hindra att sådana situationer uppstår där droppsmitta är möjlig. De verksamhetsformer som avses i bestämmelsen och de utrymmen som används för dem är typiskt sett sådana där närkontakter eller andra kontakter som gör smitta möjlig uppkommer, eller där närkontakter och andra kontakter är svåra att undvika genom konstruktions- eller verksamhetsmässiga lösningar i lokalen. Eftersom ett beslut enligt paragrafen endast får fattas om åtgärderna enligt 58 e § och andra åtgärder som redan har vidtagits inte är tillräckliga, bör eventuella lyckade lösningar och de lösningar som ständigt utvecklas för att hindra spridning av sjukdomen covid-19 beaktas vid bedömningen av beslutets nödvändighet och proportionalitet.

Coronavirussjukdomens svårförutsebara smittmönster innebär dock att omfattande smittkedjor kan uppkomma också vid enskilda kontakter och smittfall. Den information om smittkällor som hittills samlats in visar att smitta uppkommer genom social interaktion i olika situationer, typiskt sett i familjekretsen samt vid deltagande i hobbyverksamhet och annan likdanande verksamhet, underhållning och annan verksamhet som leder till mer långvariga närkontakter i den vuxna befolkningen. De tillgängliga forskningsrönen är dock fortfarande knapphändiga, och det är inte möjligt att med säkerhet specificera alla de olika slags kontakter där smitta uppkommer. Insamlingen av information baseras på smittspårningsarbetet, där det inte finns omfattande möjligheter att uppnå absolut visshet om exakta smittkällor eller när och hur smittan uppkommit. I nuvarande information specificeras främst de situationer när man kunnat fastställa var smittan uppkommit, och därför är informationen närmast riktgivande och ökar kunskapen om smittans spridningssätt.

Smittspridningsmekanismen är dock tydligt känd, och verksamhetens form eller historiska uppgifter om smittkällor har ingen avgörande betydelse för den. Eftersom människornas sociala rörlighet i varje händelse är relativt omfattande och delvis oförutsägbar, kan smitta som härstammar från smittkällor som framträtt i smittspårningen spridas och sprids också i de mest varierande situationer med social interaktion. Smittbekämpningen bör därför riktas och det bör vara möjligt att rikta den till sådan verksamhet och sådana utrymmen som skapar förutsättningar för sådan interaktion och droppsmitta i samband med den. Forskningsrönen ger inte möjlighet att med säkerhet specificera enligt verksamhet och utrymme, och som ovan konstateras är en sådan specificering inte heller funktionsduglig med tanke på epidemins spridningsmekanism och bekämpningen av epidemin. Som redan konstaterats, är de primära åtgärderna informationsstyrning, aktörernas egen aktivitet i frågan samt andra lindrigare regleringsmetoder. När epidemin är i en kritisk spridningsfas är det möjligt att sådana andra åtgärder inte längre är tillräckliga, utan att en snabb spridning av epidemin som också omfattar riskgrupper endast kan förhindras genom kraftigare begränsningar av användningen av sådana utrymmen och verksamheten som sådan. Restriktionerna kan då endast vara temporära, och de ska riktas på ett proportionellt sätt utifrån tillgänglig information och samhällsliga konsekvensbedömningar.

Sådana utrymmen och verksamheter som nämns i momentet är bland annat utrymmen för idrott och sport och för att följa dem, inklusive skid- och utförsåkningscenter och simhallar, samt nöjes- och temaparker. I utrymmen som används i de branscherna är i praktiken ett stort antal personer i relativt nära kontakt sinsemellan, vilket ökar risken för smitta. Eftersom det nästan inte finns några definitioner av näringsverksamhet och olika branscher i lagstiftningen, är det inte möjligt att stödja sig på sådana. En näringsidkare som utövar näringsverksamhet i företagsform eller som enskild näringsidkare ska alltid uppge sin bransch för handelsregistret enligt statistikcentralens näringsgrensindelning (TOL2008). I gällande lagstiftning definieras en viss näringsutövning och näring endast för några näringsgrenars del.

Enligt 1 punkten får beslutet riktas till utrymmen som används för idrott eller sport. I bestämmelsen avses såväl utrymmen för deltagande i motion eller idrott som konditionssalar, utrymmen för gruppträning, kontaktsporter och lagsport. Med utrymmen som används för andra motsvarande former av idrott eller sport avses till exempel klättringshallar och dansstudior. Till exempel lagidrott där närkontakt uppkommer mellan spelarna kan vara sådan verksamhet där spridningsrisken är särskilt stor. Exempelvis i ishockey- och innebandylag samt i kampsporter har det förekommit att coronavirussjukdomen har fått spridning bland idrottarna. Faktorer som inverkar på den smittrisk vid idrott och sport är bland annat antalet deltagare, utrymmets storlek och luftkonditionering samt arten av den verksamhet som utövas. Till exempel i skidbackar kan en sluten gondolift som typiskt sett rymmer 4–12 personer utgöra en särskild risk för sjukdomsspridning, om liften fylls med personer från olika sällskap. Smittrisker ökar också vid idrott eller sport där man blir andfådd eller använder rösten kraftigt.

Enligt 2 punkten får ett beslut riktas till simhallar, friluftsbad, badinrättningars bassängområden och allmänna bastur samt omklädningsrum som finns i omedelbar anslutning till dem. Det finns inga bevis för att sjukdomen covid-19 kan spridas via simbassängsvatten, eftersom klorföreningar används som desinficeringskemikalier i bassänger vilket gör att viruset förstörs snabbt om det hamnar i bassängvattnet. För sådana utrymmen är den främsta risken spridning via närkontakt mellan simmare, om en person som sprider coronaviruset simmar eller badar bastu. I många simhallar och badinrättningar är dusch- och omklädningsutrymmena trånga, vilket i synnerhet när utrymmenas hela potentiella kapacitet utnyttjas utgör en särskild risk för spridning av sjukdomen covid-19.

Enligt 3 punkten får beslutet riktas till dansställen och utrymmen som används för körsång, amatörteater och annan motsvarande hobbyverksamhet i grupp. Omständigheter som påverkar smittrisker för sådan verksamhet och sådana utrymmen är bland annat antalet deltagare, utrymmets storlek och luftväxlingen samt verksamhetens art. Smittrisker ökar också om verksamheten medför andfåddhet eller kraftig röst användning. Till exempel körsång innebär enligt olika undersökningar en förhöjd smittrisk. Smittrisker bedöms vara på motsvarande nivå också vid dans och skådespeleri, om deltagarna är i nära kontakt sinsemellan.

Enligt 4 punkten får beslutet riktas till nöjes- och temaparker, tivolin samt djurparker. Smittrisker vid sådana fritidsanläggningar som är öppna för allmänheten baseras på att ett stort antal människor samtidigt vistas antingen i trånga utrymmen där det bildas köer eller där det annars är trängsel, samt att närkontakt uppkommer mellan människor antingen i nöjesanläggningar eller till exempel kring någon sevärdhet eller gemensam syssla.

Enligt 5 punkten får beslutet riktas till inomhuslekparker och inomhuslekplatser. Utöver de riskfaktorer som beskrivs ovan gäller för sådana utrymmen att barn när de rör på sig andas kraftigare, och olika kroppsvätskor såsom saliv kan flyga omkring. I synnerhet små barn har inte heller möjlighet att iaktta säkerhetsavstånd när de leker, vilket ökar risken för smitta. Också olika lekredskap i gemensamt bruk kan utgöra en viss risk för sjukdomsspridning, om det inte i alla situationer är möjligt att för alla deltagares del hålla en hög nivå på hand- och hosthygien.

Enligt 6 punkten får beslutet riktas till allmänna utrymmen i köpcentra, med undantag för affärslokaler i detaljhandeln och lokaler som används för tillhandahållande av tjänster samt passager till dessa lokaler. Bestämmelsens syfte är att begränsa vistelsen i utrymmen i köpcenter som är öppna för allmänheten och avsedda för vistelse och tidsfördriv. Genom myndighetsbeslutet förbjuds inte verksamhet i särskilda affärsutrymmen i köpcenter, och all detaljhandel, tjänsteleverantörer och restauranger kan fortfarande hålla öppet för kunder. Stängningen riktas till exempel till köpcentrens vistelseutrymmen och lekplatser. Bestämmelsen möjliggör normal affärsverksamhet i köpcentrens utrymmen och att konsumenterna uträttar sina ärenden, men

genom beslutet begränsas människornas fortsatta vistelse i köpcentrens allmänna utrymmen som på det sätt som beskrivs ovan utgör en risk för spridning av sjukdomen covid-19.

I 5 mom. föreskrivs det om de prövningskriterier som ska beaktas när beslutet fattas. Beslutet kan gälla en sådan verksamhet där kunderna eller deltagarna typiskt sett vistas på ett sätt som utifrån känd sakkunskap medför en särskild risk för spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom som sprids via luften, droppar eller beröring. Coronavirussjukdomens spridningssätt beskrivs närmare i avsnitt 2.8. När ett beslut som avses i 1 mom. fattas ska hänsyn tas till känd sakkunskap om huruvida kundernas eller deltagarnas fysiska närhet till varandra eller antalet personer som samtidigt befinner sig på plats eller annan placering i ett utrymme eller spridning av sjukdomen via ytor utgör en särskild risk för spridning av sjukdomen covid-19, samt om det i verksamheten eller i de utrymmen som används för den finns en särskild risk för att betydande smittkedjor uppkommer. I fråga om motiveringar till bestämmelsen hänvisas också till myndighets- och sakkunniguppgifterna enligt den gällande lagen om smittsamma sjukdomar, som beskrivs i avsnitt 2.2.

I 6 mom. föreskrivs det liksom i 58 d § 6 mom. att beslutet inte får gälla professionell idrott eller verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet. För motiveringar hänvisas till vad som anförs i det avsnitt som nämns ovan.

Enligt 7 mom. får ett beslut fattas för högst två veckor åt gången. Som ovan konstateras, är bestämmelsen en sista utväg för att genom myndighetsåtgärder snabbt, med tillräcklig framförhållning och så kortvarigt som möjligt reagera på ett svårt regionalt smittläge, om spridningen av covid-19-epidemin i en region inte kan hindras med några andra medel. Den relativt korta tiden är motiverad eftersom föreläggandet är så kraftigt. Beslutet bör upphävas redan tidigare, om de föreskrivna förutsättningarna inte längre uppfylls. Giltighetstiden på två veckor åt gången gör det också möjligt att bedöma åtgärdernas verkan och proportionalitet utifrån sjukdomens särdrag, som beskrivs närmare i avsnitt 2.8.

I 8 mom. föreskrivs det att närmare bestämmelser om den verksamhet och de utrymmen som avses i 4 mom. får utfärdas genom förordning av statsrådet. När mer sakkunskap samlas kan det vara motiverat att inom de ramar som anges i 4 mom. föreskriva närmare om utrymmen som utgör en särskild risk för spridning av en specifik sjukdom.

58 h §. Plan för åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin. I paragrafen föreskrivs det om olika aktörers skyldighet att utarbeta en skriftlig plan för iakttagandet av de skyldigheter och begränsningar som fastställs i de tidsbestämda paragraferna eller i ett myndighetsbeslut. De skriftliga planerna är ett konkret redskap för aktörerna för att överväga och planera åtgärder för undvikande av närkontakt mellan kunder och sällskap i kund-, deltagar- och väntutrymmen.

I 1 mom. föreskrivs det om skyldigheten för den som ansvarar för verksamhet och administreringen av utrymmen enligt 58 d § att utarbeta en skriftlig plan för hur aktören i sin verksamhet fullgör de skyldigheter i fråga om användningen av kund- och väntutrymmen som syftar till att förhindra närkontakter och som fastställs i myndighetsbeslutet. Aktören ska själv planera de konkreta åtgärder genom vilka aktören kan fullgöra skyldigheterna i sin verksamhet. Skyldigheten att utarbeta en plan anges i de regionala beslut i vilka skyldigheterna enligt paragrafen fastställs.

Strukturer, ytmaterial och fasta kundplatser i kundutrymmen och andra motsvarande utrymmen som används i näringsverksamhet och annan verksamhet samt andra aspekter på användningen av utrymmena varierar stort. Sättet att använda utrymmena varierar också inom samma bransch

så att ansvaret för planeringen av det praktiska genomförandet bör ligga hos varje enskild näringsidkare eller annan aktör. Skyldigheten att utarbeta en skriftlig plan stöder planeringen av det praktiska genomförandet och underlättar tillsynen för myndigheterna för smittsamma sjukdomar.

Skyldigheten att utarbeta en skriftlig plan enligt paragrafen gäller inte sådana näringsidkare eller andra aktörer i vilkas kundutrymmen högst 10 personer vistas samtidigt. Skyldigheten enligt den föreslagna 58 d § gäller inte heller de näringsidkare som nämns ovan, och därför krävs det inte heller att de utarbetar någon plan. Syftet med den planerade 58 d § är att förhindra att omfattande smittkedjor uppstår; det är svårt att behärska dem enligt principen "testa, spåra, vårda".

Enligt 2 mom. ska en aktör och en leverantör av transport- eller trafiktjänster som avses i 58 c § 6 mom. i samarbete utarbeta en skriftlig plan för hur de fullgör de skyldigheter som avses i det momentet. Leverantören ska foga planen till den plan som avses i 18, 58, 66 och 129 § i lagen om transportservice eller motsvarande lagstiftning i landskapet Åland. I den skriftliga planen klarläggs samtidigt fördelningen av skyldigheter mellan näringsidkarna. I 18 § i lagen om transportservice föreskrivs det om beredskapsskyldighet för innehavare av person- eller godstrafiktillstånd i vägtrafik. I regeringens proposition (RP 202/2020) föreslås det att beredskapsskyldigheten i den nya 18 a § ska utvidgas till att under covid-19-epidemin också gälla innehavare av taxitrafiktillstånd och innehavare av andra än i 18 § 1 mom. avsedda persontrafiktillstånd eller innehavare av godstrafiktillstånd som bedriver persontrafik. I 58 § i den nämnda lagen föreskrivs det om beredskapsskyldighet inom järnvägstrafiken. I 129 § i den nämnda lagen föreskrivs det om beredskapsskyldighet inom lufttrafiken.

I lagen om transporttjänster ingår ingen beredskapsplikt för aktörer i sjöfarten, liksom inte heller annan lagstiftning som berör sjöfarten. Därför föreskrivs det i paragrafen om en ny skyldighet för aktörer i sjötrafiken. VTS-tjänsteleverantörer och lotsningsföretag utgör undantag. Om den beredskapsplanering som krävs av VTS-tjänsteleverantörer föreskrivs genom förordning av statsrådet med stöd av 19 a § i lagen om fartygstrafikservice. Termen VTS (Vessel Traffic Service) avser en fartygstrafikservice, som enligt lagen om fartygstrafikservice avser övervakning och ledning av fartygstrafiken. Enligt 4 § 2 mom. i lotsningslagen ska lotsningsbolaget ha beredskap att sköta sina uppgifter också under undantagsförhållanden i enlighet med vad kommunikationsministeriet bestämmer särskilt.

Enligt 3 mom. ska den plan näringsidkaren utarbetar på begäran visas upp för tillsynsmyndigheterna, det vill säga kommunen, regionförvaltningsverket och Transport- och kommunikationsverket. Planen kan utnyttjas för myndighetstillsyn.

Enligt 4 mom. får närmare bestämmelser om innehållet i och utarbetandet av planen utfärdas genom förordning av statsrådet.

59 a §. Tillsyn. I paragrafen föreskrivs det om tillsyn. Enligt 1 mom. ska regionförvaltningsverket och kommunen övervaka fullgörandet av de skyldigheter och iakttagandet av de begränsningar som det föreskrivs om i 58 §, 58 c § 1 och 2 mom., 58 d och 58 g § samt 58 h § 1 mom. Både regionförvaltningsverket och kommunen ska alltså övervaka efterlevnaden av skyldigheterna och begränsningarna enligt de paragrafer som anges ovan och beslut som gäller dem. Till den del kommunen har fattat ett beslut har den i praktiken huvudansvaret för tillsynen över efterlevnaden av beslutet. Om regionförvaltningsverket har fattat beslutet, har det primärt ansvar för tillsynen, men också kommunen deltar som lokal aktör i tillsynen.

Eftersom regionförvaltningsverket eller social- och hälsovårdsministeriet fattar beslut enligt 9 a §, och beslutet kan rikta sig till en kommun eller en samkommun, ska regionförvaltningsverket övervaka att beslut enligt 9 a § iakttas. Utöver tillsynen över beslut enligt 9 a § övervakar regionförvaltningsverket och tillsynsverket för social- och hälsovården på normalt sätt med stöd av annan lagstiftning ordnandet och produktionen av social- och hälsovårdstjänster, yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården samt fullgörandet av patienters och klienters rättigheter.

Om befogenheten att meddela förelägganden och tvångsmedel för tillsynen föreskrivs i 59 c §. Om tillsynen över begränsningar för förplägnadsrörelser föreskrivs särskilt i 58 b §.

I 2 mom. föreskrivs det om tillsynen över skyldigheter och begränsningar som gäller passage-rarantal samt skyldigheter och begränsningar gällande stationer, terminaler och andra motsvarande inomhusutrymmen och beslut som gäller dem. De övervakas av Transport- och kommunikationsverket och kommunen.

Eftersom tillsynsuppgiften har fördelats på flera myndigheter, föreskrivs det i 3 mom. om samarbetsskyldigheten för de myndigheter som nämns ovan. I praktiken innebär det i synnerhet koordinering och annan kontakt vid inspektionsverksamheten enligt 59 b §. Varje myndighet ska också direkt enligt 10 § i förvaltningslagen inom ramen för sin behörighet och i den omfattning ärendet kräver på andra myndigheters begäran bistå dessa i skötsel av en förvaltningsuppgift, och även i övrigt sträva efter att främja samarbetet mellan myndigheterna. Eftersom Transport- och kommunikationsverket inte har någon regional organisation, kommer den tillsyn det utför i stor utsträckning att baseras på uppgifter och kontakter från andra myndigheter och kunder.

I 4 mom. föreskrivs det om polisens roll vid tillsynen över de beslut om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster som meddelats med stöd av 58 §. Polisen ska övervaka beslut som fattas med stöd av 58 § med befogenheter enligt 59 c §, och i fråga om de andra paragraferna ger polisen på begäran handräckning till kommunen eller regionförvaltningsverket. Enligt 59 a § 1 mom. ska också kommunen och regionförvaltningsverket övervaka att beslut som fattats med stöd av 58 § iakttas. Eftersom polisen i praktiken rör sig bland människor och därför har möjlighet att direkt ingripa vid brott mot beslut som gäller offentliga tillställningar och allmänna sammankomster, är det motiverat att polisen har en tillsynsroll. Polisen ska övervaka att besluten iakttas i fråga om skyldigheter och begränsningar som gäller antalet personer samt upprätthållande av avstånd. Det föreskrivs om polisens befogenheter för tillsynen över sådana beslut i 59 c §, och om kommunens och regionförvaltningsverkets befogenheter i 59 b och 59 c §. I 59 c § föreskrivs det också om polisens handräckning till kommunen eller regionförvaltningsverket.

Avsikten är att vid en senare tidpunkt särskilt bereda bestämmelser som är i kraft tills vidare om tillsynen över iakttagandet av skyldigheter enligt denna lag samt myndighetsbeslut som fattas med stöd av den, i samband med andra ändringar i lagen om smittsamma sjukdomar som är avsedda att gälla tills vidare.

59 b §. Inspektioner. I paragrafen föreskrivs om regionförvaltningsverkets, kommunens och Transport- och kommunikationsverkets befogenhet att vidta inspektioner inom ramen för sin tillsyn.

I 2 mom. finns bestämmelser enligt etablerad lagstiftningspraxis om genomförandet av inspektioner och inspektörens befogenheter. I 2 mom. finns också en avgränsning enligt vilken inspektioner inte får förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur. Enligt 10 §

3 mom. i grundlagen kan genom lag föreskrivas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas. Med beaktande av arten hos de skyldigheter och begränsningar tillsynen gäller förutses inget behov att förrätta inspektioner i utrymmen som används för boende av permanent natur. Om en myndighet med stöd av någon annan lagstiftning förrättar en inspektion i utrymmen som används för boende av permanent natur innebär bestämmelsen i praktiken att verksamhet enligt denna lag inte får övervakas i samma sammanhang.

I 3 mom. hänvisas det i fråga om Transport- och kommunikationsverkets inspektionsrätt till 196 § i lagen om transportservice, och i fråga om rätt att få information till 197 § i den lagen.

I 4 mom. föreskrivs om situationer när en kommunal myndighet genomför tillsyn enligt denna lag inom ramen för sin tillsyn enligt någon annan lagstiftning. I 4 mom. finns bestämmelser om kommunala myndigheters befogenhet att vidta inspektioner som kompletterar 1 och 2 mom. I 59 d § föreskrivs om vilken myndighet som ansvarar för den kommunala tillsynen. Myndigheten är det organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, om inte kommunen beslutar något annat. Oavsett vilken eller vilka myndigheter som ansvarar för tillsynen i kommunen kan den kommunala hälsoskyddsmyndigheten och den kommunala livsmedelsmyndigheten övervaka att skyldigheter och begränsningar enligt lagen om smittsamma sjukdomar och beslut som fattats med stöd av den lagen iakttas i samband med sin tillsyn enligt hälsoskyddslagen eller livsmedelslagen. I synnerhet de kommunala myndigheterna övervakar samma aktörer som skyldigheterna och begränsningarna enligt denna lag berör. För en ändamålsenlig resursfördelning är det motiverat att de myndigheterna får fullgöra den tillsyn som enligt lagen om smittsamma sjukdomar ankommer på kommunen inom ramen för sin övriga tillsyn. Myndigheterna kan ge anmärkningar om brister och missförhållanden som de upptäcker samt ge annan motsvarande administrativ styrning och rådgivning. Det innebär inte egentliga förpliktande förelägganden eller andra tvångsmedel enligt 59 c §. I momentet ingår för tydlighetens skull en informativ hänvisning, enligt vilken bestämmelser om rätten för kommunens livsmedelstillsynsmyndighet och hälsoskyddsmyndighet att meddela förelägganden och tvångsmedel finns i 59 c och 59 d §. I bestämmelsen hänvisas det till att kommunen enligt det som beskrivs ovan får besluta att de myndigheterna också har rätt att utöva befogenheter enligt 59 c §. Enligt presumtionen i 59 d § utövas alltså de befogenheterna av det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar.

I 5 mom. föreskrivs det att den kommunala hälsoskyddsmyndigheten, livsmedelsmyndigheten eller någon annan behörig myndighet enligt 59 d § kan företa en inspektion på begäran av regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket. Eftersom det finns många tillsynsobjekt och regionförvaltningsverks och Transport- och kommunikationsverkets möjligheter att företa inspektioner är begränsade, bör inspektionsverksamheten sannolikt i betydande grad baseras på kommunernas inspektioner.

59 c §. Förelägganden och tvångsmedel. I paragrafen föreskrivs det om befogenheten att meddela förelägganden och tvångsmedel om brister eller missförhållanden uppdagas i fullgörandet av skyldigheterna eller iakttagandet av begränsningarna, samt om polisens befogenheter. Genom myndighetstillsyn och inspektioner kan man ingripa i situationer när en aktör själv inte ordnar sin verksamhet enligt de beslut som fattats med stöd av 58 d § så att närkontakt mellan kunder och deltagare kan undvikas. Om en aktör inte vet vilka åtgärder som anses tillräckliga, bör myndigheten enligt principerna om god förvaltning och förvaltningslagen genom anvisningar och handledning hjälpa aktören att uppfylla skyldigheten enligt beslutet. Enligt 8 § i förvaltningslagen ska myndigheten inom ramen för sin behörighet och enligt behov ge sina kunder råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende samt svara på frågor och förfrågningar som gäller uträttandet av ärenden.

Om inte myndighetens anvisningar och uppmaning att agera på ett visst sätt räcker till, kan myndigheten när den genomför tillsynen meddela ett individualiserat föreläggande för aktören att i fortsättningen ordna verksamheten i utrymmena i fråga så att det genom att det genom att i utrymmet eller en del av det begränsa antalet kunder, arrangera kundplatser eller utrymmen eller på något sätt faktiskt görs möjligt för kunde eller andra som deltar i verksamheten och sällskap att i enlighet med lagen undvika närkontakt sinsemellan. I 58 d § och i det ursprungliga myndighetsbeslutet anges flera möjligheter att uppfylla den skyldighet att undvika närkontakter som utgör en förutsättning för användning av utrymmena. Såväl i det ursprungliga beslutet som vid tillsynen åläggs aktören att använda vilken som helst metod som i just den verksamheten ger det önskade slutresultatet, det vill säga att det faktiskt görs möjligt för kunde eller andra som deltar i verksamheten och sällskap att i enlighet med lagen undvika närkontakt sinsemellan.

Eftersom en åtgärd som utgör en tillsynsmetod, såsom en eventuell begränsning av antalet kunder, inte får vara strängare än skyldigheten enligt den paragraf tillsynen gäller, det vill säga kravet att undvika närkontakt enligt 58 d §, får antalet kunder inte genom en tillsynsåtgärd direkt begränsas till en viss nivå.

Regionförvaltningsverkets, kommunens och Transport- och kommunikationsverkets bindande förelägganden och tvångsmedel enligt paragrafen kan föregås av att myndigheten redan har gett anmärkningar och annan administrativ styrning för korrigerande av uppdagade brister, men sådana icke-förpliktande åtgärder inte har lett till att bristerna har avhjälpats. Sådana föregående åtgärder är dock ingen förutsättning för utövning av befogenheter enligt paragrafen, utan befogenheterna kan utövas på det sätt bristernas eller missförhållandenas art och svårighetsgrad förutsätter. Dessutom bör det beaktas att eftersom besluten endast fattas för viss tid, för en månad åt gången, bör brister åtgärdas snabbt och effektivt om man vill säkerställa deras effekt under giltighetstiden.

Enligt 1 mom. har regionförvaltningsverket och kommunen befogenhet att meddela ett föreläggande om att bristerna eller missförhållandena ska avhjälpas i fråga om brott mot sådana nya bestämmelser som föreslås i denna proposition och som direkt med stöd av lag förpliktar aktörerna. Centralt i de bestämmelserna är hygienrutiner och skyldigheten att ge dem som vistas i utrymmena instruktioner om rutiner för att hindra smittspridning, samt rengöring av utrymmen och ytor. Eftersom de kommunala myndigheterna enbart till följd av det stora antalet tillsynsobjekt har bättre möjligheter att övervaka efterlevnaden av sådana förelägganden inom sitt område, kommer sannolikt i huvudsak kommunerna att utöva befogenheter enligt momentet. Dessutom kan de kommunala myndigheterna i samband med sin tillsyn meddela ett föreläggande enligt paragrafen om korrigerande av en brist i efterlevnaden i iakttagandet av ett beslut som fattats med stöd av 58 eller 58 d §. Eftersom också regionförvaltningsverket kan vidta en inspektion för att övervaka att ett beslut som det fattat iaktas, är det motiverat att också det kan meddela förelägganden för korrigerande av brister och missförhållanden vid iakttagandet av skyldigheter och begränsningar som baserar sig direkt på lagen.

Enligt 8 § 1 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar ska regionförvaltningsverket samordna och övervaka bekämpningen av smittsamma sjukdomar inom sitt område och bland annat övervaka att bekämpningen sker enligt bestämmelserna. I 59 a § 4 mom. föreskrivs det om samarbetskyldigheten för olika tillsynsmyndigheter. Regionförvaltningsverket ska samordna genomförandet av tillsynen enligt 59 a–59 c § också ur det perspektivet att regionförvaltningsverket och kommunerna inom dess område övervakar samma aktörer och de på det sätt som beskrivs ovan bägge har befogenheter att meddela förelägganden vid tillsynen enligt denna paragraf. Det är särskilt viktigt att fästa vikt vid att skyldigheter och begränsningar som fastställs med stöd av 58 och 58 d § eller som anges i lagen tolkas på ett enhetligt sätt.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om korrigering av brister eller missförhållanden som upptäckts vid iakttagandet av ett beslut som fattats med stöd av lagen. Regionförvaltningsverket föreslås vara behörigt att meddela ett föreläggande om att brister eller missförhållanden som upptäckts vid iakttagandet av ett beslut som fattats med stöd av 9 a § ska avhjälpas.

Enligt de paragrafer som nämns ovan och enligt 58 § som redan ingår i lagen kan såväl kommunen som regionförvaltningsverket besluta om begränsningar och förelägganden. Dessutom är Transport- och kommunikationsverket ensamt behörigt att fatta beslut om begränsning av antalet passagerare enligt 58 f §. I 2 mom. föreskrivs det om dessa myndigheters befogenhet att meddela ett föreläggande om att brister eller missförhållanden ska avhjälpas samt att brister eller missförhållanden som uppdagats i en plan som utarbetats med stöd av 58 h § ska avhjälpas. Bestämmelsen gör det möjligt för en myndighet att meddela ett föreläggande om att ett beslut av en annan myndighet ska iakttas, om den myndigheten inte enligt denna lag har befogenhet att övervaka verksamheten i fråga. Bestämmelsen syftar till ett ändamålsenligt resursutnyttjande. Om till exempel en kommunal myndighet vid sin tillsyn uppdagar brister såväl i iakttagandet av regionförvaltningsverkets som kommunens eller enderas beslut, kan den meddela ett föreläggande om att alla missförhållanden och brister ska avhjälpas.

I 3 mom. föreskrivs det om skyldigheten att när ett föreläggande meddelas lägga ut en tidsfrist inom vilken nödvändiga åtgärder ska vidtas.

I 4 mom. föreskrivs det om befogenheter om brister inte har korrigerats inom den utsatta tiden eller om skyldigheterna väsentligt har åsidosatts. Kommunen, regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket får med sin befogenhet enligt 1 och 2 mom. bestämma att verksamheten omedelbart ska avbrytas och att utrymmet ska hållas stängt för kunder högst en månad, om det är nödvändigt för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen. Beslutet ska omedelbart upphävas om det inte längre är nödvändigt för att hindra spridningen av coronavirussjukdomen.

Med tanke på bestämmelsens syfte är det framför allt fråga om att myndigheterna kan reagera effektivt om bestämmelser för att hindra spridningen av en smittsam sjukdom väsentligt åsidosätts. Det kan till exempel vara fråga om tydliga brott mot begränsningar, som yppar sig i form av trängsel bland kunder eller deltagare. Möjligheten att ingripa effektivt i verksamhet som strider mot skyldigheter och begränsningar behövs också för att såväl kunder och andra personer som vistas i utrymmena som verksamhetsutövarna bör kunna förutsätta att alla verksamhetsutövare iakttar restriktionerna på ett enhetligt och ansvarsfullt sätt. Vid nödvändighetsprövningen beaktas åsidosättandets art och konsekvenser för förhindrandet av den smittsamma sjukdomens spridning, och vid bedömningen beaktas alltså verksamhetens art och antalet personer som eventuellt utsatts för smitta. Ytterligare beaktas näringsidkarens tidigare verksamhet, till exempel uppenbar likgiltighet för tidigare utfärdade korrigeringssupplaneringar.

Möjligheten att bestämma att en verksamhet ska avbrytas gäller alla aktörer och utrymmen som omfattas av tillsynsbestämmelserna i 59 a–59 d §. Myndigheten kan inte meddela ett föreläggande om att ett religionssamfunds verksamhet ska avbrytas eller utrymmen stängas till den del utrymmena används för religionsutövning. Det vore problematiskt med avseende på religionsfriheten. Befogenheten föreslås inte heller omfatta utrymmen enligt beslut med stöd av 58 §. I fråga om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster har polisen befogenhet enligt 7 mom., eftersom regionförvaltningsverkets och kommunens tillsynsverksamhet inte är av en art som lämpar sig för tillsyn som kräver omedelbara reaktioner till exempel på kvällar och helger.

Bestämmelsen i 4 mom. om befogenhet att bestämma att verksamheten ska avbrytas eller utrymmena stängas omfattar inte beslut enligt 58 g § om temporär stängning av vissa utrymmen. Det beror på att själva besluten förutsätter att utrymmen stängs. Om ett beslut inte iakttas, kan polisen med stöd av 9 mom. ge handräckning för verkställigheten av ett sådant beslut.

I 5 mom. föreskrivs det om befogenheten att förstärka ett beslut som gäller fullgörande av en skyldighet med vite. Bestämmelser om vite finns i viteslagen (1113/1990).

I 6 mom. föreskrivs det om kommunens, regionförvaltningsverkets och Transport- och kommunikationsverkets skyldighet att meddela om de i samband med en inspektion eller i övrigt får kännedom om att en skyldighet eller begränsning som regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket har fastställt väsentligt har åsidosatts. Myndigheterna ska då bedöma om uppgifterna föranleder aktören att meddela förelägganden eller tvångsmedel enligt 59 c §. Om kommunen redan har meddelat ett föreläggande eller en tvångsåtgärd vid tillsynen över ett beslut av regionförvaltningsverket, får regionförvaltningsverket därmed kännedom om vilket slags förseelser tillsynsobjekten begår, och meddelandet möjliggör dess uppgift att samordna bekämpningen av smittsamma sjukdomar enligt 8 § 1 mom. Dessutom föreskrivs det om skyldigheten för Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården att underrätta kommunen eller regionförvaltningsverket om de får kännedom om att en aktör de övervakar, till exempel ett apotek, avsevärt bryter mot en skyldighet enligt 58 c eller 58 d §. Fimea kan få kännedom om en sådan sak till exempel i samband med en apoteksinspektion med beaktande av att Fimea övervakar efterlevnaden av beslut om begränsning av försäljningen av läkemedel som social- och hälsovårdsministeriet fattar med stöd av 19 a § i läkemedelslagen (395/1987). Ministeriet får fatta och har fattat sådana beslut med anledning av covid-19-epidemin.

Behandlingen av personuppgifter som ingår i uppgifterna grundar sig på artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen. I samband med motiveringen till 24 § beskrivs möjligheten enligt dataskyddsförordningen att utfärda nationella bestämmelser när behandlingen baseras på artikel 6.1 e. I fråga om uppgifter som hör till tillämpningsområdet för artikel 9 i dataskyddsförordningen grundar sig behandlingen på artikel 9.2 i. I samband med motiveringen till 24 § beskrivs skyddsåtgärderna i samband med behandlingen av personuppgifter. De skyddsåtgärderna tillämpas också på behandling av personuppgifter enligt denna paragraf.

I 7 mom. föreskrivs om polisens befogenhet att förhindra, avbryta eller avsluta en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst samt om en polismans befalla en folksamling att skingra sig eller flytta på sig, om en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst strider mot ett beslut som det kommunala organ som ansvarar för bekämpning av smittsamma sjukdomar eller regionförvaltningsverket fattat med stöd av 58 §. Beslutet kan till exempel beröra vissa regionala begränsningar i antalet personer som samlas för offentliga tillställningar eller allmänna sammankomster.

På polisens verksamhet tillämpas samma polisrättsliga principer enligt 1 kap. i polislagen som på annan polisverksamhet. Därför ska polisen i första hand genom råd och uppmaningar sträva efter att hindra, avbryta eller avsluta en offentlig tillställning eller allmän sammankomst.

Enligt momentet har en polisman också rätt att befälla en folksamling att skingra sig eller flytta på sig, om en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst strider mot ett beslut som fattats med stöd av 58 §. Att flytta en folksamling är ett lindrigare alternativ än att skingra den, och det kommer i fråga om den verksamhet som strider mot beslutet kan avlägsnas eller i tillräcklig mån begränsas om folksamlingen flyttar på sig enligt föreläggandet. I samband med föreläggandet att flytta på sig bör polismannen anvisa ett område eller en plats dit folksamlingen

kan flytta sig. Om folksamlingen eller åtminstone kärnan i den har en eller flera tydliga ledare, har polismannen skäl att försöka förhandla med ledaren om vart folksamlingen bör flytta sig och hur förflyttningen bör genomföras så att det inte leder till oroligheter. Föreläggandet att förflytta eller skingra sig bör ges tillräckligt hörbart och med tydlig innebörd. Om situationen medger, finns det skäl att upprepa föreläggandet.

Om folksamlingen inte iakttar befallningen att skingra sig eller flytta på sig, har en polisman rätt att med maktmedel skingra folksamlingen samt gripa personer som tredska. Om någon underlåter att iaktta ett föreläggande eller förbud som en polisman meddelar inom ramen för sin befogenhet för att fullgöra ett uppdrag, kan det vara fråga om tredska mot polis enligt 16 kap. 4 § i strafflagen. I fråga om tredska kan situationen lätt utvecklas så att verksamheten inte enbart berör tillämpningsområdet för lagen om smittsamma sjukdomar utan också riktar sig mot allmän ordning och säkerhet, och då tillämpas befogenheterna enligt 2 kap. i polislagen för att kontrollera folksamlingen.

Polisen ska i mån av möjlighet begränsa sina åtgärder till de personer vilkas beteende orsakar behovet att skingra eller flytta folksamlingen. Det har bland annat samband med om folksamlingen kan flyttas eller skingras genom påverkan mot folksamlingens kärna.

I 8 mom. hänvisas till 2 kap. 9 § i polislagen. Om en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst som avses i 8 mom. äventyrar allmän ordning och säkerhet eller utgör ett hinder för trafiken, tillämpas vid skingrandet av folksamlingen 2 kap. 9 § i polislagen. Om allmän ordning och säkerhet kan tryggas genom polisens åtgärder, innebär det ändå inte att grunden för uppgifter enligt lagen om smittsamma sjukdomar försvinner. Det bör bedömas i det enskilda fallet.

I 9 mom. föreskrivs om polisens handräckning till regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket. Det är fråga om polisens handräckning till en annan myndighet när polisen på begäran av en annan myndighet bistår vid fullgörandet av en uppgift som hör till den myndighetens befogenhet med användande av polisens befogenheter. På särskild begäran får polisen vid behov ge handräckning för tillsyn som ankommer på regionförvaltningsverket, kommunen eller Transport- och kommunikationsverket på det sätt som specificeras i paragrafen.

59 d §. Behörig kommunal myndighet. I 59 a–59 c § om tillsyn hänvisas det till "kommunen" som den instans som genomför tillsynen. I denna paragraf föreskrivs det närmare om vilken myndighet som är behörig i fråga om den kommunala tillsynen.

Inom kommunen finns aktörer som har uppgifter för bekämpning av smittsamma sjukdomar och tillsyn över olika aktörer. Det organ i kommunen som ansvarar för bekämpning av smittsamma sjukdomar har befogenhet att besluta om vissa begränsningar enligt 58 §, och det föreslås ha befogenhet att besluta om vissa begränsningar enligt 59 d och 58 g §. Enligt 9 § i lagen om smittsamma sjukdomar ska det i kommunen finnas en läkare som står i tjänsteförhållande till kommunen och ansvarar för smittsamma sjukdomar. Enligt 7 § i hälsoskyddslagen sköts de uppgifter som hör till det kommunala hälsoskyddet av en nämnd eller av något annat kollegialt organ som utses av kommunen (kommunal hälsoskyddsmyndighet). Enligt livsmedelslagen ska kommunen sköta livsmedelstillsynen inom sitt område (kommunal livsmedelstillsyn). I kommunen sköts de uppgifterna av en nämnd eller något annat kollegialt organ (kommunal tillsynsmyndighet).

I 1 mom. föreskrivs det att för kommunens tillsyn enligt 59 a § svarar det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar och utövar befogenheter enligt 59 b och 59 c §, om inte kommunen med stöd av kommunallagen (410/2015) beslutar något

annat. Förslaget grundar sig på att det organet fattar beslut enligt lagen om smittsamma sjukdomar. Avsikten är dock att i bestämmelsen också tillåta att kommunen ordnar tillsynsverksamheten på något ändamålsenligt sätt genom att delegera tillsynsbefogenheten eller en del av den, till exempel det praktiska genomförandet av inspektionsverksamheten, till någon annan myndighet, till exempel kommunens hälsoskydds- eller livsmedelstillsynsmyndigheter eller till exempel till dem bägge i fråga om den verksamhet de övervakar med stöd av hälsoskyddslagen och livsmedelslagen. Det kan också till exempel beslutas att de myndigheterna kan vidta en inspektion på begäran av det organ som ansvarar för bekämpning av smittsamma sjukdomar eller den läkare som ansvarar för smittsamma sjukdomar. Enligt 90 § i kommunallagen kan kommunen i förvaltningsstadgan utfärda behövliga bestämmelser bland annat om kommunens organ.

I 2 mom. föreskrivs det om möjligheten att överföra behörighet till en tjänsteinnehavare eller till en sektion i ett kommunalt organ. Kommunfullmäktige kan ge en myndighet som avses i 1 mom. rätt att överföra den behörighet som avses i 59 c § 1 och 2 mom. vidare till den läkare som ansvarar för smittsamma sjukdomar i kommunen, till någon annan tjänsteinnehavare i kommunen eller till en sektion i ett kommunalt organ. En kommun kan också avtala med en annan kommun eller samkommun om att en sådan befogenhet under tjänsteansvar anförtros en tjänsteinnehavare i en annan kommun eller samkommun. En samkommun kan ingå ett sådant avtal som avses ovan med en annan samkommun, om medlemskommunerna i samkommunen har gett sitt samtycke. Bestämmelsen baserar sig på 7 § i hälsoskyddslagen och 32 § i livsmedelslagen. Befogenheten att enligt 59 c § 5 mom. bestämma att en verksamhet omedelbart ska avbrytas och att utrymmet i fråga ska hållas stängt i högst en månad får dock inte överföras till en tjänsteinnehavare eller en sektion.

I 3 mom. föreskrivs det om rätten för olika kommunala myndigheter att trots sekretessbestämmelserna lämna de uppgifter som är nödvändiga för tillsynen till andra kommunala myndigheter som deltar i tillsynen. Behandlingen av personuppgifter som ingår i uppgifterna grundar sig på artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen. I samband med motiveringen till 24 § beskrivs möjligheten enligt dataskyddsförordningen att utfärda nationella bestämmelser när behandlingen baseras på artikel 6.1 c. I fråga om uppgifter som hör till tillämpningsområdet för artikel 9 i dataskyddsförordningen grundar sig behandlingen på artikel 9.2 i. I samband med motiveringen till 24 § beskrivs skyddsåtgärderna i samband med behandlingen av personuppgifter. De skyddsåtgärderna tillämpas också på behandling av personuppgifter enligt denna paragraf.

68 §. Omständigheterna under tiden i karantän och isolering. Till 2 mom. fogas formuleringar om platser för karantän och isolering. Karantän och isolering ska i första hand genomföras i samförstånd med personen i fråga i personens bostad det vill säga i hemmet, i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem, i en förläggning för asylsökande eller på någon annan plats som den som meddelat beslutet har godkänt och anvisat och där genomförandet av den vård som den insjuknade behöver kan säkerställas. Om beslutet om karantän eller isolering fattas oberoende av personens vilja, genomförs karantänen eller isoleringen i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande.

I en situation när ett beslut om karantän eller isolering berör en minderårig, bör utöver andra tillämpliga förpliktelser om grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter också barnets särskilda ställning samt flera skyldigheter enligt FN-konventionen om barnets rättigheter beaktas. När ett barn har försatts i karantän eller isolering, ska det samtidigt beslutas hur barnets välfärd och säkerhet ska skötas. När åtgärderna genomförs bör principerna för vårdnad om och gott bemötande av barn enligt 1 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt beaktas och

tillgodoseendet av barnets grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter tryggas så fullvärdigt som möjligt. Utöver bedömningen av sättet att genomföra beslutet om karantän eller isolering bör det säkerställas att barnet underrättas om situationen på ett sätt som hon eller han kan förstå.

Rätten till ett så normalt liv som möjligt på vårdplatsen utom hemmet och rätten att hålla kontakt med de anhöriga för ett barn som är placerat i en barnskyddsinstitution eller ett familjehem bör tryggas. I institutioner för barnskydd, där vård- och fostranspersonalen arbetar i tre skift, finns det skäl att tydligt ange vem inom institutionens vård- eller fostranspersonal som har denna uppgift. Om det är nödvändigt att isolera ett barn från de andra barnen i en enhet för vård utom hemmet i enlighet med 63 § i denna lag, bör den person som ansvarar för att isoleringen är förenlig med barnets bästa och säker under hela isoleringstiden övervaka barnets isolering genom att vistas i samma utrymme som barnet eller i dess omedelbara närhet så att han eller hon kan få kontakt med det isolerade barnet. Också barnet bör ha möjlighet att få kontakt med den person som ansvarar för barnets säkerhet. Barnets förhållanden under isoleringen bör ordnas så att barnet får tillräcklig omsorg och vård samt möjlighet att diskutera med den person som ansvarar för barnets välfärd och säkerhet.

Det föreslås att i 3 mom. utöver samkommunen för sjukvårdsdistriktet också kommunen nämns som en instans som ska se till att den förfogar över tillräckligt många lokaler som lämpar sig för karantän och isolering samt behövlig skyddsutrustning. Kommunerna och samkommunerna ska tillsammans uppskatta ett regionalt tillräckligt och ändamålsenligt antal karantän- och isoleringsplatser utifrån en medicinsk och epidemiologisk bedömning som beaktar olika scenarier. Kommunerna har redan i nuläget ordnat lämpliga utrymmen för karantän för personer som inte har någon bostad för karantäntiden; till exempel personer utan hemkommun i Finland.

79 a §. *Ersättning av kostnader till följd av beslut enligt 9 a §.* I 9 a § föreslås ingå en bestämmelse om regionförvaltningsverkets och social- och hälsovårdsministeriets befogenhet att fatta beslut om genomförandet av social- och hälsovårdstjänster med avvikelse från lagstiftningen om organiseringsansvaret för tjänsterna. Ytterligare föreskrivs i 9 a § om befogenheten att ålägga också en sådan privat serviceproducent som producerar tjänster enligt avtal för en offentlig instans med organiseringsansvar, i praktiken en kommun, en samkommun eller en statlig enhet, att producera tjänster på ett sätt som avviker från avtalet. I den nya 79 a § föreskrivs det om ersättning av kostnader till följd av beslut enligt 9 a §.

I 1 mom. föreskrivs om situationer när en annan kommuns patient till följd av ett beslut som fattats med stöd av 9 a § vårdas vid en kommuns eller samkommuns verksamhetsenhet. Enligt hänvisningsbestämmelsen tillämpas då 58 § i hälso- och sjukvårdslagen. Enligt 1 mom. i den paragrafen ska, om en sådan patient vårdas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som inte är invånare i den kommun som är huvudman för verksamhetsenheten eller i en kommun som är huvudman för samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt, den kommun eller samkommun som ansvarar för ordnandet av vård betala ersättning för vården, om inte något annat bestäms om ersättning av vårdkostnader någon annanstans. I 2 mom. i den paragrafen föreskrivs det att ersättningen ska basera sig på produktifieringen eller det produktpris som ligger till grund när verksamhetsenheten inom hälso- och sjukvården följer upp sin verksamhet eller när samkommunen fakturerar sina medlemskommuner. Från ersättningen avdras de klientavgifter som patienten har betalat för vården och övriga verksamhetsintäkter som serviceproducenten har fått i samband med vården. I 5 kap. i socialskyddslagen från 1982 (710/2982), som till denna del ännu tillämpas parallellt med den nya socialvårdslagen (1301/2014), föreskrivs det om kommuners ömsesidiga ersättningar i vissa fall, det vill säga i fråga om akut anstaltsvård (42 §) och om kostnaderna om en person är placerad långvarigt i familjevård, institutionsvård

eller boendetjänster utanför sin hemkommun (42 a och 42 b §). I stället för att tillämpa de paragraferna är det mer konsekvent att bestämmelser som motsvarar 58 § i hälso- och sjukvårdslagen tillämpas också på ersättning av kostnader till följd av beslut enligt 9 a §. Därför föreslås det att principerna enligt 58 § i hälso- och sjukvårdslagen ska tillämpas också när en invånare i en annan kommun eller en medlemskommun i en annan samkommun ges socialservice i en verksamhetsenhet inom socialvården för vilken en kommun eller samkommun är huvudman.

I 2 mom. föreskrivs det om ersättning för kostnader som orsakas en privat producent av social- och hälsovårdstjänster. Eftersom den privata serviceproduktionen påförs skyldigheter, ska den instans som har organiseringsansvaret ersätta de kostnader som orsakas en privat serviceproducent. Till den del kostnaderna uppkommit på grund av ett avtal mellan den som har organiseringsansvaret och den privata serviceproducenten betalar den som har organiseringsansvaret normalt för utförandet av de tjänsterna enligt vad som överenskommits i avtalet. Enligt bestämmelsens ordalydelse ska den som har organiseringsansvaret ersätta en privat serviceproducent för extra kostnader och andra direkta ekonomiska förluster som direkt orsakas av ett beslut enligt 9 a §. Om till exempel en enhet för socialvård till följd av ett beslut enligt 9 a § får klienter som inte omfattas av avtalet, ska den instans som har organiseringsansvaret ersätta serviceproducentens kostnader med stöd av momentet. Den som har organiseringsansvaret ska då för det första ersätta kostnaderna för tjänsteproduktionen, till exempel ökade löne- och utbildningskostnader för personalen samt inköp av utrustning och förnödenheter och kostnader för utrymmesarrangemang. Dessutom ersätts till exempel serviceproducentens uteblivna vinst om serviceproducenten kan påvisa förlust av klienter eller patienter till följd av beslutet, samt avtalsböter till följd av underlåtenhet att fullgöra det gällande avtalet. Extra kostnader och andra ekonomiska förluster som orsakats tjänsteleverantören ersätts till nettobelopp för att undvika överkompensation. Som faktorer som minskar ersättningen beaktas därför minskning av tjänsteleverantörens kostnader till följd av ett beslut enligt 9 a §.

I 3 mom. föreskrivs det om statlig ersättning till kommuner och samkommuner. Enligt momentet tillämpas 38 § i hälso- och sjukvårdslagen på statlig ersättning till kommuner och samkommuner för sådana betydande kostnader som de orsakas av ett beslut enligt 9 a § och av ersättningar som de med anledning av ett beslut enligt 9 a § betalar till privata serviceproducenter. Enligt 38 § 2 mom. i den hälso- och sjukvårdslagen kan staten medverka i upprätthållandet av den beredskap som behövs inom hälso- och sjukvården och i hanteringen av exceptionella situationer genom att finansiera sådan verksamhet som det av särskilda skäl är ändamålsenligt att finansiera med statsmedel. Befogenheterna enligt den föreslagna 9 a § ska komma i sista hand och bli tillämpliga endast om nödvändig serviceverksamhet inte kan tryggas med andra medel. I huvudsak kan det inte anses att beslut enligt 9 a § orsakar kommunerna och samkommunerna betydande merkostnader, eftersom det är fråga om organisering av lagstadgade uppgifter och statliga myndigheters styrning av den. Statlig styrning av kommuner och samkommuner kan till exempel bli aktuell i en situation när det är nödvändigt att göra betydande ändringar i verksamheten vid en kommuns verksamhetsenheter för social- och hälsovård och det medför betydande merkostnader antingen för en kommuns eller samkommuns egna verksamhetsenheter eller för en sådan verksamhetsenhet hos en privat serviceproducent vars kostnader kommunen eller samkommunen enligt momentets första sats är skyldig att ersätta. Principerna enligt 38 § i hälso- och sjukvårdslagen ska också tillämpas på socialvårdstjänster. Staten kan dessutom anvisa tilläggsfinansiering till kommunerna, oberoende av lagen om smittsamma sjukdomar.

89 §. Handräckning. Det föreslås att paragrafen ändras så att också Tullen nämns bland dem som kan lämna handräckning. Tullen lämna handräckning för att förhindra spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom till exempel på flygplatser, i hamnar och på andra gränsövergångsställen. För Tullens del är bestämmelsen en specialbestämmelse i förhållande till 100 § 1 mom. i tullagen där det föreskrivs om Tullens handräckning. I bestämmelsen ges Tullen prövningsrätt

i fråga om huruvida fullgörandet av andra viktiga uppgifter eventuellt äventyras. I sådana fall som avses i 89 § i lagen om smittsamma sjukdomar fattas beslutet om Tullens handräckning enligt 100 § 2 mom. i tullagen. Enligt den fattas beslut om att ge handräckning vid Tullen av chefen för den enhet inom Tullen som svarar för utförandet av handräckningsuppdraget och som avses i lagen om Tullens organisation (960/2012) eller chefen för den verksamhetsenhet som svarar för utförandet av handräckningsuppdraget. Beslut om att ge handräckning vid förundersökning och vid användning av tvångsmedel fattas av en anhållningsberättigad tullman.

Vidare föreslås det att paragrafen ändras så att Gränsbevakningsväsendets rätt att ge handräckning utvidgas jämfört med nuläget. Det föreslås att Gränsbevakningsväsendet ges rätt att ge handräckning till det organ i kommunen som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, den läkare i kommunen som ansvarar för smittsamma sjukdomar samt den läkare i samkommunen för sjukvårdsdistriktet som ansvarar för smittsamma sjukdomar. Enligt gällande lagstiftning får Gränsbevakningsväsendet endast ge handräckning till statliga myndigheter. En förutsättning för handräckning är fortfarande att handräckningen inte anses äventyra fullgörandet av de övriga viktiga uppgifter som föreskrivits för Gränsbevakningsväsendet. På beslutsfattandet om handräckning i Gränsbevakningsväsendet tillämpas fortfarande 77 § 3 mom. i gränsbevakningslagen, och på den territoriella inriktningen av gränsbevakningsväsendets verksamhet 4 § i gränsbevakningslagen. Det är motiverat för ett effektivt utnyttjande av myndigheternas resurser att Gränsbevakningsväsendet liksom till polisen, räddningsmyndigheterna, Tullen och Försvarsmakten också får ge handräckning till kommunala myndigheter.

91 §. Verkställighet av beslut. I paragrafen ingår en temporär hänvisning enligt vilken beslut enligt 9 a, 58 d, 58 f och 58 g § får verkställas genast även om de överklagas.

92 §. Skyndsam behandling. I paragrafen ändras ordet dagvård till småbarnspedagogik. Det föreslås att en motsvarande ändring görs i 57 §. I och med den nya lagen om småbarnspedagogik (540/2018) slopades termen dagvård.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I de föreslagna bestämmelserna föreskrivs det om möjligheten att utfärda bestämmelser genom förordning av statsrådet i 58 c § 8 och 9 mom., 58 e § 2 mom., 58 g § 8 mom. och 58 h § 4 mom.

I de föreslagna 58 c och 58 e § föreskrivs det om lagstadgade skyldigheterna att vidta åtgärder för att hindra spridning av smittsamma sjukdomar i fråga om hygien och transporttjänster för verksamhetsidkare och dem som ansvarar för administreringen av stationer, terminaler och andra jämförbara utrymmen. Det föreslås att närmare bestämmelser om uppfyllandet av skyldigheterna ska få utfärdas genom förordning av statsrådet.

I 58 g § föreskrivs det om myndigheternas befogenhet att fatta beslut om stängning av vissa utrymmen för kunder och deltagare. I 3 mom. föreskrivs det om vilka utrymmen ett beslut kan gälla. I 8 mom. föreslås ett bemyndigande att föreskriva närmare om utrymmena genom förordning av statsrådet.

I den föreslagna 58 h § föreskrivs det om aktörers skyldighet att utarbeta en plan för hur aktörerna avser att genomföra vissa skyldigheter enligt lagen eller de skyldigheter och begränsningar som anges i myndighetsbeslut. I 4 mom. föreslås ett bemyndigande att genom förordning utfärda närmare bestämmelser om innehållet i och utarbetandet av planen.

9 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt. Önskemålet om att propositionen ska behandlas i brådskanie ordning motiveras med att syftet med de föreslagna bestämmelserna att kontrollera covid-19-epidemin.

Paragraferna 9 a, 58 c-58g, 59 a-59 d och 79 a som uttryckligen berör covid-19-epidemin föreslås gälla till och med den 31 december 2021. Den föreslagna giltighetstiden motiveras med att det är svårt att i förväg bedöma hur covid-19-epidemin utvecklas och när den upphör. Såsom framgått under 2020, kan epidemin framskrida regionvis, så att antalet smittfall bland annat till följd av restriktioner kan börja minska vilket dock kan följas av en ny våg när antalet smittfall kan öka snabbt såsom under senare delen av november 2020. Lovande nyheter har hörts om de vaccin som utvecklats, men det är inte ännu känt hur länge det tar att få dem godkända av myndigheterna, göra dem tillgängliga för försäljning och genomföra en riksomfattande vaccinering. Det är inte heller känt hur och inom vilken tidsram en omfattande tillgång till vaccin inverkar på det fortsatta epidemiförloppet globalt och nationellt. De bestämmelser i lagförslaget som mest inverkar på de grundläggande fri- och rättigheterna, främst näringsfriheten, förutsätter myndighetsbeslut och en förutsättning för dem är att de nyckeltal för sjukdomens spridning som anges i paragraferna uppfylls. De bestämmelser som mest inverkar på näringsfriheten får alltså i praktiken inte tillämpas om sjukdomsläget förbättras nationellt eller regionalt, men kan åter tas i bruk om sjukdomsläget åter förvärras.

De andra författningsändringar som föreslås i propositionen föreslås gälla tills vidare.

10 Verkställighet och uppföljning

Avsikten är att följa verkställigheten av lagen och behoven av tilläggsanslag för myndigheterna till följd av den samt konsekvenserna för olika samhällssektorer inom ramen för det pågående arbetet för att hindra covid-19-epidemins spridning på statsrådets nivå.

11 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen bedöms få konsekvenser för myndigheternas uppgifter, men till följd av tidsramen för beredningen av propositionen har det inte varit möjligt att beakta dem i budgetpropositionen för 2021. Det är möjligt att återkomma till behov av anslag för myndigheternas uppgifter enligt propositionen i samband med behandlingen av tilläggsbudgeten våren 2021. I tilläggsbudgeterna för 2020 och budgeten för 2021 har redan beaktats anslagsökningar till följd av covid-19-epidemin bland annat för social- och hälsovårdsministeriet, Institutet för hälsa och välfärd, regionförvaltningsverken, polisen och kommunerna. I samband med tilläggsbudgetpropositionerna för nästa år är det viktigt att utöver för de ämbetsverk som nämns ovan också bedöma behoven av tilläggsanslag för kostnader till följd av propositionen för Transport- och kommunikationsverket och Ålands landskapsregering.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Allmänt

I denna proposition föreslås det att det föreskrivs om olika åtgärder för att hindra spridning av coronavirusepidemin. De föreslagna bestämmelsernas syfte är att hindra smittspridning, det vill säga att skydda människornas hälsa och i synnerhet de människor som har en förhöjd risk att

insjukna allvarligt till följd av coronavirussmitta, att skydda liv och att trygga social- och hälsovårdssystemets bärkraft så att människornas rätt till tillräcklig omsorg och tillräckliga social- och hälsovårdstjänster kan tillgodoses. De föreslagna bestämmelsernas syfte är också att bidra till fullgörandet av det allmänna skyddet att trygga genomförandet av de grundläggande och mänskliga fri- och rättigheterna. För att uppnå syftena innebär bestämmelserna ingrepp i eller tangering av vissa fri- och rättigheter som tryggas i grundlagen. Därför bör propositionen bedömas ur ett grundlagsperspektiv.

Särdragen hos och spridningen av sjukdomen covid-19 beskrivs i avsnitt 2.8. I nuläget finns det ingen tillräckligt tillförlitlig och effektiv vård för den infektion coronaviruset orsakar. Befolkningen är inte heller immun mot sjukdomen, och inget vaccin är ännu tillgängligt för hela befolkningen. Det är trots allt tydligt att infektionen är mycket farlig för en del av befolkningen. Behovet av sjukhusvård och intensivvård samt risken för dödsfall kan också beröra grundfriska personer oberoende av ålder. Till följd av dessa omständigheter är undvikandet av fysiska kontakter mellan människor och den dropp- och aerosolsmitta som då sker samt andra åtgärder för hälsosäkerhet och hygien fortfarande nödvändiga och det viktigaste sättet att hindra att viruset sprids och skydda sig mot sjukdomen.

I det rådande epidemiläget är såväl lagstiftaren som de beslutande myndigheterna tvungna att väga de grundläggande fri- och rättigheterna och sträva till ett sådant rättsläge att de grundläggande fri- och rättigheterna kan genomföras så fullvärdigt som möjligt. Begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna får endast genomföras under de allmänna villkoren för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de särskilda förutsättningar som gäller enskilda fri- och rättigheter. Väsentliga krav gäller föreskrivande i lag, exakthet och noga avgränsning, begränsningens godtagbarhet och proportionalitet i förhållande till det mål som eftersträvas, förbudet mot ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheternas kärnområde, tillräckliga rättsskyddsarrangemang samt iakttagandet av förpliktelser om mänskliga rättigheter.

De föreslagna bestämmelserna ger det allmänna möjlighet att fullgöra skyddet för befolkningens hälsa, men samtidigt är syftet att trygga genomförandet av näringsfriheten, religionsfriheten, egendomsskyddet samt mötes- och föreningsfriheten och de kulturella rättigheterna så fullvärdigt som möjligt.

Kravet på bestämmelser i lag och rättsskyddsgarantiernas tillräcklighet

Det föreslås bestämmelser i lag om grunderna för restriktionerna. För att se till att ett åläggande eller en restriktion är sakliga samt geografiskt och tidsmässigt proportionella föreslås det att myndigheten får fatta beslut i ärendet om förutsättningarna uppfylls. Det föreslås att kommunerna, regionförvaltningsverken, Transport- och kommunikationsverket och social- och hälsovårdsministeriet ges befogenhet att fatta temporära beslut om restriktioner på olika nivåer för att hindra coronavirussjukdomens spridning. Det föreslås inte att bestämmelserna om åtgärderna ska innefatta några särskilda bestämmelser om sökande av ändring, utan ändring i beslutet om åtgärderna ska sökas enligt 90 § i lagen om smittsamma sjukdomar det vill säga genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Beslut som fattas med stöd av de föreslagna bestämmelserna får överklagas i enlighet med 21 § i grundlagen. Högsta förvaltningsdomstolen sade i sitt utlåtande, att den inte har något att anmärka på till denna del och att de föreslagna bestämmelserna till denna del föreföll tydliga.

Grundlagsutskottet konstaterade (GrUU 6/2003 rd) under sin behandling av 14 § i den tidigare lagen om smittsamma sjukdomar som låg till grund för den gällande 58 §, och enligt vilken det

organ som i kommunen ansvarar för bekämpning av smittsamma sjukdomar inom sitt verksamhetsområde bland annat kan förordna om stängning av vissa utrymmen och förbjuda folksamlingar, att rättsskyddet hade ordnats på behörigt sätt när det fanns normal rätt att söka ändring i besluten.

Restriktionsgrundens godtagbarhet

Grunden för att begränsa en grundläggande fri- eller rättighet bör vara godtagbar med tanke på systemet med grundläggande fri- och rättigheter som helhet. Vid behandlingen av regeringens proposition med förslag till lag om temporär ändring av lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet (RP 25/2020 rd) har grundlagsutskottet konstaterat att bakom lagförslaget ligger mycket vägande skäl som berör de grundläggande fri- och rättigheterna. Grundlagsutskottet anser att upprätthållande av funktionsförmågan hos hälso- och sjukvårdssystemet under den pågående coronavirusepidemin är en synnerligen vägande grund med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna. Denna grund har samband med det allmännas skyldighet enligt 7 § 1 mom. i grundlagen att trygga vars och ens rätt till liv och att även under en pandemi tillförsäkra var och en tillräckliga hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa (19 § 3 mom. i grundlagen). En sådan grund berättigar enligt utskottet exceptionellt långtgående myndighetsåtgärder som också ingriper i människors grundläggande fri- och rättigheter (GrUB 7/2020 rd, s. 3, GrUB 2/2020 rd, s. 4). I grundlagsutskottets utlåtandepraxis har det dock betonats att en begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna inte kan vara ändamålsenlig och därmed nödvändig om det godtagbara syfte som utgör grunden för begränsningen inte ens i princip kan uppnås genom den (GrUU 20/2020 rd, GrUB 11/2020 rd, s. 5, se även GrUU 40/2017 rd, s. 4, GrUU 55/2016 rd, s. 4–5 och GrUU 5/2009 rd, s. 3/II).

Bedömningen av godtagbarheten har betydelse också med tanke på de internationella fördrag om mänskliga rättigheter som binder Finland. I artikel 12 i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-konventionen, FördrS 6/1976) föreskrivs det om rätten till hälsa och skyddet för den. Enligt den artikeln erkänner konventionsstaterna rätten för var och en att åtnjuta bästa möjliga fysiska och psykiska hälsa. I artikeln ingår en skyldighet att vidta åtgärder för att till fullo tillgodose den rätten. Särskilt nämns åtgärder som är nödvändiga för att förebygga, behandla och bekämpa smittsamma sjukdomar. Vidare innebär konventionen en skyldighet att tillförsäkra alla läkarvård och sjukhusvård i händelse av sjukdom.

Enligt en allmän kommentar som styr tolkningen av konventionen förpliktar rätten till hälsa det allmänna att bekämpa farliga smittsamma sjukdomar samt i synnerhet att vidta preventiva åtgärder på befolkningsnivå samt att upprätthålla och trygga en tillräcklig kapacitet i hälso- och sjukvården samt att skydda särskilda riskgrupper. Motsvarande rättigheter tryggas bland annat i FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) och i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 27/2016).

Syftet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är att befästa fulla och lika mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för personer med funktionsnedsättning. I vissa artiklar betonas dessutom sådana mänskliga rättigheter som anses särskilt betydande, såsom rätten till livet och rätten till hälsa. De rättigheternas betydelse betonas i avvägningen mellan olika grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter.

I artikel 12 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning föreskrivs det om rätten till liv. Samhället är skyldigt att vidta alla åtgärder som behövs för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får åtnjuta denna rätt på samma villkor som andra.

I artikel 25 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning föreskrivs det om rätten till hälsa. I artikeln förutsätts det å ena sidan att personer med funktionsnedsättning erbjuds samma utbud och kvalitet avseende hälso- och sjukvård som erbjuds andra och å andra sidan att behövliga hälso- och sjukvårdstjänster ska ordnas.

De föreslagna bestämmelsernas syfte har en direkt koppling till artikel 12 och 25 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I artikel 11 i konventionen förutsätts det att skydd för personer med funktionsnedsättning ska säkerställas i risksituationer. Grunderna för restriktionerna enligt den föreslagna lagen kan anses godtagbara i förhållande till förpliktelserna om mänskliga rättigheter enligt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Också skyldigheten för det allmänna att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses enligt 22 § i grundlagen stödjer den uppfattningen.

Restriktionsgrundernas godtagbarhet bör bedömas på ett jämlikt sätt för personer med funktionsnedsättning och andra. I vissa situationer kan dock konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning vara större än för andra, vilket bör beaktas vid bedömningen.

I fråga om äldre bör också artikel 11 i den europeiska sociala stadgan (44/1991) om rätten till skydd för den enskildes hälsa beaktas. Enligt den åtar sig parterna för att trygga den enskildes rätt till skydd för sin hälsa, antingen direkt eller i samarbete med offentliga eller privata organisationer, att vidta de åtgärder som är nödvändiga bl.a. för

1. att så långt som möjligt undanröja orsakerna till ohälsa,
2. att lämna råd och upplysningar för befrämjande av god hälsa och uppmuntran till personligt ansvarstagande i hälsofrågor,
3. att så långt som möjligt förebygga uppkomsten av epidemier, folksjukdomar och andra sjukdomar.

Näringsfriheten tryggas inte som sådan i Europeiska människorättskonventionen eller i människorättskonventionerna i FN:s regi. I artikel 23 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna ingår rätten att välja arbete. Näringsfriheten ingår i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Enligt artikel 16 ska näringsfriheten erkännas i enlighet med unionsrätten samt nationell lagstiftning och praxis. I artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europeiska människorättskonventionen skyddas egendomsskyddet, och det har ansetts att den också indirekt skyddar näringsverksamhet. Den rätten kan begränsas genom lag för att trygga allmänintresset. De internationella människorättsfördrag som binder Finland hindrar inte sådana begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna som föreslås. Ett syfte med successiva åtgärder är att bidra till att trygga näringsfriheten och upprätthålla sysselsättningen vid störningar under normala förhållanden.

I 11 § i grundlagen föreskrivs det om religions- och samvetsfrihet. Den bestämmelsen utgör grunden för all materiell lagstiftning om religions- och samvetsfrihet.

Bestämmelser om religions- och samvetsfrihet finns också i flera internationella fördrag om mänskliga rättigheter som Finland ratificerat. Till dem hör konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, det vill säga Europeiska människorättskonventionen (FördrS 19/1990), den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976), konventionen om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) och

den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976).

Det är motiverat att tolka bestämmelserna om grundläggande fri- och rättigheter på ett sätt som är kongruent med de mänskliga rättigheterna, så att endast sådana restriktioner som är godtagbara enligt berörda bestämmelser i en konvention om mänskliga rättigheter kan vara tillåtna grunder för begränsningar i motsvarande bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter. Enligt artikel 9.2 i Europeiska människorättskonventionen får friheten att utöva sin religion eller tro endast underkastas sådana begränsningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten, till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.

Utom att bestämmelser om begränsningar ska vara godtagbara ska de också förutsättas av ett vägande samhälleligt intresse. Grundläggande fri- och rättigheter ska alltså inte begränsas i onödan eller endast för säkerhets skull, även om en i och för sig godtagbar grund föreligger. De föreslagna bestämmelserna och det beslutsfattande myndigheterna ges rätt till baserar sig på den epidemiologiska lägesbilden, bedömningen av epidemiläget och annan sakkunskap som är tillgänglig i Finland och internationellt. Covid-19-epidemins förlopp kan inte modelleras på ett tillräckligt tillförlitligt sätt med traditionella epidemiologiska metoder, bland annat för att viruset är nytt. Den nationella och regionala helhetsbilden av epidemiläget följs varje vecka av den lägesbilda- och modelleringsgrupp för covid-19-epidemin som social- och hälsovårdsministeriet har tillsatt samt i statsrådets covid-19-koordinationsgrupp, och det rapporteras till regeringen minst varannan vecka. Trots att aktuella forskningsrön följs intensivt, måste beslut fattas utifrån de bästa möjliga sakkunnigbedömningarna, det vill säga i förväg. Till följd av virusets egenskaper bör åtgärderna fattas i förväg för att vara effektiva.

Ett visst mått av framförhållning möjliggör också sådana åtgärder som innebär små ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna och att skyldigheter och restriktioner skärps endast successivt när sjukdomsläget förutsätter det.

Lägesbilda- och modelleringsgruppen för covid-19-epidemin har delat in lägesbilden av epidemin i tre faser: utgångsnivån, accelerationsfasen och spridningsfasen. Klassificeringen av den regionala och nationella epidemiologiska läget baserar sig på en helhetsbedömning med hjälp av forskningsbaserade kvantitativa och kvalitativa kriterier samt med beaktande av förändringens riktning och hastighet och regionens befolkningsunderlag.

På epidemins grundnivå betonas hygienrekommendationer för hela befolkningen samt lokala och regionala myndighetsåtgärder som i synnerhet riktas till individer för att bryta smittkedjor. Syftet med sådana åtgärder är att förbli på grundnivån, där epidemin inte breder ut sig. Vid risk för en accelerationsfas bör utöver de åtgärder som nämns ovan nya åtgärder för att förhindra smittspridning kunna tas i bruk. Om det finns risk för att epidemin uppnår spridningsfasen trots alla skyddsåtgärder, är nödvändiga ytterligare åtgärder mer omfattande och striktare regionala och riksomfattande rekommendationer och restriktioner samt förberedelser för att öka vårdkapaciteten.

Proportionalitetskravet

Enligt 58 § i den gällande lagen om smittsamma sjukdomar kan vissa utrymmen som anges i lagen stängas samt allmänna sammankomster och offentliga tillställningar förbjudas om det är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom såsom covid-19.

Det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar eller regionförvaltningsverket fattar besluten. Det är fråga om en betydande möjlighet att ingripa dels i användningen av utrymmen hos verksamhetsenheter inom social- och hälsovården, läroanstalter och daghem och andra motsvarande utrymmen, dels i möjligheten att ordna enskilda tillställningar. Många av dem som nämns ovan kan vara och är också näringsverksamhet. Många tillställningar omfattas också av mötes- och föreningsfriheten. Bestämmelserna har också samband med egendomsskyddet. Av den totala volymen för kommunal och samkommunal social- och hälsovård, småbarnspedagogik och förundervisning stod privata verksamhetsenheter 2019 för en omsättning på 3,53 miljarder euro.²³

I 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar föreskrivs det om nödvändighetskriteriet för stängning av utrymmen och förbud mot tillställningar. Bestämmelserna berör utöver offentlig verksamhet och offentliga utrymmen också motsvarande privata verksamheter och utrymmen. Också olika slags tillställningar som kan förbjudas med stöd av den bestämmelsen kan vara offentliga eller privata och organiserade som näringsverksamhet eller på annat sätt. Myndigheternas befogenheter enligt den paragrafen omfattar stängning av utrymmen och förbud mot verksamhet som helhet. De föreslagna bestämmelserna är graderade från hygienkrav och upprätthållande av avstånd via skyldighet att undvika närkontakt till temporär total eller partiell stängning av verksamheter och utrymmen som anges i lagen för kunder och deltagare som sista utväg. De föreslagna bestämmelserna kan alltså betraktas som mer exakta och noggrannare avgränsade än den gällande 58 §. Graderingen av olika myndighetsåtgärder är ägnad att uppfylla kravet på proportionalitet i lagstiftningen. Jämfört med den gällande 58 § är dock en uttrycklig förutsättning för myndighetsåtgärder enligt respektive bestämmelse enligt förslaget att de tidigare åtgärderna inte längre är tillräckliga för att förhindra epidemins spridning, och att det är uppenbart när myndighetsbeslutet fattas och under hela dess giltighetstid.

I den gällande 58 § har det ställts upp som epidemiologisk förutsättning för beslutet att åtgärden är nödvändig för att förhindra spridningen av en allmänfarlig sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig sjukdom. Likaså knyts beslutsfattandet enligt de föreslagna bestämmelserna i fråga om temporär begränsning av användningen av utrymmen avsedda för kunder och deltagare för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (58 d §), temporär begränsning av antalet passagerare för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (58 f §) och temporär stängning av utrymmen för kunder och deltagare för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (58 g §) till en epidemiologisk nödvändighetsförutsättning. Jämfört med 58 §, som stiftats med grundlagsutskottets medverkan, anges exaktare och mer noggrant avgränsade randvillkor för bedömning av den epidemiologiska nödvändighetsförutsättningen genom att förutsättningar för tillämpningen som avser incidensen för sjukdomen covid-19 och det regionala sjukdomsläget tas in i bestämmelserna. Det föreslås att en skyldighet att undvika närkontakt (58 d §) ska kunna påföras, om incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under de senaste 14 dagarna per 100 000 invånare överskrider 25 och inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området. Motsvarande incidens för att kund- och deltagarutrymmen ska få stängas delvis eller helt föreslås vara 50 / 100 000. Under den senaste uppföljningsperioden på 14 dygn (16–29.11.2020) var incidensen av nya sjukdomsfall i förhållande till befolkningstalet 101 fall per 100 000 invånare. Under den föregående uppföljningsperioden på 14 dygn var incidensen 55 fall per 100 000 invånare.

²³ Statistikcentralens statistik Kommunekonomi.

Den aktuella bestämmelsen i lagen om smittsamma sjukdomar har stiftats 2016 med grundlagsutskottets medverkan. Grundlagsutskottet konstaterade i sitt utlåtande (GrUU 11/2016 rd) att lagförslaget i fråga om 58 § finns det skäl att precisera bestämmelsen så att de avsedda åtgärderna, när det är frågan om andra lokaler än offentliga lokaler, kopplas till exempel till nödvändigheten av att förhindra spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom. Social- och hälsovårdsutskottet gjorde en sådan precisering och sade i sitt betänkande (ShUB 24/2016 rd) att det med stöd av grundlagsutskottets utlåtande föreslås att 1 mom. preciseras så att bestämmelsen gäller stängning av de lokaler som nämns och förbud mot evenemang. Utifrån grundlagsutskottets utlåtande föreslog utskottet vidare att 1 och 2 mom. kompletteras med att åtgärderna måste vara nödvändiga för att förhindra spridningen av en smittsam sjukdom. Så skedde.

Bakgrunden till den gällande 58 § är 14 § i den tidigare lagen om smittsamma sjukdomar (583/1986), enligt vilken det organ som i kommunen ansvarar för bekämpning av smittsamma sjukdomar inom sitt verksamhetsområde bland annat kunde förordna om isolering av bostäder och vårdanstalter samt om stängning av läroanstalter och daghem ävensom förbjuda folksamlingar eller utfärda bestämmelser som begränsar sådana då allmänfarlig smittsam sjukdom som medför smittorisk har konstaterats eller med fog kan väntas yppa sig. Vid sin behandling av ändringen av 14 § sade grundlagsutskottet i sitt utlåtande 2003 (GrUU 6/2003 rd) att det, eftersom det allmänna enligt 19 § 3 mom. i grundlagen ska främja befolkningens hälsa, i de grundläggande fri- och rättigheterna finns tungt vägande godtagbara grunder för de föreslagna bestämmelserna om möjligheterna att begränsa individens grundläggande rättigheter för att förhindra smittsamma sjukdomar att spridas. Enligt grundlagsutskottet uppfyller lagstiftningen de krav på noggrann avgränsning och exakthet som grundlagsutskottet gått in för i sin praxis. Enligt grundlagsutskottet är regleringen inte heller ur ett proportionalitetsperspektiv olämplig med hänsyn till hur olika de smittsamma sjukdomarna är och den stora variationen mellan åtgärder som behövs för att hindra dem från att spridas. Efter normal rätt att söka ändring i besluten föreslogs, ansåg grundlagsutskottet att individens gavs ett fullgott rättsskydd. Till den delen påverkade bestämmelserna inte lagstiftningsordningen.

De föreslagna bestämmelserna, i vilka det är nödvändigt att göra inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna för att hindra att covid-19-epidemin sprids, är till centrala delar knutna till att proportionalitetskravet uppfylls. För att proportionalitetskravet ska uppfyllas har föreläggandet av skyldigheter och restriktioner gjorts successivt genom att det på det sätt som beskrivs ovan kopplas till epidemifasen i samhället. En skyldighet eller restriktion kan meddelas endast om spridningen av epidemin inte kan hindras med metoder som innebär mindre ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna. En utgångspunkt för bestämmelserna är också att de inte ska gå längre i förhållande till det rättsgoda som begränsas än vad som är motiverat med beaktande av vikten hos det intresse som ligger bakom begränsningen, i detta fall alla människors rätt till hälsa och i synnerhet deras som har en förhöjd risk att insjukna allvarligt till följd av coronavirussmitta, rätten till liv samt vars och ens rätt till oundgänglig omsorg och tillräckliga social- och hälsovårdstjänster.

I sina betänkanden under coronaepidemin har grundlagsutskottet betonat att sådana befogenheter som innebär minsta möjliga ingrepp i lagstiftningen under normala förhållanden och i de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUB 20/2020 GrUU 19/2020, GrUU 17/2020, GrUU 9/2020 rd).

I denna proposition föreslås i enlighet med den handlingsplan för social- och hälsovårdsministeriet som statsrådet godkänt i sitt principbeslut (handlingsplan för en hybridstrategi) åtgärder på olika nivåer som dimensioneras till det regionala och nationella epidemiologiska läget vid varje

given tidpunkt. Åtgärderna bör vara epidemiologiskt motiverade, och till följd av virusets egenskaper bör åtgärderna fattas i förväg för att smittspridningen ska kunna hindras effektivt.²⁴

Vid bedömningen av bestämmelsernas proportionalitet är den föreslagna graderingen enligt det regionala sjukdomsläget central. Striktare myndighetsåtgärder tas i bruk först när lindrigare bekämpningsåtgärder eller åtgärder som aktörerna vidtar på eget initiativ inte längre räcker till för att förhindra epidemins spridning.

De föreslagna hygienkraven (58 c och 58 e §) är nationellt i kraft direkt med stöd av lag under den tid lagen är i kraft. Med beaktande av att lagens giltighetstid är knuten till den epidemiologiska bedömningen av epidemins varaktighet och att de föreslagna hygienåtgärderna kan anses möjliga att genomföra med ganska små insatser och endast i någon mån mer omfattande än de hygienåtgärder som annars gäller kan de föreslagna bestämmelserna till denna del betraktas som proportionella i förhållande till syftet att hindra att epidemin sprids. Enligt nuvarande epidemiologiska forskningsrön om sjukdomens spridning kan dessutom en förvärring av sjukdomsläget hindras genom hygienåtgärder, vilket bidrar till att undvika striktare skyldigheter och restriktioner. I det rådande läget kan de bestämmelserna alltså anses förenliga förutom med skyddet för människornas hälsa också med samhällets allmänna intresse samt delvis också med de aktörers intresse till vilka skyldigheterna riktas.

Bland annat i fråga om småbarnspedagogik och läroanstalter bör verksamhetens särdrag beaktas. I sådan verksamhet deltar också mycket små barn vilkas oundgängliga omsorg till exempel förutsätter närkontakt mellan barnet och läraren i småbarnspedagogiken. Propositionens förhållande till de kulturella rättigheterna beskrivs närmare nedan. Ofta förutsätter också vård av, omsorg om och assistans till äldre och personer med funktionsnedsättning närkontakt.

Om det är uppenbart att hygienåtgärderna inte är tillräckliga och att det är nödvändigt för att hindra att epidemin sprids, kan genom ett myndighetsbeslut ett föreläggande meddelas att ordna verksamheten så att ingen närkontakt mellan människor uppkommer (58 d §). Målet med dessa bestämmelser är att göra det möjligt för näringsverksamhet och annan verksamhet att fortsätta på ett tryggt sätt. Föreläggandet kan tillämpas i epidemins accelerationsfas. Om risk för en sådan föreligger, bör bland annat de riktade åtgärderna för att förhindra smittspridning enligt lagen om smittsamma sjukdomar effektivteras. Bestämmelsernas förhållande till näringsfriheten, mötes- och föreningsfriheten, religionsfriheten, egendomsskyddet och det allmännas skyldighet att främja sysselsättningen beskrivs närmare nedan. För bedömningen av bestämmelsernas proportionalitet har det betydelse att en aktör själv kan planera vilka metoder som bäst passar den egna verksamheten, men aktörerna har ändå vid behov rätt till handledning av myndigheterna enligt principerna för god förvaltning för att uppfylla skyldigheten på behörigt sätt.

Uttryckligen för bedömningen av proportionaliteten i de åtgärder som föreslås tas in i lagstiftningen har också jämlikheten mellan aktörerna betydelse. Genom de nödvändiga myndighetsbeslut som med stöd av de föreslagna bestämmelserna fattas när det regionala sjukdomsläget kräver det och genom tillsynen över dem kan en jämlik ställning för aktörerna säkerställas så att åtgärderna inte blir beroende av rekommendationer.

Om tecknen på en nära förestående spridningsfas ökar trots alla skyddsåtgärder, inkluderar de nödvändiga tilläggsåtgärderna enligt hybridstrategin mer omfattande och striktare regionala och

²⁴ SHM publikation 2020:26: Handlingsplan för genomförande av rekommendationerna och begränsningarna enligt hybridstrategin efter den första fasen av covid-19-epidemin (nedan handlingsplanen för hybridstrategin). <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162421> s. 10.

riksomfattande rekommendationer och restriktioner samt förberedelser för att öka vårdkapaciteten. Den föreslagna bestämmelsen om temporär stängning av kund- och deltagarutrymmen för kunder eller dem som deltar i verksamheten kan då bli aktuell som en sistahandsåtgärd (58 g §).²⁵

Vår kunskap om covid-19-epidemins sjukdomsbild och spridning och om effektiva bekämpningsmetoder förändras snabbt. Osäkerheten och riskerna bör rättsligt sett beaktas också när begränsningar övervägs i förväg, vilket som ovan konstateras är viktigt också för att minimera restriktionernas negativa konsekvenser. De föreslagna graderade bestämmelserna som går från lindrigare till kraftigare restriktioner gör det möjligt för myndigheterna att vidta åtgärder för att hindra spridningen av epidemin när de är nödvändiga till följd av sjukdomsläget i respektive region. Åtgärderna kan riktas till de verksamheter och utrymmen som enligt nuvarande sakkunskap är viktigast för att förhindra spridning av covid-19-epidemin. Sjukdomens spridningssätt beskrivs i avsnitt 2.8. Sjukdomen sprids i närkontakt mellan människor oberoende av verksamhetens form eller typ.

I handlingsplanen för hybridstrategin beskrivs prognostiseringens rättsliga utgångspunkter på följande sätt: I 19 § 3 mom. i grundlagen föreskrivs om det allmännas skyldighet att tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa, och de skyldigheterna bidrar till genomförandet av det allmännas handlingsskyldighet med avseende på rätten till liv enligt 7 § i grundlagen och bland annat rätten till hälsa och skydd av den enligt den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt motsvarande rättigheter bland annat enligt konventionen om barnets rättigheter. Enligt grundlagsutskottets praxis utgör de också vägande skäl för att inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna. Rätten till en sund och trygg miljö enligt 20 § i grundlagen och det allmännas skyldighet att främja den får allt större vikt. Kravet på hälsosam verksamhet ska förstås i vid mening. Människornas livsmiljö bör vara livsduglig på det sättet att dess tillstånd inte direkt eller indirekt innebär risk för att människor ska insjukna. På epidemins grundnivå enligt hybridstrategin betonas en sund miljö enligt 20 § i grundlagen vid sidan av riktade åtgärder enligt lagen om smittsamma sjukdomar och allmänna hygienåtgärder.

Effekterna av åtgärder för att förhindra spridningen av coronavirusepidemin kan förbli otillräckliga eller den önskade effekten kan helt utebli, om de börjar genomföras alltför sent. Coronavirussjukdomen sprids såväl geografiskt som tidsmässigt på oförutsägbara sätt, och kunskap om spridningssätten fås i ett väldigt sent skede. Effektiva åtgärder i syfte att påverka spridningen gör endast nytta om de har genomförts med framförhållning i tillräcklig omfattning. En tillräcklig framförhållning och omfattning i åtgärderna är nödvändiga för att syftet ska uppnås. I synnerhet ur riskgruppernas perspektiv har förutsebara och tillräckligt omfattande åtgärder stor betydelse.

Förbudet mot ingrepp i kärnområdet

De föreslagna skyldigheterna och restriktionerna omfattar till exempel inte kärnområdet för näringsfriheten eller mötes- och föreningsfriheten på ett sådant sätt som tillintetgör de grundläggande fri- och rättigheternas kärninnehåll. Hygienkraven omfattar verksamhet som näringsidkare och andra aktörer ordnar medan lagen är i kraft. Om sjukdomsläget förvärras och i praktiken uppnår accelerationsfasen, kan det genom myndighetsbeslut bestämmas att verksamheten ska ordnas så att närkontakt kan undvikas. Endast om det är uppenbart att de åtgärderna inte är

²⁵ Handlingsplanen för hybridstrategin (s. 11.)

tillräckliga för att hindra att en exceptionell epidemi sprids, får kunder eller deltagare i verksamhet förbjudas att använda utrymmen för kunder eller deltagare för viss tid.

Enligt regeringens bedömning kränker den sistahandsåtgärden inte kärnområdet i de grundläggande fri- och rättigheter som nämns ovan. Åtgärdernas syfte är att skydda liv och hälsa.

Skyddet för liv och hälsa samt rätten till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster

De föreslagna bestämmelsernas syfte är att skydda tillgodoseendet av följande rättsgoda som tryggas i grundlagen: allas rätt till liv och personlig trygghet enligt 7 § 1 mom. i grundlagen, de kulturella rättigheterna enligt 16 § i grundlagen, rätten till oundgänglig omsorg enligt 19 § 1 mom. i grundlagen samt rätten till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster och det allmänna skyldighet att främja befolkningens hälsa enligt 19 § 3 mom. i grundlagen. Enligt 20 § 2 mom. i grundlagen ska dessutom det allmänna verka för att alla tillförsäkras en sund miljö, och enligt den allmänna bestämmelsen i 22 § ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Skyldigheternas och restriktionernas statsförfattningsrättsliga syfte är att trygga tillgodoseendet av de rättsgoda som nämns ovan.

På det sätt som anges i handlingsplanen för hybridstrategin (s. 14) får rätten till en sund och trygg miljö enligt 20 § i grundlagen och det allmänna skyldighet att främja den allt större vikt. På epidemins grundnivå betonas rätten till en sund miljö vid sidan av riktade åtgärder enligt lagen om smittsamma sjukdomar och allmänna hygienåtgärder.

Konventionen om barnets rättigheter

Barn har samma grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter som vuxna. Det allmänna skall se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses (GrL 22 §). All utövning av offentlig makt skall bygga på lag. I all offentlig verksamhet skall lag noggrant iakttas (GrL 2 § 3 mom.).

FN:s konvention om barnets rättigheter (konventionen om barnets rättigheter, KBR) är en människorättskonvention som berör barn och binder stater, som är i kraft som lag) FördrS 59–60/1991). KBR trädde i kraft som lag i Finland den 20 juli 1991 (1129/1991). Nationell lagstiftning bör tolkas mot bakgrund av KBR, och konventionen är alltså direkt tillämplig.

KBR gäller alla som inte fyllt 18 år. Konventionens syfte är att trygga barnets rätt grundläggande förutsättningar för ett gott liv och en god uppväxt. I konventionen ingår fyra viktiga allmänna principer: barnets bästa (artikel 3.1), barnets rätt att få sina åsikter beaktade (artikel 12), förbud mot diskriminering (artikel 2) och barnets rätt till livet, överlevnad och utveckling (artikel 6). De allmänna principerna är beaktas också vid tolkningen av andra rättigheter enligt konventionen, och det finns skäl att tolka skyldigheterna enligt konventionen som en helhet.

Ordnandet av social- och hälsovårdstjänster har stor betydelse för fullgörandet av skyldigheterna enligt KBR. Enligt artikel 3.1 ska barnets bästa primärt beaktas i alla åtgärder som berör barnet i offentlig eller privat socialvård, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Enligt artikel 3.2 åtar sig konventionsstaterna att Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har juridiskt ansvar för barnet. För detta ändamål ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder. Enligt artikel 3.3 ska kon-

ventionsstaterna säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för omvårdnad eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal och lämplighet samt behörig tillsyn. Barnets bästa ska beaktas i fråga om det enskilda barnet i varje enskilt fall och varje situation också när bestämmelser tillämpas. I konventionen om barnets rättigheter åläggs fördragsstaterna att tillförsäkra barnet rätten att få sin åsikt beaktad och att delta i beslutsfattandet som gäller barnet självt (artikel 12).

Det allmännas organiseringsansvar är också viktigt till exempel för att tillförsäkra barnet rätten till bästa möjliga hälsa (artikel 24) och den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling (artikel 27). I konventionen fästs också särskild vikt vid ställningen för barn som av olika skäl är i en sårbar position, till exempel rättigheter för barn med funktionsnedsättning enligt artikel 23 samt rättigheter för barn som tillhör minoritetsgrupper enligt artikel 30. Enligt artikel 23 i konventionen bör särskilda behov hos barn med funktionsnedsättning beaktas och de bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv.

Vid tolkningen och tillämpningen av alla konventionspunkter bör konventionens fyra bärande principer beaktas, det vill säga icke-diskriminering, företräder för barnets bästa, barnets rätt till utveckling och barnets delaktighet. Därför är det också väsentligt att säkerställa att social- och hälsovårdstjänster är jämlikt tillgängliga för alla barn.

I artikel 15 i konventionen erkänns barnets rätt att organisera sig och verka i föreningar. Enligt artikel 15.1 erkänner konventionsstaterna barnets rätt till föreningsfrihet och till fredliga sammankomster. Enligt artikel 15.2 får utövandet av dessa rättigheter inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till den nationella säkerheten eller den allmänna säkerheten, rättsordningens grunder (ordre public), skyddet av folkhälsan eller den allmänna moralen eller skyddet av andra personers fri- och rättigheter.

Enligt artikel 20 i konventionen har ett barn som inte kan leva med sin familj rätt till särskilt skydd och stöd från statens sida, och alternativ omvårdnad för sådana barn ska säkerställas i enlighet med den nationella lagstiftningen. Enligt artikel 20.3 kan omvårdnaden vid behov innefatta placering i lämpliga institutioner för omvårdnad av barn.

Enligt artikel 31.1 i konventionen erkänner konventionsstaterna barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder och rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Enligt artikel 31.2 ska konventionsstaterna respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreations och fritidsverksamhet.

I artikel 28 erkänns barnets rätt till utbildning.

De kulturella rättigheterna samt de föreslagna bestämmelserna om småbarnspedagogik och läroanstalter

Enligt artikel 27 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har var och en rätt att fritt delta i samhällets kulturella liv, att njuta av konst samt att få ta del av vetenskapens framsteg och dess förmåner. I artikel 15 i ESK-konventionen tillförsäkras var och en rätten att ta del i kulturlivet. I artikel 31 i konventionen om barnets rättigheter tryggas denna rättighet särskilt för barn, i artikel 30 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar för dem och i artikel 23 i Europeiska sociala stadgan (FördrS 80/2002) för äldre.

Enligt 16 § 1 mom. i grundlagen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. I sådana lägen som coronavirusepidemin betonas också jämlikhetskravet enligt 6 § i grundlagen. Rätten till grundläggande utbildning utgör en subjektiv rättighet (RP 309/1993 rd, s. 19), vilket innebär en individuell rättighet som omedelbart ska tillgodoses. Syftet med att ta in en skyldighet att tillämpa hygienrutiner i lagen om smittsamma sjukdomar är att säkerställa ett tryggt ordnande av grundläggande utbildning, småbarnspedagogik och annan undervisning med beaktande av verksamhetens särdrag såsom i synnerhet små barns behov av omsorg där det i praktiken inte är möjligt att undvika närkontakt mellan barnet och den vuxna som vårdar barnet.

Bestämmelsen bidrar också till genomförandet av rätten till annan än grundläggande utbildning samt att utveckla sig själv enligt 16 § 2 mom. i grundlagen. Bestämmelsen i 16 § 2 mom. i grundlagen omfattar annan utbildning än grundläggande utbildning som avses i 1 mom., med andra ord allt från utbildning på andra stadiet till högre utbildning vid universitet och vuxenutbildning (RP 309/1993 rd, s. 64). Enligt 16 § 2 mom. i grundlagen ska det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv.

Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Enligt förarbetena till grundlagen avser denna skyldighet utöver det formella rättsskyddet också ett materiellt tryggnad av de grundläggande fri- och rättigheterna, som det allmänna kan fullgöra till exempel genom att stifta lagar som tryggar och preciserar utövandet av de grundläggande fri- och rättigheterna samt genom att rikta sina finansiella resurser. I bestämmelsen definieras inte vilka metoder det allmänna ska tillämpa för att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna. Utifrån det som sägs ovan ska det allmänna bland annat se till att bibliotekens, museernas och konstinrättningarnas tjänster är tillgängliga genom lagstiftning och genom att rikta finansiella resurser.

Det allmänna ska också stödja möjligheterna för familjer och andra som svarar för omsorgen om barn att trygga barnets välfärd och individuella uppväxt. Enligt grundlagsutskottet (GrUU 17/2018 rd) fullgör det allmänna genom att ordna småbarnspedagogisk verksamhet sin skyldighet enligt 16 § 2 mom. i grundlagen att säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet och enligt sin förmåga och sina särskilda behov även få annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. Bestämmelserna om småbarnspedagogik ska primärt bedömas som socialvård enligt 19 § 3 mom. i grundlagen.

Kommunal självstyrelse

Enligt 121 § i grundlagen ska kommunernas förvaltning grunda sig på självstyrelse för kommunens invånare, och bestämmelser om de allmänna grunderna för kommunernas förvaltning och om uppgifter som åläggs kommunerna utfärdas genom lag. Denna kommunala självstyrelse bör beaktas i synnerhet i fråga om den föreslagna 9 a § i lagen om smittsamma sjukdomar, som gäller utvidgning av kommunernas och samkommunernas social- och hälsovårdsverksamhet.

Till den delen kan det konstateras att regionförvaltningsverkens och i sista hand social- och hälsovårdsministeriets befogenhet att styra social- och hälsovårdens verksamhet enligt den föreslagna paragrafen är betydligt mer begränsad och noggrannare avgränsad än befogenheten enligt 86 § i beredskapslagen. Befogenheten enligt den föreslagna paragrafen får alltså endast utövas när det inte är möjligt att genom annan myndighetsstyrning enligt gällande lagstiftning i tillräcklig grad säkerställa nödvändiga ändringar i social- och hälsovårdens verksamhet för att hindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom.

Social- och hälsovårdstjänster hör till kommunernas lagstadgade uppgifter till vilka mer långtgående styrning får riktas än till uppgifter som hör till kommunens allmänna kompetens. I de föreslagna bestämmelserna är det fråga om precisering av kommunernas lagstadgade uppgifter, inte om nya uppgifter. Genom förslaget äventyras inte kommunernas ekonomiska förutsättningar att klara av sina uppgifter, med beaktande av möjligheten för kommunerna att i enlighet med 38 § i hälso- och sjukvårdslagen få ersättning av staten för betydande kostnader som de orsakas för tillämpningen av 9 a §. Sättet att genomföra social- och hälsovårdstjänster kan inte heller anses höra till den kommunala förvaltningens viktigaste särdrag eller till kärnområdet för den kommunala självstyrelsen. Eftersom de föreslagna bestämmelserna behövs för att trygga människornas grundläggande rätt till liv och hälsa, kan de inte betraktas som problematiska ur den kommunala självstyrelsens perspektiv.

Den kommunala självstyrelsen bör också beaktas också i fråga om de andra nya bestämmelser som föreslås i lagen om smittsamma sjukdomar, i synnerhet 58 c, 58 d, 58 g och 58 h § samt 59 a–59 d § om begränsningsåtgärder som kommunerna genomför samt tillsyns- och inspektionsuppgifter i samband med dem. Enligt den gällande 9 § 1 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar ska kommunerna på sina områden organisera bekämpningen av smittsamma sjukdomar enligt denna lag som en del av folkhälsoarbetet på det sätt som föreskrivs i folkhälsolagen (66/1972), hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) och i lagen om smittsamma sjukdomar. Bekämpande av smittsamma sjukdomar omfattar i denna lag förebyggande, tidigt konstaterande och uppföljning av smittsamma sjukdomar, behövliga åtgärder för utredning eller bekämpning av epidemier samt undersökning, vård och medicinsk rehabilitering av den som insjuknat eller misstänks ha insjuknat i en smittsam sjukdom samt bekämpning av vårdrelaterade infektioner. I de nya bestämmelser som föreslås fogas till lagen preciseras kommunernas uppgifter enligt gällande lag som behövs för utredning eller bekämpning av epidemier. I 59 a–59 d § föreslås nya uttryckliga bestämmelser om tillsynsbefogenheter. De nya skyldigheterna och befogenheterna berör sättet att organisera bekämpningsuppgiften genom exakta och noga avgränsade bestämmelser i lag, och uppgiften är alltså inte egentligen ny. Det tilläggsarbete och de extra kostnader dessa bestämmelser medför för kommunerna i stor utsträckning beror på hur epidemiläget utvecklas och i vilken utsträckning kommunerna åsamkas åtgärder för bedömning av epidemin och tillsyns- och inspektionsuppgifter som har samband med dem. I varje fall kan det uppskattas att de i huvudsak kan genomföras inom ramen för kommunernas nuvarande resurser och organisationsstruktur. De föreslagna bestämmelserna kan inte antas medföra så betydande merarbete eller extra kostnader för kommunerna, att det inverkar på den kommunala självstyrelsen. Dessutom bör den tilläggsfinansiering beaktas som redan under innevarande år har beviljats och eventuellt kommer att beviljas kommunerna. Bestämmelserna gör det också möjligt för varje kommun att organisera sin förvaltning på ett ändamålsenligt sätt (59 d §).

Om begränsningen av näringsfriheten och egendomsskyddet samt om skyldigheten att främja sysselsättningen

De skyldigheter och restriktioner som föreslås i propositionen som riktas till kundutrymmen och som används för annan näringsverksamhet än förplägnadsrörelser innebär ingrepp i näringsfriheten som tryggas i 18 § i grundlagen. Förslagen kan också anses få konsekvenser för egendomsskyddet som tryggas i 15 § i grundlagen.

I 15 § 1 mom. i grundlagen ingår en allmän bestämmelse om egendomsskyddet, och begränsningar i ägarens rätt att använda och råda över sin egendom bedöms utifrån den. Avtalsfriheten tryggas inte uttryckligen i grundlagen, men också den skyddas delvis genom bestämmelsen om egendomsskyddet (RP 309/1993 rd, s. 62). Utskottet har i sin vedertagna praxis ansett att egen-

domsskyddet också gäller avtalsförhållandens fortbestånd, låt vara att förbudet mot att retroaktivt göra ingrepp i avtalsförhållanden inte är en absolut regel (GrUU 10/2008 rd, s. 2, GrUU 63/2002 rd, s. 2, GrUU 48/1998 rd, s. 2 och GrUU 37/1998 rd, s. 2). Tanken bakom skyddet för förmögenhetsrättsliga rättshandlingars fortbestånd är att rättssubjekten har berättigade förväntningar på skydd i ekonomiska frågor (se t.ex. GrUU 42/2006 rd, s. 4/I, GrUU 21/2004 rd, s. 3/I, GrUU 33/2002 rd, s. 3/I). Skyddet för berättigade förväntningar har i utskottets praxis ansetts omfatta rätten att lita på att lagstiftningen om de rättigheter och skyldigheter som är viktiga för avtalsförhållandet består och att denna typ av frågor inte kan regleras på ett sätt som i oskäligt hög grad försämrar parternas rättsliga ställning (GrUU 42/2006 rd, s. 4/I och GrUU 21/2004 rd, s. 3/I). Det är viktigt att lagstiftning som gör intrång på egendomsskyddet bör bedömas utifrån de allmänna villkoren för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 5/2002 rd, s. 2). Utskottet har bedömt också denna typ av lagstiftning som ingriper i egendomsskyddet mot de allmänna villkoren för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna, som att lagstiftningen ska ha ett godtagbart syfte och vara proportionerlig (se sammanfattningsvis GrUU 36/2010 rd, s. 2). Grundlagsutskottet har bedömt tidigare genomförda ändringar i social- och hälsovårdens servicestruktur, som har medfört ett behov att eventuellt göra en ny bedömning av tidigare gjorda avtalsarrangemang också med privata serviceproducenter (GrUU 30/2016 rd, s. 3–4 och GrUU 57/2017 rd, s. 2–3).

Olika begränsningar i ägarens rätt att använda och råda över sin egendom bedöms utifrån den. I sina utlåtanden har grundlagsutskottet konstaterat att egendom inte i grundlagen skyddas mot alla användningsbegränsningar, och att ägarens rättigheter kan begränsas genom lagstiftning som uppfyller de allmänna villkoren för lagar som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUB 25/1994 rd). Enligt grundlagsutskottets etablerade praxis kan en lag som inte kränker ägarens rätt till normal, skälig och rationell användning av sin egendom stiftas i vanlig lagstiftningsordning (GrUU 1/1996 rd). Med tanke på de allmänna villkoren för begränsningar har grundlagsutskottet till exempel bedömt bestämmelser om förbud mot eller begränsning av användningen av en bostad eller ett annat vistelseutrymme för att hindra hälsofara och främja hälsan. Grundlagsutskottet konstaterade att hindrandet av hälsofara, främjande av hälsan (GrL 19.3 §) och tryggheten av en sund miljö (GrL 20.2 §) utgör vägande och godtagbara skäl för bestämmelserna. Utskottet konstaterade att det i fråga om detta slags bestämmelser har ansett det väsentligt med avseende på proportionalitetskravet att en myndighets befogenhet som innebär ett betydande ingrepp i en grundläggande fri- eller rättighet är en sista utväg för att motverka en hälsofara (GrUU 37/2005 rd, s. 2–3). De bestämmelser som nu föreslås är graderade enligt hur kraftiga skyldigheter och begränsningar som är sakligt, geografiskt och tidsmässigt nödvändiga i respektive sjukdomsläge.

I 18 § 1 mom. i grundlagen tryggas vars och ens rätt att i enlighet med lag rätt skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Begränsningar i näringsverksamheten kan orsaka möjliga permitteringar och uppsägningar, och förslaget kan därför få konsekvenser också för skyldigheten för det allmänna enligt 18 § 2 mom. i grundlagen att främja sysselsättningen. Å andra sidan anses det finnas en godtagbar grund för skyldigheterna och restriktionerna, de står i rätt proportion till syftet och är ganska kortvariga, det vill säga några månader.

De föreslagna bestämmelsernas syfte är att på det sätt som beskrivs ovan skydda befolkningens liv och hälsa samt upprätthålla social- och hälsovårdssystemets funktionsförmåga under en sådan exceptionell epidemi som avses i 3 § 7 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar.

Coronavirusepidemin är fortfarande mycket utbredd globalt, och också i Finland är det fortfarande nödvändigt att bereda sig på att epidemin kan accelerera och spridas trots att undantags-

förhållanden inte lägre råder. Merparten av befolkningen har inte fått virusmittan och är fortfarande mottaglig för coronavirussjukdomen samt för dess konsekvenser som kan bli allvarliga. Situationen är fortfarande riskfylld.

I avsnitt 2.8 beskrivs coronavirussjukdomens spridningssätt, situationer när det är särskilt möjligt att den sprids samt den nationella och regionala lägesbilden av spridningen i nuläget.

De temporära begränsningar för näringsverksamheten, näringsfriheten och egendomsskyddet som föreslås i propositionen anses kunna föreskrivas i form av begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna under de förhållanden som beskrivs ovan och de anses uppfylla de allmänna och särskilda förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Bestämmelserna är avsedda att gälla temporärt till den 30 december 2021, och deras innehåll är uttryckligen inriktat på att förhindra spridningen av den exceptionella epidemin till följd av coronavirussjukdomen. I nuläget och med denna beredningstidtabell anses det inte vara möjligt att föreskriva om motsvarande bestående skyldigheter och befogenheter. Vid senare beredning av bestående ändringar bör det bedömas hur bestämmelserna kan tillämpas också på andra smittsamma sjukdomar, och lagstiftningen bör bland annat bedömas mot bakgrund av beredskapslagstiftningen.

De allmänna hygienrutinerna och kraven för kundutrymmen baserar sig på det sätt som beskrivs ovan på forskningsrön om coronavirusets spridningssätt och effektiv prevention av sjukdomens spridning. Till dem hör effektiviserad handhygien, rengöring av ytor och undvikande av fysisk närkontakt. Vidare bör näringsidkare se till att kunderna instrueras på det sätt som lämpar sig för den egna verksamheten. De skyldigheterna är nödvändiga och proportionella för att också med framförhållning hindra att coronavirussjukdomen sprids och epidemin accelererar.

För att hindra att coronavirussjukdomen sprids har näringsidkare redan i stor omfattning och på eget initiativ börjat ordna sin verksamhet enligt rekommendationerna och hygienrutinerna. Under sommaren har dock förhållningssättet till iakttagandet av rekommendationer på eget initiativ och behovet av försiktighet förändrats. Också av det skälet kan uttryckligen lagstadgade skyldigheter vara nödvändiga. Relativt små åtgärder som omfattar alla kundutrymmen har på det sätt som beskrivs ovan en betydande inverkan för att förhindra spridningen av coronavirussjukdomen.

Under den senaste tiden har enskilda sjukdomskoncentrationer förekommit på olika håll i Finland. Genom allmänna lagstadgade hygienrutiner i olika slags kundutrymmen kan det i förväg förhindras att sjukdomskoncentrationer uppkommer eller sprids snabbt. De allmänna hygienkraven stödjer effektivt åtgärder enligt principen "testa, spåra, isolera, vårda" genom att smittorisken begränsas på ett sätt som ändå begränsar näringsverksamheten i hela landet så litet som möjligt.

Om epidemiläget i en viss region förvärras och uppnår accelerationsfasen och det är uppenbart att iakttagandet av allmänna hygienrutiner inte längre är en tillräcklig åtgärd för att förhindra spridning av epidemin, kan en näringsidkare genom beslut av kommunen eller regionförvaltningsverket åläggas att vidta ytterligare åtgärder om det är nödvändigt för att hindra att coronavirussjukdomen sprids. Kommunen eller, om åtgärder är nödvändiga på flera kommuners område, regionförvaltningsverket kan genom sitt beslut ålägga en näringsidkare att ordna verksamheten så att kunder och olika sällskap de facto har möjlighet att undvika närkontakt med varandra. Enligt den medicinska kunskap om coronavirusets spridningssätt som är tillgänglig i nuläget är närkontakt mellan människor det viktigaste sättet för coronaviruset att sprida sig, och genom att förhindra närkontakter kan virusets spridning effektivt hindras. Beslutet riktas till näringsidkare inom en kommuns eller vissa kommuners område, oberoende av bransch. Det

regionala smittläget bör beaktas, och det föreskrivs om regionala kriterier i lag. Ett regionalt beslut bör upphävas genast när det inte lägre är nödvändigt.

De föreslagna bestämmelserna bör också betraktas ur det perspektivet hur de tryggar människornas rätt till arbete och näringsutövning. Att ordna verksamheten på ett sådant sätt att närkontakt kan undvikas kan innebära olika saker för olika näringsidkare. Det kan faktiskt också innebära att antalet kunder begränsas, om skyldigheten inte kan fullgöras på något annat sätt. En begränsning som syftar till att undvika närkontakt får i praktiken olika konsekvenser för näringsidkare i olika branscher och för deras förutsättningar att utöva sin affärsverksamhet. Konsekvenserna kan till exempel bero på om kundernas typiskt sett vistas i utrymmena en kortare eller längre tid. Det är mer sannolikt att det blir nödvändigt att begränsa antalet kunder för långvarig verksamhet, såsom till exempel teaterföreställningar eller andra kulturaktiviteter. I detaljhandeln kan närkontakter däremot undvikas genom lättare åtgärder än begränsning av antalet kunder. Med stöd av denna bestämmelse ska dock ingen näringsverksamhet förbjudas och inga utrymmen förordnas att stängas (jfr GrUU 7/2020 rd, GrUU 10/2020 rd), utan verksamheten kan fortsätta och verksamhetsidkaren kan själva planera sådana åtgärder som lämpar sig för den egna verksamheten. Bestämmelsernas syfte är att förhindra att omfattande smittkedjor uppkommer. Ett regionalt beslut gäller inte näringsidkare med utrymmen inomhus eller på ett avgränsat område utomhus där vanligen ett litet antal personer vistas.

I 58 d § i lagförslaget lämnas det till aktörens prövning med vilka medel skyldigheten enligt paragrafen att förhindra närkontakt i de utrymmena fullgörs i de utrymmen aktören disponerar. Syftet är att aktören själv ska kunna välja de medel som passar aktören bäst för att hindra närkontakt, bara de är tillräckligt effektiva för att uppnå paragrafens syfte. Trots att näringsidkare i paragrafen ges frihet att välja metoder för att hindra närkontakter, kan de åtgärder som förutsätts i paragrafen i praktiken inskränka på näringsidkarens verksamhetsförutsättningar. De exempel på metoder för att ge kunder och sällskap faktisk möjlighet att undvika närkontakt sinsemellan som nämns i 1 mom. är begränsning av antalet kunder, arrangemang som gäller kundplatserna eller utrymmena eller någon annan motsvarande metod med vilken syftet kan uppnås. Metoderna innebär olika grader av inskränkningar i näringsfriheten. De lindrigaste kan anses vara arrangemang som gäller kundplatserna eller utrymmena, och att ibland genomföra och göra ändringar i dem kan också annars anses höra till den normala verksamheten i kundserviceutrymmen, vanligen för att till exempel förbättra kundernas trivsel i utrymmena. Trots att metoder för att säkerställa avstånd mellan kunderna till exempel genom att styra gångriktningen, bygga mellanväggar eller med avståndsmarkeringar på golvet i kösituationer betonas under covid-19-epidemin, är just sådana metoder ägnade att öka kundernas trygghetskänsla och därmed deras vilja att besöka affärer. Åtgärderna innebär i någon mån extra kostnader för näringsidkaren, men gör det möjligt att fortsätta verksamheten på ett tryggt sätt. Skyldigheten kan anses proportionerlig i förhållande till sitt syfte.

Mer betydande inskränkningar i näringsfriheten uppkommer i situationer när det eventuellt blir nödvändigt att begränsa antalet kunder som släpps in i ett utrymme. Det kan gälla utrymmen med egenskaper som gör att avståndet mellan kunderna inte kan påverkas med andra arrangemang som gäller kundplatserna eller utrymmena. Inskränkningen i näringsfriheten berör därför olika aktörer på olika sätt beroende på med vilka medel de faktiskt kan genomföra den skyldighet att förhindra närkontakt som avses i paragrafen.

Det kan uppskattas att det närkontakter kan undvikas enligt paragrafen i de flesta affärer inom dagligvaruhandeln och detaljhandeln utan att kundantalet begränsas. I sådana utrymmen bör närkontakt framför allt undvikas vid kassor och betjäningsskåp, där skyldigheterna enligt paragrafen kan fullgöras till exempel genom avståndsmarkeringar eller lösningar med hyllor och

mellanväggar. Också till exempel i väntutrymmen hos privata hälsovårds- och fysioterapitjänster och liknande tjänster och banker kan skyldigheten vanligen uppfyllas på andra sätt än genom begränsning av antalet kundplatser. Också i de flesta idrottstjänster inomhus kan skyldigheterna uppfyllas utan att antalet kunder begränsas genom planering av utrymmes användningen och till exempel placering av styrketränningsutrustning eller avståndsmarkeringar. Eftersom bestämmelserna endast berör utrymmen där mer än tio kunder visas samtidigt, faller alla små affärsutrymmen där det kundantalet inte uppnås samtidigt utanför paragrafens tillämpningsområde. Dit kan till exempel höra blomaffärer, fotoaffärer eller andra motsvarande små affärsutrymmen.

Paragrafen kan förutsätta att antalet kunder begränsas i synnerhet inom sådana branscher där kunderna typiskt sett vistas längre tider i utrymmena och där avståndet mellan kunderna är mindre än två meter. Sådana utrymmen är i praktiken fulla biografssalonger, teatrar och andra utrymmen där man tar del av konstnärliga uppträdanden eller sport. Gemensamt för sådana utrymmen är att de inte kan modifieras så att det blir möjligt att undvika närkontakt på något annat sätt än genom att antalet kunder i utrymmet begränsas. Motsvarande begränsningar av antalet kunder kan förutsättas på evenemangsområden där människor packas tätt samman på ett begränsat område, såsom ett mäss-, marknads- eller festivalområde. Å andra sidan är det möjligt att försöka lindra konsekvenserna av att antalet kunder per föreställning inom uppträdande konstarter och filmkonst genom graderade avstånd och genom att publiken delas upp på flera föreställningar. Vid idrottsevenemang är det naturligtvis inte möjligt.

Vid bedömningen av proportionaliteten för en eventuell begränsning av antalet kunder bör det enligt statsrådets uppfattning beaktas att den föreslagna 58 d § å andra sidan skapar förutsättningar genom att ge näringsidkaren möjlighet att fortsätta sin verksamhet i ett läge när covid-19-viruset i regionen har nått accelerationsfasen. En trygg verksamhetsmiljö gör det möjligt för kunder att besöka affärer och serviceställen. Paragrafen innebär de facto att antalet kunder som samtidigt ges tillgång till läktare eller motsvarande utrymmen och evenemangsområden begränsas. Den åtgärdens konsekvenser beror på referensen, det vill säga hur många kunder som hade besökt utrymmet utan några begränsningar. En utgångspunkt kan anses vara att alla föreställningar och åskådarutrymmen inte heller annars fylls vid varje föreställning eller evenemang, utan kundantalet beror till exempel på evenemangets popularitet och tidpunkt och andra motsvarande faktorer. I många fall har näringsidkaren möjlighet att dela upp evenemangen på flera föreställningar, vilket i sin tur kan göra det möjligt att det faktiska sammanlagda antalet kunder inte minskar nämnvärt trots begränsningen av antalet kunder vid ett enskilt evenemang. Dessutom finns det möjlighet att ta i bruk nya former av distanstjänster, där föreställningen når kunden till exempel via en streamingtjänst. Det bör också beaktas att covid-19-virusets existens i sig minskar människornas vilja att besöka evenemang där risken för virus spridning i förväg sett är större, och till exempel utvecklandet av nya serviceformat stödjer också annars företagsverksamhetens lönsamhet. Syftet är att de åtgärder som föreläggs enligt lag ska gälla regionalt i de regioner som är kritiska med tanke på covid-19-epidemins spridning, och endast den tid som anges i myndighetsbeslutet. Det föreslås särskilda bestämmelser i lag om den längsta giltighetstiden för beslutet. I de situationer när de föreslagna bestämmelserna förutsätter att en aktör begränsar antalet kundplatser kan därför dessa restriktioner anses proportionerliga i förhållande till sitt syfte.

Grundlagsutskottet har betonat (GrUB 9/2020 rd) att restriktionernas sammanlagda nackdelar för samhället bör bedömas i relation till fördelarna. När beslut fattas om fortsatta restriktioner bör bland annat åtgärdernas epidemiologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser beaktas. Såväl att fortsätta med restriktionerna som att upphöra med dem får konsekvenser. Vid bedömningen av skyldigheter som åläggs näringsidkare eller krav som meddelas genom regionala beslut har strävan varit att vidta sådana åtgärder som enligt nuvarande insikter effektivt hindrar att

coronavirussjukdomen sprids i olika faser av epidemin men som innebär minsta möjliga begränsningar av näringsidkarnas grundläggande fri- och rättigheter, ger möjlighet för kunderna att uträtta ärenden på ett tryggt sätt och ger näringsidkarna möjlighet att fortsätta sin näringsverksamhet.

Som utgångspunkt gäller 6 § i grundlagen om jämlikhet endast människor. Jämlikhetsprincipen kan dock ha betydelse också för bedömningen av bestämmelserna med tanke på juridiska personer, i synnerhet när bestämmelserna indirekt påverkar fysiska personers rättsliga ställning. Det perspektivets betydelse är mindre ju mer avlägsen den kopplingen är (GrUU 14/2015 rd, GrUU 9/2015 rd, GrUU 40/2012 rd, GrUU 11/2012 rd). Paragrafens ekonomiska konsekvenser gäller primärt företag, men bakom företagsverksamheten ligger rätten för var och en att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Till följd av skillnaden i inriktning har paragrafen därför också betydelse för jämlikheten enligt 6 § i grundlagen. I sin praxis har grundlagsutskottet ansett att den allmänna jämlikhetsprincipen inte ställer upp några absoluta gränser för lagstiftarens prövningsrätt i strävan efter sådana bestämmelser som den aktuella samhällsutvecklingen kräver (till exempel GrUU 11/2012 rd, GrUU 2/2011 rd, GrUU 64/2010 rd, GrUU 35/2010 rd). Det är av central betydelse om de aktuella distinktionerna kan motiveras på ett sätt som är godtagbart med tanke på systemet med grundläggande fri- och rättigheter (t.ex. GrUU 75/2014 rd, GrUU 67/2014 rd, GrUU 3/2014 rd, GrUU 46/2006 rd). Utskottet har i olika sammanhang ur bestämmelserna om jämlikhet i grundlagen härlett kravet att distinktionerna inte får vara godtyckliga eller leda till oskälighet (t.ex. GrUU 47/2018 rd, GrUU 20/2017 rd, GrUU 58/2014 rd, GrUU 7/2014 rd, GrUU 11/2012 rd). Tillämpningsområdet för den föreslagna 58 d § är allmänt och den omfattar olika slags branscher. Bestämmelserna gör det möjligt att beakta de olika branschernas särdrag, då näringsidkaren har möjlighet att enligt egen prövning tillämpa de lämpligaste metoderna för att undvika närkontakt och förhindra uppkomsten av smittkedjor av covid-19-viruset. Paragrafen kan därför inte betraktas som problematisk med tanke på tillgodoseende av jämlikhetskravet, trots att dess konsekvenser i praktiken kan beröra näringsidkare i olika branscher olika.

I propositionen föreslås det att tillämpningsområdet för metoderna för att hindra spridningen av viruset utvidgas till att omfatta sådana sektorer i vilka det inte är möjligt att ingripa enligt den gällande lagen om smittsamma sjukdomar. Ett allmänt mål med propositionen är också att göra bestämmelserna om produktionen av olika slags privata och offentliga tjänster under covid-19-epidemin mer enhetliga. Propositionen kan bedömas stödja tillgodoseendet av jämlikhetsprincipen, eftersom det är möjligt att rikta ålägganden jämlikt till olika aktörer.

Som en sista utväg, om det är uppenbart att spridningen av coronavirusepidemin inte kan hindras genom de åtgärder som beskrivs ovan, kan utrymmen för kunder och deltagare genom ett myndighetsbeslut temporärt stängas helt för kunder och deltagare i verksamheten. Ett beslut får endast fattas om det är nödvändigt för att hindra coronavirussjukdomens spridning i sådana lägen när det regionala sjukdomsläget i praktiken har uppnått spridningsskedet enligt handlingsplanen för hybridstrategin. I lagen föreskrivs det närmare om de kriterier som ska uppfyllas för att ett beslut om stängning av utrymmen ska kunna fattas. Det föreslås att ett beslut ska få fattas om incidensen av smittfall under de senaste två veckorna överskrider ett gränsvärde som anges i lagen och de på en kommuns eller ett sjukvårdsdistrikt konstateras sjukdomskluster för vilka smittkedjorna inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som bedöms leda till att behovet av sjukhus- och intensivvård ökar i betydande grad, social- och hälsovårdspersonalens tillräcklighet eller omsorgen om klienter eller vården av patienter väsentligt äventyras eller någon annan motsvarande överbelastning av social- och hälsovårdssystemet. Samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt ska utan dröjsmål meddela kommunerna och regionförvaltningsverket inom sitt verksamhetsområde om att sådana förutsättningar föreligger eller att det finns en motiverad risk för att en sådan situation uppkommer.

Enligt lagförslaget kan stängningen av utrymmen beröra olika utrymmen för idrott och sport, simhallar, badinrättningars bassängområden, allmänna bastur, utrymmen som används för hobbyverksamhet, nöjes- och temaparker, tivolin, inomhuslekparker och inomhuslekplatser samt allmänna utrymmen i köpcentra. Enligt statsrådets bedömning är verksamheten i sådana utrymmen av sådan art att kundernas eller deltagarnas fysiska närhet till varandra och placering eller sannolikheten för spridning av sjukdomen via ytor kan utgöra en särskild risk för spridning av sjukdomen covid-19, eller att det i utrymmena annars finns en särskild risk för att betydande smittkedjor uppkommer. Stängningen av utrymmen är exakt och noga avgränsad till enbart sådana utrymmen som anges i 58 g § 4 mom. Dessutom är en förutsättning för tillämpning av paragrafen att åtgärderna enligt 58 d § i lagförslaget för att undvika närkontakt eller andra redan vidtagna åtgärder inte kan anses tillräckliga till följd av den särskilda smittrisen i verksamheten. Den föreslagna 58 d § tillämpas endast på utrymmen inomhus som används för mer än tio kunders eller deltagares samtidiga vistelse eller för regionalt och verksamhetsmässigt begränsade utrymmen för kunder utomhus som används för mer än 50 kunders och deltagares samtidiga vistelse. Det innebär att utrymmen enligt 58 g § endast kan stängas för mer än tio deltagare inomhus och för mer än 50 deltagare utomhus.

Förslaget innebär ett kraftigt ingrepp i näringsfriheten, eftersom de verksamheter bestämmelsen omfattar baserar sig på människors fysiska närvaro och det kanske inte är möjligt eller lönsamt att producera dem på alternativa sätt eller med ett litet antal deltagare.

Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att näringsfrihet är grundregeln enligt grundlagen. Utskottet har å andra sidan ansett att till näringsverksamhet i undantagsfall till exempel kan vara tillståndspliktig, om det föreskrivs om tillståndsplikten i en lag som uppfyller de allmänna villkoren för en lag som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna (se t.ex. GrUU 69/2014 rd, GrUU 13/2014 rd, GrUU 32/2010 rd). Vidare har utskottet bland annat bedömt lagstiftning som innebär betydande inskränkningar i förutsättningarna för att bedriva näringsverksamhet mot bakgrund av bestämmelsernas godtagbarhet och proportionalitet (GrUU 28/2012 rd). Grundlagsutskottet har också ansett att ett totalt förbud mot en tillåten näring är ett betydligt mer vittsyftande inskränkning i näringsfriheten än att näringen görs tillståndspliktig eller dess faktiska verksamhetsförutsättningar inskränks. Exceptionellt starka grunder bör kunna påvisas för sådana förbud. Kravet att inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara godtagbara förutsätter att begränsningarna ska vara nödvändiga på grund av ett vägande samhälleligt behov (GrUU 18/2013 rd). Kravet på proportionalitet för inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna förutsätter att inskränkningen är nödvändig för att uppnå ett godtagbart syfte, som inte kan uppnås genom en mindre inskränkning i de grundläggande fri- och rättigheterna.

Det föreslås att giltigheten för ett myndighetsbeslut ska begränsas noga tidsmässigt och geografiskt till enbart det nödvändiga. Beslutet föreslås gälla högst två veckor åt gången, och det får endast fattas för sådana områden där förutsättningarna i fråga om sjukdomens incidens och kapaciteten för sjukhusvård uppfylls. Tröskeln för att tillämpa lagförslaget är avsevärd. Enligt statsrådets bedömning är de förhållanden under vilka förutsättningarna för att tillämpa lagstiftningen uppfylls ställt så högt att bestämmelserna tillämpas endast i situationer när andra lindrigare åtgärder som möjliggörs i lagstiftningen inte längre är tillräckliga och det fortfarande är nödvändigt att regionalt sträva efter att förhindra virusets spridning. Syftet att hindra virusets spridning i kund- och deltagarverksamhet kan då inte längre uppnås genom åtgärder som innebär en mindre inskränkning i näringsfriheten. I Propositionen är det dock inte fråga om ett generellt förbud mot branscher som använder de utrymmen som avses i lagförslaget, utan en kortvarig begränsning på det område begränsningen omfattar för användning av utrymmena för sådan näringsverksamhet som på det sätt som anges i lagen innebär en risk för smittspridning.

Nyttan av en noga avgränsad åtgärd för stängning av kund- och deltagarutrymmen kan bedömas vara större än den ekonomiska skada sådana åtgärder i allmänhet medför för den näringsverksamhet den berör. Åtgärdens syfte är att hindra virusets spridning under sådana omständigheter när det finns risk för en okontrollerad smittspridning bland befolkningen som kan leda till förlust av människoliv och minskad sjukhuskapacitet. Under sådana omständigheter när åtgärderna kan tas i bruk är de proportionella i förhållande till sitt syfte, det vill säga skyddandet av befolkningens hälsa och välbefinnande. I ett graderat system är stängning av utrymmen en sista utväg för att hindra virusets spridning. Förslaget uppfyller därmed kraven på proportionalitet, nödvändighet samt exakthet och noga avgränsning för begränsningarna. Enligt statsrådets bedömning kan sådana bestämmelser om stängning av utrymmen för kunder eller deltagare som ingår i förslaget och som berör avgränsade branscher, baseras på det lokala sjukdomsläget och är avsedda att vara kortvariga genomföras med stöd av de allmänna villkoren för begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna.

Med tanke på bestämmelsernas proportionalitet har det också betydelse hurudana möjligheter näringsidkaren har att anpassa sin verksamhet till ändringarna i lagstiftningen. Till den delen har grundlagsutskottet tidigare bedömt den temporära stängning av förplägnadsrörelser som genomfördes under undantagsförhållanden enligt beredskapslagen (GrUU 7/2020 rd, GrUB 10/2020 rd) och ett medborgarinitiativ om ett förbud mot pälsfarmning (GrUU 18/2013 rd).

När den temporära ändring av lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet som gällde stängning av förplägnadsrörelser (lag 153/2020) stiftades bedömdes det att det allmänt taget inte kan föreskrivas om en inskränkning i den näringsfriheten som är det möjligt att stänga förplägnadsrörelser i vanlig lagstiftningsordning (RP 25/2020 rd). När lagen stiftades hade det i enlighet med 3 § 5 punkten i beredskapslagen konstaterats att i landet rådde undantagsförhållanden, och propositionen gavs som ett tillfälligt undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna enligt 23 § i grundlagen. Grundlagsutskottet konstaterade att det inte fanns några hinder för att stifta lagen med stöd av 23 § i grundlagen. Med beaktande av bestämmelsernas exceptionellt betydande och plötsliga konsekvenser ansåg grundlagsutskottet det ändå nödvändigt att det genom lag föreskrivs såväl om skälig kompensation för de förluster förbudet orsakar och om arrangemang för att lindra konsekvenserna för näringsidkarna (GrUU 7/2020 rd). Utifrån ekonomiskutskottets betänkande (EkUB 5/2020 rd) antog riksdagen ett uttalande, enligt vilket riksdagen förutsatte att regeringen utreder hur en med tanke på restaurangföretagarnas utkomst och verksamhetsbetingelser skälig ersättning för skada genomförs så att de ekonomiska förlusterna fördelas rättvist, med beaktande av egendomsskyddet och på ett skäligt sätt mellan offentliga samfund, hyresvärdar, banker, försäkringsbolag och andra ekonomiska enheter.

Dessutom överfördes de temporära bestämmelserna om förplägnadsrörelser när stängningsåtgärderna upphörde den 1 juni 2020 till lagen om smittsamma sjukdomar genom lag 400/2020. Enligt grundlagsutskottet kunde föreskrifter i lag om öppettider och serveringstider för förplägnadsrörelser inte längre baseras på 23 § i grundlagen, eftersom begränsningarna gäller sådana omständigheter, såsom serveringstider och öppettider, som typiskt sett också annars regleras i restaurangverksamheten. Enligt grundlagsutskottet ska bestämmelserna behandlas i vanlig lagstiftningsordning som en generell begränsning i de grundläggande fri- och rättigheterna. Grundlagsutskottet förutsatte också att begränsningarna ska beaktas vid beredningen av företagets allmänna kostnader. Ingen allmän kompensation för begränsningarna förutsattes därmed (GrUU 14/2020 rd).

Grundlagsutskottet konstaterade vid behandlingen av medborgarinitiativet om pälsfarmning att vid ett eventuellt förbud mot pälsdjursuppfödning ska detta för att skydda näringsidkarnas näringsfrihet och egendomsskydd genomföras på ett sätt som är godtagbart med hänsyn till de allmänna villkoren för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Dessutom bör

den skyldighet som det allmänna enligt 18 § 2 mom. i grundlagen har att främja sysselsättningen och verka för att alla tillförsäkras rätt till arbete beaktas. I praktiken innebär det att en eventuell övergångsperiod måste vara tillräckligt lång och – beroende på dess längd – eventuellt kombinerad med ersättning för fallande tillgångsvärde i fråga om egendom som förlorar i värde eller blir värdelös, samt till exempel sysselsättningsfrämjande åtgärder för dem som förlorar sin näring.

Statsrådet anser att de föreslagna skyldigheterna och begränsningarna är proportionella i förhållande till sina syften och att de inte förutsätter att det föreskrivs om någon särskild kompensation till följd av de skyldigheter och begränsningar som nu föreslås ingå i lagen. Propositionen gäller inte ett bestående förbud mot någon viss näring. Propositionen anses också avvika från de snabbt genomförda stängningar av kundutrymmen för förplägnadsrörelser om vilka det föreskrevs genom en ändring av lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet under vårens undantagsförhållanden, som endast var i kraft omkring två månader i alla landskap i Finland, det vill säga i praktiken i hela landet.

Grundlagsutskottets tidigare ställningstaganden om skälig kompensation och ersättningar har delvis berört en situation när det när förslagen behandlades inte var möjligt att genomföra en tillräcklig kompensation med stöd av gällande lagstiftning, och sådan särskild lagstiftning om stöd å andra sidan hade behövts till exempel för förplägnadsföretag redan när lagförslaget om stängning behandlades. Kraven på skälig kompensation för konsekvenserna och arrangemang för att lindra konsekvenserna har haft samband med bedömningen av åtgärdernas proportionalitet och en plötslig ändring av affärsverksamheten i det rådande läget.

I lagförslaget ställs det upp mycket kraftiga begränsningar för näringsverksamhet genom lagstiftning under normala förhållanden. Lokala och temporära kortvariga restriktioner som lokala myndigheter förelägger kan bedömas uppfylla de allmänna villkoren för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Bestämmelserna om stängning av utrymmen innebär inte att branschen i fråga förbjuds helt, utan det är fråga om regionalt genomförbara begränsningar av de utrymmen som används i verksamheten som är avsedda att vara temporära under förhållanden när människornas beteende också annars begränsas kraftigt i fråga om att undvika sådan verksamhet som innebär närkontakt till andra. Begränsningarna motiveras med det regionala sjukdomsläget och att hälso- och sjukvårdskapaciteten ska räcka till, och kan upphävas när sjukdomsläget lättar. Begränsningarna föreslås också gälla en relativt kort tid åt gången, det vill säga högst två veckor. I lagförslaget föreskrivs det noggrant om de kriterier för sjukdomsläget som ska uppfyllas för att myndigheterna ska kunna förelägga begränsningar.

Enligt statsrådets uppfattning kan åtgärdernas konsekvenser inte jämföras med konsekvensernas av stängningen av restaurangernas kundutrymmen, där det var fråga om plötsliga och kraftiga konsekvenser när det var nödvändigt att vidta snabba åtgärder för att hindra spridningen av ett nytt virus och trygga hälso- och sjukvårdens kapacitet. Förslaget innebär inte heller någon sådan begränsning som medför att näringsidkarnas egendom blir värdelös. Näringsidkare kan intill en viss gräns anses ha en skyldighet att tåla begränsningar och bära kostnaderna för dem i fråga om nödvändiga åtgärder för att trygga kundernas hälsa och säkerhet. Nu föreslås det att det ska vara möjligt att kortvarigt stänga utrymmen för viss verksamhet, om de kriterier om vilka det i förväg föreskrivits genom lag och som är kända uppfylls. Näringsidkarna har också möjligheter att förbereda sig på striktare restriktioner utifrån hur läget utvecklas regionalt.

Covid-19-epidemin har försvagat företagens ekonomiska ställning betydligt, i synnerhet inom de branscher som erbjuder kundservice. Statsrådet har vidtagit flera åtgärder för att lindra epidemins allmänna konsekvenser för näringsverksamheten. Syftet med lagen om ändring av lagen om temporärt kostnadsstöd för företag, som träder i kraft i december (RP 205/2020) är att stödja

kontinuiteten i företagens verksamhet under epidemin och begränsningarna till följd av den. Stödet är inte sektoriellt utan allmänt, och syftet är att stödja de företag som lidit mest av epidemin.

De näringsidkare som blir föremål för eventuella begränsningar har tillgång till allmänna mekanismer för stöd till företag. I ett läge när skyldigheterna och begränsningarna beror på regionala myndighetsbeslut och beslutens konsekvenser varierar mellan olika sektorer är mer allmänna stödmekanismer också motiverade ur ett jämlikhetsperspektiv, eftersom de myndighetsbeslut som fattats med stöd av den gällande 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar har påverkat näringsverksamheten. Allmänna stödmekanismer gör det också möjligt att beakta konsekvenserna av covid-19-epidemin ur ett vidare perspektiv än enbart ersättningar som baseras på regionala och tidsbestämda begränsningar.

Temporär begränsning av antalet passagerare för att förhindra spridning av covid-19-epidemin

De förslag i denna proposition som gäller åtgärder i persontrafiken eller eventuell begränsning av antalet passagerare som har kopplingar till grundläggande fri- och rättigheter är exakta och tidsmässigt avgränsade och står i en grundad proportion till de rättsgoda som skyddas. De föreslagna bestämmelsernas omfattning är begränsad till vad som bör anses nödvändigt och proportionellt i relation till deras syften. Till den del det i den föreslagna nya 58 e § föreskrivs om åtgärder för att förhindra spridning av en exceptionell epidemi i persontrafiken, såsom rengöring av ytor och anvisningar för passagerare, kan det inte anses ha några betydande författningsrättsliga dimensioner. Däremot är förslaget om begränsning av antalet passagerare, som ingår i 58 f § i lagförslaget, betydelsefullt med avseende på näringsfriheten, egendomsskyddet och rörelsefriheten. Förslaget innebär ett ingrepp i friheten för leverantörer av transporttjänster att ta emot fullt antal passagerare i trafikmedlet under coronavirusepidemin.

De skyldigheter och restriktioner avseende temporär begränsning av antalet passagerare i persontrafiken som föreslås i propositionen innebär ingrepp i näringsfriheten som tryggas i 18 § i grundlagen. I 18 § 1 mom. i grundlagen tryggas vars och ens rätt att i enlighet med lag rätt skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Begränsningar i näringsverksamheten kan orsaka möjliga permitteringar och uppsägningar, och förslaget kan därför få konsekvenser också för skyldigheten för det allmänna enligt 18 § 2 mom. i grundlagen att främja sysselsättningen.

En temporär begränsning av antalet passagerare ger mer utrymme i trafikmedlen, och då kan passagerarna uppleva det tryggare att anlita persontrafiken. Passagerarnas trygghetskänsla och förtroende för persontrafiken kan leda till ökade passagerarantal med tillgängliga platsantal, vilket förbättrar möjligheterna för leverantörer av transporttjänster att utöva sin näring.

I fråga om åtgärder i persontrafiken bör också rörelsefriheten som tryggas i 9 § i grundlagen beaktas, eftersom den föreslagna 58 f § kan innebära faktiska begränsningar i rörligheten. Enligt 9 § 1 mom. i grundlagen har finska medborgare samt utlänningar som lagligen vistas i landet rätt att röra sig fritt inom landet och att där välja bostadsort. Enligt artikel 2 i fjärde tilläggsprotokollet till Europeiska människorättskonventionen har var och en som vistas lagligt på en stats territorium rätt till rörelsefrihet inom dess område och rätt att fritt välja bostadsort. Enligt artikel 45.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna har varje unionsmedborgare rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier. Enligt stadgan om de grundläggande rättigheterna är rätten att röra sig fritt från plats till plats ett viktigt element i individens självbestämmanderätt. Enligt grundlagsutskottet täcker 9 § 1 mom. i grundlagen in

rätten att inom landet röra sig mellan olika orter och inom en enskild ort. Förslaget innebär dock inget särskilt väsentligt ingrepp i rörelsefriheten, eftersom åtgärderna inte är avsedda att helt avsluta trafikverksamheten hos någon leverantör av transporttjänster, och därför kan de passagerare som anlitar tjänsterna i mån av möjlighet fortsätta utnyttja dem.

Som ovan konstateras, är epidemins regionala och tidsmässiga spridning svår att förutspå. Därför är det också nödvändigt att genomföra de föreslagna begränsningarna av antalet passagerare i persontrafiken vid rätt tidpunkt.

Det föreslås exakta bestämmelser i lag om begränsning av antalet passagerare. Med tanke på kravet på exakthet och noga avgränsning har det betydelse att den föreslagna begränsningen av antalet passagerare endast omfattar sådana leverantörer av transporttjänster som avses i lagen. Det föreslås exakta bestämmelser i lag om den största tillåtna begränsningen.

Utöver de hälsomässiga syften som beskrivs ovan är ett syfte också att de som anlitar kollektivtrafiken ska kunna resa så tryggt som möjligt i det epidemiläge som råder för tillfället. Genom bestämmelsernas främjas därmed också jämlikheten mellan medborgarna. Det innebär att det finns godtagbara grunder för de föreslagna bestämmelserna, och de motiveras av ett vägande samhälleligt behov.

De föreslagna bestämmelserna behöver också bedömas med tanke på proportionalitetskravet. Begränsningarna i näringsfriheten, egendomsskyddet och rörelsefriheten bör vara nödvändiga för hälsoskyddet och de får inte vara mer omfattande än vad som är motiverat med beaktande av vikten hos de samhälleliga intressen som ligger bakom begränsningarna i förhållande till det rättsgoda som begränsas. Begränsningarna ska också vara proportionella för leverantörerna av trafiktjänster.

Med tanke på begränsningarnas proportionalitet bör det bedömas om ett mindre ingrepp i näringsfriheten för leverantörer av transporttjänster vore möjligt, om befolkningens hälsa och de grundläggande och mänskliga fri- och rättigheterna tryggas effektivare genom andra åtgärder. Åtgärder enligt 58 e § ska i första hand genomföras i persontrafiken för att förhindra spridningen av en exceptionell epidemi. Begränsning av antalet passagerare är sådana åtgärder som endast ska vidtas i sista hand om åtgärder enligt 58 e § inte är tillräckliga. Nödvändigheten stöds också av att Transport- och kommunikationsverket får fatta beslut om begränsning av antalet passagerare endast utifrån Institutet för hälsa och välfärds epidemiologiska bedömning av sjukdomens incidens, förekomst och smittsamhet.

Att göra det möjligt att begränsa antalet passagerare i trafikmedel kan anses motiverat därför att sådana närkontakter som är viktigast för spridning av covid-19-epidemin enligt sakkunskap hos Institutet för hälsa och välfärd är situationer där människor möts ansikte mot ansikte på mindre än två meters avstånd i mer än 15 minuter eller vistas i samma stängda utrymme mer än 15 minuter eller har fysisk kontakt. Just i trafikmedel kan människornas umgänge vara så tätt och långvarigt att smittspridning är mycket möjlig. Eftersom coronaviruset enligt nuvarande forskningsrön sprids genom närkontakt mellan människor finns det skäl att på lagnivå säkerställa metoder för att minska antalet närkontakter i olika sammanhang, såsom i persontrafiken. Med andra ord är det nödvändigt att effektiva åtgärder för begränsning av närkontakter genomförs i stor omfattning i den regionala epidemiologiska situationen. Avsikten är inte att helt avsluta persontrafiken, och möjligheten för leverantörer av persontrafiktjänster kommer inte att begränsas helt och hållet. Begränsningen av antalet passagerare i persontrafiken har avgränsats till att omfatta högst hälften av det största antal passagerare som får tas in i trafikmedlet, och tjänsteleverantören kan därför fortsätta sin verksamhet med beaktande av hälsosäkerheten. Förslaget innebär alltså inget ingrepp i kärnområdet för näringsrätten som tryggas i grundlagen.

Paragrafen om begränsning av antalet passagerare är dessutom temporär och gäller till den 31 december 2020. De föreslagna begränsningarna i de grundläggande fri- och rättigheterna är tidsmässigt begränsad till vad som bör anses nödvändigt och proportionellt i relation till deras syften.

Grundlagsutskottet har betonat (GrUB 9/2020 rd) att restriktionernas sammanlagda nackdelar för samhället bör bedömas i relation till fördelarna. När beslut fattas om fortsatta restriktioner bör bland annat åtgärdernas epidemiologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser beaktas. Såväl fortsatta begränsningar som hävningen av dem får konsekvenser.

Mötes- och föreningsfrihet

I 13 § 1 mom. i grundlagen föreskrivs det om mötes- och föreningsfrihet. Genom den bestämmelsen tryggas rätten att utan tillstånd anordna sammankomster och demonstrationer samt att delta i sådana. I 2 mom. i den paragrafen finns bland annat en allmän bestämmelse om föreningsfrihet och bestämmelser om de fri- och rättigheter som ingår i föreningsfriheten. Närmare bestämmelser om utövning av mötes- och föreningsfriheten finns i lagen om sammankomster (530/1999). I den gällande 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar, som stiftats med grundlagsutskottets medverkan, föreskrivs det att när en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom som medför omfattande smitt-risk har konstaterats eller med fog kan väntas förekomma, kan det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar bland annat fatta beslut om att förbjuda allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar. En ytterligare förutsättning är att åtgärden är nödvändig för att förhindra spridningen av en allmänfarlig sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig sjukdom. Regionförvaltningsverket kan fatta motsvarande beslut inom sitt område.

De skyldigheter och begränsningar som föreskrivs i denna proposition berör också verksamhet som omfattas av mötes- och föreningsfriheten. Med stöd av de föreslagna bestämmelserna förbjuds dock inte verksamheten i sista hand, utan nödvändiga villkor kan ställas upp för att ordna verksamheten så att närkontakt mellan människor kan undvikas, och som sista utväg kan människor förbjudas att samtidigt delta fysiskt i verksamhet i ett visst utrymme. Skyldigheterna och begränsningarna är temporära och syftar uttryckligen till att hindra att coronavirussjukdomen sprids.

Religionsfriheten

I 11 § i grundlagen föreskrivs det om religions- och samvetsfrihet. Den bestämmelsen utgör grunden för all materiell lagstiftning om religions- och samvetsfrihet. Till kärnområdet för religionsfriheten hör rätten att bekänna och utöva sin religion samt rätten att fira gudstjänst (GrUU 7/2005 rd s. 4, 13; GrUU 24/2005 rd).

Bestämmelser om religions- och samvetsfrihet finns också i flera internationella fördrag om mänskliga rättigheter som Finland ratificerat. Till dem hör konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, det vill säga Europeiska människorättskonventionen (FördrS 19/1990), den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976), konventionen om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) och den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976). Det är motiverat att tolka bestämmelserna om grundläggande fri- och rättigheter så att endast sådana restriktioner som är godtagbara enligt berörda bestämmelser i en konvention om

mänskliga rättigheter kan vara tillåtna grunder för begränsningar i motsvarande bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter.

Enligt artikel 9.1 i europeiska människorättskonventionen har var och en rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer. Enligt artikel 9.2 får friheten att utöva sin religion eller tro endast underkastas sådana begränsningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten, till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.

De gällande bestämmelserna om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar i lagen om smittsamma sjukdomar gäller inte religionsutövning. De föreslagna 58 c § (Åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin) och 58 d § (Förutsättningar för användningen av utrymmen avsedda för kunder och deltagare för att förhindra spridning av covid-19-epidemin) gäller också utrymmen som används för religionsutövning. Kraven enligt den föreslagna 58 c § på möjlighet att rengöra händerna, direktiv samt effektiviserad rengöring av utrymmen och ytor innebär ingen begränsning av religionsfriheten.

Med stöd av den föreslagna 58 d § kan det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar meddela ett sådant beslut inom sitt verksamhetsområde som förpliktar alla aktörer som nämns i paragrafen, enligt vilket användningen av utrymmen som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse ska ordnas så att kunder och de som deltar i verksamheten samt sällskap de facto kan undvika närkontakt med varandra. Beslutet föreslås gälla högst en månad åt gången. Beslutet måste upphävas om förutsättningarna enligt paragrafen inte längre uppfylls.

En allmän utgångspunkt för de föreslagna bestämmelserna är att på det sätt som förutsätts i 19 § 3 mom. i grundlagen skydda befolkningens hälsa och i sista hand människornas liv enligt vad som förutsätts i den helhet som 22 § och 7 § i grundlagen utgör. Också de internationella människorättsnormer som binder Finland förutsätter effektiva åtgärder för att hindra spridningen av allmänfarliga smittsamma sjukdomar, och därmed skydda hela befolkningens och individens rätt till bästa möjliga hälsa.

Den föreslagna 58 d § är inte avsedd att ingripa i detta kärnområde. Medlemmar i religionssamfund och andra aktörer som avses i 2 mom. får fortfarande bekänna och utöva sin religion och delta i gudstjänster och andra religiösa ritualer. Skyldigheten berör endast sättet på vilket gudstjänster och andra religiösa ritualer ordnas. Det föreslås inte att kommunen eller regionförvaltningsverket ska få rätt att bestämma att utrymmen som används för religionsutövning ska stängas ens om allmänheten åsidosätter ålägganden som kommunen eller regionförvaltningsverket utfärdat med stöd av 59 c §.

Eftersom propositionen inte är avsedd att begränsa den rätt att utöva religion som ingår i religionsfriheten, ska den föreslagna 58 g § inte tillämpas på religionsutövning.

Skyddet för privat- och familjelivet

Utgångspunkten för skyddet för privatlivet enligt 10 § i grundlagen är att individen har rätt att leva sitt liv bland annat utan osakliga ingrepp i privatlivet från myndigheterna. Den innefattar bland annat individens frihet att fritt knyta och upprätthålla relationer till andra människor och till omgivningen. Termen privatliv kan förstås som en allmän term för en persons privata sfär.

Också familjelivet hör till den sfär för privatlivet som tryggas i grundlagen. Det finns också skäl att beakta skyddet för familjelivet vid sidan om den personliga friheten i ett läge när karantän eller isolering berör ett minderårigt barn, eftersom skyddet för relationen mellan förälder och barn hör till skyddets kärnområde.

Trots att man känner till fall när coronavirussmitta har kunnat spridas vid olika tillställningar inom privat- och familjelivets sfär såsom födelsedagsfester eller bröllop, föreslås det i propositionen att den livssfären ska lämnas utanför bestämmelsernas tillämpningsområde. Med tanke på rättssäkerheten är det motiverat att avgränsningen är tydlig och görs i lag. Avgränsningen kan också motiveras med skäl som har samband med identifiering av den ansvariga instansen och objektet för ett eventuellt förvaltningsbeslut samt svårigheter med tillsynen.

Det föreslås också att bestämmelsen om inspektionsbefogenheter avgränsas så att utrymmen som omfattas av hemfriden genom en uttrycklig formulering i lagen lämnas utanför befogenheternas tillämpningsområde.

Rätten till personlig frihet

I 7 § i grundlagen föreskrivs det bland annat om allas rätt till personlig frihet och integritet. Den personliga integriteten får inte kränkas och ingen får berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund. Lagligheten av frihetsberövanden ska kunna underkastas domstolsprövning. Dessutom föreskrivs det att rättigheterna för den som har berövats sin frihet ska tryggas genom lag.

I propositionen föreslås det att bestämmelserna om isolering och karantän preciseras. Enligt 3 § i den gällande lagen om smittsamma sjukdomar avses med isolering att den som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat vårdas på en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. Det föreslås att bestämmelsen ändras så att formuleringen om en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården stryks, så att ett beslut om isolering också kan fattas för en annan plats där det är möjligt att vårda personen eller följa hälsotillståndet åtskild från andra så att smittspridning hindras.

Såväl karantän som isolering ska i första hand genomföras i samförstånd med personen i fråga i personens bostad, i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem, i en förläggning för asylsökande eller på någon annan plats som den som meddelat beslutet har godkänt och anvisat och där genomförandet av den vård som den insjuknade behöver kan säkerställas. Om beslutet om karantän eller isolering fattas oberoende av personens vilja, ska karantänen eller isoleringen genomföras i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande.

I propositionen föreslås en utvidgad möjlighet att fatta beslut om isolering på en plats som är ändamålsenlig i den aktuella situationen. Ändringen kan anses bättre än gällande bestämmelser motsvara rätten till personlig frihet enligt grundlagen. I bestämmelsen förutsätts oberoende av isoleringsplats att den vård som den insjuknade behöver kan säkerställas. Ytterligare uttrycks i bestämmelsen särskilt den utgångspunkt som också finns i gällande lagstiftning, att åtgärderna i första hand ska genomföras i samförstånd med personen i fråga. Endast om det inte är möjligt, kan beslutet fattas oberoende av personens vilja i fråga om de enheter som nämns i bestämmelsen.

Skyddet för personuppgifter

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag.

I 24, 59 c och 59 d § i propositionen föreslås bestämmelser om överlåtelse av uppgifter.

I 24 § föreskrivs det om rätten för läkare och THL att få sådana uppgifter som är nödvändiga för att upptäcka epidemier, utreda orsaken till dem och spåra smittan. Sådana uppgifter innehåller information om personers hälsotillstånd, och betraktas statsförfattningsrättsligt som känsliga. Enligt grundlagsutskottet berör tillåtelse för behandling av känsliga uppgifter skyddet för personuppgifter, som hör till kärnområdet för privatlivet. Grundlagsutskottet har särskilt påpekat att inskränkningar i skyddet för privatlivet måste bedömas utifrån de allmänna villkoren för inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna. Lagstiftaren ska tillgodose denna rätt på ett sätt som är godtagbart med avseende på de samlade grundläggande fri- och rättigheterna. Om man ser till skyddet för personuppgifter har grundlagsutskottet ansett det viktigt att reglera åtminstone syftet med registreringen av uppgifterna, uppgifternas innehåll, det tillåtna användningsändamålet inklusive rätten att överlåta registrerade uppgifter, den tid uppgifterna finns kvar i registret och den registrerades rättsskydd. Dessutom ska regleringen av dessa faktorer på lagnivå vara heltäckande och detaljerad. Utskottet har lyft fram riskerna med behandlingen av känsliga uppgifter. Utskottet har därför särskilt påpekat att det bör finnas exakta och noga avgränsade bestämmelser om att det är tillåtet att behandla känsliga uppgifter bara om det är absolut nödvändigt. (bl.a. GrUU 14/2018 rd jämte referenser till tidigare utlåtanden).

Enligt grundlagsutskottet bör skyddet för personuppgifter härfter i första hand tillgodoses med stöd av den allmänna dataskyddsförordningen och den nya nationella allmänna lagstiftningen. Utskottet ser det dock som klart att behovet av speciallagstiftning i enlighet med det riskbaserade synsätt som också krävs i dataskyddsförordningen måste bedömas utifrån de hot och risker som behandlingen av personuppgifter orsakar. Ju större risk fysiska personers rättigheter och friheter utsätts för på grund av behandlingen, desto mer motiverat är det med mer detaljerade bestämmelser. Denna omständighet är av särskild betydelse när det gäller behandling av känsliga uppgifter (bl.a. GrUU 14/2018 rd).

Grundlagsutskottet har i sin praxis i fråga om överlåtelse av uppgifter gjort en tydlig skillnad mellan å ena sidan behandling av uppgifter som specificeras i lag och å andra sidan sådana bestämmelser där uppgifterna inte specificeras på samma sätt. I fråga om specificerade uppgifter kan rätten att överlåta uppgifter gälla "uppgifter som behövs" för något syfte, medan det i det senare fallet i bestämmelserna ingår ett krav på att "uppgifterna ska vara nödvändiga" för något särskilt syfte (bl.a. I de föreslagna bestämmelserna är rätten att få och överlåta uppgifter knuten till de uppgifter som är nödvändiga för de syften som specificeras i lagen). I fråga om de uppgifter som avses i 24 § 2 mom. i lagen specificeras de uppgifter som får överlåtas, även om rätten att få uppgifter dessutom är knuten till kravet på nödvändighet.

Största delen av 24 § utgör gällande bestämmelser, och i den föreslås endast ganska små preciseringar. Det föreslås att den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar läggs till bland de instanser som har rätt att få de uppgifter som den läkare som i sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar redan har rätt att få enligt paragrafen. Ytterligare föreslås det att leverantörer av transport- eller trafiktjänster läggs till bland de instanser som är skyldiga att överlåta uppgifter till läkare och Institutet för hälsa och välfärd. Rätten för kommunen, sjukvårdsdistriktet och Institutet för hälsa och välfärd att få information är knuten till deras lagstadgade skyldighet att bekämpa smittsamma sjukdomar och deras särskilda skyldighet att utreda

epidemier och spåra smitta. Eftersom den uppgiften är ytterst viktig för att hindra ny smitta, har den en direkt koppling till rätten till liv som skyddas i 7 § i grundlagen och det allmännas skyldighet enligt 19 § 3 mom. att enligt vad som närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Rätten att få och överlåta uppgifter är knuten till nödvändighet för skötseln av den uppgiften (det föreslås att 2 mom. ändras till den delen; i den gällande bestämmelsen föreskrivs det om behov). I paragrafens specialmotivering beskrivs skyddsåtgärderna för att skydda de registrerade. Grundlagsutskottet har inte i sitt utlåtande om lagen om smittsamma sjukdomar (GrUU 11/2016 rd) framförde några konstitutionella anmärkningar angående 24 §. Godtagbarheten, proportionaliteten och nödvändigheten hos den föreslagna 24 § kan dock bedömas också utifrån utnyttjandet av det manöverutrymme som tillåts i dataskyddsförordningen.

Grundlagsutskottet har konstaterat att dataskyddsförordningen är en EU-rättsakt som till alla delar är förpliktande och som tillämpas som sådan i alla medlemsstater. Enligt Europeiska unionens domstols etablerade rättspraxis är unionslagstiftningen primär i förhållande till nationell rätt enligt de förutsättningar som definierats i rättspraxis (GrUU 1/2018 rd). Grundlagsutskottet har också konstaterat att det inte hör till dess konstitutionella uppgifter att bedöma nationella genomförandebestämmelser i förhållande till EU:s materiella lagstiftning (se t.ex. GrUU 31/2017 rd, s. 4). Grundlagsutskottet har dock framfört anmärkningar om förhållandet mellan unionens lagstiftning och den nationella rätten. I sin tolkningspraxis har utskottet ansett det viktigt att till den del Europeiska unionens lagstiftning förutsätter eller tillåter nationella bestämmelser ska vid utnyttjandet av det nationella manöverutrymme beaktas konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna (se GrUU 25/2005 rd). Därför har utskottet betonat att det finns skäl att i regeringens proposition i synnerhet i fråga om bestämmelser av betydelse för de grundläggande fri- och rättigheterna klargöra det nationella manöverutrymme (GrUU 26/2017 rd, s. 42, GrUU 2/2017 rd, s. 2, GrUU 44/2016 rd, s. 4). Enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordningen ska medlemsstaternas lagstiftning genom vilka särskilda bestämmelser utfärdas för anpassning av dataskyddsförordningen uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas.

De föreslagna bestämmelserna gäller endast överlåtelse av personuppgifter. Bestämmelserna är nödvändiga för handhavandet av en lagstadgad uppgift enligt lagen om smittsamma sjukdomar, det vill säga utredning av epidemier och smittspårning. Det yttersta skälet för uppgiften är att den kan hindra nya smittfall och bromsa epidemins spridning. I 24 § 2 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar gäller rätten att få information sådana myndigheter som kan ha uppgifter som är nödvändiga för handhavandet av den uppgiften. I 2 mom. föreskrivs det om rätten att få nödvändiga uppgifter av aktörer i social- och hälsovården. Det är klart att sådana uppgifter kan behövas vid handhavandet av uppgiften. I 3 mom. föreskrivs det om rätten att få information av aktörer inom resesektorn. Eftersom människor reser, är det för utredningen av smittkedjor och därmed för hindrandet av nya smittfall nödvändigt att få uppgifter om inkvartering och resor. Rätten att lämna ut uppgifter har avgränsats till det som är nödvändigt för det syfte som anges i lagen. Med beaktande av riskerna med att lämna ut känsliga hälsouppgifter för skyddet för den registrerades personuppgifter och privatliv är bestämmelserna nödvändiga och proportionerliga.

I 59 c och 59 d § föreslås att tillsynsmyndigheten ska ha rätt att överlåta uppgifter till andra tillsynsmyndigheter. Sådan information innehåller i regel inte till exempel känsliga personuppgifter om hälsotillstånd, utan det är fråga om uppgifter om tillsynen över verksamhetsutövare. Dessa bestämmelser berörs av motsvarande konstitutionella anmärkningar som 24 §.

Förslagen betraktas som godtagbara med tanke på systemet med grundläggande fri- och rättigheter.

Behörighetsfördelningen mellan landskapet Åland och riket

Landskapet Åland har en särställning i den internationella sedvanerätten och i Finlands statsförfattning. Enligt 120 § i grundlagen har landskapet Åland självstyrelse enligt vad som särskilt bestäms i självstyrelselagen för Åland (1144/1991), nedan självstyrelselagen. Självstyrelselagen är inte formellt sett en grundlag, men den jämställs med grundlag till följd av försvårad lagstiftningsordning (RP 1/1998 rd, s. 127/I). Enligt 75 § i grundlagen gäller angående lagstiftningsordningen för självstyrelselagen för Åland och jordförvärvslagen för Åland det som särskilt bestäms i dessa lagar. Enligt 69 § i självstyrelselagen kan den inte ändras eller upphävas annat än genom överensstämmande beslut av riksdagen och lagtinget, inte heller kan avvikelser från den göras på något annat sätt. Besluten skall i riksdagen fattas i den ordning som gäller vid ändring eller upphävande av grundlag och i lagtinget med en majoritet om minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.

Det föreskrivs om behörighetsfördelningen mellan landskapet och riket i självstyrelselagen. Enligt 27 § 29 punkten i självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet bland annat i fråga om smittsamma sjukdomar hos människor. I förarbetena till den gällande självstyrelselagen (RP 73/1990 rd, s. 79) sägs det: "Enligt 18 § 12 punkten är hälso- och sjukvården ett område som i princip faller under landskapets lagstiftningsbehörighet. Liksom enligt den gällande självstyrelselagen har dock vissa delar av området förbehållits rikets lagstiftade organ. Lagstiftningen om smittsamma sjukdomar hos människor har förbehållits rikets organ. Begreppet "smittsamma sjukdomar" omfattar även epidemier och stadgandet motsvarar på denna punkt i sak den gällande självstyrelselagen. Förvaltningsbehörigheten hör enligt 30 § 8 punkten till landskapsstyrelsen eller någon annan myndighet som bestäms genom landskapslagstiftning."

Enligt 30 § 9 punkten i den gällande självstyrelselagen ska de uppgifter som enligt lagstiftningen om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna i landskapet skötas av landskapsregeringen eller av någon annan myndighet som anges i landskapslag. Dessutom ska republikens presidents förordning om vissa förvaltningsuppgifter inom hälso- och sjukvården i landskapet Åland (1179/2009) beaktas.

Flera av bestämmelserna i lagförslaget berör sådana sektorer av samhället och näringsverksamheten där landskapet Åland har lagstiftningsbehörighet. I självstyrelselagen för Åland (1144/1991) föreskrivs det om landskapet Ålands och rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt 18 § 12 punkten har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om hälso- och sjukvård, med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkten, och enligt 13 punkten i fråga om socialvård. Enligt 18 § 14 punkten har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om undervisning, läroavtal, kultur, idrott och ungdomsarbete. Enligt 14 punkten har landskapet också lagstiftningsbehörighet i fråga om arkiv-, biblioteks- och museiväsendet med vissa undantag och enligt 11 punkten i fråga om fornminnen, skydd av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och föremål i landskapet.

Enligt 18 § 21 punkten har landskapet Åland lagstiftningsbehörighet i fråga om sådana trafikfrågor som berör vägar och kanaler, vägtrafik, spårbunden trafik, båttrafik och farleder för den lokala sjötrafiken. Enligt 27 § 12 punkten i självstyrelselagen hör handelssjöfart samt farleder för handelssjöfarten, och enligt 27 § 14 punkten luftfart, till rikets lagstiftningsbehörighet på Åland. Enligt 1 § 1 mom. i fartygsregisterlagen (512/1993) är registerområdena landskapet Åland och det övriga Finland. Statens ämbetsverk på Åland för register över de fartyg som har hemort i landskapet Åland.

Enligt 18 § 22 punkten hör näringsverksamhet till landskapets behörighet med beaktande av vad som föreskrivs bland annat i 27 § 29 punkten. Enligt 27 § 29 punkten har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om smittsamma sjukdomar hos människor.

Landskapet Ålands myndigheter ska enligt 22 § i grundlagen se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses inom de rättsområden som hör till landskapet Ålands behörighet.

Tillämpning av de föreslagna bestämmelserna på Åland

I denna proposition föreslås det att bestämmelser tas in i lagen om smittsamma sjukdomar bland annat om ändring av social- och hälsovårdsverksamheten (9 a §), åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen i näringsverksamhet och annan verksamhet (58 c §) samt temporär begränsning av användningen av utrymmen avsedda för kunder och andra som deltar i verksamheten (58 d och 58 g §). Enligt den föreslagna 58 g § kan i synnerhet till vissa branscher inom motion och fritidsaktiviteter riktas beslut om temporär stängning av kundutrymmen delvis eller helt. Dessutom föreslås motsvarande förelägganden och restriktioner i fråga om persontrafiken (58 e och 58 f §). Det föreskrivs om tillsynen över efterlevnaden av de temporära bestämmelserna i 59 a–59 c §.

Ålandsdelegationen konstaterar i sitt utlåtande den 13 oktober 2020 "att syftet med lagen om smittsamma sjukdomar är att förebygga smittsamma sjukdomar och spridningen av dem samt deras negativa konsekvenser för människor och samhället. Lagen ska tillämpas när bekämpningen av smittsamma sjukdomar ordnas och genomförs samt på planering, styrning, uppföljning och övervakning av arbetet. I lagen finns utförliga bestämmelser särskilt om bekämpningsarbete och myndigheter samt åtgärder för att begränsa smittspridning. Det kan vara nödvändigt att vidta åtgärder för att hindra och bekämpa spridningen av smittsamma sjukdomar inom många sektorer, även inom rättsområden som utgör landskapsbehörighet. Smittsamma sjukdomar hos människor är ett självständigt rättsområde. I självstyrelselagens 18 § 12 punkt anges uttryckligen smittsamma sjukdomar som ett undantag från den behörighet som ankommer på landskapet gällande hälso- och sjukvården. ... De i propositionen föreslagna permanenta och temporära bestämmelserna ska intas i lagen om smittsamma sjukdomar, vilket rättsområde enligt självstyrelselagens 27 § 29 är att hänföra till rikets lagstiftningsbehörighet även på Åland. Ålandsdelegationen har inte i detta utlåtande tagit ställning till huruvida de föreslagna ändringarna till samtliga delar de facto är att hänföra till det aktuella rättsområdet."

De förelägganden och restriktioner som föreslås i denna proposition och som nämns ovan ska därför huvudsakligen också tillämpas i landskapet Åland. Eftersom landskapsregeringen eller någon annan myndighet som anges i landskapets lagstiftning med stöd av 30 § 9 punkten i självstyrelselagen ska sköta uppgifter för bekämpning av smittsamma sjukdomar på Åland, ska också myndighetsbeslut om de ålägganden och restriktioner som nämns ovan (9 a §, 57 a §, 58 d §, 58 f och 58 g §) fattas och övervakas av landskapet Åland.

I fråga om de bestämmelser i lagförslaget som berör trafik omfattar landskapet Ålands administrativa behörighet lokaltrafik för alla trafikformers del. Till landskapsmyndigheternas uppgifter för bekämpning av smittsamma sjukdomar hör därför utöver vägtrafiken fartyg och kryssningsfartyg som är införda i fartygsregistret för Åland, färjeterminaler i landskapet, passage-rarutrymmena på Mariehamns flygplats samt landskapets egen färjetrafik.

Behörigheten enligt självstyrelselagen för landskapet är också exklusiv i den meningen att en lag som riksdagen stiftar inte träder i kraft på Åland till den del frågorna hör till lagtingets

lagstiftningsbehörighet. Till den del lagförslaget eventuellt berör frågor som de facto ska hänföras till landskapets lagstiftningsbehörighet träder därför lagen i enlighet med Ålandsdelegationens utlåtande inte i kraft på Åland. Om det fortfarande visar sig att tillämpningen av lagen om ändring av lagen om smittsamma sjukdomar är otydlig med avseende på bestämmelserna om behörighet i självstyrelselagen, finns det tre alternativa sätt att på ett sätt som vinner laga kraft få klarhet i frågan: huvudsakligen genom lagstiftningskontrollen enligt 19 § i självstyrelselagen, genom en lagakraftvunnen dom av domstol eller genom högsta domstolens avgörande i en behörighetskonflikt enligt 60 § i självstyrelselagen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande i frågan.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) 3 § 5 punkten, 24 § 2–4 mom., rubriken för 57 § samt 57 § 1 och 2 mom., 68 § 2 och 3 mom. och 89 §, temporärt 91 § 1 mom. samt 92 §, av dem 91 § 1 mom. sådant det lyder i lag 727/2020, samt
fogas temporärt till lagen nya 9 a, 58 c–58 h, 59 a–59 d och 79 a § som följer:

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

5) *isolering* att en person som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat vårdas eller att personens hälsotillstånd följs åtskild från andra så att smittspridning förhindras,

9 a §

Utvidgning av social- och hälsovårdsverksamheten under covid-19-epidemin

Om det under covid-19-epidemin är uppenbart att spridning av sjukdomen covid-19 försämrar eller med fog kan antas försämma social- och hälsovårdssystemets funktionsduglighet på ett sätt som väsentligt äventyrar tillgången till tjänster och de åtgärder som redan har vidtagits inte är tillräckliga för att trygga tillgången till dessa tjänster, kan regionförvaltningsverket inom sitt verksamhetsområde ålägga en kommun eller samkommun eller en privat serviceproducent som avses i lagen om privat hälso- och sjukvård (152/1990), lagen om privat socialservice (922/2011) eller motsvarande lagstiftning i landskapet Åland och som med stöd av avtal producerar social- och hälsovårdstjänster för en kommun eller samkommun att

1) utöka antalet vårdplatser vid verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården eller vårda andra patienter än de som normalt vårdas vid verksamhetsenheten inom hälso- och sjukvården,

2) utöka antalet klientplatser vid boendeserviceenheter och verksamhetsenheter eller verksamhetsenhet för institutionsvård inom socialvården eller tillhandahålla tjänster för andra klienter än de som normalt tillhandahålls tjänster vid enheten, eller

3) ålägga boendeserviceenheter och verksamhetsenheter för institutionsvård inom socialvården att i enlighet med beslutet delta i tillhandahållandet av hälso- och sjukvård för patienter.

Regionförvaltningsverket kan när de kriterier som anges i 1 mom. uppfylls dessutom inom sitt verksamhetsområde ålägga en kommun eller samkommunen att tillhandahålla social- och hälsovårdstjänster för sådana klienter och patienter som inte omfattas av kommunens eller samkommunens organiseringsansvar.

En förutsättning för att ett beslut som avses i 1 och 2 mom. ska kunna fattas är att åläggandet är nödvändigt för att trygga tillräckliga social- och hälsovårdstjänster.

Ett beslut som avses i 1 och 2 mom. kan fattas oberoende av vad samkommunen eller kommunen och en serviceproducent som avses i 1 mom. har kommit överens om gällande tjänsteproduktionen, vad samkommunerna har kommit överens om i ett avtal om ordnande enligt 43 §

i hälso- och sjukvårdslagen eller vad kommunerna och samkommunerna sinsemellan har kommit överens om i ett annat avtal om ordnande eller produktion av social- och hälsovårdstjänster.

En serviceproducent som avses i 1 mom. får producera tjänster enligt ett beslut som avses i 1 mom. trots att tjänsten inte omfattas av serviceproducentens tillstånd enligt 4 § i lagen om privat hälso- och sjukvård, tillstånd enligt 8 § i lagen om privat socialservice eller anmälan enligt 11 § i den lagen eller anmälan, tillstånd eller motsvarande som anges i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland, om de kriterier som i de nämnda lagarna har fastställts för produktionen av tjänsten i övrigt uppfylls när tjänsten produceras.

Ett beslut som avses i 1 och 2 mom. får inte äventyra klienternas och patienternas rätt till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster eller klient- och patientsäkerheten. Beslutet får inte medföra oskäliga olägenheter för verksamheten hos den privata serviceproducent som beslutet gäller. Om en viss angiven verksamhetsenhet åläggs skyldigheter i beslutet och beslutet kan förutses ha en betydande inverkan på enhetens verksamhet, ska regionförvaltningsverket när det fattar beslutet särskilt beakta möjligheten för den aktör som beslutet gäller att ändra enhetens verksamhet, tillhandahållandet av social- och hälsovårdstjänster för de klienter och patienter som redan finns vid verksamhetsenheten samt de social- eller hälsovårdstjänster som annars tillhandahålls vid enheten.

Ett beslut som avses i 1 och 2 mom. fattas av social- och hälsovårdsministeriet, om

1) det på riksnivå är nödvändigt att trygga tillgången till en viss social- eller hälsovårdstjänst, eller

2) det är nödvändigt att skyldigheten påförs kommuner eller samkommuner inom de olika regionförvaltningsverkens verksamhetsområden.

Social- och hälsovårdsministeriet kan dessutom när de kriterier som anges i 1, 3 och 6 mom. uppfylls ålägga en statlig enhet som ordnar eller producerar social- och hälsovårdstjänster samt Studenternas hälsovårdsstiftelse att tillhandahålla tjänster på det sätt som anges i 1 mom. 1–3 punkten oberoende av vad som i lag föreskrivs om deras ansvar för att ordna och producera tjänster.

Beslutet får fattas för högst tre månader åt gången. Beslutet ska omedelbart upphävas om de kriterier som anges i denna paragraf inte längre uppfylls.

24 §

Rätt att få information för upptäckt och utredning av epidemier och för smittspårning

Institutet för hälsa och välfärd samt den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet och kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har trots sekretessbestämmelserna rätt att av de kommunala och de statliga hälsovårds-, hälsoskydds- och veterinärmyndigheterna och myndigheterna för livsmedelstillsyn, av de laboratorier som avses i 18 §, från verksamhetsenheten inom den privata socialvården och hälso- och sjukvården och av självständiga yrkesutövare inom hälso- och sjukvården få de uppgifter som är nödvändiga för att upptäcka epidemier som avses i 23 §, utreda orsaken till dem och spåra smittan. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och kostnadsfritt.

Institutet för hälsa och välfärd samt den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet och kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har trots sekretessbestämmelserna rätt att av leverantörer av transporttjänster som avses i 2 § 1 punkten i lagen om transportservice (320/2017) och leverantörer av trafiktjänster som avses i 2 § 3 punkten i den lagen, av aktörer som anges i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland och av researrangörer, inkvarteringsrörelser och dem som äger, innehar eller använder ett luftfartyg eller annat fartyg få uppgifter som finns i deras besittning eller står till deras förfogande om personbeteckning, namn, födelsedatum och kön samt kontaktuppgifter för dem som varit passagerare, om det är nödvändigt

för att förhindra att en epidemi sprids eller för att skydda passagerarnas hälsa. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och kostnadsfritt.

Institutet för hälsa och välfärd samt de läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet och kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har trots sekretessbestämmelserna rätt att till de myndigheter som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, till de kommunala hälsoskyddsmyndigheterna och myndigheterna för livsmedelstillsyn och till Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet lämna ut sådana upplysningar som erhållits i samband med utredning av en epidemi och som är nödvändiga för utförandet av de uppgifter som i denna lag föreskrivits för dessa myndigheter.

57 §

Beslut om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalt

Om spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom inte kan förhindras med hjälp av andra åtgärder, kan den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar fatta beslut om att den som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat ska vara borta från sitt arbete, från småbarnspedagogik eller från sin läroanstalt under sammanlagt högst två månader utan avbrott. Beslutet om att en person ska vara borta från sitt arbete, småbarnspedagogik eller läroanstalten ska upphävas genast när personen inte längre är smittfarlig.

Den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar kan fatta beslut om en förlängning av den i 1 mom. föreskrivna frånvarotiden med högst sex månader i sänder, om kriterierna fortfarande uppfylls.

58 c §

Åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin

En i 4 mom. avsedd aktör som disponerar över sådana utrymmen inomhus eller sådana med avseende på område och funktion avgränsade utrymmen utomhus som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse ska, för att förhindra spridning av covid-19-epidemin, i sin verksamhet se till att

- 1) kunderna och deltagarna har möjlighet att rengöra händerna,
- 2) kunderna och deltagarna ges instruktioner om upprätthållande av tillräckliga avstånd, om rengöring av händerna och om andra motsvarande rutiner som förhindrar spridning av smitta, och
- 3) rengöringen av utrymmen och ytor effektiviseras utöver vad som någon annanstans föreskrivs om rengöring när det gäller verksamheten i fråga.

En i 3 mom. avsedd aktör som disponerar över utrymmen som avses i denna paragraf ska dessutom ordna kundernas och deltagarnas vistelse så att personerna fördelas så glest som möjligt med beaktande av verksamhetens särdrag och placera eventuella kundplatser tillräckligt långt från varandra.

De skyldigheter som anges ovan i denna paragraf gäller följande aktörer som disponerar över utrymmena och använder dem i sin verksamhet:

- 1) privata sammanslutningar, stiftelser och andra juridiska personer, dock inte sådana utövare av förplägnadsverksamhet som avses i 1 § 2 mom. 6 punkten i lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet (308/2006) och i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland,
- 2) enskilda näringsidkare,
- 3) kommuner och samkommuner,
- 4) religionssamfund,

5) offentligrättsliga inrättningar.

Skyldigheterna enligt denna paragraf gäller dock inte verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet.

Skyldigheterna enligt denna paragraf får inte hindra rätten till lagstadgade tjänster eller rätten att få sin sak behandlad av den behöriga myndigheten eller hindra en tjänsteman från att sköta sina tjänsteåligganden.

Aktörer som disponerar över stationer, terminaler och andra motsvarande utrymmen ska tillsammans med leverantörer av transporttjänster som avses i 2 § 1 punkten i lagen om transport-service och leverantörer av trafiktjänster som avses i 2 § 3 punkten i den lagen samt de tjänst-leverantörer som avses i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland se till att det för att för-hindra spridning av sjukdomen covid-19 vidtas arrangemang för styrningen av passagerarna när de stiger av och på ett trafikmedel. Skyldigheterna enligt denna paragraf tillämpas inte på an-vändningen av de utrymmen som är avsedda för resande i trafikmedel avsedda för persontrafik. Bestämmelser om åtgärder i persontrafik för förhindrande av spridning av sjukdomen covid-19 finns i 58 e §.

Närmare bestämmelser om ordnande av möjlighet att rengöra händerna, om instruktioner till kunder och deltagare samt om rengöring av utrymmen och ytor får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Genom förordning av statsrådet får det också utfärdas närmare bestämmelser för dem som disponerar över stationer, terminaler och andra därmed jämförbara utrymmen och för i 58 e § avsedda tjänsteproducenter inom trafiken om deras detaljerade skyldigheter enligt 1 och 2 mom. i denna paragraf i fråga om stationer för trafik, terminaler och andra motsvarande utrymmen inomhus samt den i 7 mom. angivna styrningen av passagerare.

58 d §

Förutsättningar för användningen av utrymmen avsedda för kunder och deltagare för att för-hindra spridning av covid-19-epidemin

Om det är uppenbart att åtgärderna enligt 58 c § och andra åtgärder som redan har vidtagits inte är tillräckliga och om det för att förhindra spridning av covid-19-epidemin när de kriterier som anges i 2 mom. uppfylls kan anses vara nödvändigt, kan det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar meddela ett sådant beslut inom sitt verksamhetsområde som förpliktar alla aktörer som nämns i 3 mom., enligt vilket användningen av utrymmen som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse ska ordnas så att kunder och de som deltar i verksamheten samt sällskap de facto kan undvika i 4 mom. avsedd närkontakt med varandra. Av beslutet ska det framgå att aktören kan fullgöra sin skyldighet genom begränsningar av antalet kunder, genom arrangemang som gäller antalet kundplatser eller utrymmena eller på något annat sätt som beaktar särdragen i verksamheten. I beslutet ska det dessutom redogöras för vad som avses med utrymmen som är öppna för allmänheten och utrymmen avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse samt närkontakt. Regionförvaltningsverket kan fatta motsvarande beslut inom sitt område, om åtgärder är nödvändiga inom flera kommuners område.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas, om

1) incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under de senaste 14 dagarna är minst 25 per 100 000 invånare, och

2) det inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som enligt en sakkunnigbedömning medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området.

I 1 mom. avsedda utrymmen som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse är

1) utrymmen inomhus som används för samtidig vistelse av fler än 10 kunder eller deltagare,

2) med avseende på område och funktion avgränsade utrymmen utomhus som används för samtidig vistelse av fler än 50 kunder eller deltagare.

Med närkontakt avses att människor

1) vistas ansikte mot ansikte eller i samma utrymme på mindre än två meters avstånd från varandra i mer än 15 minuter, eller

2) har fysisk kontakt med varandra.

Ett beslut som avses i 1 mom. förpliktar följande aktörer som disponerar över utrymmena och använder dem i sin verksamhet:

1) privata sammanslutningar, stiftelser och andra juridiska personer, dock inte de utövare av förplägnadsverksamhet som avses i 1 § 2 mom. 6 punkten i lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet och i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland,

2) enskilda näringsidkare,

3) kommuner och samkommuner,

4) religionssamfund,

5) offentligt rättsliga inrättningar.

Ett beslut som avses i 1 mom. tillämpas dock inte på läroanstalternas verksamhet, småbarns-pedagogik, professionell idrott eller verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet.

Ett beslut som avses i 1 mom. får inte hindra rätten till lagstadgade tjänster eller rätten att få sin sak behandlad av en behörig myndighet eller hindra en tjänsteman från att sköta sina tjänsteåligganden.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas för högst en månad åt gången. Beslutet ska omedelbart upphävas om de kriterier som anges i denna paragraf inte längre uppfylls.

58 e §

Åtgärder som gäller persontrafik och som syftar till att förhindra spridning av covid-19-epidemin

En leverantör av transporttjänster som avses i 2 § 1 punkten i lagen om transportservice och i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland och den som bedriver trafik på uppdrag av leverantören ska, om denne har ett verksamhetsställe i Finland eller annars står under finsk jurisdiktion eller trafikerar en tjänst med avgångs- eller ankomstplats i Finland eller som går via Finland, för att förhindra spridning av covid-19-epidemin i sin verksamhet se till att

1) utrymmen och ytor som är avsedda att användas av trafikmedlets passagerare rengörs regelbundet och rengöringen effektiviseras utöver vad som någon annanstans föreskrivs om rengöring när det gäller verksamheten i fråga så att en tillräcklig hygiennivå uppnås och bibehålls samt att andra motsvarande rutiner som förhindrar spridning av smitta iakttas, och

2) passagerarna erbjuds möjlighet att bibehålla en tillräcklig hygiennivå i trafikmedlet samt ges instruktioner om upprätthållande av tillräckliga avstånd, om rengöring av händerna, om användning av ansiktsskydd och om andra motsvarande rutiner som förhindrar spridning av smitta i trafikmedlet.

Närmare bestämmelser om detaljerna i fråga om de skyldigheter som avses i 1 mom. får utfärdas genom förordning av statsrådet.

58 f §

Temporär begränsning av antalet passagerare för att förhindra spridning av covid-19-epidemin

Om det är uppenbart att åtgärderna enligt 58 e § och andra åtgärder som redan har vidtagits inte är tillräckliga och om det kan anses vara nödvändigt för att förhindra spridning av covid-19-epidemin, kan Transport- och kommunikationsverket fatta ett beslut genom vilket det största

tillåtna antal passagerare som en i 58 e § 1 mom. avsedd leverantör av transporttjänster eller den som bedriver trafik på uppdrag av leverantören får ta ombord på ett trafikmedel begränsas.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas, om

1) incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under de senaste 14 dagarna är minst 25 per 100 000 invånare, och

2) det inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som enligt en sakkunnigbedömning medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området.

Samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt ska utan dröjsmål meddela Transport- och kommunikationsverket om att en situation som avses i 2 mom. 2 punkten föreligger eller att det finns en motiverad risk för att en sådan situation uppkommer inom området.

Transport- och kommunikationsverket får fatta beslut om skyldighet att begränsa antalet passagerare till högst hälften av det största antal passagerare som får tas ombord på trafikmedlet. Beslutet får gälla endast trafikmedel som används för samtidig transport av fler än 10 personer.

Transport- och kommunikationsverket ska när det fattar beslutet och avväger begränsningen av antalet passagerare ta hänsyn till

1) incidensen av smittfall inom de områden där trafiken huvudsakligen bedrivs och där passagerare kan tas ombord,

2) möjligheterna att undvika närkontakter mellan passagerarna med beaktande av resans längd, trafikmedlets konstruktion, möjligheten att placera passagerare i olika avdelningar, antalet sitt- och ståplatser samt andra omständigheter som påverkar passagerarnas placering i trafikmedlet, och

3) åtgärder som leverantörerna av transporttjänster eller de som bedriver trafik på uppdrag av leverantörerna har vidtagit enligt 58 e § för att begränsa närkontakterna mellan passagerare, säkerställandet av tillgången till den information enligt 24 § som behövs för att spåra eventuella exponerade personer på basis av en personlig platsreservering, användning av ansiktsskydd och andra regionala metoder för att förhindra spridning av sjukdom.

Ett beslut som har meddelats med stöd av denna paragraf får inte hindra rätten till lagstadgade tjänster eller hindra en tjänsteman från att sköta sina tjänsteåligganden.

En leverantör av transporttjänster som avses i 58 e § eller den som bedriver trafik på uppdrag av leverantören ska genom arrangemang som är lätta att observera och övervaka säkerställa att antalet passagerare begränsas i enlighet med vad som anges i beslutet.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas för högst en månad åt gången. Beslutet ska omedelbart upphävas om kriterierna för beslutets giltighet inte längre uppfylls.

58 g §

Temporär stängning av utrymmen för kunder och deltagare i syfte att förhindra spridning av covid-19-epidemin

Om det är uppenbart att åtgärderna enligt 58 d § och andra åtgärder som redan har vidtagits inte kan anses vara tillräckliga på grund av en särskild spridningsrisk i anslutning till verksamheten och om det när de kriterier som anges i 2 mom. uppfylls är nödvändigt för att förhindra en okontrollerad spridning av covid-19-epidemin, kan det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar meddela ett sådant beslut inom sitt verksamhetsområde som förpliktar alla aktörer som utövar i 4 mom. avsedd verksamhet och disponerar över utrymmen, enligt vilket alla utrymmen för kunder, utrymmen för deltagare och väntsalar enligt 58 d § 3 mom. som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrupps vistelse ska stängas för kunder och deltagare. Utöver det som föreskrivs i 44 § i förvaltningslagen ska det i beslutet anges vad som avses med verksamhet som utgör en särskild risk för spridning av sjukdomen covid-19 och med utrymmen som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrupps vistelse. Regionförvaltningsverket

kan fatta motsvarande beslut inom sitt område, om åtgärder är nödvändiga inom flera kommuners område.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas endast om

1) incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under de senaste 14 dagarna är minst per 100 000 invånare 50,

2) det inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som enligt en sakkunnigbedömning medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området, och

3) antalet smittfall inom sjukvårdsdistriktets område enligt en sakkunnigbedömning bedöms leda till att behovet av sjukhusvård och intensivvård ökar i betydande grad, till att social- och hälsovårdspersonalens tillräcklighet eller omsorgen om klienter eller vården av patienter väsentligt äventyras eller till någon annan motsvarande överbelastning av social- och hälsovårdssystemet.

Samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt ska utan dröjsmål meddela kommunerna och regionförvaltningsverket inom sitt område om att en situation som avses i 2 mom. föreligger eller att det finns en motiverad risk för att en sådan situation uppkommer.

Ett beslut som avses i 1 mom. förpliktar i 58 d § 3 mom. avsedda aktörer som disponerar över utrymmen när de utövar idrotts- eller sportverksamhet som avses nedan i 1 punkten eller nöjes- eller rekreationsverksamhet som avses nedan i 2–6 punkten i följande utrymmen:

1) utrymmen som används för lagsport, gruppträning, utövande av kontaktsporter och andra motsvarande former av sport eller idrott samt träningslokaler och andra motsvarande utrymmen för inomhusidrott,

2) allmänna bastur och simhallars, friluftsbads och badinrättningars bassängområden samt omklädningsrum som finns i omedelbar anslutning till dem,

3) dansställen och utrymmen som används för körsång, amatörteater och annan motsvarande hobbyverksamhet i grupp,

4) nöjes- och temaparker, tivolin samt djurparker,

5) inomhuslekparker och inomhuslekplatser,

6) allmänna utrymmen i köpcentra, med undantag för affärslokaler i detaljhandeln och lokaler som används för tillhandahållande av tjänster samt passager till dessa lokaler.

När ett beslut som avses i 1 mom. fattas ska hänsyn tas till känd sakkunskap om huruvida kundernas eller deltagarnas fysiska närhet till varandra, antalet personer som samtidigt befinner sig på plats eller deras placering i utrymmet i övrigt eller spridning av sjukdomen via ytor utgör en särskild risk för spridning av sjukdomen covid-19, samt till om det i verksamheten eller i de utrymmen som används för den finns en särskild risk för att betydande smittkedjor uppkommer.

Ett beslut som avses i 1 mom. gäller inte professionell idrott eller verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas för högst två veckor åt gången. Det ska noga följas upp att beslutet är aktuellt och beslutet ska omedelbart upphävas om de kriterier som anges i denna paragraf inte längre uppfylls.

Närmare bestämmelser om den verksamhet och de utrymmen som avses i 4 mom. får utfärdas genom förordning av statsrådet.

58 h §

Plan för åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin

Om det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar eller regionförvaltningsverket har fattat ett beslut som avses i 58 d § 1 mom., ska den aktör som ansvarar för den verksamhet som sker i utrymmen avsedda för kunder eller deltagare utarbeta en skriftlig plan för hur aktören fullgör de skyldigheter och iakttar de begränsningar som fastställts i beslutet.

En i 58 c § 6 mom. avsedd aktör som disponerar över utrymmen och leverantör av transport- eller trafiktjänster ska i samarbete utarbeta en skriftlig plan för hur de fullgör de skyldigheter som avses i det momentet. Tjänsteleverantören ska foga planen till den plan som leverantören utarbetar med stöd av 18, 18 a, 58, 66 eller 129 § i lagen om transportservice eller motsvarande lagstiftning i landskapet Åland.

Den plan som avses i denna paragraf ska på begäran visas för kommunen, regionförvaltningsverket och Transport- och kommunikationsverket.

Närmare bestämmelser om innehållet i och utarbetandet av den plan som avses i denna paragraf får utfärdas genom förordning av statsrådet.

59 a §

Tillsyn

Regionförvaltningsverket och kommunen övervakar inom sina verksamhetsområden fullgörandet av de skyldigheter och iakttagandet av de begränsningar som det föreskrivs om i 58 §, 58 c § 1 och 2 mom., 58 d och 58 g § samt 58 h § 1 mom. samt iakttagandet av beslut som gäller dessa. Regionförvaltningsverket övervakar inom sitt verksamhetsområde att beslut som fattats med stöd av 9 a § iakttas.

Transport- och kommunikationsverket och kommunen övervakar fullgörandet av de skyldigheter och iakttagandet av de begränsningar som anges i 58 c § 6 mom., 58 e och 58 f § samt 5 h § 2 mom. samt iakttagandet av beslut som gäller dessa.

Kommunen, regionförvaltningsverket och Transport- och kommunikationsverket ska samarbeta när de övervakar att denna lag följs.

Polisen övervakar att de beslut om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster som meddelats med stöd av 58 § iakttas i fråga om skyldigheter och begränsningar som gäller publikens storlek och antalet personer samt upprätthållande av avstånd.

59 b §

Inspektioner

Regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket får inspektera den verksamhet enligt denna lag som utövas av en aktör som de övervakar med stöd av 59 a § samt de utrymmen som används i verksamheten.

En inspektör ska ges tillträde till de utrymmen på verksamhetsstället som skyldigheterna eller begränsningarna gäller. Vid inspektionen ska trots sekretessbestämmelserna alla handlingar som inspektören begär och som är nödvändiga för inspektionen läggas fram. På inspektörens begäran ska dessutom trots sekretessbestämmelserna kopior av de handlingar som är nödvändiga för inspektionen överlämnas till inspektören utan avgift. Inspektören har rätt att fotografera under inspektionen. Inspektioner får inte förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur. Vid inspektioner ska 39 § i förvaltningslagen (434/2003) iakttas. En inspektion får förrättas utan förhandsanmälan.

Bestämmelser om Transport- och kommunikationsverkets inspektionsrätt finns i 196 § i lagen om transportservice och bestämmelser om verkets rätt att få information i 197 § i den lagen. Vad som i de paragraferna föreskrivs om verkets befogenheter tillämpas trots bestämmelserna i 2 mom. när verket utövar tillsyn enligt denna lag.

De kommunala myndigheter som är behöriga med stöd av 7 § i hälsoskyddslagen och 32 § i livsmedelslagen får i samband med de inspektioner de gör med stöd av de lagarna kontrollera att i denna lag avsedda skyldigheter fullgörs och begränsningar iakttas samt att beslut om dessa iakttas. Bestämmelser om dessa myndigheters rätt att meddela förelägganden och använda tvångsmedel finns i 59 c och 59 d §.

De myndigheter som avses i 4 mom. och en myndighet som avses i 59 d § 1 mom. får förrätta en inspektion också på begäran av regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket.

59 c §

Förelägganden och tvångsmedel

Om det observeras brister eller missförhållanden i fullgörandet av skyldigheterna enligt 58 c § 1 mom., kan regionförvaltningsverket och kommunen meddela ett föreläggande om att bristerna eller missförhållandena ska avhjälpas. Om det observeras brister eller missförhållanden i fullgörandet av skyldigheterna enligt 58 c § 6 mom. eller 58 e §, kan föreläggandet om att bristerna eller missförhållandena ska avhjälpas meddelas av kommunen och Transport- och kommunikationsverket.

Regionförvaltningsverket kan meddela ett föreläggande om avhjälpande av brister eller missförhållanden som observerats i iakttagandet av ett beslut som fattats med stöd av 9 a §. Regionförvaltningsverket och kommunen kan meddela ett föreläggande om avhjälpande av brister eller missförhållanden som observerats i iakttagandet av ett beslut som fattats med stöd av 58, 58 d eller 58 g §. Detsamma gäller Transport- och kommunikationsverket och kommunen i fråga om iakttagandet av ett beslut som fattats med stöd av 58 f §. Regionförvaltningsverket och kommunen kan dessutom när det gäller skyldigheterna enligt 58 h § 1 mom. och Transport- och kommunikationsverket när det gäller skyldigheterna enligt 58 h § 2 mom. meddela ett föreläggande om att de brister eller missförhållanden som observerats i fullgörandet ska avhjälpas.

När ett föreläggande som avses i 1 och 2 mom. meddelas ska det sättas ut en tidsfrist inom vilken de behövliga åtgärderna ska vidtas. Tidsfristen ska vara skälig med hänsyn till bristens eller missförhållandets karaktär samt arten av den verksamhet föreläggandet gäller.

Om de brister eller missförhållanden som avses i 1 mom. inte har avhjälpits inom utsatt tid och om skyldigheterna har åsidosatts väsentligt, kan kommunen och regionförvaltningsverket bestämma att verksamheten i fråga omedelbart ska avbrytas och att utrymmet i fråga ska hållas stängt för kunder eller andra deltagare i den övervakade verksamheten högst en månad, om det är nödvändigt för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom. Om brister eller missförhållanden som avses i 2 mom. i fråga om åtgärder som bestämts med stöd av 58 d eller 58 f § inte har avhjälpits inom utsatt tid och skyldigheterna har åsidosatts väsentligt, kan den myndighet som fattat beslutet meddela ett motsvarande föreläggande, om det är nödvändigt för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom. Ett föreläggande som avses i detta moment får inte gälla utrymmen som används för religionsutövning.

Regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket kan förena ett beslut som meddelats med stöd av 1—4 mom. med vite. Bestämmelser om vite finns i vite-lagen (1113/1990).

Om kommunen, regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket i samband med en inspektion eller i övrigt får kännedom om att en skyldighet eller begränsning som en annan myndighet har bestämt med stöd av 58, 58 d, 58 f eller 58 g § åsidosatts i betydande grad, ska kommunen eller verket trots sekretessbestämmelserna underrätta den myndighet som bestämt om skyldigheten eller begränsningen om saken. Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet samt Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården ska trots sekretessbestämmelserna underrätta kommunen, om centret eller verket i samband med en inspektion som det förrättar med stöd av en annan lag eller i övrigt får kännedom om att skyldigheterna eller begränsningarna enligt 58 c § i betydande grad åsidosatts i samband med verksamhet som centret eller verket övervakar samt underrätta den kommun eller det regionförvaltningsverk som fattat beslutet att en skyldighet eller begränsning som bestämts med stöd av 58 eller 58 d § har åsidosatts i betydande grad.

Om ett beslut om offentliga tillställningar eller allmänna sammankomster som har fattats med stöd av 58 § inte iakttas, har polisen rätt att förhindra, avbryta eller avsluta en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst. En polisman har också rätt att befalla en folksamling att skingra sig eller flytta på sig, om en offentlig tillställning eller allmän sammankomst strider mot ett beslut som fattats med stöd av den paragrafen. Om folksamlingen inte lyder en befallning att skingra sig eller att flytta på sig har en polisman rätt att med maktmedel skingra folksamlingen samt gripa personer som tredskas. Polisen ska om möjligt avgränsa sina åtgärder till att gälla endast dem som genom sitt uppträdande orsakar behovet att skingra folksamlingen eller be den flytta på sig.

Bestämmelser om en polismanns rätt att skingra en folksamling, om en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst som avses i 8 mom. äventyrar allmän ordning och säkerhet eller utgör ett hinder för trafiken, finns i 2 kap. 9 § i polislagen (872/2011).

Regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket har rätt att få handräckning av polisen för förrättande av en inspektion som avses i 59 b §, för avbrytande av en verksamhet som avses i 59 c § 4 mom. och för stängning av ett utrymme som avses i 58 g §.

59 d §

Behörig kommunal myndighet

Det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar svarar för kommunens tillsyn enligt 59 a § och utövar befogenheter enligt 59 b och 59 c §, om inte kommunen med stöd av kommunallagen (410/2015) beslutar något annat.

Kommunfullmäktige kan ge en myndighet som avses i 1 mom. rätt att överföra behörigheten enligt 59 c § 1 och 2 mom. vidare till den läkare som ansvarar för smittsamma sjukdomar i kommunen, till någon annan tjänsteinnehavare i kommunen eller till en sektion i ett kommunalt organ. En kommun kan också avtala med en annan kommun eller en samkommun om att en sådan befogenhet anförtros en tjänsteinnehavare i den kommunen eller samkommunen. En samkommun kan ingå ett sådant avtal som avses ovan med en annan samkommun, om medlemskommunerna i samkommunen har gett sitt samtycke till det.

De kommunala myndigheter som med stöd av 59 a–59 d § deltar i tillsynen får trots sekretessbestämmelserna lämna de uppgifter som är nödvändiga för tillsynen till de andra myndigheter som deltar i kommunens tillsyn enligt denna lag samt till de myndigheter i andra kommuner och samkommuner som deltar i tillsynen enligt denna lag.

68 §

Omständigheterna under tiden i karantän och isolering

Karantän och isolering ska i första hand genomföras i samförstånd med personen i fråga i personens bostad, i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem, i en förläggning för asylsökande eller på någon annan plats som den som fattat beslutet om karantän eller isolering har godkänt och anvisat och där den vård som en insjuknad behöver kan säkerställas. Om beslutet om karantän eller isolering fattas oberoende av personens vilja, ska karantänen eller isoleringen genomföras i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande. Kommunen ska vid behov ordna en lämplig karantänsplats för den som ska hållas i karantän och även svara för hans eller hennes mathållning.

Kommuner och samkommuner för sjukvårdsdistrikt ska se till att de förfogar över tillräckligt många lokaler som lämpar sig för karantän och isolering samt behövlig skyddsutrustning.

79 a §

Ersättning av kostnader till följd av beslut enligt 9 a §

Bestämmelser om ersättning av vårdkostnader i de situationer som anges i 9 a § 2 mom. finns i 58 § i hälso- och sjukvårdslagen. Principerna i den paragrafen tillämpas också om en klient med stöd av ett beslut enligt 9 a § får socialvårdstjänster vid en sådan verksamhetsenhet inom socialvården för vilken en kommun eller samkommun är huvudman och klienten inte är invånare i den kommun som är huvudman för verksamhetsenheten eller i en kommun som är medlemskommun i samkommunen för sjukvårdsdistriktet.

Den aktör som har organiseringsansvaret ska ersätta en privat serviceproducent för extra kostnader och andra ekonomiska förluster som direkt orsakas av ett beslut enligt 9 a §.

På statlig ersättning till kommuner och samkommuner för sådana betydande kostnader som de orsakas av beslut enligt 9 a § och av ersättningar som de med anledning av beslut enligt 9 a § betalar till privata serviceproducenter tillämpas 38 § 2 mom. i hälso- och sjukvårdslagen.

89 §

Handräckning

Om Institutet för hälsa och välfärd, regionförvaltningsverket, det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar eller den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar konstaterar att spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom inte kan förhindras på något annat sätt ska polisen, räddningsmyndigheten, Försvarsmakten, Gränsbevakningsväsendet eller Tullen på begäran av någon av dem lämna handräckning. En förutsättning för handräckningen är att den inte äventyrar utförandet av andra viktiga uppgifter som ska skötas av den myndighet som lämnar handräckning.

91 §

Verkställighet av beslut

Beslut enligt 9 a, 16, 57, 58, 58 b, 58 d, 58 f, 58 g, 67 och 69–71 § får verkställas genast även om de överklagas.

92 §

Skyndsam behandling

De ärenden enligt denna lag som gäller överklagande av beslut om frånvaro från förvärvsarbete, en läroanstalt eller småbarnspedagogik, vård och läkemedelsbehandling som ges oberoende av personens vilja, begränsning av kontakter, isolering och karantän samt isolering eller karantän i utrymmen som kan låsas från utsidan ska behandlas skyndsamt.

RP 245/2020 rd

Denna lag träder i kraft den _____ 20 . Bestämmelserna i 9 a, 58 c–58 h, 59 a–59 d och 79 a § samt 91 § 1 mom. gäller till och med den 31 december 2021.

Helsingfors den 10 december 2020

Statsminister

Sanna Marin

Familje- och omsorgsminister Krista Kiuru

Lag

om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) 3 § 5 punkten, 24 § 2–4 mom., rubriken för 57 § samt 57 § 1 och 2 mom., 68 § 2 och 3 mom. och 89 §, temporärt 91 § 1 mom. samt 92 §, av dem 91 § 1 mom. sådant det lyder i lag 727/2020, samt
fogas temporärt till lagen nya 9 a, 58 c–58 h, 59 a–59 d och 79 a § som följer:

Gällande lydelse

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

5) *isolering* att den som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat vårdas på en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården åtskild från andra så att smittspridning förhindras,

Föreslagen lydelse

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

5) *isolering* att en person som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat vårdas eller att personens hälsotillstånd följs åtskild från andra så att smittspridning förhindras,

9 a §

Utvidgning av social- och hälsovårdsverksamheten under covid-19-epidemin

Om det under covid-19-epidemin är uppenbart att spridning av sjukdomen covid-19 försämrar eller med fog kan antas försämrat social- och hälsovårdssystemets funktionsduglighet på ett sätt som väsentligt äventyrar tillgången till tjänster och de åtgärder som redan har vidtagits inte är tillräckliga för att trygga tillgången till dessa tjänster, kan regionförvaltningsverket inom sitt verksamhetsområde ålägga en kommun eller samkommun eller en privat serviceproducent som avses i lagen om privat hälso- och sjukvård (152/1990), lagen om privat socialservice (922/2011) eller motsvarande lagstiftning i landskapet Åland och som med stöd av avtal producerar social- och hälsovårdstjänster för en kommun eller samkommun att

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1) *utöka antalet vårdplatser vid verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården eller vårda andra patienter än de som normalt vårdas vid verksamhetsenheten inom hälso- och sjukvården,*

2) *utöka antalet klientplatser vid boendeserviceenheter och verksamhetsenheter eller verksamhetsenhet för institutionsvård inom socialvården eller tillhandahålla tjänster för andra klienter än de som normalt tillhandahålls tjänster vid enheten, eller*

3) *ålägga boendeserviceenheter och verksamhetsenheter för institutionsvård inom socialvården att i enlighet med beslutet delta i tillhandahållandet av hälso- och sjukvård för patienter.*

Regionförvaltningsverket kan när de kriterier som anges i 1 mom. uppfylls dessutom inom sitt verksamhetsområde ålägga en kommun eller samkommunen att tillhandahålla social- och hälsovårdstjänster för sådana klienter och patienter som inte omfattas av kommunens eller samkommunens organiseringsansvar.

En förutsättning för att ett beslut som avses i 1 och 2 mom. ska kunna fattas är att åläggandet är nödvändigt för att trygga tillräckliga social- och hälsovårdstjänster.

Ett beslut som avses i 1 och 2 mom. kan fattas oberoende av vad samkommunen eller kommunen och en serviceproducent som avses i 1 mom. har kommit överens om gällande tjänsteproduktionen, vad samkommunerna har kommit överens om i ett avtal om ordnande enligt 43 § i hälso- och sjukvårdslagen eller vad kommunerna och samkommunerna sinsemellan har kommit överens om i ett annat avtal om ordnande eller produktion av social- och hälsovårdstjänster.

En serviceproducent som avses i 1 mom. får producera tjänster enligt ett beslut som avses i 1 mom. trots att tjänsten inte omfattas av serviceproducentens tillstånd enligt 4 § i lagen om privat hälso- och sjukvård, tillstånd enligt 8 § i lagen om privat socialservice eller anmälan enligt 11 § i den lagen eller anmälan, tillstånd eller motsvarande som anges i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland, om

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

de kriterier som i de nämnda lagarna har fastställts för produktionen av tjänsten i övrigt uppfylls när tjänsten produceras.

Ett beslut som avses i 1 och 2 mom. får inte äventyra klienternas och patienternas rätt till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster eller klient- och patientsäkerheten. Beslutet får inte medföra oskäligen olägenheter för verksamheten hos den privata serviceproducent som beslutet gäller. Om en viss angiven verksamhetsenhet åläggs skyldigheter i beslutet och beslutet kan förutses ha en betydande inverkan på enhetens verksamhet, ska regionförvaltningsverket när det fattar beslutet särskilt beakta möjligheten för den aktör som beslutet gäller att ändra enhetens verksamhet, tillhandahållandet av social- och hälsovårdstjänster för de klienter och patienter som redan finns vid verksamhetsenheten samt de social- eller hälsovårdstjänster som annars tillhandahålls vid enheten.

Ett beslut som avses i 1 och 2 mom. fattas av social- och hälsovårdsministeriet, om

1) det på riksnivå är nödvändigt att trygga tillgången till en viss social- eller hälsovårdstjänst, eller

2) det är nödvändigt att skyldigheten påförs kommuner eller samkommuner inom de olika regionförvaltningsverkens verksamhetsområden.

Social- och hälsovårdsministeriet kan dessutom när de kriterier som anges i 1, 3 och 6 mom. uppfylls ålägga en statlig enhet som ordnar eller producerar social- och hälsovårdstjänster samt Studenternas hälsovårdsstiftelse att tillhandahålla tjänster på det sätt som anges i 1 mom. 1–3 punkten oberoende av vad som i lag föreskrivs om deras ansvar för att ordna och producera tjänster.

Beslutet får fattas för högst tre månader åt gången. Beslutet ska omedelbart upphävas om de kriterier som anges i denna paragraf inte längre uppfylls.

Gällande lydelse

24 §

Rätt att få information för upptäckt och utredning av epidemier och för smittspårning

Institutet för hälsa och välfärd och den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar har oberoende av sekretessbestämmelserna rätt att kostnadsfritt av de kommunala och de statliga hälsovårds-, hälsoskydds- och veterinärmyndigheterna och myndigheterna för livsmedelstillsyn, av de laboratorier som avses i 18 §, från verksamhetsenheter inom den privata socialvården och hälso- och sjukvården och självständiga yrkesutövare inom hälso- och sjukvården få de uppgifter som behövs för att upptäcka epidemier som avses i 23 §, utreda orsaken till dem och spåra smittan och att i detta syfte behandla uppgifter som de som insjuknat i en smittsam sjukdom och andra har lämnat till dem. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och kostnadsfritt.

Institutet för hälsa och välfärd och den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar har oberoende av sekretessbestämmelserna rätt att av researrangörer, inkvarteringsrörelser och dem som äger, innehar eller använder ett luftfartyg eller annat fartyg få uppgifter om personbeteckning, namn, födelsedatum och kön samt kontaktuppgifter för den som varit passagerare, om det är nödvändigt för att förhindra att en epidemi sprids eller för att skydda passagerarnas hälsa. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och kostnadsfritt.

Institutet för hälsa och välfärd och den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar har oberoende av sekretessbestämmelserna rätt att till de myndigheter som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, till

Föreslagen lydelse

24 §

Rätt att få information för upptäckt och utredning av epidemier och för smittspårning

Institutet för hälsa och välfärd samt den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet och kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har trots sekretessbestämmelserna rätt att av de kommunala och de statliga hälsovårds-, hälsoskydds- och veterinärmyndigheterna och myndigheterna för livsmedelstillsyn, av de laboratorier som avses i 18 §, från verksamhetsenheter inom den privata socialvården och hälso- och sjukvården och av självständiga yrkesutövare inom hälso- och sjukvården få de uppgifter som är nödvändiga för att upptäcka epidemier som avses i 23 §, utreda orsaken till dem och spåra smittan. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och kostnadsfritt.

Institutet för hälsa och välfärd samt den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet och kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har trots sekretessbestämmelserna rätt att av leverantörer av transporttjänster som avses i 2 § 1 punkten i lagen om transportservice (320/2017) och leverantörer av trafiktjänster som avses i 2 § 3 punkten i den lagen, av aktörer som anges i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland och av researrangörer, inkvarteringsrörelser och dem som äger, innehar eller använder ett luftfartyg eller annat fartyg få uppgifter som finns i deras besittning eller står till deras förfogande om personbeteckning, namn, födelsedatum och kön samt kontaktuppgifter för dem som varit passagerare, om det är nödvändigt för att förhindra att en epidemi sprids eller för att skydda passagerarnas hälsa. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och kostnadsfritt.

Institutet för hälsa och välfärd samt de läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet och kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har trots sekretessbestämmelserna rätt att till de myndigheter som an-

Gällande lydelse

de kommunala hälsoskyddsmyndigheterna och myndigheterna för livsmedelstillsyn och till Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet lämna ut sådana upplysningar som erhållits i samband med utredningar av en epidemi och som är nödvändiga för utförandet av de uppgifter som föreskrivits för dessa myndigheter.

57 §

Beslut om frånvaro från arbete, dagvård och läroanstalt

Om spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom inte kan förhindras med hjälp av andra åtgärder, kan den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar fatta beslut om att den som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat ska bli borta från sitt arbete, dagvårdsplatsen eller läroanstalten under sammanlagt högst två månader utan avbrott. Beslutet om att en person ska bli borta från sitt arbete, dagvårdsplatsen eller läroanstalten ska återkallas genast när personen inte längre är smittfarlig.

Den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar kan fatta beslut om en förlängning av frånvarotiden med högst sex månader i sänder, om kriterierna fortfarande uppfylls.

Föreslagen lydelse

svarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, till de kommunala hälsoskyddsmyndigheterna och myndigheterna för livsmedelstillsyn och till Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet lämna ut sådana upplysningar som erhållits i samband med utredning av en epidemi och som är nödvändiga för utförandet av de uppgifter som i denna lag föreskrivits för dessa myndigheter.

57 §

Beslut om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalt

Om spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom inte kan förhindras med hjälp av andra åtgärder, kan den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar fatta beslut om att den som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat ska vara borta från sitt arbete, från småbarnspedagogik eller från sin läroanstalt under sammanlagt högst två månader utan avbrott. Beslutet om att en person ska vara borta från sitt arbete, småbarnspedagogik eller läroanstalten ska upphävas genast när personen inte längre är smittfarlig.

Den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar kan fatta beslut om en förlängning av *den i 1 mom. föreskrivna* frånvarotiden med högst sex månader i sänder, om kriterierna fortfarande uppfylls.

58 c §

Åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin

En i 4 mom. avsedd aktör som disponerar över sådana utrymmen inomhus eller sådana med avseende på område och funktion avgränsade utrymmen utomhus som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse ska,

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

för att förhindra spridning av covid-19-epidemin, i sin verksamhet se till att

1) kunderna och deltagarna har möjlighet att rengöra händerna,

2) kunderna och deltagarna ges instruktioner om upprätthållande av tillräckliga avstånd, om rengöring av händerna och om andra motsvarande rutiner som förhindrar spridning av smitta, och

3) rengöringen av utrymmen och ytor effektiviseras utöver vad som någon annanstans föreskrivs om rengöring när det gäller verksamheten i fråga.

En i 3 mom. avsedd aktör som disponerar över utrymmen som avses i denna paragraf ska dessutom ordna kundernas och deltagarnas vistelse så att personerna fördelas så glesst som möjligt med beaktande av verksamhetens särdrag och placera eventuella kundplatser tillräckligt långt från varandra.

De skyldigheter som anges ovan i denna paragraf gäller följande aktörer som disponerar över utrymmena och använder dem i sin verksamhet:

1) privata sammanslutningar, stiftelser och andra juridiska personer, dock inte sådana utövare av förplägnadsverksamhet som avses i 1 § 2 mom. 6 punkten i lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet (308/2006) och i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland,

2) enskilda näringsidkare,

3) kommuner och samkommuner,

4) religionssamfund,

5) offentligrättsliga inrättningar.

Skyldigheterna enligt denna paragraf gäller dock inte verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet.

Skyldigheterna enligt denna paragraf får inte hindra rätten till lagstadgade tjänster eller rätten att få sin sak behandlad av den behöriga myndigheten eller hindra en tjänsteman från att sköta sina tjänsteåligganden.

Aktörer som disponerar över stationer, terminaler och andra motsvarande utrymmen ska tillsammans med leverantörer av transporttjänster som avses i 2 § 1 punkten i lagen om transportservice och leverantörer av trafiktjänster som avses i 2 § 3 punkten i den lagen samt de tjänsteleverantörer som avses i

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

motsvarande lagstiftning i landskapet Åland se till att det för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 vidtas arrangemang för styrningen av passagerarna när de stiger av och på ett trafikmedel. Skyldigheterna enligt denna paragraf tillämpas inte på användningen av de utrymmen som är avsedda för resande i trafikmedel avsedda för persontrafik. Bestämmelser om åtgärder i persontrafik för förhindrande av spridning av sjukdomen covid-19 finns i 58 e §.

Närmare bestämmelser om ordnande av möjlighet att rengöra händerna, om instruktioner till kunder och deltagare samt om rengöring av utrymmen och ytor får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Genom förordning av statsrådet får det också utfärdas närmare bestämmelser för dem som disponerar över stationer, terminaler och andra därmed jämförbara utrymmen och för i 58 e § avsedda tjänsteproducenter inom trafiken om deras detaljerade skyldigheter enligt 1 och 2 mom. i denna paragraf i fråga om stationer för trafik, terminaler och andra motsvarande utrymmen inomhus samt den i 7 mom. angivna styrningen av passagerare.

58 d §

Förutsättningar för användningen av utrymmen avsedda för kunder och deltagare för att förhindra spridning av covid-19-epidemin

Om det är uppenbart att åtgärderna enligt 58 c § och andra åtgärder som redan har vidtagits inte är tillräckliga och om det för att förhindra spridning av covid-19-epidemin när de kriterier som anges i 2 mom. uppfylls kan anses vara nödvändigt, kan det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar meddela ett sådant beslut inom sitt verksamhetsområde som förpliktar alla aktörer som nämns i 3 mom., enligt vilket användningen av utrymmen som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse ska ordnas så att kunder och de som deltar i verksamheten samt sällskap de facto kan undvika i 4 mom. avsedd närkontakt med

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

varandra. Av beslutet ska det framgå att aktören kan fullgöra sin skyldighet genom begränsningar av antalet kunder, genom arrangemang som gäller antalet kundplatser eller utrymmena eller på något annat sätt som beaktar särdragen i verksamheten. I beslutet ska det dessutom redogöras för vad som avses med utrymmen som är öppna för allmänheten och utrymmen avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse samt närkontakt. Regionförvaltningsverket kan fatta motsvarande beslut inom sitt område, om åtgärder är nödvändiga inom flera kommuners område.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas, om

1) incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under de senaste 14 dagarna är minst 25 per 100 000 invånare, och

2) det inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som enligt en sakkunnigbedömning medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området.

I 1 mom. avsedda utrymmen som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse är

1) utrymmen inomhus som används för samtidig vistelse av fler än 10 kunder eller deltagare,

2) med avseende på område och funktion avgränsade utrymmen utomhus som används för samtidig vistelse av fler än 50 kunder eller deltagare.

Med närkontakt avses att människor

1) vistas ansikte mot ansikte eller i samma utrymme på mindre än två meters avstånd från varandra i mer än 15 minuter, eller

2) har fysisk kontakt med varandra.

Ett beslut som avses i 1 mom. förpliktar följande aktörer som disponerar över utrymmena och använder dem i sin verksamhet:

1) privata sammanslutningar, stiftelser och andra juridiska personer, dock inte de utövare av förplägnadsverksamhet som avses i 1 § 2 mom. 6 punkten i lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet och i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland,

2) enskilda näringsidkare,

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3) kommuner och samkommuner,

4) religionssamfund,

5) offentligrättsliga inrättningar.

Ett beslut som avses i 1 mom. tillämpas dock inte på läroanstalternas verksamhet, småbarnspedagogik, professionell idrott eller verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet.

Ett beslut som avses i 1 mom. får inte hindra rätten till lagstadgade tjänster eller rätten att få sin sak behandlad av en behörig myndighet eller hindra en tjänsteman från att sköta sina tjänsteåligganden.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas för högst en månad åt gången. Beslutet ska omedelbart upphävas om de kriterier som anges i denna paragraf inte längre uppfylls.

58 e §

Åtgärder som gäller persontrafik och som syftar till att förhindra spridning av covid-19-epidemin

En leverantör av transporttjänster som avses i 2 § 1 punkten i lagen om transportservice och i motsvarande lagstiftning i landskapet Åland och den som bedriver trafik på uppdrag av leverantören ska, om denne har ett verksamhetsställe i Finland eller annars står under finsk jurisdiktion eller trafikerar en tjänst med avgångs- eller ankomstplats i Finland eller som går via Finland, för att förhindra spridning av covid-19-epidemin i sin verksamhet se till att

1) utrymmen och ytor som är avsedda att användas av trafikmedlets passagerare rengörs regelbundet och rengöringen effektiviseras utöver vad som någon annanstans föreskrivs om rengöring när det gäller verksamheten i fråga så att en tillräcklig hygiennivå uppnås och bibehålls samt att andra motsvarande rutiner som förhindrar spridning av smitta iakttas, och

2) passagerarna erbjuds möjlighet att bibehålla en tillräcklig hygiennivå i trafikmedlet samt ges instruktioner om upprätthållande av tillräckliga avstånd, om rengöring av händerna, om användning av ansiktsskydd och

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

om andra motsvarande rutiner som förhindrar spridning av smitta i trafikmedlet.

Närmare bestämmelser om detaljerna i fråga om de skyldigheter som avses i 1 mom. får utfärdas genom förordning av statsrådet.

58 f §

*Temporär begränsning av antalet passage-
rare för att förhindra spridning av covid-19-
epidemin*

Om det är uppenbart att åtgärderna enligt 58 e § och andra åtgärder som redan har vidtagits inte är tillräckliga och om det kan anses vara nödvändigt för att förhindra spridning av covid-19-epidemin, kan Transport- och kommunikationsverket fatta ett beslut genom vilket det största tillåtna antal passagerare som en i 58 e § 1 mom. avsedd leverantör av transporttjänster eller den som bedriver trafik på uppdrag av leverantören får tar ombord på ett trafikmedel begränsas.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas, om

1) incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under de senaste 14 dagarna är minst 25 per 100 000 invånare, och

2) det inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkällor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som enligt en sakkunnigbedömning medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området.

Samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt ska utan dröjsmål meddela Transport- och kommunikationsverket om att en situation som avses i 2 mom. 2 punkten föreligger eller att det finns en motiverad risk för att en sådan situation uppkommer inom området.

Transport- och kommunikationsverket får fatta beslut om skyldighet att begränsa antalet passagerare till högst hälften av det största antal passagerare som får tas ombord på trafikmedlet. Beslutet får gälla endast trafikmedel som används för samtidig transport av fler än 10 personer.

Transport- och kommunikationsverket ska när det fattar beslutet och avväger begränsningen av antalet passagerare ta hänsyn till

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1) incidensen av smittfall inom de områden där trafiken huvudsakligen bedrivs och där passagerare kan tas ombord,

2) möjligheterna att undvika närkontakter mellan passagerarna med beaktande av resans längd, trafikmedlets konstruktion, möjligheten att placera passagerare i olika avdelningar, antalet sitt- och ståplatser samt andra omständigheter som påverkar passagerarnas placering i trafikmedlet, och

3) åtgärder som leverantörerna av transporttjänster eller de som bedriver trafik på uppdrag av leverantörerna har vidtagit enligt 58 e § för att begränsa närkontakterna mellan passagerare, säkerställandet av tillgången till den information enligt 24 § som behövs för att spåra eventuella exponerade personer på basis av en personlig platsreservering, användning av ansiktsskydd och andra regionala metoder för att förhindra spridning av sjukdom.

Ett beslut som har meddelats med stöd av denna paragraf får inte hindra rätten till lagstadgade tjänster eller hindra en tjänsteman från att sköta sina tjänsteåligganden.

En leverantör av transporttjänster som avses i 58 e § eller den som bedriver trafik på uppdrag av leverantören ska genom arrangemang som är lätta att observera och övervaka säkerställa att antalet passagerare begränsas i enlighet med vad som anges i beslutet.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas för högst en månad åt gången. Beslutet ska omedelbart upphävas om kriterierna för beslutets giltighet inte längre uppfylls.

58 g §

Temporär stängning av utrymmen för kunder och deltagare i syfte att förhindra spridning av covid-19-epidemin

Om det är uppenbart att åtgärderna enligt 58 d § och andra åtgärder som redan har vidtagits inte kan anses vara tillräckliga på grund av en särskild spridningsrisk i anslutning till verksamheten och om det när de kriterier som anges i 2 mom. uppfylls är nödvändigt för att förhindra en okontrollerad spridning av covid-19-epidemin, kan det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

av smittsamma sjukdomar meddela ett sådant beslut inom sitt verksamhetsområde som förpliktar alla aktörer som utövar i 4 mom. avsedd verksamhet och disponerar över utrymmen, enligt vilket alla utrymmen för kunder, utrymmen för deltagare och väntsalar enligt 58 d § 3 mom. som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse ska stängas för kunder och deltagare. Utöver det som föreskrivs i 44 § i förvaltningslagen ska det i beslutet anges vad som avses med verksamhet som utgör en särskild risk för spridning av sjukdomen covid-19 och med utrymmen som är öppna för allmänheten eller avsedda för en begränsad kund- eller deltagargrups vistelse. Regionförvaltningsverket kan fatta motsvarande beslut inom sitt område, om åtgärder är nödvändiga inom flera kommuners område.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas endast om

1) incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under de senaste 14 dagarna är minst per 100 000 invånare 50,

2) det inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som enligt en sakkunnigbedömning medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området, och

3) antalet smittfall inom sjukvårdsdistriktets område enligt en sakkunnigbedömning bedöms leda till att behovet av sjukhusvård och intensivvård ökar i betydande grad, till att social- och hälsovårdspersonalens tillräcklighet eller omsorgen om klienter eller vården av patienter väsentligt äventyras eller till någon annan motsvarande överbelastning av social- och hälsovårdssystemet.

Samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt ska utan dröjsmål meddela kommunerna och regionförvaltningsverket inom sitt område om att en situation som avses i 2 mom. föreligger eller att det finns en motiverad risk för att en sådan situation uppkommer.

Ett beslut som avses i 1 mom. förpliktar i 58 d § 3 mom. avsedda aktörer som disponerar över utrymmen när de utövar idrotts- eller sportverksamhet som avses nedan i 1 punkten

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

eller nöjes- eller rekreationsverksamhet som avses nedan i 2–6 punkten i följande utrymmen:

1) utrymmen som används för lagsport, gruppträning, utövande av kontaktsporter och andra motsvarande former av sport eller idrott samt träningslokaler och andra motsvarande utrymmen för inomhusidrott,

2) allmänna bastur och simhallars, friluftsbads och badinrättningars bassängområden samt omklädningsrum som finns i omedelbar anslutning till dem,

3) dansställen och utrymmen som används för körsång, amatörteater och annan motsvarande hobbyverksamhet i grupp,

4) nöjes- och temaparker, tivolin samt djurparker,

5) inomhuslekparker och inomhuslekplatser,

6) allmänna utrymmen i köpcentra, med undantag för affärslokaler i detaljhandeln och lokaler som används för tillhandahållande av tjänster samt passager till dessa lokaler.

När ett beslut som avses i 1 mom. fattas ska hänsyn tas till känd sakkunskap om huruvida kundernas eller deltagarnas fysiska närhet till varandra, antalet personer som samtidigt befinner sig på plats eller deras placering i utrymmet i övrigt eller spridning av sjukdomen via ytor utgör en särskild risk för spridning av sjukdomen covid-19, samt till om det i verksamheten eller i de utrymmen som används för den finns en särskild risk för att betydande smittkedjor uppkommer.

Ett beslut som avses i 1 mom. gäller inte professionell idrott eller verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet.

Ett beslut som avses i 1 mom. får fattas för högst två veckor åt gången. Det ska noga följas upp att beslutet är aktuellt och beslutet ska omedelbart upphävas om de kriterier som anges i denna paragraf inte längre uppfylls.

Närmare bestämmelser om den verksamhet och de utrymmen som avses i 4 mom. får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

58 h §

*Plan för åtgärder för att förhindra spridning
av covid-19-epidemin*

Om det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar eller regionförvaltningsverket har fattat ett beslut som avses i 58 d § 1 mom., ska den aktör som ansvarar för den verksamhet som sker i utrymmen avsedda för kunder eller deltagare utarbeta en skriftlig plan för hur aktören fullgör de skyldigheter och iakttar de begränsningar som fastställts i beslutet.

En i 58 c § 6 mom. avsedd aktör som disponerar över utrymmen och leverantör av transport- eller trafiktjänster ska i samarbete utarbeta en skriftlig plan för hur de fullgör de skyldigheter som avses i det momentet. Tjänsteleverantören ska foga planen till den plan som leverantören utarbetar med stöd av 18, 18 a, 58, 66 eller 129 § i lagen om transportservice eller motsvarande lagstiftning i landskapet Åland.

Den plan som avses i denna paragraf ska på begäran visas för kommunen, regionförvaltningsverket och Transport- och kommunikationsverket.

Närmare bestämmelser om innehållet i och utarbetandet av den plan som avses i denna paragraf får utfärdas genom förordning av statsrådet.

59 a §

Tillsyn

Regionförvaltningsverket och kommunen övervakar inom sina verksamhetsområden fullgörandet av de skyldigheter och iakttagandet av de begränsningar som det föreskrivs om i 58 §, 58 c § 1 och 2 mom., 58 d och 58 § samt 58 h § 1 mom. samt iakttagandet av beslut som gäller dessa. Regionförvaltningsverket övervakar inom sitt verksamhetsområde att beslut som fattats med stöd av 9 a § iakttas.

Transport- och kommunikationsverket och kommunen övervakar fullgörandet av de skyldigheter och iakttagandet av de begränsningar som anges i 58 c § 6 mom., 58 e och

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

58 f § samt 5 h § 2 mom. samt iakttagandet av beslut som gäller dessa.

Kommunen, regionförvaltningsverket och Transport- och kommunikationsverket ska samarbeta när de övervakar att denna lag följs.

Polisen övervakar att de beslut om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster som meddelats med stöd av 58 § iakttas i fråga om skyldigheter och begränsningar som gäller publikens storlek och antalet personer samt upprätthållande av avstånd.

59 b §

Inspektioner

Regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket får inspektera den verksamhet enligt denna lag som utövas av en aktör som de övervakar med stöd av 59 a § samt de utrymmen som används i verksamheten.

En inspektör ska ges tillträde till de utrymmen på verksamhetsstället som skyldigheterna eller begränsningarna gäller. Vid inspektionen ska trots sekretessbestämmelserna alla handlingar som inspektören begär och som är nödvändiga för inspektionen läggas fram. På inspektörens begäran ska dessutom trots sekretessbestämmelserna kopior av de handlingar som är nödvändiga för inspektionen överlämnas till inspektören utan avgift. Inspektören har rätt att fotografera under inspektionen. Inspektioner får inte förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur. Vid inspektioner ska 39 § i förvaltningslagen (434/2003) iakttas. En inspektion får förrättas utan förhandsanmälan.

Bestämmelser om Transport- och kommunikationsverkets inspektionsrätt finns i 196 § i lagen om transportservice och bestämmelser om verkets rätt att få information i 197 § i den lagen. Vad som i de paragraferna föreskrivs om verkets befogenheter tillämpas trots bestämmelserna i 2 mom. när verket utövar tillsyn enligt denna lag.

De kommunala myndigheter som är behöriga med stöd av 7 § i hälsoskyddslagen och 32 § i livsmedelslagen får i samband med de

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

inspektioner de gör med stöd av de lagarna kontrollera att i denna lag avsedda skyldigheter fullgörs och begränsningar iakttas samt att beslut om dessa iakttas. Bestämmelser om dessa myndigheters rätt att meddela förelägganden och använda tvångsmedel finns i 59 c och 59 d §.

*De myndigheter som avses i 4 mom. och en myndighet som avses i 59 d § 1 mom. får för-
rätta en inspektion också på begäran av regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket.*

59 c §

Förelägganden och tvångsmedel

Om det observeras brister eller missförhållanden i fullgörandet av skyldigheterna enligt 58 c § 1 mom., kan regionförvaltningsverket och kommunen meddela ett föreläggande om att bristerna eller missförhållandena ska avhjälpas. Om det observeras brister eller missförhållanden i fullgörandet av skyldigheterna enligt 58 c § 6 mom. eller 58 e §, kan föreläggandet om att bristerna eller missförhållandena ska avhjälpas meddelas av kommunen och Transport- och kommunikationsverket.

Regionförvaltningsverket kan meddela ett föreläggande om avhjälpande av brister eller missförhållanden som observerats i iakttagandet av ett beslut som fattats med stöd av 9 a §. Regionförvaltningsverket och kommunen kan meddela ett föreläggande om avhjälpande av brister eller missförhållanden som observerats i iakttagandet av ett beslut som fattats med stöd av 58, 58 d eller 58 g §. Det samma gäller Transport- och kommunikationsverket och kommunen i fråga om iakttagandet av ett beslut som fattats med stöd av 58 f §. Regionförvaltningsverket och kommunen kan dessutom när det gäller skyldigheterna enligt 58 h § 1 mom. och Transport- och kommunikationsverket när det gäller skyldigheterna enligt 58 h § 2 mom. meddela ett föreläggande om att de brister eller missförhållanden som observerats i fullgörandet ska avhjälpas.

När ett föreläggande som avses i 1 och 2 mom. meddelas ska det sättas ut en tidsfrist

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

inom vilken de behövliga åtgärderna ska vidtas. Tidsfristen ska vara skälig med hänsyn till bristens eller missförhållandets karaktär samt arten av den verksamhet föreläggandet gäller.

Om de brister eller missförhållanden som avses i 1 mom. inte har avhjälpits inom utsatt tid och om skyldigheterna har åsidosatts väsentligt, kan kommunen och regionförvaltningsverket bestämma att verksamheten i fråga omedelbart ska avbrytas och att utrymmet i fråga ska hållas stängt för kunder eller andra deltagare i den övervakade verksamheten högst en månad, om det är nödvändigt för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom. Om brister eller missförhållanden som avses i 2 mom. i fråga om åtgärder som bestämts med stöd av 58 d eller 58 f § inte har avhjälpits inom utsatt tid och skyldigheterna har åsidosatts väsentligt, kan den myndighet som fattat beslutet meddela ett motsvarande föreläggande, om det är nödvändigt för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom. Ett föreläggande som avses i detta moment får inte gälla utrymmen som används för religionsutövning.

Regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket kan förena ett beslut som meddelats med stöd av 1–4 mom. med vite. Bestämmelser om vite finns i viteslagen (1113/1990).

Om kommunen, regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket i samband med en inspektion eller i övrigt får kännedom om att en skyldighet eller begränsning som en annan myndighet har bestämt med stöd av 58, 58 d, 58 f eller 58 g § åsidosatts i betydande grad, ska kommunen eller verket trots sekretessbestämmelserna underrätta den myndighet som bestämt om skyldigheten eller begränsningen om saken. Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet samt Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården ska trots sekretessbestämmelserna underrätta kommunen, om centret eller verket i samband med en inspektion som det förrättar med stöd av en annan lag eller i övrigt får kännedom om att skyldigheterna eller begränsningarna enligt 58 c § i betydande grad åsidosatts i samband

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

med verksamhet som centret eller verket övervakar samt underrätta den kommun eller det regionförvaltningsverk som fattat beslutet att en skyldighet eller begränsning som bestämts med stöd av 58 eller 58 d § har åsidosatts i betydande grad.

Om ett beslut om offentliga tillställningar eller allmänna sammankomster som har fattats med stöd av 58 § inte iakttas, har polisen rätt att förhindra, avbryta eller avsluta en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst. En polisman har också rätt att befälla en folksamling att skingra sig eller flytta på sig, om en offentlig tillställning eller allmän sammankomst strider mot ett beslut som fattats med stöd av den paragrafen. Om folksamlingen inte lyder en befallning att skingra sig eller att flytta på sig har en polisman rätt att med maktmedel skingra folksamlingen samt gripa personer som tredsas. Polisen ska om möjligt avgränsa sina åtgärder till att gälla endast dem som genom sitt uppträdande orsakar behovet att skingra folksamlingen eller be den flytta på sig.

Bestämmelser om en polismans rätt att skingra en folksamling, om en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst som avses i 8 mom. äventyrar allmän ordning och säkerhet eller utgör ett hinder för trafiken, finns i 2 kap. 9 § i polislagen (872/2011).

Regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket har rätt att få handräckning av polisen för förrättande av en inspektion som avses i 59 b §, för avbrytande av en verksamhet som avses i 59 c § 4 mom. och för stängning av ett utrymme som avses i 58 g §.

59 d §

Behörig kommunal myndighet

Det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar svarar för kommunens tillsyn enligt 59 a § och utövar befogenheter enligt 59 b och 59 c §, om inte kommunen med stöd av kommunallagen (410/2015) beslutar något annat.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Kommunfullmäktige kan ge en myndighet som avses i 1 mom. rätt att överföra behörigheten enligt 59 c § 1 och 2 mom. vidare till den läkare som ansvarar för smittsamma sjukdomar i kommunen, till någon annan tjänsteinnehavare i kommunen eller till en sektion i ett kommunalt organ. En kommun kan också avtala med en annan kommun eller en samkommun om att en sådan befogenhet anförtros en tjänsteinnehavare i den kommunen eller samkommunen. En samkommun kan ingå ett sådant avtal som avses ovan med en annan samkommun, om medlemskommunerna i samkommunen har gett sitt samtycke till det.

De kommunala myndigheter som med stöd av 59 a–59 d § deltar i tillsynen får trots sekretessbestämmelserna lämna de uppgifter som är nödvändiga för tillsynen till de andra myndigheter som deltar i kommunens tillsyn enligt denna lag samt till de myndigheter i andra kommuner och samkommuner som deltar i tillsynen enligt denna lag.

68 §

Omständigheterna under tiden i karantän och isolering

Personen i fråga ska hållas i karantän i sin bostad eller på någon annan plats som den som meddelat beslutet har godkänt eller anvisat. Kommunen ska vid behov ordna en lämplig karantänsplats för den som ska hållas i karantän och även svara för hans eller hennes mathållning.

68 §

Omständigheterna under tiden i karantän och isolering

Karantän och isolering ska i första hand genomföras i samförstånd med personen i fråga i personens bostad, i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem, i en förläggning för asylsökande eller på någon annan plats som den som fattat beslutet om karantän eller isolering har godkänt och anvisat och där den vård som en insjuknad behöver kan säkerställas. Om beslutet om karantän eller isolering fattas oberoende av personens vilja, ska karantänen eller isoleringen genomföras i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande. Kommunen ska vid behov ordna en lämplig karantänsplats för den som ska hållas i karantän och även svara för hans eller hennes mathållning.

Gällande lydelse

Samkommunen för sjukvårdsdistriktet ska se till att den förfogar över tillräckligt många lokaler som lämpar sig för isolering samt behövlig skyddsutrustning.

Föreslagen lydelse

Kommuner och samkommuner för sjukvårdsdistrikt ska se till att de förfogar över tillräckligt många lokaler som lämpar sig för karantän och isolering samt behövlig skyddsutrustning.

79 a §

Ersättning av kostnader till följd av beslut enligt 9 a §

Bestämmelser om ersättning av vårdkostnader i de situationer som anges i 9 a § 2 mom. finns i 58 § i hälso- och sjukvårdslagen. Principerna i den paragrafen tillämpas också om en klient med stöd av ett beslut enligt 9 a § får socialvårdstjänster vid en sådan verksamhetsenhet inom socialvården för vilken en kommun eller samkommun är huvudman och klienten inte är invånare i den kommun som är huvudman för verksamhetsenheten eller i en kommun som är medlemskommun i samkommunen för sjukvårdsdistriktet.

Den aktör som har organiseringsansvaret ska ersätta en privat serviceproducent för extra kostnader och andra ekonomiska förluster som direkt orsakas av ett beslut enligt 9 a §.

På statlig ersättning till kommuner och samkommuner för sådana betydande kostnader som de orsakas av beslut enligt 9 a § och av ersättningar som de med anledning av beslut enligt 9 a § betalar till privata serviceproducenter tillämpas 38 § 2 mom. i hälso- och sjukvårdslagen.

89 §

Handräckning

Om Institutet för hälsa och välfärd, regionförvaltningsverket, det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar eller den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar konstaterar att spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam

89 §

Handräckning

Om Institutet för hälsa och välfärd, regionförvaltningsverket, det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar eller den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar konstaterar att spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam

Gällande lydelse

sjukdom inte kan förhindras på något annat sätt ska polisen, räddningsmyndigheten eller försvarsmakten på begäran av någon av dem lämna handräckning. Bestämmelser om handräckning som lämnas av Gränsbevakningsväsendet finns i gränsbevakningslagen (578/2005).

Föreslagen lydelse

sjukdom inte kan förhindras på något annat sätt ska polisen, räddningsmyndigheten, Försvarsmakten, Gränsbevakningsväsendet eller Tullen på begäran av någon av dem lämna handräckning. En förutsättning för handräckningen är att den inte äventyrar utförandet av andra viktiga uppgifter som ska skötas av den myndighet som lämnar handräckning.

91 §

Verkställighet av beslut

Beslut enligt 16, 57, 58, 58 b, 59–67 och 69–71 § får verkställas genast även om de överklagas.

91 §

Verkställighet av beslut

Beslut enligt 9 a, 16, 57, 58, 58 b, 58 d, 58 f, 58 g, 67 och 69–71 § får verkställas genast även om de överklagas.

92 §

Skyndsam behandling

De ärenden enligt denna lag som gäller överklagande av beslut om frånvaro från förvärvsarbete, en läroanstalt eller dagvården, vård och läkemedelsbehandling som ges oberoende av någons vilja, begränsning av kontakter, isolering och karantän samt isolering eller karantän i utrymmen som kan låsas från utsidan ska behandlas skyndsamt.

92 §

Skyndsam behandling

De ärenden enligt denna lag som gäller överklagande av beslut om frånvaro från förvärvsarbete, en läroanstalt eller småbarnspedagogik, vård och läkemedelsbehandling som ges oberoende av personens vilja, begränsning av kontakter, isolering och karantän samt isolering eller karantän i utrymmen som kan låsas från utsidan ska behandlas skyndsamt.

*Denna lag träder i kraft den 20 .
Bestämmelserna i 9 a, 58 c–58 h, 59 a–59 d
och 79 a § samt 91 § 1 mom. gäller till och
med den 31 december 2021.*